

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

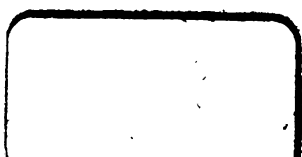
We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

3 3433 08156028 0

July 1907

1807

Collected by [illegible]

1. No subject

Book no. file

John Canning Evans. 1817.
Given to him by his father

Rev John Edward
Kings Esq. —

Wallace Day
Kings Esq
1846

(Lectures)

20 H

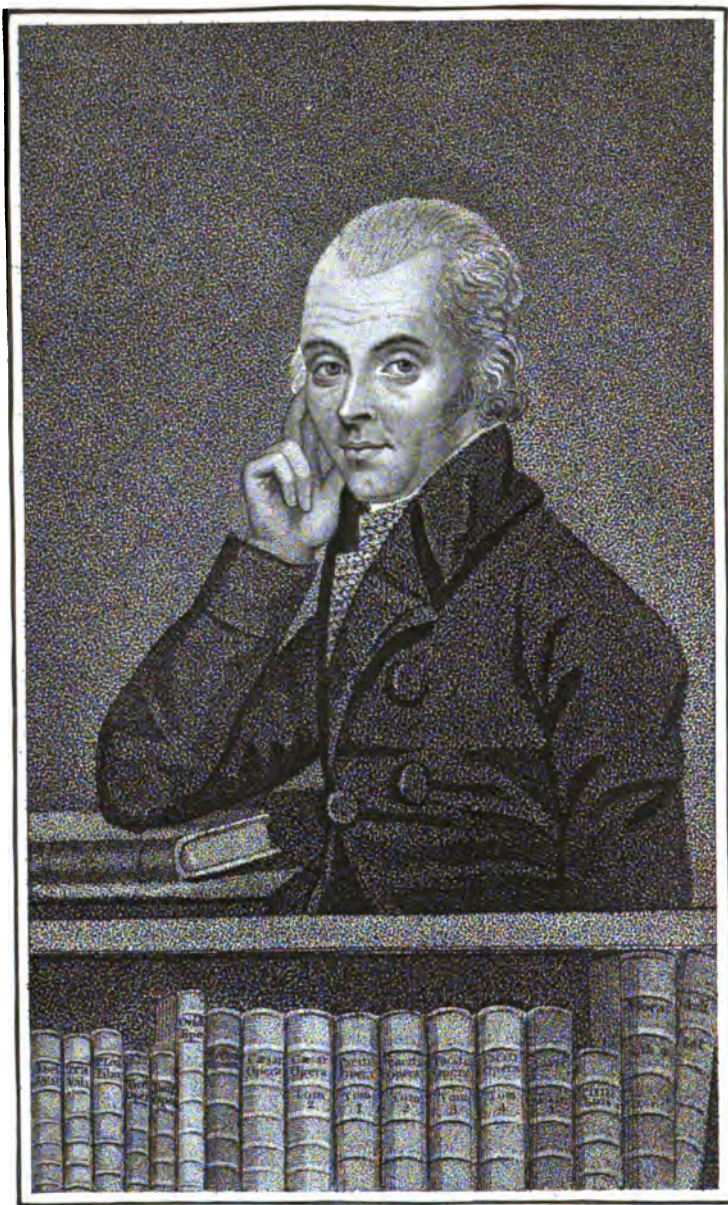
Q 583

1167 B

1871
1872
1873

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY

ASTOR, LENOX
TILDEN FOUNDATIONS

S. Harding Del.

*Engraved by Henry Englemer Extraordinary to His R.H. the
Duke of Wales, &c. Principal Engraver to His R.H. the Duke of York.*

H.HOMER A.M.COLLEMAN:NUPER SOCIUS.

ΑΙΕΥ ΑΓΙΣ/ΕΥΕΙΝ.

C. C O R N E L I I

T A C I T I

O P E R A O M N I A.

TOMUS PRIMUS.

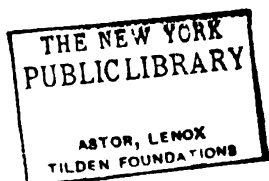

SUMPTIBUS EDITORIS EXCUDEBANT

L O N D I N I

M. RITCHIE & J. SAMMELLS

M. DCC. XC.

NOY W33
JUN
1948

A stamp consisting of three lines of text: "NOY W33", "JUN", and "1948". The text is rendered in a dotted or perforated style.

HONORATISSIMO

GULIELMO WINDHAM,

VIRO, NON MINUS LITERIS,

QUAM VIRTUTIBUS, ORNATO;

ORATORI VERBIS ELEGANTI, SENTENTIIS PRESBO;

SENATORI MORIBUS INTEGRO, CONSILII PRUDENTI;

LEGUM ET LIBERTATIS STRENUO DEFENSORI;

HÆC SUMMI ORATORIS, POLITICI, HISTORICI,

CIVIS DENIQUE OPTIMI OPERA

MERITO DICANTUR.

ROY WAB
JLBN
YHABU

DE CODICIBUS SCRIPTIS

C. C O R N E L I I

T A C I T I.

ANTIQUISSIMI Taciti Codices scripti sunt *Florentini duo*; quorum alter Libros sex priores (ut, auctore Lipsio, numeramus hodie; olim quinque numerabantur) Annalium continet, alter reliquos & Annalium & Historiarum, ut hodie vocantur. Ille unus est, nec alium scriptum illorum librorum Codicem habemus. Nam liber Jocundi Veronensis, qui a nonnullis commemoratur, apographum illius est, atque ille ipse, quem sæpe Urfinus laudat. v. Gronov. ad A. IV, 36. Itaque non recte faciunt, qui omnium exemplorum scriptorum consensum in istis libris commemorant, quod aliquoties memini me reperire. Codex ille quondam fuit Monasterii Corbeiensis in Vestfalia, repertus ab Angelo Arcombodo, Quæstore Leonis X. Pontificis Romani, & ad Leonem delatus: a quo quingentis aureis numis emtus, in Bibliothecam, post mortem ejus, Florentinam venit. Ex eo edidit hos libros primus Phil. Beroaldus, ut mox † dicetur: sed cum post accuratius excussere,

& cum editis contulere Curtius Pichena & Jac. Gronovius, vir in libris scriptis tritus admodum : quorum diligentia non parum Tacito profuit. Hunc Codicem vetustissimum esse constat : ceterum viri docti, qui eum tractarunt, Beroaldus, Pichena, tantum universę ejus antiquitatem commemoravere, cum de alterius ætate & scriptura multi dixerint : unde factum videtur, ut de utroque Codice nonnulli, tanquam de uno, loquerentur, velut ipse Abr. Gronovius, V. C. in præfatione editionis Lugd. Bat. a. 1721. promulgatę, cui parentis notas addidit ; cum diversum hunc Codicem esse ab altero, de quo mox, certum sit. vid. Montefalc. Bibl. MSS. p. 374. Quod si Jacobo contigisset, ut ipse huic editioni præfaretur, haud dubie accuratorem ejus Codicis descriptionem haberemus. vid. de hoc Codice etiam Monumenta Paderb. p. 71. 72. Alter Florentinus liber, Pichenę judicio, a. C. cccxcv. scriptus est. Quem erroris coarguit scriptura libri, quę Langobardica est : unde patet, eum tempore Langobardici in Italia imperii, aut proxime secutis seculis, quibus scriptura Langobardica adhuc usurpabatur, decimo undecimove seculo, (nam certior temporis in hoc genere definitio esse non potest) e vetere Codice descriptum esse. Nam quod subscriptionem in calce hanc habet : *Ego Sallustius legi & emendavi Romę felix, Olibrio & Probino Coss. in foro Martis*

controversias declamans oratori Endechebio. Rursus Constantinopoli recognovi Cæsario & Attico Coss. id, bene monet Th. Ryckius, deberi incitiæ librarii, qui eam subscriptionem temere e Codice eo repetiit, unde Taciti libros descripserat; cujus generis & alia exempla observata sunt a viris doctis, nominatim Salmasio: nec bene vir doctus, in Novo Opere Diplom. T. III, p. 279. aliud hujus generis exemplum negat reperiri. Jo. quidem Gerson, in libello *de laude scriptorum*, in principio, quaerens, *an liceat diebus festis scribere devotionis libros gratis*, commemorat genus quoddam scribentium, quod appellat infimum, qui nullum penitus habeant intellectum eorum, quæ transcribant, qui quasi pictores appellentur. (*T. II. Opp. p. 694.*) Ejus generis scriptores cum semper fuerint vel mercenarii, vel monachi: non est mirandum, si Codices tales, qualis ille Florentinus est, multi facti sunt, ex iisque superstites sunt plures: nec dubitem Codices ejusmodi, pictos magis quam scriptos, extare, qui longe antiquiores habeantur, quam sint: ceterum sine fraude. Sed, ut redeamus ad librum Florentinum, ad eum primus, quod constet, Pichena accurate recensuit hos Taciti libros. Nam Juntinam editionem anni 1527. ex illo libro aliquid novi boni accepisse, non credo, cum Ant. Franc. Varchiensis, qui ei editioni præfuit, in præfatione nihil aliud commemoret, quam,

se, cum ceteris Taciti libris, etiam quinque primos, a Phil. Beroaldo prius castigatos, mox vero a se iterum cognitos, dare, nec ipse comparando repererim, quod ex eo libro ductum videretur. Beroaldus an eo usus fuerit, post videbimus. De auctoritate Codicis non satis consentiunt viri docti. J. Gronovius quidem tantum ei tribuit, ut modum excedere videatur. Moderatius Grævius judicat, in ep. ad Heinsum. T. IV. Coll. B. p. 498. qui *exemplar, unde ille fluxit, mendosum, & ab semidocto interpolatum* putat. In primis observavi, utrumque Codicem subinde peccare omissione syllabæ alicujus mediæ: vid. dicta ad A. II, 63. confusione syllabarum *de* & *di*, omissione litteræ *m* in accusativis. Habere & glossemata, constat. vid. dicta ad XVI, 2. Ceterum ex hoc Codice omnia alia scripta Taciti exemplaria fluxisse, ut J. Gronovius videtur credidisse, non audeam pro certo affirmare, etsi consensus omnium in transpositionibus, ut Hist. III, 5. 65. credibile facit. Specimen scripturæ ex L. XII. Annal. inseruit Mabilonius Operi Diplomatico, L. V. Tab. 5. n. 5. p. 553. melius dedere Auctores Novi Operis Diplomatici, Tab. 49. qui & accurate de eo Codice tradiderunt, p. 278. 279. in primis inferenda epistola bibliothecarii Medicei super hoc Codice a. 1752 ad Botarium V. C. scripta.

Post hos principatum tenent *Codices Vaticani*, (nam Lipsium pluribus usum, non uno, ut colligas ex eo, quod fere *Vaticanum Codicem* laudat, patet ex nota ad Dialog. de Or. init. *nam Vaticanis aberat*, sed uno ex his, antiquiori illo, ut appellat, in primis) & *Farnesianus*; quorum excerpta Lipsium habuisse, iisque adjutum esse in emendando Tacito, satis ex ejus commentario constat. Optem cum Grutero (ad Hist. IV, 86.) ut Lipsio, varietates omnes horum Codd. etiam vitia librorum, excerpere, & editioni suæ adjungere placuisset. Sed id temporum istorum rationes non ferebant, ut ante dixi. Ne formam quidem Codd. scripturam, ætatem, in tot editionibus prodidit, quod merito miratur Jac. Gronov. ad Ann. I, 1. Norisius in Epochis Syro-Mac. Diff. III. p. 184. ed. Lips. tres Codd. Vatic. commemorat, primum inter Urbinates n. 585. secundum & tertium n. 1958. & 3405. Hi duo an diversi sint a duobus recentioribus, quos Montefalconius n. 1861, 1864. adsignat nescio. Sed Broterius V. C. quatuor reperit, quorum antiquissimus Sec. 14. extremi videretur. Lipsius etiam laudat interdum *Codicem Hispanicum*, qui fuit *Covarruvie*, Jcti clarissimi. Idem etiam mentionem facit *Codici Sambuci*, quem a se consultum dicit super aliquo loco, cum Vindobonæ esset, ad H. II, 23. Ceterum nondum quisquam eo ad Tacitum emendandum usus est: nisi vero est ipse

Budenfis; ut videtur, quod Sambuci Codices fere e Budenſi Bibliotheca venere.

Ante Lipſium nobilis fuit ille *Budenſis Codex*, e Bibliotheca Corvini Regis, quo uſus eſt Rhena- nus: qui ei libro plurimum tribuit. Lipſius contra ad A. XIII, 25. non optimæ notæ fuiſſe cenſet; J. Gronovius etiam recentem & interpolatum, ad A. XI, 18. Quicquid ſit, Tacito proſuiſſe hunc librum, negari non poteſt.

Poſt Lipſium nemo e Taciti editoribus Codice ſcripto uſus eſt, quod ſciamus ante Theod. Ryck- ium. Is Codicem habuit eum, qui quondam Rod. Agricolæ fuerat, unde *Agricolæ Codex* vocatur. Ex eo quædam excerpta cum Lipſio communicavit olim Franciſcus Modius: quæ Lipſius pro conjecturis potius Agricolæ, quam lectionibus Codicis antiqui habuit, ut e notis ejus apparet, vid. v. c. ad A. XIV, 60. extr. Eum Codicem cum habuerit Ryckius, eoque uſus ſit ad corrigendum Tacitum, mirandum eſt, eum nihil de ætate, ſcriptura Codicis, aliisque tradidiſſe, quæ ſcire cupiant periti, atque etiam debeant, ſi de Codicis auctoritate judicare velint. Jac. Gronovius eum recentiſſimum & mire interpolatum judicat, ad Ann. XI, 18. XV, 53. De interpolatione non dubitem. Habet enim nimis multa, quæ interpolationem & correctoris ingenium ſapiant, ut variis locis & ipſi notavimus, Unde proſecto non eſt negandum,

Ryckium ei nimis tribuisse. Ceterum observavimus, eum in Historiarum libris, præsertim posterioribus, mire consentire cum editione prima, ut notæ nostræ ad illos libros docebunt. Eo usus est etiam Nic. Heinsius qui ejus lectiones sæpissime adfert; nec parum ei tribuit.

Idem Ryckius etiam usus est *Codicis Parisensis* excerptis, a Melch. Thevenotio acceptis: quem ille *Regium* vocat: sed in notis raro lectiones ejus commemorat. Atque ipse de eo sic statuit, ut ne cum suo quidem, nedum cum Florentino, comparet. Hujus Codicis lectiones jam diligenter notatas habemus ab editore librorum Taciti nupero Broterio V. C. qui eum chartaceum esse tradit, & sub finem seculi quintidecimi scriptum: quo tempore cum jam editi Taciti libri essent Venetiis & Mediolani, e tali exemplo sumtus esse potest. Illud operæ pretium est monere, hunc Codicem confundi cum Budensi a J. Gronovio ad A. V, 23. cui confusio locum dedit Rhenanus, qui Budensem librum interdum *Regium* vocat.

Gronoviis, Jacobo & Abrahamo, porro debemus excerpta duorum *Codicum Oxoniensium*, quorum alter Collegii Servatoris J. est, deficiens nonnullis locis, ut didici e Montefalc. p. 668. alter Bibliothecæ Bodleianæ; unde ille *Oxonienfis*, hic *Bodleianus* vocatur. Illius excerpta ad calcem utriusque editionis Gronovianæ reperiuntur, hujus ad

calcem majoris & recentioris, quæ a. 1721 prodiit. Eorum atque etiam tertii, Harleiani, lectiones dedit idem Broterius: qui omnes seculo quinto decimo medio scriptos tradit,

Personatus quidam Pompeius Lampugnanius etiam *Codicis Mirandulani* excerpta protulit, & ad Lipsium castigandum contulit in libro, cui titulus; *Collatio notarum J. Lipsii in C. Tacitum cum MS. Mirandulano. Bergomi 1602. 8.* Sub eo nomine latere *Marq. Freberum* opinio est; quam sequi & Ryckium, ex nota ad H. III, 13. didici. Ceterum Lipsius in *Dispuntione notarum Mirandulani Codicis* a. 1602. edita, subjecta deinde editionibus exempli Lipsiani, velut Antverpiensi a. 1648. eum Codicem aut nullum esse, aut nullius pretii judicat.

Videram etiam ab J. Schegkio ad Vellei. p. 504 ed. Burm. laudari *Codicem Herbipolensem*, qui esset in Bibliotheca Episcopali. Itaque, cum primam editionem parabam, scripsi ad aliquem virum doctum in ea urbe, quocum aliquid notitiæ mihi olim hic fuerat, eumque rogavi, ut quid Codicis istius esset, perscriberet, ejusque mihi copia ut fieret, perficeret. Sed nihil responsi tuli. Cum iterum ad tractandum textum accedebam, alteram hanc editionem curaturus, ad alium virum doctum in ea urbe, scripsi; quem putabam, idonea de causa, rem suscepturum: isque fecit omnia, ut ejus libri

usum mihi impetraret; sed nihil efficere potuit, cum eum reperiri a se potuisse negaret, qui curam Bibliothecæ habet. Fama etiam quondam fuit de Codice antiquo Taciti, qui Bambergæ servaretur. Sed Franc. Modius, a Lipfio de eo consultus, rescripsit (T. 1. Collect. ep. Burm. p. 107.) falsam illam famam esse, nec quicquam ibi reperiri, nisi paucas e libello de moribus Germanorum plagulas, easque recenti manu scriptas.

Multi præterea alii Codices adhuc latent in Bibliothecis, nondum excerpti: e quibus, non dubito, quin aliquid bonæ frugis colligi possit. In MSSis Bibliothecæ Medicæ tres membranaceos commemorari video, ab antiquiori illo, quem Langobardicum vocant, diversos, in pluteo 68. apud eundem Montefalconium p. 374. a quibus puto non diversos esse, quos Pichena aliquoties laudat in notis ad Tacitum. Reperi etiam a P. Victorio antiquum Codicem Taciti Venetum Bibliothecæ S. Marci laudari, ad Cic. ep. II, 12. quem tamen frustra in Catalogo MSS. ejus Bibliothecæ, ab Ill. Theupolo edito, quæsi. Nam Codex, qui n. CCCLXXXI. exhibetur, fuitque Bessarionis, a. 1453. demum Bononiæ scriptus est, nec Victorio antiquus dictus fuisset. Ceterum hoc fortasse exemplo firmetur fama, quæ de Codicibus Bibliothecæ Venetæ, in primis ex iis, traditur, qui a Bessarione nomen habuere, subductis: de qua

videat, cui lubet, librum Boernerī τῷ μακαρίῳ de græcis literarum in Italia instauratoribus p. 67. 68. Inter Codices porro Ottobonianos, Neapolitanos, S. Joannis in Carbonaria, Cæsenatenses, Taciti libri inde ab XI. Ann. reperiuntur, sed fere recentioris scripturæ. Extat etiam Codex MS. membranaceus in Bibliotheca Ducali Guelferbytana, cujus mihi usus benigne concessus fuit. Is fuit olim P. Candidi, qui sua manu in libro scripsit, ab se emtum esse Ferrariæ, A. MCCCCLXI. die lunæ XXVIII Sept. a Francisco autem Media Barba Birago dono est datus Marquardo Gudio, ex cujus Bibliotheca in Guelferbytanam venit. Sed de hoc † Codice infra pluribus dicam. Minor scriptorum numerus est in minoribus libellis, qui cum Taciti Annalibus & Historiis eduntur, *Germania*, *Agricola*, & de *Oratoribus Dialogo*. Quid ex iis reperiatur in Vaticanis, Lipsius non tradit, nisi quod Dialogum ab iis afuisse scribit. Libellus de Morib. Germ. separatim notatur in MSS. Mediceæ Bibliothecæ plut. 73. n. 5. ap. Montefalconium p. 381. & in MSS. Bibliothecæ Norfolc. in Collegio Greshamensi, quod Londini est. Arundellianus liber, cujus excerpta dedit Abr. Gronovius, V. C. est ille ipse, qui sub Pirckheimeri nomine laudari solet, ut monet J. Fr. Gronovius, ad Germ. c. 11. De libro Bambergensi supra e Modii epistola dictum est: & de † Turicensi infra dicetur. Agricolæ

scriptum exemplar nusquam notatum reperi, nec Dialogi de Oratoribus, præter Farnesianum, e quo Lipsius eum correxit: qui ita pauca scripta ejus libri exemplaria esse dicit, ad caput 19 libri, ut vix duo aut tria in omni Europa esse putet. Nunc universè aliquid de Codicibus scriptis Taciti dicendum videtur.

Ac primum libri Taciti non eodem modo in Codd. inscribuntur. *Actorum* vel *Actionum diurnarum Historiæ Augustæ libros* plerumque vocari, intelligitur partim e titulis Codicum apud Montefalconium (adde Lipsium ad Ann. I, 1.) & MS. Guelf. partim e veteribus editionibus Fr. Puteolani, Frobenii, a. 1519 curata. Sed non omnes libros ita habuisse, diversitas edentium arguit. In editione principe Jo. Spirensis nulla est inscriptio aut subscriptio librorum, nisi in Germania. Beroaldus inscripsit *Libros Historiarum ab excessu Augusti*: an e libro illo Corbeio-Mediceo, non possum dicere, cum nihil diserte notatum repererim. Illud video a J. Gronovio proditum, in capite L. III. in illo Codice scriptum esse: *Incipit L. III, ab excessu Augusti*. Rhenanus *Annales* inscripsit: quod constanter omnes secuti sunt usque ad Lipsium; qui receptam hodie rationem invexit: de qua ipse satis dixit. Nec in prænomine Taciti consentiunt. J. Gronovius e Mediceo profert *P.* & id ei tribuitur in edd. vett. inde a Beroaldo, qui

e Mediceo sumsit, usque ad Lipsium, a quo C. prænomen substitutum est, auctore Farnesiano libro, & Sidonio Apollinari. Idem etiam reperi in antiquissima editione libri de Germania ——— ; unde sane firmamenti aliquid accedit Lipsianæ rationi. In ed. Spirensis, in capite Germaniæ, & Puteolani, MS. Guelf. nullum prænomen expressum est. Etiam librorum non eundem numerum Codices faciunt. Viginti alii, alii unum & viginti. Vidi etiam Codicem memorari Montefalconio, qui undeviginti tantum numeraret. Causa diversitatis est, quod nonnulli librorum, qui nunc Historiarum vocantur, primum & secundum conjungunt, ut Guelferbytanus : quod servant & edd. Franc. Puteolani, Beroaldi, Frobenii a. 1519. ita tamen, ut lacuna sit parva initio libri secundi, & in fine subscriptum : *septimusdecimus & octavusdecimus confusi simul explicitunt* : & sequens liber XIXmus dicatur. Ac fortasse in iis libris, qui XIX tantum exhibent, fragmentum libri Hist. quinti adhæsit quarto, aut alius alii. Illud autem hinc plane intelligitur, in antiquioribus libris nullam inscriptionem, nullos numeros librorum fuisse, ut in editione Jo. Spirensis. Forte etiam probabile videatur nonnullis, discrimina librorum non esse a Tacito, quæ nec necessaria erant, cum per annos historia digesta esset, eaque adeo Grammaticis vel librariis deberi, ut in aliis

antiquis libris: de quo, digna est, quæ legatur Perizonii præf. ad Æliani Var. Historias. Denique plerique Codices tantum Annalium & Historiarum libros exhibent, (& in extremo alius citius definit alio) velut Florentinus, Budensis, Vaticani, ceteri apud Montefalconium, & Guelferbytanus. Farnesianus libellum de oratoribus habuit, unde is liber correctus est a Lipsio. Sed illud in primis dignum observatu est, animadversum & in aliis libris, quod omnes scripti libri, e quibus editi ducti, aut qui ab eruditissimis inspecti sunt, ex uno Codice omnes fluxere. Monuit de eo dudum J. Fr. Gronovius Observ. L. IV. p. 30. ex loco Hist. II, 98. ubi omnes MSS. pariter, atque tali modo depravati sunt, ut planissime appareat, eam depravationem uni libro deberi. Sed eadem res intelligitur etiam ex aliis locis, in primis iis, in quibus transpositiones paginarum factæ, vel librarii vel bibliopecti vitio, in Codice illo antiquiori. Nam eæ in omnibus MSS. conservatæ reperiuntur. V. ad H. III, 5. 65. Unde non una observatio nascitur, studiosis artis Criticæ commendanda. Nam *primum* hinc intelligitur, omnes varietates lectionum, quas e libris scriptis notatas habemus, proprie esse varietates unius exempli, non plurium, qui ex ipso ἀρχετύπῳ fluxerint. Unde fit *secundo*, ut omnibus Codicibus comparandis nihil aliud effici possit, quam ut, quid in uno illo apogra-

pho, unde ii venere, fuerit, inveniamus. Hanc *tertio* caussam esse paucitatis lectionum variantium, atque *tandem* corruptelarum & mendorum, in Tacito reliquorum, in quibus frustra se exerceant ingenia virorum doctissimorum. Hinc porro discent juvenes studiosi literarum & artis criticæ, (cujus, ego identidem moneo juvenes, neminem plane imperitum esse debere, qui se non subinde turpiter dare, & risum Criticæ rei peritis, aut bilem movere velit) discent igitur hinc, *primo*, cum de libris scriptis agatur, non tam videndum esse, quam multos numero habeamus, sed quam multos, qui velut jus sententiæ dicendæ habeant, cum de lectionis alicujus veritate quærat. Nam si tu centum Codices ejusdem libri habeas, eos autem constet, ex uno apographo ductos esse, non nisi unius libri jus & vim obtineant universi. Jam porro, nonne apparet hoc exemplo, id quod fidem excedere videatur, manus quamvis multas non modo sæpissime, & toto, quod aiunt, cœlo dissentire in scriptura, etiam quæ ex eodem fonte ducta sit, sed etiam posse ac solere in eodem errore sæpe summa concordia, quasi ex compacto, consentire? *Denique* luculento exemplo intelligitur, quam sit non modo utile ad puritatem integritatemque scriptorum veterum, sed etiam necessarium, plurimas lectiones variantes esse & conquiri. In libris sex prioribus Taciti, si varias

lectiones tantum Codicum scriptorum dissenſu æſtimamus, nulla varietas lectionis eſt, quia unus tantum ſcriptus liber extat. At ea ipſa res facit, ſicut in aliis libris, quorum unum tantum exemplum e veterẽ ævo reſtat, velut in Quinctiliano, Propertio, ut ſæpius ingenio vel conjecturis agenda res ſit, quam vellent Critici, multis in locis nulla certæ aut probabilis correctionis ſpe relicta. Atque etiam in ceteris libris Taciti multis locis minus laboraremus, ſi non ex eodem apographo omnes Codices fluxiſſent: quod ni eſſet, haud paullo plures lectionis varietates haberemus, haud paullo melius conſultum Tacito foret. Sed hunc locum jam ſatis tractatum & explanatum a pluribus, in primisque a magno Bentleio, in libro, Collini calumniis adverſus religionem Chriſtianam oppoſito; (Francice, Friponnerie Laique p. 168.) hic, per talem occaſionem, breviter repetiſſe & inculcaſſe ſtudioſis, ſatis putavimus eſſe.——

Excerpt. ex Præfat. J. A. Erneſti ad Edit. 2dam C. Taciti,
p. 7——19.

DE PRÆCIPUIS
CORNELII TACITI
EDITORIBUS ET INTERPRETIBUS.

INTER initia renascentium literarum, & egregiæ illius artis, quæ hominum ingenia rem publicam fecit, Venetiis circa annum 1468 prodiit prima Taciti editio¹, antiquitate, elegantia, raritate præstantissima. Multis quidem, & gravissimis erroribus, ut solitum est in primis quibusque editionibus, fœdata; abest & Cn. Julii Agricolæ vita: adhuc quoque latebant sex priores Annalium libri. Ni-

¹ Hæc prima Taciti editio prodiit sine ullâ loci & anni notâ, his quatuor versibus, in fine subjunctis, conspicua.

Cæsareos mores scribit Cornelius: Esto

Iste tibi codex: Historiæ pater est.

Insigni quem laude feret gens postera: pressit

Spira premeus, artis gloria prima suæ.

Cùm Joannes & Vendelinus de Spirâ splendidam Plinii editionem Venetiis vulgaverint anno 1469, hæc Taciti editio, *artis gloria prima suæ*, anno 1467 aut 1468 publicata est. In eâ continentur sex posteriores Annalium libri, & Historiarum libri quinque; Libellus de situ, moribus & populis Germaniæ; & Dialogus de claris Oratoribus,

hilominus utilissima est, quòd complura veteris scripturæ in recentioribus editionibus perperam immutatæ vestigia retineat. *

Franciscus PUTEOLANUS, Parmensis, literarum peritissimus, alteram editionem ¹, vitâ Julii Agricolaë auctam, Mediolani publicavit. Nitidiorem politioremque Tacitum fecit, tum suis, tum Bernardini Lanterii, Mediolanensium ætate suâ eruditissimi, conjecturis ductus. Usus est quoque Ms. codice Genuensi. Tacitum autem nemo meliùs novit, veriùs expressit. Ejus judicium, cuius, ob libri raritatem, non ita obvium, filere nefas. *Omnem, inquit, historiæ legem absolvit Tacitus nihil falsi dicere, nihil veri omittere ausus. In scribendo enim ne suspectus quidem umquam fuit aut gratiæ, aut simultati aliquid tribuisse. Rerum rationem, quâ ordo temporum, regionum descriptio exigitur, nemo histori-*

¹ Huic quoque editioni nulla est adjuncta loci, anni, typographi nota. Eam tamen Mediolani prodiisse haud dubium est, cùm cetera Puteolani opera in hac urbe excusa sint, in quâ oratoriam artem magnâ cum laude profitebatur. Puteolanus addidit Vitam Julii Agricolaë; Annalium quoque & Historiarum libros ex Ms. codice Genuensi recensuit: unde summum debet esse apud literarum amatores hujus editionis pretium, quam miror librorum rariorum indagatoribus fuisse incognitam. Exstat Parisiis in Bibliothecâ sanctæ Genovesæ: eam, pro suâ humanitate, literatis omnibus viris compertâ, mecum communicavit Cl. MERCIER, huic Bibliothecæ præfectus. Recusa est Venetiis annis 1497 & 1512.

corum diligentius observavit. Jam consilia, acta, eventus, ut, dii boni, expendit! Et de consiliis quid probet, quid non. In rebus gestis non solum quid actum, sed quale. De eventu verò omnes causas explicat, casus sapientiæ, temeritatis; hominum porro non solum res gestas, sed quæ fama, quod nomen, quæ natura, quæ vita. Quo artificio omnes meâ sententiâ faciliè vicit, ita creber rerum frequentia, ut verborum propè numerum sententiarum numero sequatur; ita dein verbis aptus Et pressus, ut nescias utrùm res oratione, an verba sententiis illustrentur. In concionibus (audeo enim promere quod sentio) Livio quoque anteferendus, magis tamen Sallustii argutam densitatem, quàm bujus amplitudinem imitatus. Hunc primò legens, laudabis eloquentiam; cùm iterum in manus sumpseris, mirum acumen deprehendes, Et miraberis, ubi contubernalem reddideris, sæpe artificiosâ docebit varietate, immensâque jucunditate delectabit¹. *

LAUDUM magnitudine, majori operis admiratione, excitato orbe literario, in museis omnibus quæsitum, si quid aliud tanti viri superesset. Ac tandem in Corbeienfi² ad Visurgim monasterio ab Angelo Arcomboldo, Leonis X Pontificis Maximi

¹ Ex præfatione editionis Puteolani, Jacobo Antiquario, Ducali Secretario, inscriptâ.

² L'Abbaye de Corvey, en Westphalie: locus religionis & literarum studiis celeberrimus. Visurgis autem fluvius, nunc le Wiser.

quæstore, inventi sunt quinque priores Annalium libri, quos Lipsius, alique postea meliori partitione sex numeravere. Hos cùm Pontifex, literarum decus & columen, magno quingentorum aureorum nummorum pretio redemisset, diligenterque evolvisset, eorum lectionem *luculentam, variam, utilem, dignamque omni liberali ingenio*¹ pronuntiavit; voluitque ut quantò citiùs fieri posset a situ & oblivione in lucem & memoriam hominum vindicaretur. Id curæ demandatum Philippo BEROALDO, juniori, Academiæ Romanæ præposito: is imperatum opus pro Pontificis auctoritate suâque doctrinâ haud indiligenter præstitit; inventosque libros ex manu scripto codice, qui postea Florentinæ Mediceorum bibliothecæ fuit illatus, ceteros ex Puteolani recensione edidit Romæ Kal. Martii anno MDXV². In libri fine, infra gentilitia Leonis X insignia, adjectum, quod maximo Principe & literarum reparatore dignum: “ Nomine
“ Leonis X Pont. Max. proposita sunt præmia
“ non mediocria his qui ad eum libros veteres, ne
“ que hæcenus editos attulerint.”

¹ Ex literis Leonis Papæ X, quæ exstant in calce editionis Beroaldinæ.

² Cl. Maittaire, *Ann. Typograph.* Tom. V. part. 2. pag. 273, editionem Romanam anni 1514 memorat. Nempe scriptor ille privilegium, a Leone X datum anno 1514, in Taciti editionem transformavit.

Alexander MINUTIANS, Apulus, eruditus typographus Mediolanensis, & Historiæ professor, chartas Beroaldinæ editionis ex Urbe importatas recudit, ut eas auditoribus suis prælegeret. In calce operis reperit se imprudenter illapsum esse in Pontificium interdictum, quo cavebatur, ne quis intra decennium Tacitum recuderet. Culpæ veniam exoravit; suamque editionem, quibusdam in locis emendatam, & Andreæ Alciati notis auctam, absolvit anno MDXVII ¹. *

BEATUS, aut veriùs BILDIVS RHENANUS, Selestadiensis, manu scripti codicis Budensis, olim Matthiæ Corvini, Hungariæ regis, copiam nactus, novam & aliquantò accuratiorem editionem vulgavit Basileæ anno MDXXXIII. sæpe postea & variis in locis recusam ². *

Justus LIPSIUS, Belga, Corneliano spiritu afflatus, magnoque eruditionis paratu ad id opus accessit: omnem hujus laboris laudem reportaturus, si non excerpta tantùm Mss. codicum Vaticanorum, Farnesiani, Covarruvizæ, Sambuci, veterumque editionum adhibuisset, sed libros integros

¹ Cl. Maittaire, loc. cit. hanc editionem Romæ prodiisse perperam scribit. Fabricius quoque, *Bibliothec. Latin.* libr. IV. cap. 21. pag. 471, errat in anno. Ea enim est anni 1517, non verò 1516; formæ in-4°. sed minimæ.

² Quarum omnium præcipua est, quæ prodiit Venetiis anno 1534, typis Aldinis.

contulisset 1. Ingenio eruditisque commentariis utcumque id supplevit, & editionem ceteris omnibus, quæ antè prodierant præstantiorem, magnâ cum nominis sui gloriâ Antverpiæ publicavit anno MDLXXIV. Quam postea ad annum usque MDC sæpe retractavit, emendavit, melioremque fecit. In hoc gloriæ suæ monumento rursus adornando immortalus est anno MDCVI, ætatis suæ LIX. Lipsiorum stirpis ultimus, & magnum decus 2.

INTER tantos Lipsii labores, Curtius PICHENA, Magni Ducis Etruriæ a secretis, in emendando Tacito Florentiæ utilem operam posuit 3. Usus manu scriptis codicibus bibliothecæ Mediceæ, loca plurima, quæ alios fugerant, restituit & explica-

¹ Majorem laudem adhuc reportaturus, si libros edidisset, quibus contexuerat Caianam historiam & initia Claudii Corneliano exemplo stiloque, ut ipse testatur in notis ad Annal. XI, 1. At in migrationibus suis, quas frequentes fecere turbulenta tempora, laborem hunc, fraude an casu, sibi periisse ibidem declarat. Jactura tantò gravior mihi videtur, quòd hæc adolescens scripserat, ac proinde cùm ei molle & elegans adhuc erat ingenium. Postea, singulari humani ingenii inconstantia, in deterius mutatus, durum & horridum scribendi genus adfectavit.

² Innumeræ postea fuerunt Lipsianæ editiones, quarum nitidissimæ sunt quæ typis Elzevirianis prodire Lugduni Batavorum annis 1621, 1634 & 1640.

³ Pichena seorsus notas primùm edidit; deinde editionem ipse adornavit excusam Francofurti anno 1607. & Aureliæ Allobrogum anno 1609.

vit. Iis Lipsius non mediocriter profecit in posterioribus suis editionibus, ut niterentur.

Matthias BERNEGGERUS, Germanus, magis ad utilitatem, quàm ad splendorem, sine ullâ tamen Mss. librorum ope, Taciti editionem accuraverat. Eo defuncto, gener ejus Joannes Freinshemius, vir in republicâ literariâ notissimus, eam non perpetuis, sed selectis notis locupletatam, & a Melchiore Freinshemio communibus cum fratre studiis copioso indice instructam, juris publici fecit Argentorati anno MDCXXXVIII.

Joannes Fredericus GRONOVIVS, Batavus, Berneggerianam editionem, levi suâ operâ, sed nitidior chartâ, elegantioribus typis, cum suis Variorumque notis & quibusdam variantibus Mss. Oxoniensis lectionibus in operis calce subjunctis Lugduni Batavorum absolvebat anno MDCLXXII, cum vivendi finem fecit. Eadem editio pari nitore iterum prodiiit Amstelodami anno MDCLXXXV.

Julianus PICHON, Gallus, ad majora vocatus, vix paria præstitit: nullâ adhibitâ Mss. codicum veterumque librorum collatione, grandem tamen, sed indigestâ mole gravidam, editionem ad usum Serenissimi Delphini Parisiis apparavit anno MDCLXXXII. Recusa est Venetiis anno MDCCVII.

Theodori RYCKII, Batavi, breviora, sed meliora utilioraque in Tacitum studia. Prodiere Lugduni Batavorum anno MDCLXXXVII. Nitidiùs,

commodiùsque in lucem iterum emissâ Dublinii anno MDCCXXX. Præsto fuere tum excerpta ex Mss. Regio & Florentino, tum Mss. codex, qui olim Rudolphi Agricolaë fuerat. Ei tamen plus æquo tribuit Ryckius, cùm ille codex non tam veterem scripturam, quàm viri eruditi conjecturas contineat.

Christianus HAUFFIUS, Germanus, nihil operæ in emendando Tacito, nimis in explicando collocavit Lipsiæ anno MDCCXIV. Eum enim ita minutatim explanat, ut lectorem fatiget magis, quàm dirigat.

Jacobus GRONOVIVS, Joannis Frederici filius, paternam editionem cum Mss. Florentinis recognitam, suisque & Variorum notis cumulatam prælo paraverat, cùm morte interceptus est anno MDCCXVI. Filius ejus Abraham Gronovius eam Trajecti ad Rhenum anno MDCCXXI publicavit: patris memoriæ consulturus, si convicia adversùs Ryckium, aliaque multa erudito viro indigna omisisset. Ad operis calcem reperire est varias quasdam lectiones ex Mss. codicibus Bodleiano & Arundelliano excerptas.

Joannes Augustus ERNESTUS, Germanus, in eandem palæstram Lipsiæ processit anno MDCCCLII; & maximam post Lipsium laudem consecutus est. In conferendis enim veteribus editionibus & Mss. codice Guelferbyitano acer & diligens, multa quæ

alios latuerant correxit; suasque notas Lipfii & Joannis Frederici Gronovii commentariis addidit: alteram editionem, quam ex priore nostrâ editione paullo meliorem fecit, anno MDCCLXXII publicavit.

POSTEA prodire elegantiores editiones Glasguzæ anno MDCCLIII, Londini anno MDCCLX. Illa ut J. Gronovii, hæc ut Ryckii exemplar exprimeret. Eamdem elegantiam Parisiis anno MDCCLX exhibuit Cl. Joannes Nicolaus LALLEMAND, quam suâ curâ notisque insuper illustravit. In hac editione Parisiensi omissus est Dialogus de Oratoribus, qui in omnibus editionibus antè comparuerat.

SATIS sit præcipuos Taciti editores recensuisse. Eos, qui in omnes ejus libros, vel singulos, notas, animadversiones, commentarios conscripserunt, commemorare infinitum foret ac fastidiosum. Multi enim illaudabiles, quales Æmilius FERRETUS, Carolus PASCHALIUS, Ludovicus D'ORLEANS &c. Nonnulli tamen nobiles & egregii, ut M. Antonius MURETUS, Fulvius URSINUS, Hugo GROTIUS, Daniel HEINSIUS, Godefridus Guilielmus LEIBNITIUS, & alii quos pro loci opportunitate & utilitate libenter ultroque laudabimus.

VERUM cùm minùs voluptati, quàm utilitati publicæ, scriptis suis consultum voluerit Tacitus, gens ferme nulla est, quæ eum indigenam ac po-

pularem habere non voluerit. In hac tantâ interpretum multitudine, principes appellare juvat. Suum habent Germani MICYLLUM, suum Batavi HOOFDIUM, gentilibus probatos. Inter Hispanos de principatu tres certant Emmanuel SUEYRO, Balthazar ALAMOS, & Carolus COLOMA, quibus haud tam splendor, quàm brevitatis deest. Plures habent Itali, quos inter eminent Georgius DATI, Bernardus DAVANZATI, & Adrianus POLITI. Palmam singulari brevitatis felicitate præripuit DAVANZATI. Laudem inter Britannos sibi peperebant Richardus GRENEWAY & Henricus SAVILE : eam in se traxit Thomas GORDON, accuratior quidem, sed adhuc paullo laxior. Antiquum quoque Gallis fuit studium, ut Tacitum interpretarentur. Jam pridem rudi vetustate obfoluere FAUCHET, DE LA PLANCHE, aliique hujus veterini. Aliquid artis & ingenii promere cœpit Achilles DE HARLAY. Plus elegantix, haud satis veritatis indidit Nicolaus PERROT D'ABLANCOURT. Mole exemplorum, tædia aggeravit Abraham Nicolaus AMELOT DE LA HOUSSAIE¹. Ejus versioni, auctoris

¹ Amelot de la Houssaie XIII priores Annalium libros vertit, Cetera Taciti opera interpretatus est Franciscus Bruys, sed dissimulato suo nomine. *Tacite avec des notes politiques & historiques par M. Amelot de la Houssaie & M. L. C. D. G***, A la Haye, chez Scheurler. 1731 = 1735, 10 vol. in-12.*

morte interruptæ, finem imposuit Franciscus BRUYS, vitiis, quàm virtutibus similior.

IN his tentamentis aliquamdiu substitierant Gallicæ literæ, cùm recens nos rapuit studiorum impetus. Tum suam versionem adornavit Cl. GUGRIN : aliam meditabatur, jamque per partes edere cœperat Cl. DE LA BLETERIE ; quam non finivit, morte interceptus. Quæ deerant, perfecit Cl. DOTTEVILLE. Interpretandi leges præscripsit, & ad earum formam selecta & splendida Taciti loca expressit Cl. D'ALEMBERT. Eorum exemplis famâque plures excitati novas apparant Taciti interpretationes. Vigeat crescatque egregius ille ardor, quo summus scriptorum imperii Romani non modò apud nos magis ac magis inclarescet, sed si suâ eum vi ac brevitate exprimimus, magnum accedet literaturæ nostræ decus & incitamentum.

IN hoc autem interpretationis genere non stetit Taciti admiratio : alterum excogitavit, quò licentiùs exspatiaretur. Illustriores scilicet Taciti sententiæ præcipuaque verba, tamquam primaria & propria sapientiæ principia sunt excerpta, amplificata, tum veterum, tum recentium ætatum exemplis comprobata. Hac in studiorum palæstrâ, speciosiori fortè, quàm utiliori, multi inter Italos defudarunt, quorum nobilissimi sunt Scipio AMMIRATO, Ascanius PICCOLOMINI, Trajanus Boc-

CALINI, Philippus CAVRIANA, Virgilius MALVEZZI, & Raphael DALLA TORRE. Eandem apud Germanos laudem æmulati sunt Janus GRUTERUS, Christophorus FORSTNERUS, Cornelius Lentulus DE LENTZ, aliique plurimi; & fortè iis meliores, quia breviores, Abraham GOLNITZ & Marcus A RECHLINGEN. Non solùm inter Hispanos, sed etiam inter Italòs nomen obtinuit Balthazar ALAMOS. His maximè operibus apud Gallos innotuit Amelot DE LA HOUSSAIE. Majorem in Britannia celebritatem adsecutus est Thomas GORDON. At, quod jam suprà monui, plus mihi videtur in his politicis exercitationibus ostentationis, quàm utilitatis: iisque præceptoribus retardatur magis, quàm incitatur animus. Brevius certiusque iter ingrediendum. Quisquis politicam prudentiam addiscere cogitat, Tacitum legat. Qui mentem eâ imbutam percipit, Tacitum relegat. Hac viâ iere sapientiæ proceres, quos prior ætas mirata est. Hac pergant, quos gloria & utilitatis publicæ studium accendit.

Excerpt. ex Præfat. G. Brotier ad Edit. suam C. C. Taciti
Ann. 1776 vulgatam.

Excerpta ad Editiones quasdam C. Taciti pertinentia, quæ a Broterio vel penitus sunt omiſſæ, vel fuſius tractatæ ab J. A. Erneſti in Præſ. ſua ad Edit. alteram Ann. 1772 vulgatam.

Vid. Pag. pr. 17. lin. 3. * Poſt hanc principem editionem Maettarius T. V. P. II. p. 293. commemorat ed. Ven. 1484. & Rom. 1495. ſed ſine auctore ac teſte: unde ejus traditioni parum tribuo. Ego quidem nuſpiam vidi earum editionum mentionem eam fieri, cui fides haberi poſſet. Lipſius porro in præſatione editionis primæ, 1574. ait ſe uſum editionis Venetæ a. c10ccccxciiii. factæ exemplo. In quo ſi nihil vitii habet numerus anni, nec c10ccccxciiii. eſt pro c10ccccxcvii. eam editionem nemini præter illum viſam oportet, qui Taciti editiones commemoravere. Itaque licebit mihi de his editionibus dubitare, dum idoneis mihi documentis perſuadeatur, iſtis locis, iſſque annis, Taciti libros editos eſſe.

Erneſti pag. 22.

P. 18. l. 18. * Extare etiam ſciebam alius Venetæ Editionis exempla a. 1512, curatæ a Jo. Rivio; quorum tamen nullum mihi ante primam noſtram editionem, contigerat videre. Nec mag-nopere deſideraram. Etenim Ryckius, qui ejus exemplum habuit, vix bis, ni fallor, aut ter in notis mentionem ejus fecit, nec quicquam ex ea

protulit, quod Tacito prodesset : unde eam, collegeram, e superiori illa totam ductam esse, eaque facile carere posse, qui illam haberet. Sed tamen, occasione oblata, emi exemplum ejus & inspexi. Habet autem præfatiunculam Rivii brevem, & in ea breviorē etiam professionem de opera a se navata. Opus totum, recepta novæ editionis cura, se primum, ait, percurrisse, in eoque tot errata, tot nævos reperisse, ut locis supra mille correxerit. Qui professionis modus & consensus ejus cum textu Puteolani, quem in notis indicavimus, clare indicat, editionis Venetæ proxime superioris, i. e. a. 1497. exemplum ab eo ita prelis typographicis accommodatum esse, ut operarum vitia tollerentur, quæ præterea vitiosa viderentur, de judicio suo corrigeret. In quo quam ei interdum infelicitē res successerit, exemplo esse potest correctio notata ad A. XI, 4. Ceterum & hanc intelligit Lipsius, interdum cum Venetam commemorat in edd. posterioribus, ut colligi potest e nota ed. quintæ ad XI, 18. vid. ibi notam nostram n. 10.

Hanc excepit editio *Philippi Beroaldi* Junioris, nitidissimis chartis typisque, per Magistrum Stephanum Guillereti de Lotharingia, Tullenſis dioceseos, Romæ 1515. Kal. Mart. Leonis X. Pont. Max. anno secundo. Præfatiunculam Beroaldi, quæ ad editionis rationem pertinet, quia brevis est, liber autem ipse rarissimus, subjecimus : *Philipp.*

Beroaldus ad Lectorem: Quoniam vetus Codex, unde hunc ipsum describendum atque invulgandum curavi, pluribus mendis scatet, æquum videtur, Lectorem in primo quasi operis limine, consilii mei, quo in toto hoc negotio usus sum, admonere. Namque errores, qui poterant nulla temeritatis nota emendari, consultis primo nonnullis eruditiss & acris judicii viris, correxi. At quæ loca majorem in se corrigendi difficultatem habere videbantur, sicut erant, reliqui, appositis interiori margini stellulis, quæ vitiosum Codicem testarentur. Seposimus vero librum in calce quinti libri, in quo per numerum chartarum stellulam ipsam cum suo numero tanquam ad causam dicendam in judicium vocemus. Ibi dum lector aut dubitationem, aut opinionem nostram audiet, vel sententiam approbabit meam, vel meliorem ipse afferet. Verum, etsi ea diligentia se usum ostendit Beroaldus, ad calcem libri quinti, ut illos ipsos quinque libros, jam formis excusos, cum Codice vetere contulerit, & quæ operæ variassent, annotarit: tamen post eum Pichena & J. Gronovius non irritum laborem consumserunt, cum eundem veterem Codicem cum editis contulere: e quorum notatis patet, Beroaldum vel per negligentiam, vel scripturæ veteris incitiam, non raro a vera lectione libri aberrasse, quod etiam aliis olim viris doctis, & Petrarchæ in describendis Ciceronis epistolis, accidit. Sed illud monendi sunt studiosi harum literarum, ne eundem cum

J. Gronovio aliisque errorem errent, nec putent, Beroaldum etiam reliquos Taciti libros Ann. & Historiarum e MS. Florentino, Langobardico illo, edidisse: quod falsissimum esse, me res docuit. Ipsa præfatiuncula, & admonitio de mendis typographicis, libro quinto subjecta, docere poterat, Beroaldum quinque illos libros tantum e MS. Corbeienſi edidisse. Nam alter ille Codex, incertum est, an tum jam Florentiæ fuerit. Si fuit, quid id ad Beroaldum, qui Romæ erat? Agebatur hoc tantum, ut libri nondum editi vulgarentur. Itaque & exempla Beroaldina reperiuntur, in quibus tantum libri illi primi e Codice Corbeienſi insunt. Ceteri igitur additi sunt ex editione Fr. Puteolani. Cujus rei indicium vel hoc est, quod Libro XI. præposita est Puteolani præfatio. Planissime autem hoc me docuit textus Romani ipsius cum Veneto comparatio. Etenim vidi, locis oppido paucis illum ab hoc discrepare: sicubi discrepet, id aut vitio operarum, aut correctoris sedulitate factum, ut fere accidit in omnibus talibus libris. (vid. quæ mox de Aldina ed. dicentur) Sed Mediolanense exemplum non habuisse, nec operis exprimendum dedisse Beroaldum, parva res indicio est. Nam in præfatione Puteolani, quam repetitam esse dixi in editione Beroaldina, idem error operarum est, *Veteri pro Veneti* exprimentium, qui in Veneta; cum in Mediolanenſi *Veneti* sit. Itaque frustra

J. Gronovius pluribus locis (vid. v. c. ad XV, 64. XVI, 1. XV, 11. not. 1. 10. ubi mire se expedit) irascitur Beroaldo, aliter, quam in Florentino Codice esset, edenti, quæritque, ubi oculos habuerit. Nempe longissime ab illo Codice Florentino, sequens unum exemplum suum Venetum. Sed age, exemplis aliquot præter ea, quæ ante indicavimus, positis, rem planam faciamus. A. XIII, 14. init. & H. IV, 21. MS. Flor. *arbitrium*: Ber. priori loco *arbitrium*, altero *arbitrum*, ut Puteolanus. XIII, 21. extr. verbum *mater* abest a Flor. est ap. Ber. ubi J. Gron. *interim vox mater non est in vetustissimo Mediceo, undecunque eam arripuerit Beroaldus*: nempe e Puteolano; ut c. 25. *gladiatorum*, pro *gladiatores*, quod est in Flor. c. 31. *extruserat*, pro *extruxerat* etc. Etiam peccata typographica Veneti libri servata esse in Beroaldina patet v. c. A. XIII, 49. in verbo *insedebat*, pro *incedebat*. XV, 58. in *latatum* pro *letatum*. Dissensus a Puteolano exempla sunt XIV, 9. in *produntur*. c. 16. extr. in *eruebantur*. c. 17. in *contentione*. XV, 30. in *postero* etc. Hujus libri exemplum habui, primum editurus hos libros e Bibliotheca Ducali Vinariensi, in quam e M. Gudii bibliotheca per Schurtzfeischium illatum est; non multo post emi mihi pulcerrimum e Britannia.

Ernesti p. 24—28.

Vid. pag. 20. lin. 10. Duobus annis post, h. e. 1519. Taciti opera edidit *Basileæ J. Frobenius*, ita eleganter, ut superiores non modo æquaret, sed etiam prope superaret. Sed nihil aliud hic actum est, nisi ut Beroaldina repeteretur, cujus etiam præfatio notulæque adjectæ sunt. Ut tamen aliquid præcipui haberet hæc editio, additus est libellus observationum in Tacitum, ab Andr. Alciato scriptarum. Libellus deinde de moribus G. a Rhenano † correctus est, de quo post dicitur. Nonnullis in locis dissentit hæc editio a Beroaldina, sed, id quod clarum est, vitio operarum; ut passim in notis monuimus: v. c. III, 73. ubi edidit *populi contumelia Rom.* pro *contum. pop. Rom.* v. not. c. 29. ubi edidit *ultra* pro *ultra* etc. Et ista hujus exempli errata sæpe notas & correctiones peperere Rhenano, cui hujus editionis exemplum pro basi fuit, sæpe ad omnes editores sequentes propagata sunt, modo conjecturis tentata, modo etiam defensa, ut notæ nostræ docebunt. Hanc editionem *Alciati* vocavi potius, quam Frobenii, ut distingueretur a ceteris, quas Frobenius dedit; caveremusque confusioni diversorum exemplorum Frobenii. J. Gronovius subinde editionem Frobenii laudat, sed intelligit eam, quam nos Rhenani secundam vocamus: de qua mox dicendum.

Sed ante, quam ad ceteras Frobenianas editiones accedamus, interponamus aliquid de editione *Juntina*, *Florentiæ* a. 1527. 8. facta: cujus exemplum post editionem nostram primam, e Bibliotheca Schwarziana in nostram venit. Est autem textus Juntinus sumtus e Beroaldina, cujus & præfatio repetita est cum notulis in libros quinque, primum a Beroaldo editos: sed interdum correctus ab *Ant. Franc. Varchiensis*. Nam se dicit edere libros quinque nuper inventos cum reliquis ejus operibus, a Phil. Beroaldo juniore, viro sui seculi eruditissimo ante castigatos, mox vero a se iterum cognitos. In quo, clarum est, nihil, præter correctiones vitiorum typographicorum, intelligi posse, aut quæ ingenio factæ essent conjecturisque, ubi ipse aliquid vitii esse putaret. Itaque editionis hujus ~~criticus~~ *usus* nullus est. Nec forte plus est in editione Florentina altera, quæ anno 1552. adsignatur. Sed ejus nihil nisi indicium dedere, qui eam commemorarunt: nec ejus exemplum mihi unquam sub oculos aut in manus venit. Redeamus ergo in Germaniam & ad Basileenses editiones.

Recognitionis igitur a Rhenano factæ exempla primum prodire in eadem urbe a. 1533. ex eademque officina Frobeniana, hoc titulo: *P. Cornelii Taciti equitis Rom. Annalium ab excessu Augusti, sicut ipse vocat, sive Historiæ Augustæ, qui vulgo re-*

ceptus titulus est, libri sedecim, qui supersunt, partim baud ositanter perlecti, partim, nempe posteriores, ad exemplar manuscriptum recogniti magna fide, nec minore judicio, per Beatum Rbenanum. Nihil hic fingi, docebunt castigationes suis quæque libris additæ. Libellus de Germanorum populis, Dialogus de Oratoribus, denique de vita Julii Agricolæ non solum emaculati prodeunt, sed & explicati, adjunctis in banc rem scholiis. Hæc quoque editio pulcra est, nec multum cedit superiori. Manu scriptum exemplar, quo se usum dicit, intelligit Budense, de quo ante dictum. Editum nullum habuit, quod quidem fateatur, præter prius Basileense: quod sane mirandum in tempore eo, quo facile reperiri primæ editiones poterant. At Basileensis exempli textum ille *vulgatum* vocat, etiam ubi operarum vitio aberrat a Beroaldino, aut Beroaldini peccata & aberrationes ab ed. Puteolani servat: quod non uno loco factum animadvertimus atque notavimus. Sic v. c. ad A. XIII, 45. dicit: scripsimus *potentiam ei adjiceret*. Jam sic plane ediderant Puteol. Beroaldus. Sed in Basileensi erat operarum vitio *potentium*. XV, 44. extr. dicit se castigare *absumrentur*: quod tamen est in omnibus præter Basil. superioribus; in qua operæ dedere vitiose *absumretur*. add. not. ad H. IV, 14. 73. extr. etc. Contra alia ejus peccata ne animadvertit quidem, velut ea, quæ ante notavimus, & plura alia. Illud

in primis nos advertit, quod permultis locis, ubi cum superioribus, h. e. Veneto Puteolani & Beroaldino consentit, corrigit textum, plane ut habet ed. princeps; cujus tamen nullam uspiam mentionem facit: velut A. XII, 16, 19. bis; in quo loco nobis fides ejus prope suspecta fuit: XII, 32. extr. ubi pro *Sylvarum* correxit *Silurum*, plane, ut est in editione princeps. Sed facile eum absolvitum nota viri integritas, tum multitudo locorum, quæ pariter corrigendi ed. pr. facultatem dabat. Itaque ista eum vel e libro Budensi, vel ingenio petiisse putabimus. Omnino ille sæpe ita corrigit, ut, unde correctio sumta sit, non dicat. Atque ex iis quasdam a Victorio excogitatas reperi, ut A. III, 18. 58. IV, 73. etc. quas utrum sumserit a Victorio & sub nomine suo ediderit, an cum Victorio, id quod potuit accidere, in eadem conjecturæ vestigia incurrerit, non audeam dicere. In Germania usus est editione alia Italica vetere, de qua infra † dicemus. In Agricola & Dialogo de Oratoribus solo ingenio usus est. Ceterum addidit initio operis *Thesaurum constructionum & locutionum & vocum Tacito solennium*, citatis etiam ex Livio plerumque testimoniis: quem libellum rectius suis editionibus, exemplo Seb. Gryphii, addidissent Gronovii, quam Salinerii notas, quas ipsi plerumque nugatorias esse judicant. Denique Alciati & Beroaldi notæ & præfationes additæ sunt ex edi-

tione superiori. Hanc editionem vocavi *Rhenani primam*. Etenim ea repetita est in eadem urbe & officina^a. 1544. sed ita, ut priori illi multum pulcritudine concederet posterior; quam *Rhenani secundam* dixi. Nonnulli viri docti, nominatim Gronovius uterque, primam illam ignoraverunt, eaque de causa Aldinam editione Rhenani priorem putaverunt (v. J. Gronov. ad XI, 6.) & mutationes textus tribuerunt Aldo, quæ Rhenano debentur. v. J. Gronov. ad VI, 21. 23. 43. XIII, 10. etc. An hæc repetitio facta sit sciente Rhenano, nec ne, (nam tum adhuc erat in vivis) non audeo dicere. Novæ quidem præfationis additum nihil est. Nec novas notas reperi, nisi forte unam, si recte memini. Ceterum a primæ lectione differt in nonnullis; quæ ego vel operis vel correctoribus tribuerim. Sic A. II, 38. e *transmerei factum transumere*: quod correctori debetur: Hist. II, 81. in verbis *introrsus in Pontum* præpositio *in* omissa; quod est vitium operarum, servatum usque ad Ryckium, ut alia, de quibus in notis monuimus.

Anno post editionem primam Rhenani, h. e. 1534. prodiit *Aldina* Venetiis, octonis: quæ est mera illius repetitio, sine ullo auctario, aut mutatione, nisi quæ ab operis, ut fit, nata est; velut A. II, 38. III, 34. etc. Semel observavi conjecturam Rhenani in textum receptam A. IV, 47.

Interdum tamen ab ea discedit, sed vicio operarum, ut XII, 12. XIII, 17. etc. quæ in notis indicavimus. Igitur facile Aldina careat, qui Rhenani editionem habet.

Eadem ratio est *Grybiana*, quæ Lugduni 1543. octonis prodiit, nisi quod plura operarum peccata admisit. Additæ tamen sunt notæ Ferreti, servatusque Thesaurus Rhenani, quem dixi. Hujus editionis exemplum habeo, quod totum manu elegante ita correctum est, uti prelo paratum fuisse videatur. Cujus ea manus esset, exquirere non potui. Lipsiana quidem editione posterior correctio est. Nam emendationes fere sunt e notis Lipsii, Mureti, aliorumque. Inprimisque id licet videre in Dialogo de Oratoribus, qui totus ad exemplum Lipsianum correctus est. Ante Pichenæ tamen recognitionem correctionem istam factam esse, patet ex eo, quod nihil emendationum Pichenæ reperitur. Novi, h. e. quod alibi non jam esset, perparum reperi, quod in notis meis prodere non neglexi. Ceteræ Gryphianæ, quæ commemorantur, quotquot ante Lipsium prodire, haud dubie tantum priorem illam repetunt: unde eas non magnopere requisivi: quæ post Lipsianam *Indorum* vulgatæ sunt, velut Antonii Gryphii a. 1584. duodenis, e Lipsiano exemplo ductæ sunt. Ceterum quoties in notis nostris ed.

Gryph. commemoratur, prima illa a. 1543. intelligi debet.

Fuit ergo illis temporibus, h. e. inde ab a. 1533. vulgata Taciti lectio exempli a Rhenano proditi, nisi forte *Florentina* a. 1552. *octonis*, quam commemorat Fabricius, prioris exempli, hoc est Beroaldini, aut Juntini prioris, h. e. a. 1527. retinens fuit; de quo nihil pronunciare in alterutram partem licet, cum mihi nunquam contigerit ejus editionis exemplum videre.

A medio autem XVIto seculo duo eruditissimi viri ad Tacitum corrigendum ingenium doctrinamque contulere, *M. Antonius Muretus*, & *Justus Lipsius*. Sed Muretum prævenit Lipsius, ut ipse Muretus testatur Var. Lect. XI, 1. admodum favens ingenio & doctrinæ Lipsii. *Deprehendimus*, inquit, *ita sæpe incurrisse utrumque nostrum in eadem vestigia, ut, qui rem non nossent, pleraque sumxisse alterum ab altero suspicaretur. Quam suspicionem a me, si nihil aliud, temporum ratio facile amolitur, neque cadere in Lipsium sinit fides ipsius & probitas, qua ille non minus, quam ingenio, excellit.* etc. Sequuntur deinde quatuor capitibus quædam Mureti conjecturæ, a Lipsianis diversæ. Sed editum etiam Romæ 1580. Librum primum Ann. cum notis suis, aliquoties in Germania recusus.—

Ernesti pag. 29—35.

Vid. pag. 10. lin. 14. Codex Guelferbytanus etſi recens eſt, tamen & ad lectiones nonnullas confirmandas, & ad meliores indagandas ſubinde profuit. Complectitur ſolos libros Annalium inde ab undecimo, & Hiftoriarum. Scriptus eſt in membrana, manu elegante, & paſſim correctus a manu ſecunda: ita tamen, ut plerumque priorem lectionem adſequi liceat. Correctiones ſæpiſſime cum lectionibus ed. pr. conſentiunt: ſive ex eodem Codice, ſive ex ipſa illa editione promtæ ſunt. In Germania recensenda (vid. pag. 10. lin. 28.) uſum etiam varietate Codicis chartacei Turicenſis, a Petro de Numagen, Trevirenſi, Capellano S. Leonhardi prope Thuregum, ita ſe vocat ipſe, ſub finem ſec. XV. ſcripti: quem mea cauſſa, pro ſingulari ſua in me benevolentia, excerptit J. J. Breitingerus, V. C. Præterea mihi Kappius noſter, obtulerat editionem (vid. pag. 36. lin. 20.) libelli veterrimam, qua comparanda cum vulgatis cognovi, eſſe illum ipſum Codicem, quem ab Artolpho medico acceperat Rhenanus. Ejus ope mihi licuit reperire originem lectionum, a Rhenano (vid. pag. 33. lin. 10.) in illum libellum inductarum, & ipſum libellum non uno in loco correctiorem reddere. Ita autem in multis conſentit cum excerptis veteris editionis, ab Abr. Gronovio adjectis Var. Lect. Cod. Arund. ut ab initio eandem pu-

tarem. Sed deinde ita reperi differre, ut illum librum ab hoc diversum judicarem.

Ernesti pag. 44.

De vulgata sive recepta lectione.

Libet monere studiosos, ut discant, quæ res sit ea, quam *vulgatam sive receptam lectionem* dicant, quam tam sæpe in ore habeant imperiti rei Criticæ, cujus tantam reverentiam plerique ita profiteantur, ut reverentiam erga auctoris cujusque libros nulla in re magis ponant, quam in conservandis eorum vitiis omnibus. Vere dixit, qui homines plerumque nescire dixit, quid sibi velint, cum de recepta lectione vulgatoque textu loquantur. Plerumque vulgatam & receptam lectionem homines intelligunt, quam in suo libro habent, h. e. sæpe conjecturam in textum illatam, quod sexcenties in Tacito factum, vitium operarum, correctionem pravam male curiosi correctoris speciminum typographicorum. Itaque, quod mirere, alius aliam vulgatam lectionem & receptam habet. Intelligitur res planissime Taciti exemplo. Rhenanus vulgatam lectionem, ut vidimus, intelligebat, quicquid esset in ed. Basil. 1519. sive recte, sive prave expressum. Post eum intelligebant hoc nomine, quicquid in editione Basil. Rhenani esset, aut in iis, quæ ex hac fluxissent: Lipsius lectio-

nem ignobilioris & obscuræ editionis, quam prelis typographicis accommodabat, vel maxime ejus mendas : Pichena scripturam omnem qualemcumque Lipsianæ ed. 1585. Ryckius ed. Gronovianæ, five Berneccherianæ. Quæ ergo est vere vulgata & recepta Taciti lectio? Profecto sæpe animadverti vulgatæ lectionis nomen nihil esse, nisi, quod de Fortuna dixit vetus aliquis, ἀγνόιας ἰδωλον, perfugium certe inscitiae. Non videndum est in scriptoribus antiquis, quæ vulgata lectio sit : sunt enim sæpe in uno loco plures vulgatæ ; atque etiam mendæ vulgantur, ut centies in notis ad Tacitum docui : sed quæ bona sit, e bonis libris & correctis ducta, & linguæ legibus rebusque consentiens maxime.—

Ernesti pag. 42—43.

Pag. 31. lin. 7. *post verba* MS. Corbeienſi *pone*, (vid. pag. 1. lin. 20.)

Pag. 37. lin. 23. *ante verbum* Anno *pone*, Vid. pag. 20. lin. 16.

Ordinem Chronologicum, quem ad singulos margines nonnullarum editionum apponere solitum est, maxime earum, quas nos secuti sumus, Broterianarum utrarumque, atque alterius J. A. Ernesti, in hac nostra seorsum exprimere curavimus. Id vero haud perperam, sed consulto fecimus, quo nitor typographicus melius servaretur.

TABULA CHRONOL.
AD TOM. I.

	Pag.	Lin.
A. U. C. 767	6	7
J. C. 14	46	6.
A. U. C. 768	46	7
J. C. 15	67	20.
A. U. C. 769	73	1
J. C. 16	101	20.
A. U. C. 770	101	21
J. C. 17	111	2.
A. U. C. 771	111	3
J. C. 18	115	23.
A. U. C. 772	115	24
J. C. 19	140	21.
A. U. C. 773	140	21
J. C. 20	161	13.
A. U. C. 774	161	14
J. C. 21	175	22.
A. U. C. 775	175	23
J. C. 22	194	24.
A. U. C. 776	199	1
J. C. 23	212	18.
A. U. C. 777	212	19
J. C. 24	225	2.

	Pag.	Lin.
A. U. C. 778	225	3
J. C. 25	235	28.
A. U. C. 779	236	1
J. C. 26	248	7.
A. U. C. 780	248	8
J. C. 27	252	14.
A. U. C. 781	252	15
J. C. 28	259	3.
A. U. C. 782	263	1
J. C. 29	266	13.
A. U. C. 784	266	14
J. C. 31	269	15.
A. U. C. 785	275	1
J. C. 32	286	10.
A. U. C. 786	286	11
J. C. 33	296	3.
A. U. C. 787	296	4
J. C. 34	299	7.
A. U. C. 788	299	8
J. C. 35	306	20.
A. U. C. 789	306	21
J. C. 36	311	7.
A. U. C. 790	311	8
J. C. 37	316	23.

TABULA CHRONOL.
AD TOM. II.

	Pag.	Lin.
A. U. C. 800 }	1	1
J. C. 47 }	19	20.
A. U. C. 801 }	19	21
J. C. 48 }	39	19.
A. U. C. 802 }	39	20
J. C. 49 }	52	5.
A. U. C. 803 }	52	6
J. C. 50 }	62	21.
A. U. C. 804 }	62	22
J. C. 51 }	71	14.
A. U. C. 805 }	71	15
J. C. 52 }	75	14.
A. U. C. 806 }	75	15
J. C. 53 }	78	28.
A. U. C. 807 }	79	1
J. C. 54 }	94	20.
A. U. C. 808 }	94	21
J. C. 55 }	105	19.
A. U. C. 809 }	105	20
J. C. 56 }	110	2.
A. U. C. 810 }	110	3
J. C. 57 }	111	26.
A. U. C. 811 }	111	27
J. C. 58 }	133	14.
A. U. C. 812 }	137	1
J. C. 59 }	151	23.
A. U. C. 813 }	151	24
J. C. 60 }	158	23.
A. U. C. 814 }	158	24
J. C. 61 }	171	18.
A. U. C. 815 }	171	19
J. C. 62 }	205	13.
A. U. C. 816 }	205	14
J. C. 63 }	211	23.

Pag. Lin.

A. U. C. 817 }	211	24
J. C. 64 }	222	22.
A. U. C. 818 }	222	23
J. C. 65 }	255	17.
A. U. C. 819 }	255	18
J. C. 66 }	270	16.

CHRONOL. AD GERM.

A. U. C. 851 }	279	1
J. C. 98 }	311	5.

CHRONOL. AD AGR.

A. U. C. 850 }	317	1
J. C. 97 }	356	5.

TABULA CHRONOL.
AD TOM. III.

A. U. C. 822 }	5	1
J. C. 69 }	270	25.
A. U. C. 823 }	270	26
J. C. 70 }	339	19.

TABULA CHRONOL.
AD TOM. IV.

A. U. C. 828 }	5	1
J. C. 75 }	55	7.

B R E V I A R I U M

L I B R I P R I M I.

I. *ROMANARUM rerum status ab Urbe conditâ ad Augusti excessum. V. Tiberius imperium suscipit, tardè, & cupidinem dissimulans. Roma in servitium ruit. XVI. Pannonicas legiones tres seditio gravis incescit. Ea, misso Druso, Tiberii filio, ægre componitur. XXXI. Idem in Germaniâ inferiore motus, qui confedit, non sine sanguine & cæde. L. Germanicus Cæsar in hostem ducit: eâque expeditione Marfi, Tubantes, Bruçteri, Uspetes vastati, aut cæsi. LIII. Julia, Augusti filia, Rbegii vitam finit. LIV. Sodales in honorem Augusti, & ludi Augustales instituti. LV. Germanicus iterum Rhenum transmittit, in Cattos ducit: agros, domos, homines, vastat, urit, cædit: Segestem obsidione Arminii liberat. Ob hæc imperator consalutatus. LIX. Bellum deinde in Cberuscos gestum. Reliquiæ Vari & militum lectæ: supre-*

maque iis soluta. LXIII. Romani in reditu, sub Cæcinâ duce, perichitati. Hostes tamen prosperâ eruptione fusi, fugati. LXXII. Majestatis lex reducta, & aspere exercita. LXXVI. Tiberis inundat. LXXVII. Theatri licentia erumpit: & per eam causam decreta patrum expressa ad cœercendos histriones. LXXIX. Postremò actum de subducendis Tiberi aquis. Eoque nomine querelæ civitatum Italiæ, & legationes.

Hæc biennio fere gesta.

A. U. C.	J. C.		
DCCLXVII.	14	Coff.	{ Sexto Pompeio, Sexto Appuleio.
DCCLXVIII.	15	Coff.	
			{ Druso Cæsare, C. Norbano Flacco,

C. C O R N E L I I
T A C I T I
A N N A L E S.

LIBER PRIMUS.

URBEM ROMAM a principio reges habuère. Libertatem & consulatum L. Brutus instituit. Dictaturæ ad tempus fumebantur: neque decemviralis potestas ultra biennium, neque tribunorum militum consulare jus diu valuit. Non Cinnæ, non Sullæ longa dominatio: & Pompeii Craſſique potentia, citò in Cæſarem; Lepidi, atque Antonii arma, in Auguſtum ceſſère; qui cuncta diſcordiis civilibus feſſa, nomine *Principis* ſub imperium accepit. Sed veteris populi Romani proſpera, vel adverſa, clariſ ſcriptoribus memorata ſunt: temporibuſque Auguſti dicendis non deſuère decora ingenia, donec glifcente adulatione deterrerentur. Tiberii, Caiique, & Claudii, ac Neronis reſ, florentibus ipſis, ob metum falſæ; poſtquam occiderant, recentibus odiis compoſitæ ſunt. Inde conſilium mihi pauca de Auguſto, & extrema tradere: mox

Tiberii principatum, & cetera, sine irâ & studio, quorum causas procul habeo.

II. POSTQUAM, Bruto & Cassio cæsis, nulla jam publica arma; Pompeius apud Siciliam oppressus; exutoque Lepido, interfecto Antonio, ne Julianis quidem partibus, nisi Cæsar, dux reliquus: posito *triumviri* nomine, consulem se ferens, & ad tuendam plebem tribunicio jure contentum; ubi militem donis, populum annonâ, cunctos dulcedine otii pellexit, insurgere paullatim, munia senatûs, magistratuum, legum in se trahere, nullo adversante; cùm ferocissimi per acies, aut proscriptione cecidissent; ceteri nobilium, quantò quis servitio promptior, opibus & honoribus extollerentur; ac novis ex rebus aucti, tuta & præsentia, quàm vetera & periculosa mallent. Neque provinciæ illum rerum statum abnuebant, suspecto senatûs populique imperio ob certamina potentium, & avaritiam magistratuum: invalido legum auxilio, quæ vi, ambitu, postremò pecuniâ turbabantur.

III. CETERUM Augustus subsidia dominationi Claudium Marcellum, fororis filium, admodum adolescentem, pontificatu & curuli ædilitate; M. Agrippam, ignobilem loco, bonum militiâ, & victoriæ socium, geminatis consulatibus extulit; mox defuncto Marcello, generum sumpsit: Tiberium Neronem, & Claudium Drusum, privignos, imperatoriis nominibus auxit, integrâ etiamdum do-

mo suâ. Nam genitos Agrippâ, Caium ac Lucium, in familiam Cæsarum induxerat; necdum positâ puerili prætextâ, *principes juventutis* appellari, destinari consules, specie recusantis flagrantissimè cupiverat. Ut Agrippa vitâ concessit, L. Cæsarem euntem ad Hispanienses exercitus, Caium remeantem Armeniâ, & vulnere invalidum, mors fato prope, vel novercæ Liviz dolus abstulit; Druoque pridem extincto, Nero solus e privignis erat: illuc cuncta vergere: filius, collega imperii, consors tribuniciæ potestatis adsumitur, omnesque per exercitus ostentatur: non obscuris, ut antea, matris artibus, sed palam hortatu. Nam senem Augustum devinxerat adeò, uti nepotem unicum, Agrippam Postumum, in insulam Planasiam projiceret: rudem fanè bonarum artium, & robore corporis stolidè ferocem, nullius tamen flagitii compertum. At herculè Germanicum Druo ortum, octo apud Rhenum legionibus imposuit, adscirique per adoptionem a Tiberio jussit, quamquam esset in domo Tiberii filius juvenis, sed quò pluribus munimentis insisteret. Bellum eâ tempestate nullum, nisi adversùs Germanos supererat: abolendæ magis infamiæ, ob amissum cum Quinctilio Varo exercitum, quàm cupidine proferendi imperii, aut dignum ob præmium. Domi res tranquillæ: eadem magistratuum vocabula. Juniores post Actiacam victoriam, etiam

senes plerique inter bella civium nati: quotusquisque reliquus, qui rempublicam vidisset?

IV. IGITUR verso civitatis statu, nihil usquam prisca & integri moris: omnes, exuta æqualitate, iussa principis aspectare: nullâ in præsens formidine, dum Augustus ætate validus, seque & domum & pacem sustentavit. Postquam provecta jam senectus, ægro & corpore fatigabatur, aderatque finis, & spes novæ: pauci bona libertatis incassum differere, plures bellum pavescere, alii cupere; pars multò maxima imminentes dominos variis rumoribus differebant. “Trucem Agrippam, & ignominiâ accensum; non ætate, neque rerum experientiâ tantæ moli parem. Tiberium Nerone matura annis, spectatum bello: sed vetere atque insitâ Claudiæ familiæ superbiâ; multaque indicia sævitæ, quamquam premantur, erumpere. Hunc & primâ ab infantiâ eductum in domo regnatrice: congestos juveni consulatus, triumphos: ne iis quidem annis, quibus Rhodi specie secessûs exfulem egerit, aliquid quàm iram, & simulationem, & secreta libidines meditatum. Accedere matrem muliebri impotentia: serviendum feminæ, duobusque insuper adolescentibus, qui rempublicam interim premant, quandoque distrahant.”

V. HÆC atque talia agitantibus, gravescere valetudo Augusti: & quidam scelus uxoris suspecta-

bant. Quippe rumor incefferat, paucos ante menses, Augustum, electis consociis, & comite uno Fabio Maximo, Planasiam vectum, ad visendum Agrippam. Multas illic utrimque lacrimas, & signa caritatis, spemque ex eo, fore ut juvenis penatibus avi redderetur : quod Maximum uxori Marciae aperuisse : illam Liviae : gnarum id Cæsari : neque multò post, extincto Maximo (dubium an quaesita morte) auditos in funere ejus, Marciae gemitus semet incusantis, “ quòd causa exitii “ marito fuisset.” Utcumque se ea res habuit, vixdum ingressus Illyricum Tiberius, properis matris literis accitur : neque satis compertum est, spirantem adhuc Augustum apud urbem Nolam, an exanimem repererit. Aeribus namque custodiis domum, & vias sepeferat Livia : lætique interdum nuntii vulgabantur, donec provisus, quæ tempus monebat, simul excessisse Augustum, & rerum potiri Neronem fama eadem tulit.

VI. PRIMUM facinus novi principatus fuit, Postumi Agrippæ cædes : quem ignarum inermumque, quamvis firmatus animo, centurio ægre confecit. Nihil de eâ re Tiberius apud senatum disse-ruit. Patris jussu simulabat, quibus præscripisset tribuno custodiæ adposito, “ ne cunctaretur Agrippam morte adficere, quandoque ipse supremum “ diem explevisset.” Multa sine dubio sævaque Augustus de moribus adolescentis questus, ut ex-

filium ejus senatusconsulto sanciretur, perfecerat : ceterum in nullius umquam suorum necem duravit : neque mortem nepoti pro securitate privigni inlatam, credibile erat. Propius vero, Tiberium ac Liviam, illum metu, hanc novercalibus odiis, suspecti & invisi juvenis cædenti festinavisse. Nuntianti centurioni, ut mos militiæ, “ factum esse “ quod imperasset ” : “ neque imperasse sese, & “ rationem facti reddendam apud senatum,” respondit. Quod postquam Sallustius Crispus, participes secretorum (is ad tribunum miserat codicillos) comperit ; metuens ne reus subderetur, juxta periculoso ficta seu vera promeret, monuit Liviam, “ ne arcana domûs, ne consilia amicorum, “ ministeria militum vulgarentur : neve Tiberius “ vim principatûs resolveret, cuncta ad senatum “ vocando. Eam conditionem esse imperandi, ut “ non aliter ratio constet, quàm si uni reddatur.”

VII. AT ROMÆ ruere in servitium consules, patres, eques : quantò quis illustrior, tantò magis falsi ac festinantes, vultuque composito, ne læti excessu Principis, neu tristiores primordio, lacrimas, gaudium, questus, adulationes miscebant. Sex. Pompeius & Sex. Appuleius, consules, primi in verba Tiberii Cæsaris juravere : apudque eos Seius Strabo, & C. Turranius, ille prætoriarum cohortium præfectus, hic annonæ : mox senatus, milesque & populus. Nam Tiberius cuncta per

consules incipiebat, tamquam vetere republicâ, & ambiguus imperandi: ne edictum quidem, quo patres in curiam vocabat, nisi tribuniciæ potestatis præscriptione posuit, sub Augusto acceptæ. Verba edicti fuere pauca, & sensu permodesto: "de honoribus parentis consulturum: neque abscedere a corpore: idque unum ex publicis muneribus usurpare." Sed defuncto Augusto, signum prætorii cohortibus, ut imperator dederat: excubis, arma, cetera aulæ: miles in forum, miles in curiam comitabatur: literas ad exercitus, tamquam adepto principatu, misit: nusquam cunctabundus, nisi cum in senatu loqueretur. Causa præcipua ex formidine, ne Germanicus, in cujus manu tot legiones, immensa sociorum auxilia, mirus apud populum favor, habere imperium, quàm expectare mallet. Dabat & famæ, ut vocatus electusque potius a republicâ videretur, quàm per uxorium ambitum, & senili adoptione inrepisse. Postea cognitum est, ad introspectiendas etiam procerum voluntates, inductam dubitationem: nam verba, vidtus, in crimen detorquens recondebat.

VIII. NIMIL primo senatûs die agi passus, nisi de supremis Augusti, cujus testamentum inlatum per virgines Vestæ, Tiberium & Liviam heredes habuit. Livia in familiam Julianam, nomenque Augustæ adsumebatur: in spem secundam nepotes pronepotisque: tertio gradu primores civitatis scripserat:

plerosque invisos sibi, sed jactantiâ gloriâque ad posteros. Legata non ultra civilem modum, nisi quòd populo & plebi ccccxxxv, prætoriarum cohortium militibus singula nummum millia, legionariis atque cohortibus civium Romanorum trecentos nummos viritim dedit. Tum consultatum de honoribus, ex quibus maximè insignes visi: "ut portâ triumphali duceretur funus," Gallus Asinius; "ut legum latarum tituli, victarum ab eo gentium vocabula anteferrentur," L. Arruntius censuere. Addebat Messala Valerius "renovandum per annos sacramentum in nomen Tiberii:" interrogatusque a Tiberio, "num, se mandante, eam sententiam promississet?" "sponte dixisse," respondit; "neque in iis quæ ad rempublicam pertinerent, consilio nisi suo usurum, vel cum periculo offensionis." Ea sola species adulandi supererat. Conclamant patres, "corpus ad ro-gum humeris senatorum ferendum." Remisit Cæsar adroganti moderatione: populumque edicto monuit, "ne, ut quondam nimis studiis funus divi Julii turbassent, ita Augustum in foro potius, quàm in campo Martis, sede destinatâ, cremari vellent." Die funeris, milites velut præsidio stetere, multum inridentibus, qui ipsi viderant, quique a parentibus acceperant diem illum crudi adhuc servitii, & libertatis improspere repetitæ, cum occisus dictator Cæsar, aliis pessimum, aliis

pulcherrimum facinus videretur : “ nunc senem
“ Principem, longâ potentiâ, provisus etiam here-
“ dum in rempublicam opibus, auxilio scilicet
“ militari tuendum, ut sepultura ejus quieta foret.”

IX. M U L T U S hinc ipso de Augusto sermo, ple-
risque vana mirantibus : “ quòd idem dies ac-
“ cepti quondam imperii princeps, & vitæ supre-
“ mus ; quòd Nolæ in domo & cubiculo, in quo
“ pater ejus Octavius, vitam finivisset. Numerus
“ etiam consulatum celebrabatur, quo Valerium
“ Corvum & C. Marium simul æquaverat ; conti-
“ nuata per septem & triginta annos tribunicia po-
“ testas ; nomen imperatoris semel atque vices
“ partum ; aliaque honorum multiplicata, aut
“ nova.” At apud prudentes vita ejus variè ex-
tollebatur, arguebaturve. Hi “ pietate erga pa-
“ rentem, & necessitudine reipublicæ, in quâ nul-
“ lus tunc legibus locus, ad arma civilia actum,
“ quæ neque parari possent, neque haberi per bo-
“ nas artes : multa Antonio, dum interfectores
“ patris ulcisceretur, multa Lepido concessisse ;
“ postquam hic focordiâ senuerit, ille per libidines
“ pessum datum sit, non aliud discordantis patriæ
“ remedium fuisse, quàm ut ab uno regeretur.
“ Non regno tamen, neque dictaturâ, sed Prin-
“ cipis nomine constitutam rempublicam : mari
“ Oceano, aut omnibus longinquis septum impe-
“ rium : regiones, provincias, classes, cuncta in-

“ter se connexa : jus apud cives, modestiam apud
 “focios : Urbem ipsam magnifico ornatu : pauca
 “admodum vi tractata, quò ceteris quies esset.”

X. DICEBATUR contrà, “pietatem erga pa-
 “rentem, & tempora reipublicæ, obtestui sump-
 “ta : ceterùm cupidine dominandi concitos per
 “largitiones veteranos, paratum ab adolescente
 “privato exercitum, corruptas consulis legiones,
 “simulatam Pompeianarum gratiam partium :
 “mox ubi decreto patrum, fasces & jus prætoris
 “invaserit, cæsis Hirtio & Pansâ (sive hostis illos,
 “seu Pansam venenum vulnere adfusus, sui mi-
 “lites Hirtium, & machinator doli Cæsar abstu-
 “lerant) utriusque copias occupavisse : extortum
 “invito senatu consulatum, armaque quæ in An-
 “tonium acceperit, contra rempublicam versa :
 “proscriptionem civium, divisiones agrorum, ne
 “ipsis quidem, qui fecere, laudatas. Sanè Cassii,
 “& Brutorum exitus paternis inimicitiis datos
 “(quamquam fas sit privata odia publicis utilita-
 “tibus remittere) sed Pompeium imagine pacis,
 “sed Lepidum specie amicitiae deceptos : post,
 “Antonium Tarentino Brundisinoque fœdere, &
 “nuptiis sororis inlectum, subdolæ adfinitatis
 “pœnas morte exsolvisse. Pacem sine dubio
 “posthæc, verùm cruentam : Lollianas, Varia-
 “nasque clades : interfectos Romæ Varrones,
 “Egnatios, Julos.” Nec domesticis abstineba-

tur. “ Abducta Neroni uxor ; & consulti per ludibrium pontifices, an concepto, necdum edito partu rite nuberet : Q. Tedii & Vedii Pollionis luxus : postremò Livia gravis in rempublicam mater, gravior domui Cæsarum noverca. Nihil deorum honoribus relictum, cùm se templis & effigie numinum, per flamines & sacerdotes coli vellet. Ne Tiberium quidem caritate, aut rei publicæ curâ successorem adscitum : sed quoniam adrogantiam sævitiamque ejus introspexerit, comparatione deterrimâ sibi gloriam quæsisisse.” Etenim Augustus, paucis antè annis, cùm Tiberio tribuniciam potestatem a patribus rursus postularet, quamquam honorâ oratione, quædam de habitu vultuque & institutis ejus jecerat, quæ velut excusando exprobraret.

XI. CETERUM sepulturâ more perfectâ, templum & cælestes religiones decernuntur. Versæ inde ad Tiberium preces. Et ille variè differebat, de magnitudine imperii, suâ modestiâ. “ Solam divi Augusti mentem tantæ molis capacem : se in partem curarum ab illo vocatum, experiendo didicisse, quàm arduum, quàm subjectum fortunæ, regendi cuncta onus : proinde in civitate tot inlustribus viris subnixâ, non ad unum omnia deferrent ; plures faciliùs munia reipublicæ sociatis laboribus exsecuturos.” Plus in oratione tali dignitatis, quàm fidei erat : Tiberio-

que etiam in rebus, quas non occuleret, seu naturâ, sive adfuetudine, suspensa semper & obscura verba: tunc verò, nitenti ut sensus suos penitus abderet, in incertum & ambiguum magis implicabantur. At patres, quibus unus metus, si intelligere viderentur, in questus, lacrimas, vota effundi: ad deos, ad effigiem Augusti, ad genua ipsius manus tendere; cùm proferri libellum recitarique iussit. Opes publicæ continebantur: quantum civium, sociorumque in armis; quot classes, regna, provinciæ, tributa, & vectigalia, & necessitates ac largitiones: quæ cuncta suâ manu percripserat Augustus: addideratque consilium, coercendi intra terminos imperii; incertum metu, an per invidiam.

XII. INTER quæ fenatu ad infimas obtestationes procumbente, dixit fortè Tiberius, “se, ut non
“toti reipublicæ parem, ita quæcumque pars
“sibi mandaretur, ejus tutelam suscepturum.” Tum Asinius Gallus, “Interrogo,” inquit, “Cæsar, quam partem reipublicæ mandari tibi
“velis?” Percussus improvisâ interrogatione, paulum reticuit, dein collecto animo respondit: “Nequaquam decorum pudori suo, legere ali-
“quid aut evitare ex eo, cui in universum excusari mallet.” Rursum Gallus (etenim vultu offensionem conjectaverat) “non idcirco interrogatum” ait, “ut divideret quæ separari nequirent;

“ sed ut suâ confessione argueretur, unum esse
“ reipublicæ corpus, atque unius animo regen-
“ dum.” Addidit laudem de Augusto, Tiberi-
umque ipsum victoriarum suarum, quæque in
togâ per tot annos egregiè fecisset, admonuit. Nec
ideo iram ejus lenivit, pridem invisus, tamquam
ductâ in matrimonium Vipsaniâ, M. Agrippæ
filiâ, quæ quondam Tiberii uxor fuerat, plus-
quam civilia agitare, Pollionisque Asinii, patris,
ferociam retineret.

XIII. Post quæ L. Arruntius, haud multum
discrepans a Galli oratione, perinde offendit.
Quamquam Tiberio nulla vetus in Arruntium ira:
sed divitem, promptum, artibus egregiis, & pari
famâ publicè, suspectabat. Quippe Augustus su-
premis sermonibus cum tractaret, quinam adipisci
principem locum suffecturi abnuerent, aut impares
vellent, vel iidem possent cuperentque: “ M. Le-
“ pidum” dixerat “ pacem, sed aspernantem:
“ Gallum Asinium, avidum, at minorem: L.
“ Arruntium, non indignum, & si casus daretur,
“ ausurum.” De prioribus consentitur. Pro Ar-
runtio quidam Cn. Pisonem tradidère: omnesque
præter Lepidum, variis mox criminibus, struente
Tiberio, circumventi sunt. Etiam Q. Haterius,
& Mamercus Scaurus, suspicacem animum per-
strinxère: Haterius cum dixisset, “ Quousque pa-
“ tieris, Cæsar, non adeste caput reipublicæ?”

Scaurus quia dixerat, "spem esse ex eo non inritas fore senatûs preces, quòd relationi confutum " jure tribuniciæ potestatis non intercessisset." In Haterium statim invecus est; Scaurum, cui implacabiliùs irascebatur, silentio tramisit: fessusque clamore omnium, expostulatione singulorum, flexit paullatim, non ut fateretur suscipi a se imperium, sed ut negare & rogari desineret. Constat Haterium, cùm deprecandi causâ palatium introisset, ambulantisque Tiberii genua advoiveretur, propè a militibus interfectum, quia Tiberius casu, an manibus ejus impeditus, prociderat: neque tamen periculo talis viri mitigatus est, donec Haterius Augustam oraret, ejusque curatissimis precibus protegeretur.✱

XIV. MULTA patrum & in Augustam adulatio. Alii *parentem*, alii *matrem patriæ* adpellandam; plerique ut nomini Cæsaris adscriberetur, *Julie filius*, censabant. Ille "moderandos feminarum " honores," dictitans, "eâdemque se temperantia usurum in his quæ sibi tribuerentur;" ceterum anxius invidia, & muliebre fastigium in diminutionem suâ accipiens, ne lictorem quidem ei decerni passus est: aramque adoptionis, & alia hujuscemodi prohibuit. At Germanico Cæsari proconsulare imperium petivit, missique legati qui deferrent, simul mæstitiam ejus ob excessum Augusti solarentur. Quominus idem pro Druso po-

stularetur, ea causa, quòd designatus consul Drusus, præsensque erat. Candidatos præturae duodecim nominavit, numerum ab Augusto traditum : & hortante senatu ut augeret, jurejurando obstrinxit, se non excessurum.

XV. Tum PRIMUM e campo comitia ad patres translata sunt. Nam ad eam diem, etsi potissima arbitrio Principis, quædam tamen studiis tribuum fiebant : neque populus ademptum jus questus est, nisi inani rumore : & senatus largitionibus ac precibus sordidis exsolutus, libens tenuit, moderante Tiberio, ne plures quàm quatuor candidatos commendaret, sine repulsâ & ambitu designandos. Inter quæ tribuni plebeii petivêre, ut proprio sumptu ederent ludos, qui de nomine Augusti, fastis additi, Augustales vocarentur : sed decreta pecunia ex ærario, utque per Circum triumphali veste uterentur : curru vehi haud permissum. Mox celebratio annua ad prætorem translata, cui inter cives & peregrinos jurisdictio evenisset.

XVI. Hic RERUM urbanarum status erat, cùm Pannonicas legiones seditio incescit : nullis novis causis, nisi quòd mutatus Princeps licentiam barbarum, & ex civili bello spem præmiorum ostendebat. Castris æstivis tres simul legiones habebantur, præfidente Junio Blæso : qui sine Augusti, & initiis Tiberii auditis, ob justitium aut gaudium, intermiserat solita munia. Eo principio lascivire miles,

discordare, pessimi cujusque sermonibus præbere aures, denique luxum & otium cupere, disciplinam & laborem aspernari. Erat in castris Percennius quidam, dux olim theatralium operarum, dein gregarius miles, procax linguâ, & miscere cœtus histrionali studio doctus. Is imperitos animos, & quænam post Augustum militiæ conditio ambigentes, impellere paullatim nocturnis conloquiis, aut flexo in vesperam die, & dilapsis melioribus, deterrimum quemque congregare. Postremò, promptis jam & aliis seditionis ministris, velut concionabundus interrogabat :

XVII. “ CUR PAUCIS centurionibus, paucioribus tribunis, in modum servorum obedirent ?
 “ quando aufuros exposcere remedia, nisi novum
 “ & nutantem adhuc Principem precibus, vel armis
 “ adirent ? satis per tot annos ignaviâ peccatum, quòd
 “ tricena aut quadragena stipendia senes, & plerique
 “ truncato ex vulneribus corpore, tolerant : ne
 “ dimissis quidem finem esse militiæ, sed apud
 “ vexillum retentos, alio vocabulo, eisdem labores
 “ perferre. Ac si quis tot casus vitâ superaverit ;
 “ trahi adhuc diversas in terras, ubi per nomina
 “ agrorum, uligines paludum, vel inculta montium
 “ accipiant. Enimverò militiam ipsam gravem,
 “ infructuosam : denis in diem assibus animam & corpus æstimari : hinc vestem,
 “ arma, tentoria ; hinc sævitiam centurionum, &

“ vacationes munerum redimi. At herculè verbera,
 “ & vulnera, duram hiemem, exercitas æstates,
 “ bellum atrox, aut sterilem pacem, sempiterna :
 “ nec aliud levamentum, quàm si certis sub legi-
 “ bus militia iniretur ; ut singulos denarios mere-
 “ rent ; sextusdecimus stipendii annus finem adfer-
 “ ret ; ne ultrà sub vexillis tenerentur, sed iisdem
 “ in castris præmium pecuniâ solveretur. An
 “ prætorias cohortes, quæ binos denarios accipe-
 “ rent, quæ post sexdecim annos penatibus suis
 “ reddantur, plus periculorum suscipere ? Non ob-
 “ tractari a se Urbanas excubias, sibi tamen apud
 “ horridas gentes e contuberniis hostem aspici .”

XVIII. ADSTREPEBAT vulgus diversis incita-
 mentis : hi verberum notas, illi canitiem, plurimi
 detrita tegmina & nudum corpus exprobrantes.
 Postremò eò furoris venêre, ut tres legiones miscere
 in unam agitaverint : depulsi æmulatione, quia suæ
 quisque legioni eum honorem quærebant, aliò
 vertunt, atque unà tres aquilas & signa cohortium
 locant : simul congerunt cespites, exstruunt tribu-
 nal, quò magis conspicua fedes foret. Properantibus
 Blæsus advênit ; increpabatque, ac retinebat sin-
 gulos, clamitans : “ Meâ potiùs cæde imbuite
 “ manus : levioze flagitio legatum interficietis,
 “ quàm ab imperatore desciscitis. Aut incolumis
 “ fidem legionum retinebo, aut jugulatus pæni-
 “ tentiam adcelerabo.”

XIX. AGGEREBATUR nihilominus cespes, jamque pectori usque adcreverat, cum tandem perviciâ victi inceptum omisere. Cæsus multâ dicendi arte, "Non per seditionem & turbas desideria militum ad Cæsarem ferenda," ait: "neque veteres ab imperatoribus priscis, neque ipsos a divo Augusto tam nova petivisse: & parum in tempore incipientes Principis curas onerari. Si tamen tenderent in pace tentare, quæ ne civilium quidem bellorum victores expostulaverint; cur contra morem obsequii, contra fas disciplinæ, vim meditentur? decernerent legatos, seque coram mandata darent." Adclamavere, "ut filius Blæsi, tribunus, legatione eâ fungeretur, peteretque militibus missionem ab sexdecim annis: cetera mandatueros, ubi prima provenissent." Profecto juvene, modicum otium: sed superbire miles, quod filius legati, orator publicæ causæ, fatis ostenderet, necessitate expressa, quæ per modestiam non obtinuissent.

XX. INTEREA manipuli, ante coeptam seditionem Nauportum missi ob itinera, & pontes, & alios usus, postquam turbatum in castris accepere, vexilla convellunt: direptisque proximis vicis, ipsoque Nauporto, quod municipii instar erat, retinentes centuriones inrisu & contumeliis, postremo verberibus insectantur: præcipuâ in Aufidienum Rufum, præfectum castrorum, irâ, quem dereptum vehi-

culo, sarcinis gravant, aguntque primo in agmine, per ludibrium rogitantes, “ an tam immensa onera, “ tam longa itinera libenter ferret ? ” Quippe Rufus diu manipularis, dein centurio, mox castris præfectus, antiquam duramque militiam revocabat, vetus operis ac laboris, & eò immitior, quia toleraverat.

XXI. HORUM adventu redintegratur seditio, & vagi circumjecta populabantur. Blæsus paucos, maximè prædâ onustos, ad terrorem ceterorum, adfici verberibus, claudi carcere jubet; nam etiam tum legato a centurionibus, & optimo quoque manipularium, parebatur. Illi obniti trahentibus, prensare circumstantium genua, ciere modò nomina singulorum, modò centuriam quisque, cujus manipularis erat, cohortem, legionem, eadem omnibus imminere clamitantes: simul probra in legatum cumulant; cælum ac deos obtestantur: nihil reliqui faciunt, quominus invidiam, misericordiam, metum, & iras permoverent. Adcurritur ab universis, & carcere effracto, solvunt vincula; desertoresque ac rerum capitalium damnatos, sibi jam miscent.

XXII. FLAGRANTIOR inde vis, plures seditioni duces: & Vibulenus quidam gregarius miles, ante tribunal Blæsi adlevatus circumstantium humeris, apud turbatos, & quid pararet intentos: “ Vos quidem,” inquit, “ his innocentibus, &

“ miserrimis lucem & spiritum reddidistis ; sed quis
 “ fratri meo vitam, quis fratrem mihi reddit ? quem
 “ missum ad vos a Germanico exercitu de com-
 “ munibus commodis, nocte proximâ jugulavit
 “ per gladiatores suos, quos in exitium militum
 “ habet atque armat. Responde, Blæse, ubi ca-
 “ daver abjeceris ? ne hostes quidem sepulturæ
 “ invident : cùm osculis, cùm lacrimis dolorem
 “ meum implevero, me quoque trucidari jube ;
 “ dum interfectos nullum ob scelus, sed quia uti-
 “ litati legionum consulebamus, hi sepeliant .”

XXIII. INCENDEBAT hæc fletu, & pectus at-
 que os manibus verberans : mox disjectis quorum
 per humeros sustinebatur, præceps & singulorum
 pedibus advolutus, tantum consternationis invidiæ-
 que concivit, ut pars militum, gladiatores qui e
 servitio Blæsi erant, pars ceteram ejusdem familiam
 vincirent, alii ad quærendum corpus effunderentur.
 Ac ni properè, neque corpus ullum reperiri, &
 servos, adhibitis cruciatibus, abnuere cædem, ne-
 que illi fuisse umquam fratrem pernotuisset, haud
 multum ab exitio legati aberant. Tribunos tamen,
 ac præfectum castrorum extrusere. Sarcinæ fugi-
 entium direptæ ; & centurio Lucillius interficitur,
 cui militaribus facetiis vocabulum, *Cedo alteram*,
 indiderant : quia fractâ vite in tergo militis, alte-
 ram clarâ voce, ac rursus aliam poscebat. Ceteros
 latebræ texere, uno retento Clemente Julio, qui

perferendis militum mandatis habebatur idoneus, ob promptum ingenium. Quin ipsæ inter se legiones octava & quintadecuma ferrum parabant : dum centurionem cognomento Sirpicum, illa morti deposcit, quintadecumani tuentur : ni miles nonanus preces, & adversum aspernantes, minas interjecisset.

XXIV. HÆC AUDITA, quamquam abstrusum, & tristissima quæque maximè occultantem Tiberium perpulere, ut Drusum filium cum primoribus civitatis, duabusque prætorii cohortibus mitteret, nullis fatis certis mandatis : ex re consulturum. Et cohortes delecto milite supra solitum firmatæ. Additur magna pars prætoriani equitis, & robora Germanorum, qui tum custodes imperatori aderant : simul prætorii præfectus Ælius Sejanus, collega Straboni patri suo datus, magnâ apud Tiberium auctoritate, rector juveni, & ceteris periculorum præmiorumque ostentator. Druso propinqui, quasi per officium obviæ fuere legiones : non lætæ, ut adsolet, neque insignibus fulgentes, sed inluvie deformi, & vultu, quamquam mæstiam imitarentur, contumaciæ propiores.

XXV. POSTQUAM vallum introiit ; portas stationibus firmant, globos armatorum certis castrorum locis opperiri jubent : ceteri tribunal ingenti agmine circumveniunt. Stabat Drusus silentium manu poscens. Illi quotiens oculos ad multitudi-

nem retulerant, vocibus truculentis strepere; rursum, viso Cæsare, trepidare: murmur incertum, atrox clamor, & repentè quies: diversis animorum motibus, pavebant terrebantque. Tandem interrupto tumultu, literas patris recitat, in quibus perscriptum erat, “ præcipuam ipsi fortissimarum
 “ legionum curam, quibuscum plurima bella tolleravisset: ubi primùm a luctu requiesset animus,
 “ acturum apud patres de postulatis eorum: misisset interim filium, ut sine cunctatione concederet, quæ statim tribui possent: cetera senatui
 “ servanda, quem neque gratiæ, neque severitatis
 “ expertem haberi par esset.”

XXVI. RESPONSUM est a concione, “ mandata
 “ Clementi centurioni, quæ proferret.” Is orditur
 “ de missione a sexdecim annis: de præmiis finitiæ
 “ militiæ: ut denarius diurnum stipendium foret:
 “ ne veterani sub vexillo haberentur.” Ad ea Drusus, cùm arbitrium senatûs & patris obtenderet, clamore turbatur. “ Cur venisset, neque
 “ augendis militum stipendiis, neque adlevandis
 “ laboribus, denique nullâ benefaciendi licentiâ?
 “ at herculè verbera, & necem cunctis permitti:
 “ Tiberium olim nomine Augusti desideria legionum
 “ num frustrari solitum: easdem artes Drusum retulisse. Numquamne ad se nisi filios familiarum
 “ venturos? novum id planè, quòd imperator sola
 “ militis commoda ad senatum rejiciat: eundem

“ ergo senatum consulendum, quotiens supplicia
“ aut proelia indicantur : an præmia sub dominis,
“ pœnas sine arbitro esse ? ”

XXVII. POSTREMO deferunt tribunal, ut quis prætorianorum militum, amicorumve Cæsaris occurreret, manus intentantes, causam discordiæ, & initium armorum : maximè infensi Cn. Lentulo, quod is ante alios ætate & gloriâ belli, firmare Drusum credebatur, & illa militiæ flagitia primus aspernari. Nec multò post digredientem cum Cæsare, ac provisu periculi hiberna castra repetentem, circumfistunt, rogitantes, “ quò pergeret ? ad imperatorem, an ad patres ? ut illic quoque com-
“ modis legionum adversaretur ? ” simul ingruunt, saxa jaciunt : jamque lapidis ictu cruentus, & exitii certus, adcurfu multitudinis, quæ cum Druso advenerat, protectus est.

XXVIII. NOCTEM minacem, & in scelus erupturam, fors lenivit : nam luna claro repente cælo visa languescere. Id miles, rationis ignarus, omen præsentium accepit, ac suis laboribus defectionem fideris adsimulans, prospereque cessura quæ pergerent, si fulgor & claritudo deæ redderetur. Igitur æris sono, tubarum cornuumque concentu strepere : prout splendor, obscuriorve, lætari, aut mæ-rere : & postquam ortæ nubes offecere visui, creditumque conditam tenebris ; ut sunt mobiles ad superstitionem percussæ semel mentes, “ sibi æter-

“ num laborem portendi, sua facinora averfari
 “ deos” lamentantur. Utendum inclinatione eâ Cæ-
 far, & quæ casus obtulerat, in sapientiam vertenda
 ratus, circumiri tentoria jubet. Accitur centurio
 Clemens, & si qui alii bonis artibus grati in vulgus :
 ii vigiliis, stationibus, custodiis portarum se infe-
 runt, spem offerunt, metum intendunt. “ Quous-
 “ que filium imperatoris obsidebimus ? quis certa-
 “ minum finis ? Percennione, & Vibuleno sacra-
 “ mentum dicturi sumus ? Percennius & Vibulenus
 “ stipendia militibus, agros emeritis largientur ?
 “ Denique pro Neronibus & Drusis, imperium
 “ populi Romani capeffent ? quin potiùs, ut no-
 “ vissimi in culpam, ita primi ad pænitentiam fu-
 “ mus ? Tarda sunt quæ in commune expostulan-
 “ tur : privatam gratiam statim mereare, statim
 “ recipias.” Commotis per hæc mentibus, & inter
 se suspectis, tironem a veterano, legionem a legi-
 one diffociant. Tum redire paullatim amor obse-
 quii : omittunt portas, signa unum in locum prin-
 cipio seditionis congregata, suas in sedes refe-
 runt.

XXIX. DRUSUS, orto die, & vocatâ concione,
 quamquam rudis dicendi, nobilitate ingenitâ, in-
 cusat priora, probat præsentia. Negat “ se terrore
 “ & minis vinci : flexos ad modestiam si videat,
 “ si supplices audiat, scripturum patri, ut placatus
 “ legionum preces exciperet.” Orantibus, rursus

idem Blæsus & L. Apronius eques Romanus e cohorte Drusi, Justusque Catonius primi ordinis centurio, ad Tiberium mittuntur. Certatum inde sententiis, cum alii “opperiendos legatos, atque “interim comitate permulcendum militem” censerent; alii “fortioribus remediis agendum; nihil “in vulgo modicum: terrere, ni paveant: ubi “pertimuerint, impune contemni: dum superstitio “urgeat, adjiciendos ex duce metus, sublati seditionis auctoribus.” Promptum ad asperiora ingenium Druso erat: vocatos Vibulenum & Percennium interfici jubet. Tradunt plerique, intra tabernaculum ducis obrutos: alii, corpora extra vallum abjecta ostentui.

XXX. Tum, ut quisque præcipuus turbator, conquisiti: & pars extra castra palantes, a centurionibus, aut prætoriarum cohortium militibus cæsi: quosdam ipsi manipuli, documentum fidei, tradidère. Auxerat militum curas præmatura hiems, imbribus continuis, adeoque sævis, ut non egredi tentoria, congregari inter se, vix tutari signa possent, quæ turbine atque undâ raptabantur: durabat & formido cælestis iræ, “nec frustra “adversus impios hebescere sidera, ruere tempestates: non aliud malorum levamentum, quàm “si linquerent castra infausta temerataque, & soluti piaculo, suis quisque hibernis redderentur.” Primum octava, dein quintadecima legio, rediére.

Nonanus opperiendas Tiberii epistolas clamitaverat : mox desolatus aliorum discessione, imminentem necessitatem sponte prævenit : & Drusus, non expectato legatorum regressu, quia præsentia fatis confederant, in Urbem rediit.

XXXI. IISDEM ferme diebus, iisdem causis Germanicæ legiones turbatæ, quantò plures, tantò violentiùs : & magnâ spe fore ut Germanicus Cæsar imperium alterius pati nequiret, daretque se legionibus, vi suâ cuncta tracturus. Duo apud ripam Rheni exercitus erant : cui nomen superiori, sub C. Silio legato ; inferiorem A. Cæcina curabat. Regimen summæ rei penes Germanicum, agendo Galliarum censui tum intentum. Sed quibus Silius moderabatur, mente ambigûa, fortunam seditionis alienæ speculabantur : inferioris exercitus miles in rabiem prolapsus est, orto ab unetvicesimanis quintanisque initio, & tractis primâ quoque ac vicefimâ legionibus : nam iisdem æstivis, in finibus Ubiorum habebantur, per otium, aut levia munia. Igitur audito fine Augusti, vernacula multitudo, nuper actò in Urbe delectu, lasciviæ sueta, laborum intolerans, implere ceterorum rudes animos : “ Venisse tempus
“ quo veterani maturam missionem, juvenes largiora stipendia, cuncti modum miseriarum ex-
“ poscerent, sævitiamque centurionum ulciscerentur.” Non unus hæc, ut Pannonicas inter le-

giones, Percennius, nec apud trepidas militum aures alios validiores exercitus respicientium, sed multa seditionis ora vocesque: "suâ in manu sitam rem Romanam, suis victoriis augeri rempublicam, in suum cognomentum adscisci imperatores."

XXXII. NEC LEGATUS obviam ibat: quippe plurimum vecordia constantiam exemerat. Repentè lymphati, destriçtis gladiis, in centuriones invadunt: ea vetustissima militaribus odiis materies, & sæviendi principium: prostratos verberibus mulcant, sexageni singulos, ut numerum centurionum adæquarent. Tum convulsos laniatosque, & partim exanimos, ante vallum, aut in amnem Rhenum projiciunt. Septimius cùm perfugisset ad tribunal, pedibusque Cæcinæ advolveretur, eò usque flagitatus est, donec ad exitium dederetur. Cassius Chærea, mox cæde C. Cæsaris memoriam apud posteros adeptus, tum adolescens, & animi ferox, inter obstantes & armatos ferro viam patefecit. Non tribunus ultrà, non castrorum præfectus jus obtinuit: vigilias, stationes, & si qua alia præsens usus indixerat, ipsi partiebantur. Id militares animos altiùs conjectantibus præcipuum indicium magni atque implacabilis motûs, quòd neque disjecti, vel paucorum instinctu, sed pariter ardescerent, pariter filerent: tantâ æqualitate & constantiâ, ut regi crederes.

XXXIII. INTEREA Germanico per Gallias, ut diximus, census accipienti, “excessisse Augustum” adfertur. Neptem ejus Agrippinam in matrimonio, pluresque ex eâ liberos habebat. Ipse Druso, fratre Tiberii, genitus, Augustæ nepos : sed anxius occultis in se patrui aviæque odiis, quorum causæ acriores, quia iniquæ : quippe Drusi magna apud populum Romanum memoria, credebaturque, si rerum potitus foret, libertatem redditurus : unde in Germanicum favor, & spes eadem. Nam juveni civile ingenium, mira comitas, & diversa a Tiberii sermone, vultu, adrogantibus & obscuris. Accedebant muliebres offensiones, novercalibus Liviae in Agrippinam stimulis : atque ipsa Agrippina paullo commotior, nisi quod castitate, & mariti amore, quamvis indomitum animum in bonum vertebat.

XXXIV. SED GERMANICUS quantò summæ spei propior, tantò impensius pro Tiberio niti. Sequanos proximos, & Belgarum civitates in verba ejus adigit. Dehinc, audito legionum tumultu, raptim profectus, obvias extra castra habuit, dejectis in terram oculis, velut pænitiâ. Postquam vallum iniit, dissoni questus audiri cœpère : & quidam prensâ manu ejus, per speciem exosculandi, inseruerunt digitos, ut vacua dentibus ora contingeret : alii curvata senio membra ostendebant. Adfidentem concionem, quia permixta

videbatur, “discedere in manipulos” jubet :
“sic meliùs audituros responsum : vexilla præ-
“ferri, ut id saltem discerneret cohortes :” tardè
obtemperavêre. Tunc “a veneratione Augusti”
orſus, flexit “ad victorias triumphosque Tiberii,”
præcipuis laudibus celebrans, “quæ apud Ger-
“manias illis cum legionibus pulcherrima fecif-
“ſet.” “Italiæ” inde “conſenſum, Galliarum fi-
“dem” extollit; “nil uſquam turbidum aut diſcors.”

XXXV. SILENTIO hæc, vel murmure modico
audita ſunt. Ut ſeditionem attigit, “ubi mo-
“deſtia militaris ? ubi veteris diſciplinæ decus ?
“quónam tribunos ? quò centuriones exegiſſent ?”
rogitans : nudant univerſi corpora, “cicatrices
“ex vulneribus, verberum notas” exprobrant ;
mox indiſcretis vocibus, “pretia vacationum, an-
“guſtias ſtipendii, duritiam operum,” ac propriis
nominibus incuſant, “vallum, foſſas, pabuli,
“materiæ, lignorum adgeſtus,” & ſi qua alia
ex neceſſitate, aut adverſùs otium caſtrorum quæ-
runtur. Atrociffimus veteranorum clamor orie-
batur, qui tricena, aut ſuprà, ſtipendia numerantes,
“mederetur feſſis, neu mortem in iifdem labori-
“bus, ſed finem tam exercitæ militiæ, neque
“inopem requiem,” orabant. Fuêre etiam qui
legatam a divo Auguſto pecuniam repoſcerent,
fauſtis in Germanicum ominibus : &, ſi vellet im-
perium, promptos oſtentavêre. Tum verò quaſi

scelere contaminaretur, præceps tribunali defiluit : opposuerunt abeunti arma, minitantes, ni regrederetur. At ille "moriturum potiùs quàm fidem "exueret" clamitans, ferrum a latere diripuit, elatumque deferebat in pectus, ni proximi prensam dextram vi attinuissent. Extrema & conglobata inter se pars concionis, ac vix credibile dictu, quidam singuli propiùs incedentes, "feriret," hortabantur : & miles, nomine Calusidius, stricturn obtulit gladium, addito, "acutiorẽ effe." Sævum id, malique moris, etiam furentibus visum ; ac spatium fuit, quo Cæsar ab amicis in tabernaculum raperetur.

XXXVI. CONSULTATUM ibi de remedio : etenim nuntiabatur "parari legatos, qui superiorem "exercitum ad causam eandem traherent : destitutum excidio Ubiorum oppidum : imbutasque "prædâ manus, in direptionem Galliarum erupturas." Augebat metum gnarus Romanæ seditionis, &, si omitteretur ripa, invasurus hostis. At si auxilia & focii adversum abscedentes legiones armarentur, civile bellum suscipi. Periculosa severitas, flagitiosa largitio : seu nihil militi, seu omnia concederentur, in ancipiti respublica. Igitur, volutatis inter se rationibus, placitum, ut epistolæ nomine Principis scriberentur : "missionem dari "vicena stipendia meritis, exauctorari qui senadena fecissent, ac retineri sub vexillo, ceterorum

“ immunes, nisi propulsandi hostis : legata quæ petiverant, exsolvi duplicarique.”

XXXVII. SENSIT miles in tempus conficta, statimque flagitavit : missio per tribunos maturatur : largitio differebatur in hiberna cujusque. Non abscessere quintani unetvicesimanique, donec iisdem in æstivis, contractâ ex viatico amicorum ipsiusque Cæsaris pecuniâ, persolveretur. Primam ac vicesimam legiones Cæcina legatus in civitatem Ubiorum reduxit, turpi agmine, cum fisci de imperatore rapti, inter signa, interque aquilas, vererentur. Germanicus superiorem ad exercitum profectus, secundam & tertiamdecumam & sextamdecumam legiones, nihil cunctatas, sacramento adigit. Quartadecumani paullum dubitaverant : pecunia & missio, quamvis non flagitanti-bus, oblata est.

XXXVIII. AT IN CHAUCIS coeptavere seditionem, præsidium agitantes vexillarii discordium legionum, & præsentis duorum militum supplicio paullum repressi sunt. Jusserat id Mennius castrorum præfectus, bono magis exemplo, quam concessio jure. Deinde intumescente motu, profugus repertusque, postquam intus latebræ, præsidium ab audaciâ mutuatur : “ Non præfectum ab iis, sed Germanicum ducem, sed “ Tiberium imperatorem violari.” Simul exterritis qui obstiterant, raptum vexillum ad ri-

pam vertit, & “ si quis agmine decessisset, pro “ desertore fore” clamitans, reduxit in hiberna turbidos, & nihil ausos.

XXXIX. INTEREA legati ab senatu, regressum jam apud Aram Ubiorum Germanicum adeunt. Duæ ibi legiones, prima atque vicesima, veteranique nuper missi sub vexillo hiemabant. Pavidos & conscientiam vecordes intrat metus, venisse patrum jussu, qui irrita facerent, quæ per seditionem expresserant: utque mos vulgo, quamvis falsum subdere, Munatium Plancum consulatu functum, principem legationis, auctorem senatus-consulti incusant: & nocte concubiam vexillum in domo Germanici situm flagitare occipiunt: concursuque ad januam facto, moliuntur fores: extractum cubili Cæsarem, tradere vexillum, intento mortis metu, subigunt: mox vagi per vias, obvios habuere legatos, auditâ consternatione, ad Germanicum tendentes: ingerunt contumelias; cædem parant, Planco maxime, quem dignitas fugâ impediverat: neque aliud periclitanti subsidium, quam castra primæ legionis: illic signa & aquilam amplexus, religione sese tutabatur: ac ni aquilifer Calpurnius vim extremam arcuisset, rarum etiam inter hostes, legatus populi Romani, Romanis in castris, sanguine suo altaria deum commaculavisset. Luce demum, postquam dux, & miles, & facta noscebantur, ingressus castra Germanicus,

perduci ad se Plancum imperat, recipitque in tribunal. Tum “ fatalem ” increpans “ rabiem, “ neque militum, sed deum iram resurgere ”, cur venerint legati aperit: “ jus legationis, atque ipsius Planci gravem & immeritum casum, simul “ quantum dedecoris adierit legio, ” facundè miseratur: attonitâque magis, quàm quietâ concione, legatos præsidio auxiliarium equitum dimittit.

XL. Eo IN METU arguere Germanicum omnes, quod non ad superiorem exercitum pergeret, ubi obsequia, & contra rebelles auxilium. “ Satis superque missione & pecuniâ, & mollibus consulis peccatum: vel si vilis ipsi salus, cur filium parvulum, cur gravidam conjugem inter furentes, & omnis humani juris violatores haberet? “ illos saltem avo, & reipublice redderet. ” Diu cunctatus, aspernam uxorem, cum “ se divo “ Augusto ortam, neque degenerem ad pericula ” testaretur, postremò uterum ejus, & communem filium multo cum fletu complexus, ut abiret perpulit. Incedebat muliebre & miserabile agmen, profuga ducis uxor parvulum sinu filium gerens; lamentantes circum amicorum conjuges, quæ simul trahebantur: nec minùs tristes qui manebant.

XLI. NON FLORENTIS Cæsaris, neque suis in castris, sed velut in urbe victâ, facies, gemitusque ac planctus, etiam militum aures oraque advertere. Progrediuntur contuberniis: “ quis ille flebilis

“sonus? quod tam triste? feminas inlustres, non
“centurionem ad tutelam, non militem, nihil
“imperatoriae uxoris, aut comitatûs soliti, per-
“gere ad Treveros, & externae fidei.” Pudor
inde & miseratio, & patris Agrippae, Augusti avi
memoria, focer Drusus; ipsa insigni fecunditate,
praeclarâ pudicitia: jam infans in castris genitus,
in contubernio legionum eductus, quem militari
vocabulo *Caligulam* appellabant, quia plerumque
ad concilianda vulgi studia eo tegmine pedum
induebatur. Sed nihil æquè flexit, quàm invidia
in Treveros: orant, obsistunt, “rediret, mane-
“ret”: pars Agrippinae occurrentes, plurimi ad
Germanicum regressi: isque ut erat recens dolore
& irâ, apud circumfusus ita coepit.

XLII. “NON MIHI UXOR, aut filius, patre &
“republicâ cariores sunt: sed illum quidem sua
“majestas, imperium Romanum ceteri exercitus
“defendent: conjugem, & liberos meos, quos
“pro gloriâ vestrâ libens ad exitium offerrem,
“nunc procul a furentibus submoveo: ut, quid-
“quid istuc sceleris imminet, meo tantùm san-
“guine pietur; neve occisus Augusti pronepos,
“interfecta Tiberii nurus, nocentiores vos faciat.
“Quid enim per hos dies inausum, intemeratum-
“ve vobis? quod nomen huic cœtui dabo?
“*militēsne* appellem? qui filium imperatoris ves-
“tri, vallo & armis circumfeditis. An *cives*?

“ quibus tam projecta senatûs auctoritas : hosti-
“ um quoque jus, & sacra legationis, & fas gen-
“ tium rupistis. Divus Julius seditionem exerci-
“ tûs verbo uno compefcuit, *Quirites* vocando,
“ qui sacramentum ejus detrectabant. ‘ Divus Au-
“ gustus, vultu & aspectu Actiacas legiones ex-
“ terruit : nos, ut nondum eosdem, ita ex illis
“ ortos, si Hispaniæ Syriæve miles aspernaretur,
“ tamen mirum & indignum erat : primane, &
“ vicesima legiones, illa signis a Tiberio acceptis,
“ tu tot prœliorum socia, tot præmiis aucta, egre-
“ giam duci vestro gratiam refertis ? hunc ego
“ nuntium patri, læta omnia aliis e provinciis
“ audienti, feram ? ipsius tirones, ipsius vetera-
“ nos, non missione, non pecuniâ fatiatos : hîc
“ tantum interfici centuriones, ejici tribunos, in-
“ cludi legatos : infecta sanguine castra, flumina :
“ meque precariam animam inter infensos tra-
“ here ? ”

XLIII. “ CUR ENIM primo concionis die, fer-
“ rum illud quod pectori meo infigere parabam,
“ detraxistis ? O improvidi amici ! melius & aman-
“ tius ille, qui gladium offerebat : cecidissem certè,
“ nondum tot flagitiorum exercitui meo conscius :
“ legissetis ducem, qui meam quidem mortem
“ impunitam fineret, Vari tamen & trium legio-
“ num ulcisceretur. Neque enim dii finant, ut
“ Belgarum, quamquam offerentium, decus istud

“ & claritudo sit, subvenisse Romano nomini,
 “ compressisse Germaniæ populos. Tua, dive
 “ Auguste, cælo recepta mens; tua, pater Druse,
 “ imago, tui memoria, iisdem istis cum militi-
 “ bus, quos jam pudor & gloria intrat, eluant hanc
 “ maculam, irasque civiles in exitium hostibus ver-
 “ tant. Vos quoque, quorum alia nunc ora, alia
 “ pectora contueor, si legatos senatui, obsequium
 “ imperatori, si mihi conjugem ac filium redditis,
 “ discedite a contactu, ac dividite turbidos: id
 “ stabile ad pœnitentiam, id fidei vinculum erit.”

XLIV. SUPPLICES ad hæc, & vera exprobra-
 ri fatentes, orabant, “ puniret noxios, ignosceret
 “ lapsis, & duceret in hostem; revocaretur con-
 “ junx, rediret legionum alumnus, neve obses
 “ Gallis traderetur.” Reditum Agrippinæ excu-
 savit ob imminensem partum, & hiemem: “ ven-
 “ turum filium: cetera ipsi exsequerentur”. Dis-
 currunt mutati, & seditionisissimum quemque vinc-
 tos trahunt ad legatum legionis primæ, C. Cetro-
 nium, qui iudicium & pœnas de singulis in hunc
 modum exercuit. Stabant pro concione legiones,
 destriictis gladiis: reus in suggestu per tribunum
 ostendebatur: si “ nocentem” adclamaverant,
 præceps datus trucidabatur. Et gaudebat cædi-
 bus miles, tamquam semet absolveret: nec Cæsar
 arcebat, quando nullo ipsius iussu, penes eosdem
 sævitia facti & invidia erat. Secuti exemplum,

veterani, haud multò pòst in Rætiam mittuntur, specie defendendæ provinciæ, ob imminentes Suevos : ceterùm ut avellerentur castris, trucibus adhuc non minùs asperitate remedii, quàm scele-
ris memoriâ. Centurionatum inde egit : citatus ab imperatore, nomen, ordinem, patriam, numerum stipendiorum, quæ strenuè in proeliis fecisset, & cui erant dona militaria, edebat : si tribuni, si legio, industriam innocentiamque approbaverant, retinebat ordinem : ubi avaritiam, aut crudelitatem consensu objectavissent, solvebatur militiâ.

XLV. SIC COMPOSITIS præsentibus, haud minor moles supererat, ob ferociam quintæ & unet-
vicesimæ legionum, sexagesimum apud lapidem, (loco *Vetera* nomen est) hibernantium : nam primi feditionem cœptaverant ; atrocissimum quod-
que facinus horum manibus patratum : nec poenâ commilitonum exterriti, nec pænitiâ conversi, iras retinebant. Igitur Cæsar arma, classem, focios demittere Rheno parat : si imperium detrec-
tetur, bello certaturus.

XLVI. AT ROMÆ nondum cognito, qui fuisset exitus in Illyrico, & legionum Germanicarum motu audito, trepida civitas incusare Tiberium, “ quòd, dum patres, & plebem, invalida & iner-
“ mia, cunctatione fictâ ludificetur, diffideat in-
“ terim miles, neque duorum adolescentium non-

“dum adultâ auctoritate comprimi queat: ire
 “ipsum, & opponere majestatem imperatoriam
 “debuisse cessuris, ubi Principem longâ experi-
 “entiâ, eundemque severitatis & munificentiz
 “summum vidissent. An Augustum fessâ ætate,
 “totiens in Germanias commeari potuisse; Ti-
 “berium vigentem annis, sedere in senatu verba
 “patrum cavillantem? satis prospectum Urbanæ
 “servituti: militaribus animis adhibenda fomen-
 “ta, ut ferre pacem velint.”

XLVII. IMMORTUM adversus eos sermones, fix-
 umque Tiberio fuit, non omittere caput rerum,
 neque se remque publicam in casum dare. Mul-
 ta quippe & diversaangebant: “validior per
 “Germaniam exercitus; propior apud Panno-
 “niam: ille Galliarum opibus subnixus, hic Ita-
 “liæ imminens: quos igitur anteferret? ac, ne
 “postpositi contumeliâ incenderentur. At per
 “filios pariter adiri, majestate salvâ, cui major e
 “longinquo reverentia: simul adolescentibus ex-
 “cusatum, quædam ad patrem rejicere: resisten-
 “tesque Germanico, aut Druso, posse a se miti-
 “gari vel infringi: quod aliud subsidium, si im-
 “peratorem sprevisset?” Ceterum, ut jam jam-
 que iturus, lêgit comites, conquistavit impedi-
 menta, adornavit naves: mox hiemem, aut ne-
 gotia variè causatus, primò prudentes, dein vul-
 gum, diutissimè provincias fefellit.

XLVIII. AT GERMANICUS, quamquam contracto exercitu, & paratâ in defectores ultione, dandum adhuc spatium ratus, si recenti exemplo sibi ipsi consulerent, præmittit literas ad Cæcinam, “venire se validâ manu, ac ni supplicium “in malos præsumant, usurum promiscuâ cæde”. Eas Cæcina aquiliferis signiferisque, &, quod maximè castrorum sincerum erat, occultè recitat; “utque cunctos infamiæ, seipsos morti eximant” hortatur: “nam in pace causas & merita spectari: ubi bellum ingruat, innocentes ac noxios “juxtâ cadere”. Illi, tentatis quos idoneos rebantur, postquam majorem legionum partem in officio vident; de sententiâ legati, statuunt tempus, quo foedissimum quemque & seditioni promptum ferro invadant. Tunc, signo inter se dato, inrumpunt contubernia, trucidant ignaros: nullo, nisi conficiis, noscente quod cædis initium, quis finis.

XLIX. DIVERSA omnium, quæ umquam accidere, civilium armorum facies: non prælio, non adversis e castris, sed iisdem e cubilibus, quos simul vespentes dies, simul quietos nox habuerat, discedunt in partes, ingerunt tela: clamor, vulnera, sanguis palam; causa in occulto: cetera fors regit: & quidam bonorum cæsi, postquam, intellecto in quos fæviretur, pessimi quoque arma rapuerant. Neque legatus, aut tribunus modera-

tor adfuit : permissa vulgo licentia atque ultio & fatietas. Mox ingressus castra Germanicus, "non "medicinam illud" plurimis cum lacrimis, "sed "cladem" appellans, "cremari corpora" jubet. Truces etiam tum animos cupido involat eundi in hostem, piaculum furoris: nec aliter posse placari commilitonum manes, quàm si pectoribus impiis honesta vulnera accepissent. Sequitur ardorem militum Cæsar, junctoque ponte transmittit duodecim millia e legionibus, sex & viginti socias cohortes, octo equitum alas, quarum eâ seditione intemerata modestia fuit.

L. LÆTI, neque procul, Germani agitabant, dum justitio ob amissum Augustum, post discordiis attinemur. At Romanus agmine propere silvam Cæsiam limitemque a Tiberio coeptum scindit: castra in limite locat: frontem ac tergum vallo, latera concædibus munitus. Inde saltus obscuros permeat, consultatque "ex duobus itineribus, breve & solitum sequatur: an impeditius & intentatum, eoque hostibus incautum." Delectâ longiore viâ, cetera adcelerantur: etenim attulerant exploratores "festam eam Germanis "noctem, ac sollempnibus epulis ludicram". Cæcina cum expeditis cohortibus præire, & obstantia silvarum amoliri jubetur: legiones modico intervallo sequuntur. Juvit nox sideribus inlustris: ventumque ad vicos Marforum, & circumdatæ

stationes, stratis etiam tum per cubilia, propterque mensas, nullo metu, non antepositis vigiliis; adeò cuncta incuriâ disiecta erant: neque belli timor; ac ne pax quidem, nisi languida & soluta inter temulentos.

LI. CÆSAR avidas legiones, quò latior populatio foret, quatuor in cuneos dispertit: quinquaginta millium spatium ferro flammisque pervasit: non sexus, non ætas miserationem attulit; profana simul & sacra, & celeberrimum illis gentibus templum, quod *Tanfana* vocabant, solo æquantur. Sine vulnere milites, qui semisomnos, inermes, aut palantes ceciderant. Excivit ea cædes Bructeros, Tubantes, Usipetes; saltusque, per quos exercitui regressus, infedere: quod gnarum duci: incescitque itineri & prælio: pars equitum, & auxiliariæ cohortes ducebant; mox prima legio, & mediis impedimentis, sinistrum latus unetvicefimi, dextrum quintani claufere: vicesima legio terga firmavit, post ceteri fociorum. Sed hostes, donec agmen per saltus porrigeretur, immoti; dein latera, & frontem modicè adfultantes, totâ vi novissimos incurrere: turbabanturque densis Germanorum catervis leves cohortes, cum Cæsar, advectus ad vicefimos, voce magnâ, “hoc illud tempus oblitterandæ seditionis” clamitabat: “pergerent, properarent culpam in decus “vertere.” Exarsere animis, unoque impetu

perruptum hostem redigunt in aperta, cæduntque : simul primi agminis copię evasere silvas, castraque communivere. Quietum inde iter : fidesque recentibus, ac priorum oblitus miles, in hibernis locatur.

LII. NUNTIATA ea Tiberium lætitiâ curâque adfecere : gaudebat oppressam seditionem ; sed, quod largiendis pecuniis, & missione festinatâ favorem militum quæsivisset, bellicâ quoque Germanici gloriâ,angebatur. Retulit tamen ad senatum de rebus gestis, multaque de virtute ejus memoravit, magis in speciem verbis adornata, quàm ut penitus sentire crederetur. Paucioribus Drusum, & finem Illyrici motûs laudavit ; sed intentior, & fidâ oratione : cunctaque quæ Germanicus indulserat, servavit, etiam apud Pannonicos exercitus.

LIII. EODEM anno, Julia supremum diem obiit, ob impudicitiam olim a patre Augusto Pandatariâ insulâ, mox oppido Rheginorum, qui Siculum fretum accolunt, clausa. Fuerat in matrimonio Tiberii, florentibus Caio & Lucio Cæsaribus, spreveratque ut imparem : nec alia tam intima Tiberio causa, cur Rhodum abscederet : imperium adeptus, extorrem, infamem, & post interfectum Postumum Agrippam, omnis spei egenam, inopiâ ac tabe longâ peremit, obscuram fore necem longinquitate exsilii ratus. Par causa

sævitæ in Sempronium Graccum, qui familiâ nobili, solers ingenio, & pravè facundus, eandem Juliam in matrimonio M. Agrippæ temeraverat : nec is libidini finis ; traditam Tiberio, pervicax adulter contumaciâ & odiis in maritum accendebat ; literæque, quas Julia patri Augusto cum infectatione Tiberii scripsit, a Gracco compositæ credebantur. Igitur amotus Cercinam, Africi maris insulam, quatuordecim annis exsilium toleravit. Tunc milites ad cædem missi, invenère in prominenti litoris nihil lætum opperientem : quorum adventu “breve tempus” petivit, “ut “suprema mandata uxori Alliaræ per literas “daret :” cervicemque percussoribus obtulit, constantiâ mortis haud indignus Sempronio nomine ; vitâ degeneraverat. Quidam non Româ eos milites, sed ab L. Asprenate, proconsule Africæ, missos tradidère, auctore Tiberio, qui famam cædis posse in Asprenatem verti, frustra speraverat.

LIV. IDËM annus novas cærimonias accepit, addito sodalium Augustalium sacerdotio ; ut quondam T. Tattius retinendis Sabinorum sacris, sodales Tattios instituerat : forte ducti e primoribus civitatis unus & viginti. Tiberius, Drususque, & Claudius, & Germanicus adjiciuntur. Ludos Augustales, tunc primùm cœpta turbavit discordia, ex certamine histrionum. Indulserat ei

ludicro Augustus, dum Mæcenati obtemperat effuso in amorem Bathylli : neque ipse abhorrebat talibus studiis, & civile rebatur misceri voluptatibus vulgi : alia Tiberio morum via : sed populum per tot annos molliter habitum, nondum audebat ad duriora vertere.

LV. DRUSO Cæsare, C. Norbano Consulibus, decernitur Germanico triumphus, manente bello ; quod quamquam in ætatem summâ ope parabat, initio veris, & repentino in Cattos excursu, præcepit : nam spes incefferat diffidere hostem in Arminium ac Segestem, insignem utrumque perfidiâ in nos, aut fide. Arminius turbator Germaniæ : Segestes, “ parari rebellionem ” sæpe aliàs, & supremo convivio, post quod in armatum, aperuit : suavitque Varo, “ ut se, & Arminium, & ceteros procures vinciret : nihil ausuram plebem, principibus amotis ; atque ipsi “ tempus fore, quo crimina, & innoxios discerneret : ” sed Varus fato, & vi Arminii cecidit. Segestes, quamquam consensu gentis in bellum tractus, discors manebat, auctis privatim odiis, quòd Arminius filiam ejus, alii pactam, raperat ; gener invisus, inimici foceri ; quæque apud concordēs vincula caritatis, incitamenta irarum apud infensos erant.

LVI. Igitur Germanicus quatuor legiones, quinque auxilium millia, & tumultuarias ca-

tervas Germanorum cis Rhenum colentium, Cæcinæ tradit : totidem legiones, duplicem fociorum numerum ipse ducit : positoque castello super vestigia paterni præsidii in monte Tauno, expeditum exercitum in Cattos rapit ; L. Apronio ad munitiones viarum & fluminum relicto. Nam, rarum illi cælo, siccitate, & omnibus modicis inoffensum iter properaverat ; imbresque, & fluminum auctus regredienti metuebatur. Sed Cattis adeò improvifus advênit, ut quod imbecillum ætate ac sexu, statim captum, aut trucidatum fit. Juventus flumen Adranam nando tramiserat, Romanosque pontem cœptantes arcebant : dein tormentis sagittisque pulsi, tentatis frustra conditionibus pacis, cùm quidam ad Germanicum perfugissent, reliqui, omiffis pagis vicisque, in silvas disperguntur. Cæsar incenso Mattio (id genti caput) aperta populatus, vertit ad Rhenum : non auso hoste terga abeuntium laceffere, quod illi moris, quotiens astu magis, quàm per formidinem cessit. Fuerat animus Cheruscis juvare Cattos, sed exterruit Cæcina huc illuc ferens arma : & Marfos congregi ausos, prospero prælio cohibuit.

LVII. NEQUE multò pòst legati a Segeste venerunt, auxilium orantes adversùs vim popularium, a quib. circumsidebatur ; validiore apud eos Arminio, quando bellum suadebat. Nam bar-

baris, quantò quis audaciâ promptus, tantò magis fidus, rebusque motis potior habetur. Addiderat Segeſtes legatis filium, nomine Segimundum: ſed juvenis conſcientiâ cunctabatur: quippe anno, quo Germaniæ deſcivêre, ſacerdos apud Aram Ubiorum creatus, ruperat vittas, profugus ad rebelles. Adductus tamen in ſpem clementiæ Romanæ, pertulit patris mandata, benignèque exceptus cum præſidio Gallicam in ripam miſſus eſt. Germanico pretium fuit, convertere agmen: pugnatumque in obſidentes, & ereptus Segeſtes magnâ cum propinquorum & clientium manu. Inerant feminæ nobiles, inter quas uxor Arminii, eademque filia Segeſtis, mariti magis quàm parentis animo, neque victa in lacrimas, neque voce ſupplex, compreſſis intra finum manibus, gravidum uterum intuens. Ferebantur & ſpolia Varianæ cladis, pleriſque eorum, qui tum in deditionem veniebant, prædæ data. Simul Segeſtes ipſe ingens viſu, & memoriâ bonæ ſocietatis impavidus: verba ejus in hunc modum fuêre.

LVIII. “NON HIC mihi primus erga populum
 “Romanum fidei & conſtantiæ dies: ex quo a
 “divo Auguſto civitate donatus ſum, amicos
 “inimicoſque ex veſtris utilitatibus delegi: neque
 “odio patriæ, (quippe proditores, etiam iis quos
 “anteponunt, inviſi ſunt) verùm quia Romanis

“ Germanisque idem conducere; & pacem, quàm
“ bellum probabam. Ergo raptorem filiæ meæ,
“ violatorem fœderis vestrî Arminium, apud
“ Varum, qui tum exercitui præsidebat, reum
“ feci: dilatus segnitiâ ducis, quia parum præ-
“ fidii in legibus erat, ut me, & Arminium, &
“ confcios vinciret, flagitavi. Testis illa nox,
“ mihi utinam potiùs novissima! Quæ secuta
“ sunt, defleri magis, quàm defendi possunt: ce-
“ terùm & injeci catenas Arminio, & a factione
“ ejus injectas perpeffus sum. Atque ubi pri-
“ mùm tui copia, vetera novis, & quieta turbi-
“ dis antehabeo: neque ob præmium, sed ut
“ me perfidiâ exsolvam; simul genti Germano-
“ rum idoneus conciliator, si pænitentiam quàm
“ perniciem maluerit. Pro juventâ & errore filii
“ veniam precor: filiam necessitate huc adduc-
“ tam fateor: tuum erit consultare, utrum præ-
“ valeat, quòd ex Arminio concepit, an quòd
“ ex me genita est.” Cæsar, clementi responso,
liberis propinquisque ejus incolumitatem, ipsi se-
dem Vetera, in provinciâ, pollicetur. Exercitum
reduxit, nomenque *imperatoris* auctore Tiberio
accepit. Arminii uxor, virilis sexûs stirpem edi-
dit: educatus Ravennæ puer, quo mox ludibrio
conflictatus sit, in tempore memorabo.

LIX. FAMA dediti benignèque excepti Seges-
tis vulgata, ut quibusque bellum invitis aut cu-

pienibus erat, spe vel dolore accipitur. Arminium, super infinitam violentiam, rapta uxor, subiectus servitio uxoris uterus, vecordem agebant: volitabatque per Cheruscos, arma in Segestem, arma in Cæsarem poscens: neque probris temperabat. “Egregium patrem! magnum imperatorem! fortem exercitum! quorum tot manus unam mulierculam avexerint. Sibi tres legiones, totidem legatos procubuisse. Non enim se prodicione, neque adversus feminas gravidas, sed palam adversus armatos bellum tractare: cerni adhuc Germanorum in lucis signa Romana, quæ diis patriis suspenderit: coleret Segestes victam ripam; redderet filio sacerdotium: hominem Germanos numquam fatis excusaturos, quod inter Albim & Rhenum virgas, & secures, & togam viderint. Aliis gentibus, ignorantia imperii Romani, inexpecta esse supplicia, nescia tributa: quæ quando exuerint, inritusque discefferit ille inter numina dicatus Augustus, ille delectus Tiberius, ne imperitum adolescentulum, ne seditiosum exercitum pavescerent. Si patriam, parentes, antiqua mallent, quàm dominos, & colonias novas; Arminium potiùs gloriæ ac libertatis, quàm Segestem flagitiosæ servitutis ducem sequerentur.”

LX. CONCITI per hæc non modò Cherufci, fed conterminæ gentes : tractusque in partes Inguiomerus Arminii patruus, veteri apud Romanos auctoritate : unde major Cæfari metus : & ne bellum mole unâ ingrueret, Cæcinam cum quadraginta cohortibus Romanis, diftrahendo hoſti, per Bructeros ad flumen Amifiam mittit : equitem Peditum præfectus, finibus Friſiorum ducit : ipſe impoſitas navibus quatuor legiones per lacus vexit : ſimulque pedes, eques, claffis, apud prædictum amnem convenère. Chauci cùm auxilia pollicerentur, in commilitium adſciti ſunt. Bructeros ſua urentes, expeditâ cum manu L. Stertinus, miſſu Germanici fudit, interque cædem & prædam reperit undeciſimæ legionis aquilam cum Varo amiſſam. Ductum inde agmen ad ultimos Bructerorum : quantumque Amifiam & Luppiam amnes inter, vaſtatum ; haud procul Teutoburgiendi ſaltu, in quo reliquæ Vari legionumque inſepultæ dicebantur.

LXI. IGITUR cupido Cæſarem invadit ſolvendi ſuprema militibus, ducique ; permoto ad miſerationem omni, qui aderat, exercitu, ob propinquos, amicos, denique ob caſus bellorum & fortem hominum. Præmiſſo Cæcinâ, ut occulta ſaltuum ſcrutaretur, pontesque & aggeres humido paludum & fallacibus campis imponeret, incedunt mæſtos locos, viſuque ac memoriâ deformes,

Prima Vari castra, lato ambitu, & dimensis principiis, trium legionum manus ostentabant : dein semiruto vallo, humili fossâ, accisâ jam reliquiæ confedissee intelligebantur : medio campi albertia ossa, ut fugerant, ut restiterant, disiecta vel aggerata : adjacebant fragmina telorum, equorumque artus, simul truncis arborum antefixa ora ; lucis propinquis barbaræ aræ, apud quas tribunos, ac primorum ordinum centuriones mactaverant : & cladis ejus superstites pugnam aut vincula elapsi, referebant, “ hîc cecidisse legatos ; illic raptas
 “ aquilas ; primum ubi vulnus Varo adaçtum ;
 “ ubi infelici dextrâ, & suo ictu mortem inven-
 “ rit ; quo tribunali concionatus Arminius ; quot
 “ patibula captivis, quæ scrobes ; utque signis &
 “ aquilis per superbiam inluserit.”

LXII. IGITUR Romanus, qui aderat, exercitus, sextum post cladis annum, trium legionum ossa, nullo noscente alienas reliquias an suorum humo tegeret, omnes ut conjunctos, ut consanguineos, auctâ in hostem irâ, mæsti simul & infensi condebant. Primum exstruendo tumulo cespitem Cæsar posuit, gratissimo munere in defunctos, & præsentibus doloris socius. Quod Tiberio haud probatum ; seu cuncta Germanici in deterius trahenti ; sive exercitum imagine cæsorum infepul-
 torumque tardatum ad prælia, & formidolosior
 rem hostium credebat : “ neque imperatorem

“ auguratu & vetustissimis cærimoniis præditum,
“ adtrectare feralia debuisse.”

LXIII. SED GERMANICUS cedentem in avia Arminium secutus, ubi primùm copia fuit, evehi equites, campumque, quem hostis infederat, eripi jubet. Arminius colligi suos, & propinquare silvis monitos, vertit repentè : mox signum prorumpendi dedit iis, quos per saltus occultaverat. Tunc novâ acie turbatus eques, missæque subsidiariæ cohortes, & fugientium agmine impulsæ, auxerant consternationem : trudebanturque in paludem gnaram vincentibus, iniquam nefciis, ni Cæsar productas legiones instruxisset : inde hostibus terror, fiducia militi : & manibus æquis abscessum. Mox reducto ad Amisiam exercitu, legiones classe, ut advexerat, reportat. Pars equitum litore Oceani petere Rhenum iussâ. Cæcina, qui suum militem ducebat, monitus, quamquam notis itineribus regrederetur, Pontes longos quàm maturrimè superare. Angustus is trames, vastas inter paludes, & quondam a L. Domitio aggeratus : cetera limosa, tenacia gravi cœno, aut rivis incerta erant : circùm silvæ paullatim adclives ; quas tum Arminius implevit, compendiis viarum, & cito agmine, onustum sarcinis armisque militem cùm antevenisset. Cæcinæ, dubitanti quonam modo ruptos vetustate pontes reponeret, simulque propulsaret hostem, castrametari

in loco placuit; ut opus, & alii proelium inciperent.

LXIV. BARBARI perfringere stationes, seque inferre munitoribus nisi, laceſſunt, circumgrediuntur, occurrant: miscetur operantium bellantiumque clamor: & cuncta pariter Romanis adversa; locus uligine profundâ, idem ad gradum instabilis, procedentibus lubricus; corpora gravia loriceis, neque librare pila inter undas poterant. Contrâ Cheruscis sueta apud paludes prælia, procerâ membra, hastæ ingentes ad vulnera facienda, quamvis procul: nox demum inclinantes tum legiones adversæ pugnæ exemit. Germani ob prospera indefessi, ne tum quidem sumptâ quiete, quantum aquarum circumfurgentibus jugis oritur, vertère in subiecta: mersâque humo, & obruto quod effectum operis, duplicatus militi labor. Quadagesimum id stipendium Cæcina parendi, aut imperitandi habebat: secundarum ambiguarumque rerum sciens, eoque interritus. Igitur futura volvens, non aliud reperit, quàm ut hostem filvis coërceret, donec faucii, quantumque gravioris agminis, anteirent: nam medio montium & paludum porrigebatur planicies, quæ tenuem aciem pateretur. Deliguntur legiones, quinta dextro lateri; unetvicesima in lævum; primani descendendum ad agmen; vicesimanus adversum secuturos.

LXV. Nox per diversa inquires : cùm barbari festis epulis, læto cantu, aut truci sonore subjecta vallium ac resultantes saltus complerent ; apud Romanos invalidi ignes, interruptæ voces, atque ipsi passim adjacerent vallo, oberrarent tentoriis, insomnes magis quàm pervigiles. Ducemque terruit dira quies : nam Quinctilium Varum sanguine oblitum, & paludibus emersum, cernere & audire visus est, velut vocantem, non tamen obsecutus, & manum intendentis repulisse. Cœptâ luce, missæ in latera legiones metu, an contumaciâ, locum deseruere : capto properè campo, humentia ultra. Neque tamen Arminius, quamquam libero incurfu, statim prorupit : sed ut hæserè cœno fossisque impedimenta, turbati circum milites, incertus signorum ordo, utque tali in tempore sibi quisque properus, & lentæ adversum imperia aures, inrumpere Germanos jubet, clamitans, “ En Varus, & eodem iterum fato victæ “ legiones ! ” Simul hæc : & cum delectis scindit agmen, equisque maximè vulnera ingerit : illi sanguine suo, & lubrico paludum lapsantes, excussis rectoribus disjicere obvios, proterere jacentes : plurimus circa aquilas labor, quæ neque adversum ferri ingruentia tela, neque figi limosâ humo poterant. Cæcina dum sustentat aciem, suffosso equo delapsus circumveniebatur, ni prima legio sese opposuisset : juvit hostium aviditas,

omissâ cæde, prædam sectantium; enisæque legiones, vesperscente die, in aperta & solida: neque is miseriarum finis: struendum vallum, petendus agger: amissa magnâ ex parte, per quæ egeritur humus, aut exciditur cespes: non tentoria manipulis, non fomenta faucibus: infectos cœno aut cruore cibos dividentes, funestas tenebras, & tot hominum millibus unum jam reliquum diem lamentabantur.

LXVI. FORTE equus abruptis vinculis vagus, & clamore territus, quosdam occurrentium obtruxit: tanta inde consternatio irrupisse Germanos credentium, ut cuncti ruerent ad portas; quarum Decumana maximè petebatur, aversa hosti, & fugientibus tutior. Cæcina, comperto vanam esse formidinem, cum tamen neque auctoritate, neque precibus, ne manu quidem obsistere, aut retinere militem quiret; projectus in limine portæ, miseratione demum, quia per corpus legati eundem erat, clausit viam: simul tribuni & centuriones falsum pavorem docuerunt.

LXVII. TUNC CONTRACTOS in principia, iussosque dicta cum silentio accipere, temporis ac necessitatis monet. "Unam in armis salutem, "sed ea consilio temperanda: manendumque "intra vallum, donec expugnandi hostes spe, "propiùs succederent: mox undique erumpendum: illâ eruptione ad Rhenum perveniri:

“quòd si fugerent, plures silvas, profundas magis paludes, sævitiam hostium supereffe: at victoribus decus, gloriam: quæ domi cara, quæ in castris honesta”, memorat: reticuit de adversis. Equos dehinc, orfus a suis, legatorum tribunorumque, nullâ ambitione, fortissimo cuique bellatori tradit, ut hi, mox pedes, in hostem invaderent.

LXVIII. HAUD MINUS inquit Germanus, spe, cupidine, & diversis ducum sententiis agebat: Arminio, “finerent egredi, egressosque rursum per humida & impedita circumvenirent”, suadente: atrociora Inguiomero, & læta barbaris, “ut vallum armis ambirent: promptam expugnationem, plures captivos, incorruptam prædam fore.” Igitur ortâ die, prouunt fossas, injiciunt crates, summa valli prensant, raro super milite, & quasi ob metum defixo. Postquam hæfere munimentis, datur cohortibus signum, cornuaque ac tubæ concinuere: exin clamore & impetu tergis Germanorum circumfunduntur, exprobrantes, “non hîc silvas, nec paludes, sed æquis locis æquos deos.” Hosti, facile excidium, & paucos & semermos cogitanti, sonus tubarum, fulgor armorum, quantò inopina, tantò majora offunduntur: cadebantque, ut rebus secundis avari, ita adversis incauti. Arminius integer, Inguiomerus post grave vulnus, pugnam

deferuere : vulgus trucidatum est, donec ira & dies permanfit. Nocte demum reversæ legiones, quamvis plus vulnere, eadem ciborum egestas fatigaret, vim, sanitatem, copias, cuncta in victoriâ habuere.

LXIX. PERVASERAT interim “circumventi
“exercitus” fama, & “infesto Germanorum ag-
“mine Gallias peti :” ac ni Agrippina impositum
Rheni pontem solvi prohibuisset, erant qui id
flagitium formidine auderent : sed femina ingens
animi, munia ducis per eos dies induit, militibus-
que ut quis inops, aut saucius, vestem & fomenta
dilargita est. Tradit C. Plinius, Germanicorum
bellorum scriptor, stetisse apud principium pontis,
laudes & grates reversis legionibus habentem. Id
Tiberii animum altius penetravit. “Non enim
“simplices eas curas : nec adversus externos mi-
“litem quæri : nihil relictum imperatoribus, ubi
“femina manipulos intervifat, signa adeat, largi-
“tionem tentet, tamquam parum ambitiosè fili-
“um ducis gregali habitu circumferat, *Cæsarem*-
“que *Caligulam* appellari velit. Potiorem jam apud
“exercitus Agrippinam, quàm legatos, quàm
“duces : compressam a muliere seditionem, cui
“nomen Principis obfistere non quiverit.” Ac-
cendebat hæc onerabatque Sejanus, peritiâ morum
Tiberii, odia in longum jaciens, quæ recondere,
auctaque promeret.

LXX. AT GERMANICUS legionum, quas navibus vexerat, secundam & quartamdecimam itinere terrestri P. Vitellio ducendas tradit, quò levior classis vadoso mari innaret, vel reciproco fideret. Vitellius primum iter siccâ humo, aut modicè adlabente æstu, quietum habuit. Mox impulsu aquilonis, simul fidere æquinoctii, quo maximè tumescit Oceanus, rapi agique agmen: & opplebantur terræ: eadem freto, litori, campis facies: neque discerni poterant incerta ab solidis, brevia a profundis. Sternuntur fluctibus, hauriuntur gurgitibus: jumenta, farcinæ, corpora exanima, interfluunt, occurrant: permiscuntur inter se manipuli, modò pectore, modò ore tenus exstantes, aliquando subtracto solo disjecti aut obruti: non vox, & mutui hortatus juvabant, adversante undâ: nihil strenuus ab ignavo, sapiens ab imprudenti, consilia a casu differre: cuncta pari violentiâ involvebantur. Tandem Vitellius in editiora enisus, eodem agmen subduxit: pernoctavêre sine utensilibus, sine igni, magna pars nudo aut mulcato corpore, haud minùs miserabiles, quàm quos hostis circumfidet: quippe illis etiam honestæ mortis usus, his inglorium exitium: lux reddidit terram; penetrumque ad amnem Unfingin, quò Cæsar classe contenderat: impositæ deinde legiones, vagante

famâ submerfas ; nec fides salutis, antequam Cæsarem exercitumque reducem vidère.

LXXI. JAM STERTINIUS ad accipiendum in deditionem Segimerum fratrem Segeſtis præmiſſus, ipſum & filium ejus in civitatem Ubiorum perduxerat : data utrique venia, facilè Segimero, cunctantiùs filio ; quia Quinctilii Vari corpus inluſiſſe dicebatur. Ceterùm ad ſupplenda exercitùs damna certavère Galliæ, Hiſpaniæ, Italia ; quod cuique promptum, arma, equos, aurum offerentes : quorum laudato ſtudio Germanicus, armis modò & equis ad bellum ſumptis, propriâ pecuniâ militem juvit. Utque cladis memoriam etiam comitate leniret, circumire ſaucios ; facta ſingulorum extollere ; vulnera intuens, alium ſpe, alium gloriâ, cunctos alloquio & curâ, ſibi-que & prælio firmabat.

LXXII. DECRETA eo anno triumphalia inſignia A. Cæcinæ, L. Apronio, C. Silio, ob res cum Germanico geſtas. Nomen patris patriæ Tiberius a populo ſæpius ingeſtum, repudiavit : neque in acta ſua jurari, quamquam cenſente ſenatu, permittit : “cuncta mortalium incerta, quantò-que plus adeptus foret, tantò ſe magis in lu-“brico” dictans. Non tamen ideo faciebat fidem civilis animi : nam legem majestatis reduxerat, cui nomen apud veteres idem, ſed alia in judicium veniebant ; ſi quis proditiōe exercitum, aut

plebem seditionibus, denique malè gestâ republicâ majestatem populi Romani minuisset : facta arguebantur, dicta impunè erant. Primus Augustus cognitionem de famosis libellis, specie legis ejus tractavit, commotus Cassii Severi libidine, quâ viros feminasque inlustres procacibus scriptis diffamaverat : mox Tiberius, consultante Pompeio Macro prætore, “ an judicia majestatis redderentur ? ” “ exercendas leges esse ” respondit. Hunc quoque asperavêre carmina, incertis auctoribus vulgata in sævitiam superbiamque ejus, & discordem cum matre animum.

LXXIII. HAUD PIGEBIT referre, in Falanio & Rubrio, modicis equitibus Romanis, prætentata crimina ; ut quibus initiis, quantâ Tiberii arte, gravissimum exitium inreperit, dein repressum sit, postremò arserit, cunctaque corripuerit, noscatur. Falanio objiciebat accusator, “ quòd “ inter cultores Augusti, qui per omnes domos “ in modum collegiorum habebantur, Cassium “ quemdam mimum corpore infamem adscivisset : quòdque venditis hortis, statuam Augusti “ simul mancipasset.” Rubrio crimini dabatur, “ violatum perjurio nomen Augusti.” Quæ ubi Tiberio notuêre, scripsit consulibus ; “ Non ideo “ decretum patri suo cælum, ut in perniciem civium is honor verteretur. Cassium histriionem “ solitum inter alios ejusdem artis interesse ludis,

“ quos mater sua in memoriam Augusti sacraffet.
“ Nec contra religiones fieri, quòd effigies ejus,
“ ut alia numinum simulacra, venditionibus hor-
“ torum & domuum accedant. Jusjurandum
“ perinde æstimandum, quàm si Jovem fefellif-
“ set : deorum injurias diis curæ.”

LXXIV. NEC MULTO pòst Granium Marcellum, prætorem Bithyniæ, quæstor ipsius Cæpio Crispinus majestatis postulavit, subscribente Romano Hispone : qui formam vitæ iniit, quam postea celebrem miseriæ temporum, & audaciæ hominum fecerunt : nam egens, ignotus, inquires, dum occultis libellis sævitæ principis adrepit, mox clarissimo cuique periculum faceffit, potentiam apud unum, odium apud omnes adeptus, dedit exemplum, quod secuti, ex pauperibus divites, ex contemptis metuendi, perniciem aliis ac postremum sibi invenère. Sed Marcellum insimulabat, “ sinistros de Tiberio sermones habuisse :” inevitabile crimen, cùm ex moribus Principis fœdissima quæque deligeret accusator, objectaretque reo : nam quia vera erant, etiam dicta credebantur. Addidit Hispo, “ statuam
“ Marcelli altiùs, quàm Cæsarum sitam : & aliâ
“ in statuâ, amputato capite Augusti, effigiem
“ Tiberii inditam :” ad quod exarsit adeò, ut ruptâ taciturnitate proclamaret, “ se quoque in
“ eâ causâ laturum sententiam palam & juratum,”

quò ceteris eadem necessitas fieret. Manebant etiam tum vestigia morientis libertatis. Igitur Cn. Piso, "Quo," inquit, "loco censebis, Cæsar?" "si primus, habebo quod sequar: si post omnes, "vereor ne imprudens dissentiam:" permotus his, quantòque incautiùs efferbuerat, pænitià patiens, tulit absolvi reum criminibus maiestatis: de pecuniis repetundis, ad recuperatores itum est.

LXXV. NEC PATRUM cognitionibus satiatus, judiciis adsidebat in cornu tribunalis, ne prætorum curuli depelleret: multa quoque eo coram, adversus ambitum & potentium preces constituta: sed dum veritati consulitur, libertas corrumpabatur. Inter quæ Pius Aurelius, senator, questus "mole publicæ viæ, ductuque aquarum, la-
"befactas ædes suas," auxilium patrum invocabat: resistentibus ærarii prætoribus, subvênit Cæsar, pretiumque ædium Aurelio tribuit, erogandæ per honesta pecuniæ cupiens: quam virtutem diu retinuit, cum ceteras exueret. Properatio Celeri prætorio, veniam ordinis ob paupertatem petenti, decies sestertiûm largitus est, satis comperto, paternas ei angustias esse: tentantes eadem alios, probare causam senatui iussit; cupidine severitatis, in his etiam, quæ rite faceret, acerbis: unde ceteri silentium & paupertatem confessioni & beneficio præposuere.

LXXVI. EODEM anno continuis imbris auctus Tiberis, plana urbis stagnaverat : relabentem secuta est ædificiorum & hominum strages. Igitur censuit Asinius Gallus, “ ut libri Sibyllini “ adirentur : ” renuit Tiberius, perinde divina humanaque obtegens : sed remedium coercendi fluminis Ateio Capitoni, & L. Arruntio mandatum. Achaiam ac Macedoniam onera deprecantes, levare in præfens proconsulari imperio, tradique Cæsari placuit. Edendis gladiatoribus, quos Germanici fratris ac suo nomine obtulerat, Drusus præfedit, quamquam vili sanguine nimis gaudens : quod vulgus formidolosum, & pater arguisse dicebatur : cur abstinuerit spectaculo ipse, variè trahebant ; alii tædio cœtus, quidam tristitiâ ingenii, & metu comparationis, quia Augustus comiter interfuisset. Non crediderim ad ostentandam sævitiam, movendasque populi offensiones, concessam filio materiem : quamquam id quoque dictum est.

LXXVII. AT THEATRI licentia proximo priore anno cœpta, gravius tum erupit, occisis non modò e plebe, sed militibus & centurione, vulnerato tribuno prætoris cohortis, dum probra in magistratus & dissensionem vulgi prohibent. Actum de eâ seditione apud patres, dicebanturque sententiæ, “ ut prætoribus jus virgarum in histri- “ nes esset : ” intercessit Haterius Agrippa tribu-

nus plebei, increpitusque est Asinii Galli oratione, filente Tiberio, qui ea simulacra libertatis senatui præbebat: valuit tamen intercessio, quia divus Augustus "immunes verberum histriones" quondam responderat, neque fas Tiberio infringere dicta ejus. De modo lucaris, & adversus lasciviam fautorum, multa decernuntur; ex quibus maximè insignia: "Ne domos Pantomimorum senator introiret: ne egredientes in publicum, equites Romani cingerent: aut alibi, quàm in theatro, spectarentur: & spectantium immodestiam exilio multandi potestas prætoribus fieret."

LXXVIII. **TEMPLUM** ut in coloniâ Tarracoenfi strueretur Augusto, petentibus Hispanis permissum; datumque in omnes provincias exemplum. Centesimam rerum venalium post bella civilia institutam deprecante populo, edixit Tiberius "militare ærarium eo subsidio niti: simul imparem oneri rempublicam, nisi vicesimo militiæ anno veterani dimitterentur:" ita proximæ seditionis malè consultæ, quibus sexdecim stipendiorum finem exprefferant, abolita in posterum.

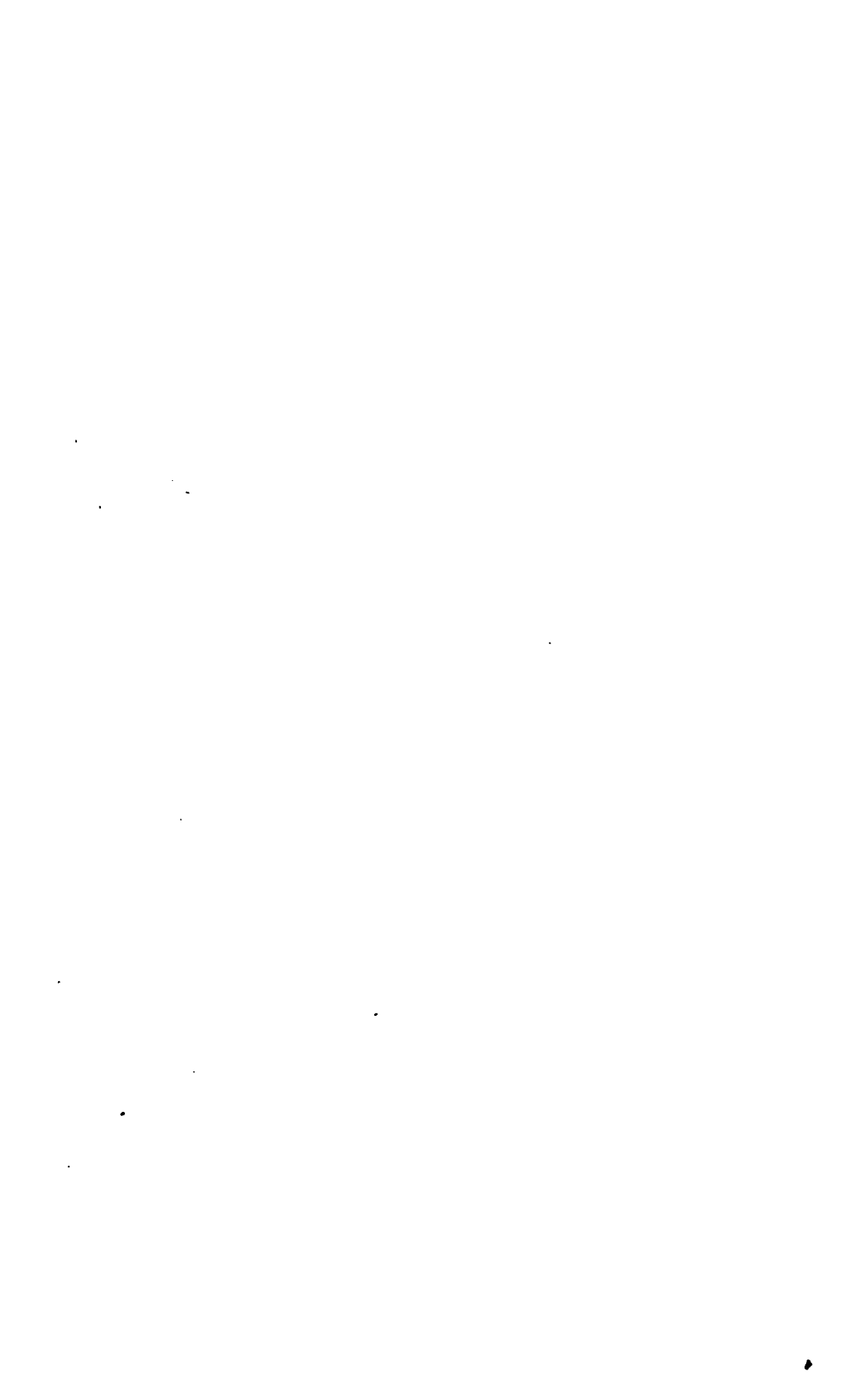
LXXIX. **ACTUM** deinde in senatu ab Arruntio & Ateio, an ob moderandas Tiberis exundationes verterentur flumina & lacus, per quos augefcit. Auditæque municipiorum & coloniarum legationes, orantibus Florentinis, "ne Clanis fossilito alveo demotus in amnem Arnun transfer-

“retur, idque ipsis perniciem adferret.” Congruentia his Interamnates differuere: “peffum ituros fecundiffimos Italiæ campos, fi amnis “Nar” (id enim parabatur) “in rivos diductus, “superftagnaviffet.” Nec Reatini filebant, Velinum lacum, quâ in Narem effunditur, obftrui recufantes; “quippe in adjacentia erupturum: “optumè rebus mortalium confuluiſſe naturam, “quæ ſua ora fluminibus, ſuos curſus, utque “originem, ita fines dederit: ſpectandas etiam “religiones ſociorum, qui ſacra, & lucos, & aras “patriis amnibus dicaverint: quin ipſum Tiberim nolle, prorfus accolis fluviis orbatum, minore gloriâ fluere.” Seu preces coloniarum, ſeu difficultas operum, ſive ſuperſtitio valuit, ut in ſententiam Piſonis concederetur, qui nil mutandum cenſuerat.

LXXX. PROROGATUR Poppæo Sabino provincia Mœſia, additis Achaiâ ac Macedoniâ. Id quoque morum Tiberii fuit, continuare imperia, ac pleroſque ad finem vitæ in iifdem exercitibus, aut iuriſdictionibus habere. Cauſæ variæ traduntur: alii “tædio novæ curæ, ſemel placita pro “æternis ſervaviſſe:” quidam “invidiâ, ne “plures fruerentur:” ſunt qui exiſtiment, “ut “callidum ejus ingenium, ita anxium iudicium:” neque enim eminentes virtutes ſectabatur, & ruſum vitia oderat: ex optimis, periculum ſibi;

a pessimis, dedecus publicum metuebat : quâ hæsitatione postremò eò provectus est, ut mandaverit quibusdam provincias, quos egredi Urbe non erat passurus.

LXXXI. DE COMITIIS consularibus, quæ tum primùm illo principe, ac deinceps fuêre, vix quidquam firmare ausim ; adeò diversa, non modò apud auctores, sed in ipsius orationibus reperiuntur. Modò, subtractis candidatorum nominibus, originem cujusque, & vitam, & stipendia descripsit, ut qui forent intelligeretur : aliquando, eâ quoque significatione subtractâ, candidatos hortatus, ne ambitu comitia turbarent, suam ad id curam pollicitus est : plerumque, “ eos tantùm “ apud se professos ” differuit, “ quorum nomina “ consulibus edidisset ; posse & alios profiteri, si “ gratiæ, aut meritis confiderent : ” speciosa verbis, re inania, aut subdola : quantòque majore libertatis imagine tegebantur, tantò eruptura ad infensus servitium.

B R E V I A R I U M

LIBRI SECUNDI.

I. **M**OTUS aliqui in Oriente. III. Vonones, Parthorum rex, folio ab Artabano pulsus, & ad Armenios profugus, ab his in regnum accipitur : quo mox demovetur ob metum & Artabani minas. V. Tiberius, specie moti Orientis, Germanicum a Germanicis legionibus abstrahit. Paret ille, sed lentè. Germaniam enim ingreditur. Cheruscos & Arminium magno prælio vincit. Mox adversa maris expertus, quæ prosperâ in Marfos expeditione pensavit. XXVII. Libo Drusus rerum novarum accusatus. Spreta M. Hortali preces. XXXIX. Clemens, ementito Postumi Agrippæ nomine, turbat. Salustii Crispi artibus capitur, & Romam perducitur. XLI. Germanicus de Cattis, Cheruscis, aliisque nationibus usque ad Albim triumphat. XLII. Archelaus, Cappadocum rex, dolo in Urbem accitus, & indignè habitus, moritur. Regnum ejus in provinciam redactum. XLIII.

Germanico Oriens permissus ; Pisoni Syria, cum occultis, ut creditur, in Germanicum mandatis. XLIV. Drusus in Illyricum mittitur contra Germanos, qui inter se discordes otium & securitatem Romanis fecere. XLV. Cberusci, duce Arminio, potentem & veterem regem Maroboduum, magno nec incruento prælio vincunt. XLVII. In Asiâ duodecim urbes terræ motu collapsæ. Tiberii liberalitas. L. Adolefcit lex majestatis. LII. Tacfarinas in Africâ bellum movet. A Furio Camillo statim repressus. LIII. Germanicus, iterum consul, in Armeniam venit : regem Zenonem, amoto Vonone, volentibus iis imponit. Deinde Ægyptum proficiscitur. LXII. Drusus Germanos ad discordias inlicit. Maroboduus, vi Catualdæ regno pulsus, in Italiam vénit, & Ravennæ per duodeviginti annos egit. Idem Catualdæ mox casus, qui Forum Julium missus est. LXIV. Rhescuporis, Thracum rex, operâ Pomponii Flacci datur in vincula : Romam perducitur. LXVIII. Vononis cædes. LXIX. Germanicus, Ægypto remeans, cuncta, quæ jusserat, a Pisone abolita, vel in contrarium versa reperit. Hinc inimicitarum semina. Paulo pòst morbo correptus, cum ingenti gentium omnium luctu, Antiocbiæ

extinguitur. LXXIV. Piso, veneficii suspectus, Syriam repetere impeditur. LXXXIII. Honores multi mortuo Germanico Romæ decreti. LXXXV. Sanctiones contra muliebrem impudicitiam. LXXXVI. Virginis Vestalis delectus. LXXXVII. Arminius in Germaniâ popularium dolo cæsus.

Hæc gesta annis quatuor.

A. U. C.	J. C.	
DCCLXIX.	16. Coff.	{ T. STATILIO Sifennâ Tauro, L. SCRIBONIO Libone.
DCCLXX.	17. Coff.	{ C. CÆCILIO Rufo, L. POMPONIO Flacco Græcino
DCCLXXI.	18. Coff.	{ TIBERIO Cæfare Augu- sto III, GERMANICO Cæfare II.
DCCLXXII.	19. Coff.	{ M. JUNIO Silano, L. NORBANO Flacco.

C. C O R N E L I I

T A C I T I

A N N A L E S.

LIBER SECUNDUS.

SISENNA Statilio Tauro, L. Libone Consulibus, mota Orientis regna, provinciæque Romanæ; initio apud Parthos orto, qui petitum Româ, acceptumque regem, quamvis gentis Arsacidarum, ut externum aspernabantur. Is fuit Vonones, obfes Augusto datus a Phraate. Nam Phraates, quamquam depulisset exercitus, ducesque Romanos, cuncta venerantium officia ad Augustum verterat; partemque prolis, firmandæ amicitiae, miserat: haud perinde nostrî metu, quàm fidei popularium diffusus.

II. POST FINEM Phraatis & sequentium regum, ob internas cædes, venère in Urbem legati, a primoribus Parthis, qui Vononen vetustissimum liberorum ejus accirent. Magnificum id sibi credidit Cæsar, auxitque opibus: & accepère barbari lætantes, ut ferme ad nova imperia. Mox

subit pudor, “degeneravisse Parthos: petitum
“alio ex orbe regem hostium artibus infectum:
“jam inter provincias Romanas solum Arsacida-
“rum haberi, darique. Ubi illam gloriam tru-
“cidantium Crassum, exturbantium Antonium,
“si mancipium Cæsaris, tot per annos servitutem
“perpeffum, Parthis imperitet?” Accendebat
dedignantibus & ipse, diversus a majorum institu-
tis, raro venatu, segni equorum curâ; quotiens
per urbes incederet, lecticæ gestamine, fastuque
erga patrias epulas: inridebantur & Græci co-
mites, ac vilissima utensilium anulo clausa: sed
prompti aditus, obvia comitas, ignotæ Parthis
virtutes, nova vitia; & quia ipsorum moribus
aliena, perinde odium pravis & honestis.

III. IGITUR Artabanus Arsacidarum e fan-
guine, apud Dahas adultus, excitur; primoque
congressu fusus, reparat vires, regnoque potitur.
Victo Vononi perfugium Armenia fuit, vacua
tunc, interque Parthorum & Romanas opes in-
fida, ob scelus Antonii, qui Artavasden, regem
Armeniorum, specie amicitiae inlectum, dein ca-
tenis oneratum, postremò interfecerat. Ejus filius
Artaxias, memoriâ patris nobis infensus, Arsaci-
darum vi seque regnumque tutatus est. Occiso
Artaxiâ per dolum propinquorum, datus a Cæ-
sare Armeniis Tigranes, deductusque in regnum
a Tiberio Nerone. Nec Tigrani diuturnum im-

perium fuit, neque liberis ejus, quamquam sociatis more externo in matrimonium regnumque. Dein jussu Augusti impositus Artavases, & non sine clade nostrâ dejectus.

IV. TUM C. CÆSAR componendæ Armeniæ deligitur. Is Ariobarzanen, origine Medum, ob insignem corporis formam, & præclarum animum, volentibus Armeniis præfecit. Ariobarzane morte fortuitâ absumpto, stirpem ejus haud tolerare: tentatoque feminæ imperio, cui nomen Erato, eâque brevî pulsâ, incerti solutique, & magis sine domino, quàm in libertate, profugum Vononen in regnum accipiunt. Sed ubi minitari Artabanus, & parum subsidii in Armeniis, vel si nostrâ vi defenderetur, bellum adversus Parthos sumendum erat; rector Syriæ Creticus Silanus excitum custodiâ circumdat, manente luxu & regio nomine: quod ludibrium ut effugere agitaverit Vonones, in loco reddemus.

V. CETERUM Tiberio haud ingratum accidit turbari res Orientis, ut eâ specie Germanicum fectis legionibus abstraheret; novisque provinciis impositum, dolo simul & casibus objectaret. At ille, quantò acriora in eum studia militum, & averfa patruî voluntas, celerandæ victoriæ intentior, tractare præliorum vias, & quæ sibi tertium jam annum belligeranti sæva vel prospera evenis-

sent : “ fundi Germanos acie & iustis locis ; ju-
 “ vari silvis, paludibus, brevi æstate, & præma-
 “ turâ hieme : suum militem haud perinde vul-
 “ neribus, quàm spatiis itinerum, damno armo-
 “ rum adfici : fessas Gallias ministrandis equis :
 “ longum impedimentorum agmen, opportunum
 “ ad insidias, defensantibus iniquum. At si mare
 “ intretur, promptam ipsis possessionem, & hos-
 “ tibus ignotam : simul bellum maturiùs incipi,
 “ legionesque & commeatus pariter vehi : inte-
 “ grum equitem, equosque, per ora & alveos
 “ fluminum mediâ in Germaniâ fore.”

VI. IGITUR huc intendit : missis ad census
 Galliarum, P. Vitellio & C. Antio ; Silius, &
 Anteius, & Cæcina fabricandæ classi præponun-
 tur. Mille naves sufficere visæ, properatæque :
 aliæ breves, angustâ puppi prorâque, & lato utero,
 quò faciliùs fluctus tolerarent : quædam planæ
 carinis, ut sine noxâ fiderent : plures, adpositis
 utrimque gubernaculis, converso ut repentè re-
 migio, hinc vel illinc adpellerent : multæ ponti-
 bus stratae, super quas tormenta veherentur, simul
 aptæ ferendis equis aut commeatui, velis habiles,
 citæ remis, augebantur alacritate militum in
 speciem ac terrorem. Insula Batavorum in quam
 convenirent prædicta, ob faciles adpulsus, acci-
 piendisque copiis, & transmittendum ad bellum
 opportuna. Nam Rhenus uno alveo continuus,

aut modicas infulas circumveniens, apud principium agri Batavi, velut in duos amnes dividitur, servatque nomen & violentiam cursûs, quâ Germaniam prævehitur, donec Oceano misceatur: ad Gallicam ripam latior & placidior adfluens, verso cognomento *Vabalem* accolæ dicunt: mox id quoque vocabulum mutat *Mosâ* flumine, ejusque immenso ore eundem in Oceanum effunditur.

VII. SED CÆSAR, dum adiguntur naves, Silium legatum cum expeditâ manu inruptionem in Cattos facere jubet: ipse, audito castellum Lupiæ flumini adpositum obsideri, sex legiones eduxit. Neque Silio ob subitos imbres aliud actum, quàm ut modicam prædam, & Arpi principis Cattorum conjugem, filiamque raperet: neque Cæsari copiam pugnæ obsessores fecere, ad famam adventûs ejus dilapsi. Tumulum tamen nuper Varianis legionibus structum, & veterem aram Druso sitam disjecerant: restituit aram; honorique patris princeps ipse cum legionibus decucurrit. Tumulum iterare haud visum: & cuncta inter castellum Alifonem, ac Rhenum, novis limitibus, aggeribusque permunita.

VIII. JAMQUE classis advenerat, cùm præmissò commeatu, & distributis in legiones ac socios navibus, fossam, cui *Drusianæ* nomen, ingressus, precatusque Drusum patrem, “ut se eadem au-

“sum, libens placatusque exemplo ac memoriâ
“consiliorum atque operum juvaret :” lacus inde
& Oceanum usque ad Amisiam flumen secundâ
navigatione pervehitur : classis Amisiæ relicta,
lævo amne ; erratumque in eo, quòd non subvex-
it : transposuit militem dextras in terras iturum :
ita plures dies efficiendis pontibus absumpti. Et
eques quidem ac legiones prima æstuaria, non-
dum adcrecente undâ, intrepidi transiére : postre-
mum auxiliorum agmen, Batavique in parte eâ,
dum insultant aquis, artemque nandi ostentant,
turbati, & quidam hausti sunt. Metanti castra
Cæsari Angrivariorum defectio a tergo nuntiatur :
missus illico Stertinus cum equite & armaturâ
levi, igne & cædibus perfidiam ultus est.

IX. FLUMEN Visurgis Romanos Cheruscosque
interfluebat : ejus in ripâ cum ceteris primoribus
Arminius adstitit, quæsitoque “an Cæsar venis-
“set ?” postquam “adesse” responsum est, “ut
“liceret cum fratre conloqui” oravit. Erat is in
exercitu cognomento Flavius, insignis fide, &
amisso per vulnus oculo paucis antè annis, duce
Tiberio : tum permissum ; progressusque saluta-
tur ab Arminio : qui amotis stipatoribus, “ut
“sagittarii nostrâ pro ripâ dispositi abscederent,”
postulat ; & postquam digressi, “unde ea defor-
“mitas oris ?” interrogat fratrem : illo locum,
& prælium referente ; “quodnam præmium re-

“cepisset?” exquirat. Flavius “aucta stipendia, “torquem, & coronam, aliaque militaria dona” memorat, inidente Arminio vilia servitii pretia.

X. EXIN diversi ordiuntur: hic “magnitudinem Romanam, opes Cæsaris, & victis graves “pœnas; in deditionem venienti paratam clementiam; neque conjugem & filium ejus hostiliter haberi.” Ille “fas patriæ, libertatem avitam, penetrales Germaniæ deos, matrem precum sociam; ne propinquorum & adfinium, “denique gentis suæ desertor & proditor, quàm “imperator esse mallet.” Paullatim inde ad jurgia prolapsi, quominus pugnam confererent, ne flumine quidem interjecto cohibebantur; ni Stertinus adcurrent, plenum iræ, “armaque & “equum” poscentem Flavium attinuisset. Cernebatur contrà minitabundus Arminius, præliumque denuntians: nam pleraque Latino sermone interjaciebat, ut qui Romanis in castris ductor popularium meruisset.

XI. POSTERO die, Germanorum acies trans Visurgim stetit. Cæsar, nisi pontibus præfidiisque impositis, dare in discrimen legiones haud imperatorium ratus, equitem vado tramittit: præfuerunt Stertinus, & e numero primipilarius Æmilius, distantibus locis inveci, ut hostem diducerent. Quà celerrimus amnis, Cariovalda dux Batavorum erupit: eum Cherusci fugam simulantes,

in planitiem saltibus circumjectam traxère : dein coorti, & undique effusi trudunt adversos, instant cedentibus, collectosque in orbem, pars congressi, quidam eminus proturbant. Cariovalda, diu sustentatâ hostium sævitiâ, hortatus suos ut ingruentes catervas globo frangerent, atque ipse in densissimos inrumpens, congestis telis & suffosso equo labitur, ac multi nobilium circà : ceteros vis sua, aut equites cum Stertinio Æmilioque subvenientes, periculo exemère.

XII. CÆSAR transgressus Visurgim, indicio perfugæ cognoscit, “delectum ab Arminio locum pugnæ; convenisse & alias nationes in silvam Herculi sacram, ausurosque nocturnam castrorum oppugnationem.” Habita indici fides, & cernebantur ignes; fuggressique propiùs speculatores “audiri fremitum equorum, immensaque & inconditi agminis murmur” attulère. Igitur propinquo summæ rei discrimine, explorandos militum animos ratus, quonam id modo in corruptum foret, secum agitabat : “Tribunos & centuriones læta sæpiùs, quàm comperta nuntiare; libertorum servilia ingenia; amicis inesse adulationem: si concio vocetur, illic quoque, quæ pauci incipiant, reliquos adstreperè: penitus noscendas mentes, cùm secreti & incustoditi, inter militares cibos, spem aut metum proferrent.”

XIII. NOCTE cœptâ, egressus augurali, per occulta & vigilibus ignara, comite uno, contactus humeros ferinâ pelle, adit castrorum vias, adfistit tabernaculis, fruiturque famâ sui : cùm hic “ nobilitatem ducis,” “ decorem” alius, plurimi “ patientiam, comitatem, per feria, per jocos “ eundem animum,” laudibus ferrent : “ reddendamque gratiam in acie” faterentur : simul “ perfidos & ruptores pacis, ultioni & gloriæ “ mactandos.” Inter quæ unus hostium Latinæ linguæ sciens, actò ad vallum equo, voce magnâ, “ conjuges, & agros, & stipendii in dies, donec “ bellaretur, festertios centenos, si quis transfugisset,” Arminii nomine pollicetur. Incendit ea contumelia legionum iras : “ veniret dies, daretur pugna : sumpturum militem Germanorum agros, tracturum conjuges : accipere omen, “ & matrimonia ac pecunias hostium prædæ “ destinare.” Tertiâ fermè vigiliâ adfultatum est castris, sine conjectu teli, postquam crebras promunimentis cohortes, & nihil remissum sensere.

XIV. NOX EADEM lætam Germanico quietem tulit, viditque se operatum, & sanguine sacro respersâ prætextâ, pulchriorem aliam manibus aviæ Augustæ accepisse. Auctus omine, addicentibus auspiciis, vocat concionem, & quæ sapientiâ prævisâ, aptaque imminenti pugnæ, differit. “ Non “ campos modò militi Romano ad prælium bo-

“ nos, sed si ratio adfit, silvas & saltus: nec enim
 “ immensa barbarorum scuta, enormes hastas,
 “ inter truncos arborum, & enata humo virgul-
 “ ta, perinde haberi quàm pila, & gladios, &
 “ hærentia corpori tegmina: densarent ictus, ora
 “ mucronibus quærent: non lorica Germano,
 “ non galeam; ne scuta quidem ferro nervove
 “ firmata, sed viminum textus, vel tenues & fu-
 “ catas colore tabulas: primam utcumque aciem
 “ hastatam; ceteris, præusta aut brevia tela: jam
 “ corpus, ut visu torvum, & ad brevem impe-
 “ tum validum, sic nullâ vulnerum patientiâ:
 “ sine pudore flagitiî, sine curâ ducum, abire,
 “ fugere; pavidos adversis; inter secunda, non
 “ divini, non humani juris memores. Si tædio
 “ viarum ac maris finem cupiant, hac acie parari:
 “ propiorem jam Albim, quàm Rhenum: neque
 “ bellum ultrâ, modò se patris patruique vestigia
 “ prementem, iisdem in terris victorem sisterent.”
 Orationem ducis secutus militum ardor; signum-
 que pugnæ datum.

XV. NĒC ARMINIUS, aut ceteri Germanorum
 procures omittebant suos quisque testari: “ Hos
 “ esse Romanos Variani exercitûs fugacissimos,
 “ qui ne bellum tolerarent, seditionem induerint:
 “ quorum pars onusta vulneribus tergum, pars
 “ fluctibus & procellis fractos artus, infensis rur-
 “ sum hostibus, adversis diis, objiciant, nullâ bo-

“ni spe. Classē quippe & avia Oceani quæsitā,
“ne quis venientibus occurreret, ne pullos pre-
“meret: sed ubi miscuerint manus, inane victis
“ventorum remorumque subsidium. Meminif-
“sent modò avaritiæ, crudelitatis, superbiæ: ali-
“ud sibi reliquum, quàm tenere libertatem, aut
“mori ante servitium?”

XVI. SIC ACCENSOS & prælium poscentes in campum, cui *Idistaviso* nomen, deducunt: is medius inter Visurgim & colles, ut ripæ fluminis cedunt, aut prominentia montium resistunt, inæqualiter sinuatur: pone tergum insurgebat silva, editis in altum ramis, & purâ humo inter arborum truncos. Campum & prima silvarum, barbara acies tenuit: soli Cherusci juga insedēre, ut præliantibus Romanis desuper incurrerent. Noster exercitus sic incescit: auxiliares Galli, Germanique in fronte: post quos pedites sagittarii: dein quatuor legiones, & cum duabus prætoriiis cohortibus, ac delecto equite Cæsar: exin totidem aliæ legiones, & levis armatura cum equite sagittario, ceteræque sociorum cohortes. Intentus paratusque miles, ut ordo agminis in aciem adfisteret.

XVII. VISIS Cheruscorum catervis, quæ per ferociam proruperant, validissimos equitum incurrere latus, Stertinium cum ceteris turmis circumgredi, tergaque invadere jubet, ipse in tem-

pore adfuturus. Interea pulcherrimum augurium, octo aquilæ petere silvas, & intrare visæ, imperatorem advertère: exclamat, "Irent, sequerentur Romanas aves, propria legionum numina." Simul pedestris acies infertur; & præmissus eques, postremos ac latera impulit. Mirumque dictu, duo hostium agmina diversâ fugâ, qui silvam tenerant, in aperta, qui campis adstiterant, in silvam ruebant: medii inter hos Cherusci, collibus detrudebantur: inter quos insignis Arminius manu, voce, vulnere, sustentabat pugnam: incubueratque sagittariis, illà rupturus, ni Rætorum Vindelicorumque, & Gallicæ cohortes signa objecissent: nifu tamen corporis, & impetu equi pervasit, oblitus faciem suo cruore, ne noscetur: quidam "agnitum a Chaucis inter auxilia" tradiderunt. Virtus, seu fraus eadem, Inguiomero effugium dedit: ceteri passim trucidati. Et plerosque tranare Visurgim conantes, injecta tela aut vis fluminis, postremò moles ruentium, & incidentes ripæ, operuère. Quidam turpi fugâ in summa arborum nisi, ramisque se occultantes, admotis sagittariis per ludibrium figebantur: alios protræ arbores adflixère. Magna ea victoria, neque cruenta nobis fuit.

XVIII. QUINTA ab horâ diei ad noctem cæsi hostes, decem millia passuum cadaveribus atque

armis opplevêre; repertis inter spolia eorum catenis, quas in Romanos, ut non dubio eventu, portaverant. Miles in loco prælii, Tiberium *Imperatorem* salutavit, struxitque aggerem, & in modum tropæorum arma, subscriptis victarum gentium nominibus, imposuit.

XIX. HAUD PERINDE Germanos vulnera, luctus, excidia, quàm ea species dolore & irâ adfecit: qui modò abire sedibus, trans Albim concedere parabant, pugnam volunt, arma rapiunt: plebes, primores, juvenus, senes, agmen Romanum repentè incursant, turbant: postremò deligunt locum, flumine & silvis clausum, arcâ intus planitie, & humidâ: silvas quoque profunda palus ambibat, nisi quòd latus unum Angriarii lato aggere extulerant, quò a Cheruscis dirimerentur: hîc pedes adstitit; equitem propinquis lucis texêre, ut ingressis silvam legionibus attergo foret.

XX. NIHIL ex iis Cæsari incognitum: consilia, locos, prompta, occulta noverat, astusque hostium in perniciem ipsis vertebat. Seio Tuberoni legato tradit equitem, campumque: peditum aciem ita instruxit, ut pars æquo in silvam aditu incederet, pars objectum aggerem eniteretur: quod arduum, sibi; cetera legatis permisit. Quibus plana evenerant, facilè inrupêre: quîs impugnandus agger, ut si murum succederent, gra-

vibus supernè ictibus conflictabantur. Sensit dux imparem cominus pugnam, remotisque paullum legionibus, funditores libratoresque excutere tela, & proturbare hostem jubet: missæ e tormentis hastæ, quantoque conspiciui magis propugnatores, tantò pluribus vulneribus dejecti. Primus Cæsar cum prætoriiis cohortibus, capto vallo, dedit impetum in silvas: conlato illic gradu certatum: hostem a tergo palus, Romanos flumen aut montes claudebant: utrique necessitas in loco, spes in virtute, salus ex victoriâ.

XXI. NEC MINOR Germanis animus, sed genere pugnae & armorum superabantur; cum ingens multitudo, arctis locis, prælongas hastas non protenderet, non colligeret, neque adfultibus & velocitate corporum uteretur, coacta stabile ad prælium: contra miles, cui scutum pectori adpressum, & infidens capulo manus, latos barbarorum artus, nuda ora foderet, viamque strage hostium aperiret: imprompto jam Arminio, ob continua pericula, sive illum recens acceptum vulnus tardaverat. Quin & Inguiomerum totâ volitantem acie, fortuna magis quàm virtus deserebat: & Germanicus, quò magis adgnosceretur, detraxerat regimen capiti, orabatque "insisterent cædibus, "nil opus captivis, solam internecionem gentis finem bello fore." Jamque sero diei subducit ex acie legionem, faciendis castris: ceteræ ad

noctem cruore hostium fatiatæ sunt: equites ambigùè certavère.

XXII. LAUDATIS pro concione victoribus, Cæsar congeriem armorum struxit, superbo cum titulo: DEBELLATIS INTER RHENUM ALBIMQUE NATIONIBUS EXERCITUM TIBERII CÆSARIS EA MONIMENTA MARTI ET JOVI ET AUGUSTO SACRAVISSE: de se nihil addidit, metu invidiæ, an ratus conscientiam factis satis esse. Mox bellum in Angrivarios Stertinio mandat, ni deditionem properavissent: atque illi supplices, nihil abnuendo, veniam omnium accepère.

XXIII. SED ÆSTATE jam adultâ, legionum aliæ itinere terrestri in hibernacula remissæ: plures Cæsar classi impositas per flumen Amisiam Oceano invexit. Ac primò placidum æquor mille navium remis strepere, aut velis impelli: mox atro nubium globo effusa grando: simul variis undique procellis, incerti fluctus prospectum adimere, regimen impedire: milesque pavidus, & casuum maris ignarus, dum turbat nautas, vel intempestivè juvat, officia prudentium corrumpebat: omne dehinc cælum, & mare omne in austrum cessit, qui tumidis Germaniæ terris, profundis amnibus, immenso nubium tractu validus, & rigore vicini septemtrionis horridior, rapuit disjecitque naves in aperta Oceani, aut insulas faxis abruptis, vel per occulta vada infestas. Quibus paullum

ægreque vitatis, postquam mutabat æstu, eodemque quò ventus ferebat; non adhærere anchoris, non exhaurire inrumpentes undas poterant: equi, jumenta, farcinæ, etiam arma præcipitantur, quò levarentur alvei manantes per latera, & fluctu superurgente.

XXIV. QUANTO violentior cetero mari Oceanus, & truculentiâ cæli præstat Germania, tantùm illa clades novitate & magnitudine excessit, hostilibus circum litoribus, aut ita vasto & profundo, ut credatur novissimum ac sine terris mare: pars navium haustæ sunt; plures, apud insulas longiùs sitas ejectæ: milesque nullo illic hominum cultu, fame absumptus, nisi quos corpora equorum eodem elisa toleraverant. Sola Germanici triremis Chaucorum terram adpulit; quem per omnes illos dies noctesque, apud scopulos & prominentes oras, cum "se tanti exitii reum" clamitaret, vix cohibuere amici, quominus eodem mari oppeteret. Tandem relabente æstu, & secundante vento, claudæ naves, raro remigio, aut intentis vestibus, & quædam a validioribus tractæ, revertère: quas raptim refectas misit, ut scrutarentur insulas: collecti eâ curâ plerique: multos Angrivarii nuper in fidem accepti, redemptos ab interioribus reddidère: quidam in Britanniam rapti, & remissi a regulis. Ut quis ex longinquo revererat, "miracula" narrabant, "vim turbi-

“ num, & inauditas volucres, monstra maris, am-
“ biguas hominum & belluarum formas :” visa,
five ex metu credita.

XXV. SED FAMA classis amissæ, ut Germanos ad spem belli, ita Cæsarem ad coercendum erexit. C. Silio cum triginta peditum, tribus equitum milibus ire in Cattos imperat : ipse majoribus copiis Marfos inrumpit : quorum dux Maloendus nuper in deditionem acceptus, “ propinquo luo
“ defossam Varianæ legionis aquilam modico præ-
“ fidio servari” indicat. Missa extemplo manus, quæ hostem a fronte eliceret, alii, qui terga circumgressi recluderent humum : & utrisque adfuit fortuna. Eò promptior Cæsar pergit introrsus, populatur, excindit non ausum congregi hostem : aut sicubi restiterat, statim pulsum, nec umquam magis, ut ex captivis cognitum est, paventem. Quippe “ invictos & nullis casibus superabiles
“ Romanos” prædicabant, “ qui perditâ classe,
“ amissis armis, post constrata equorum virorum-
“ que corporibus litora, eâdem virtute, pari fero-
“ ciâ, & veluti aucti numero inrupissent.”

XXVI. REDUCTUS inde in hiberna miles, lætus animi, quòd adversa maris, expeditione prosperâ pensavisset : addidit munificentiam Cæsar, quantum quis damni professus erat, exsolvendo. Nec dubium habebatur, labare hostes, petendæque pacis consilia sumere, & si proxima ætas adjiceretur,

posse bellum patrari : sed crebris epistolis Tiberius monebat, “ rediret ad decretum triumphum : satis jam eventuum, satis casuum : prospera illi & magna prœlia : eorum quoque meminisset, quæ venti & fluctus, nullâ ducis culpâ, gravia tamen & sæva damna intulissent : se novies a divo Augusto in Germaniam missum, plura consilio quàm vi perfecisse. Sic Sugambros in ditionem acceptos, sic Suevos, regemque Maroboduum pace obstrictum : posse & Cheruscos, ceterasque rebellium gentes, quando Romanæ ultioni consultum esset, internis discordiis relinquì.” Precante Germanico annum efficiendis cœptis, acriùs modestiam ejus adgreditur, alterum consulatum offerendo, cujus munia præsens obiret : simul adnectebat, “ si foret adhuc bellandum, relinqueret materiem Drusi fratris gloriæ, qui nullo tum alio hoste, nonnisi apud Germanias adsequi nomen imperatorium, & de portare lauream posset.” Haud cunctatus est ultrà Germanicus, quamquam fingi ea, seque per invidiam parto jam decori abstrahi intelligeret.

XXVII. SUB IDEM tempus, e familiâ Scriboniorum Libo Drusus defertur moliri res novas. Ejus negotii initium, ordinem, finem curatiùs differam ; quia tum primùm reperta sunt, quæ per tot annos rempublicam exedère. Firmius Catus senator, ex intimâ Libonis amicitia, juvenem im-

providum & facilem inanibus, ad Chaldæorum promissa, Magorum sacra, somniorum etiam interpretes impulit: dum “proavum Pompeium, “amitam Scriboniam, quæ quondam Augusti “conjuncta fuerat, consobrinos Cæsares, plenam “imaginibus domum” ostentat; hortaturque ad luxum & æs alienum, focius libidinum & necessitatum, quod pluribus indiciis inligaret.

XXVIII. UT SATIS testium, & qui servi eadem noscerent, reperit, aditum ad principem postulat, demonstrato crimine & reo per Flaccum Vescularium equitem Romanum, cui propior cum Tiberio usus erat. Cæsar indicium haud aspernatus, congressus abnuit: “posse enim, eodem Flacco “internuntio, sermones commutare.” Atque interim Libonem ornat præturâ, convictibus adhibet, non vultu alienatus, non verbis commotior (adeo iram condiderat) cunctaque ejus dicta factaque cum prohibere posset, scire malebat: donec Junius quidam, tentatus ut infernas umbras carminibus eliceret, ad Fulcinium Trionem indicium detulit: celebre inter accusatores Trionis ingenium erat, avidumque famæ malæ. Statim corripit reum, adit consules, senatus cognitionem poscit: & vocantur patres, addito, “consultandum super re magnâ & atroci.”

XXIX. LIBO interim veste mutata, cum primoribus feminis, circumire domos, orare adfines,

vocem adversum pericula poscere: abnuentibus cunctis, cum diversa prætenderent, eadem formidine, die senatus metu & ægritudine fessus, sive ut tradidère quidam, simulato morbo, lecticâ delatus ad fores curiæ, innisusque fratri, & manus ac supplices voces ad Tiberium tendens, immoto ejus vultu excipitur: mox libellos & auctores recitat Cæsar, ita moderans, ne lenire, neve asperare crimina videretur.

XXX. ACCESSERANT, præter Trionem & Catum accusatores, Fonteius Agrippa, & C. Vibius, certabantque cui jus perorandi in reum daretur: donec Vibius, quia nec ipsi inter se concederent, & Libo sine patrono introisset, singillatim se crimina objecturum professus, protulit libellos vecordes adeò, ut consultaverit Libo, "an habitu-
" rus foret opes, quibus viam Appiam Brundisium
" usque pecuniâ operiret." Inerant & alia hujuscemodi, stolidi, vana; si mollius acciperes, miseranda. Uni tamen libello, manu Libonis, nominibus Cæsarum aut senatorum, additas atroces vel occultas notas, accusator arguebat. Negante reo, agnoscentes servos per tormenta interrogari placuit. Et quia vetere senatusconsulto, quæstio in caput domini prohibebatur, callidus & novi juris repertor Tiberius, mancipari singulos actori publico jubet: scilicet, ut in Libonem ex servis, salvo senatusconsulto, quæreretur. Ob

quæ posterum diem reus petivit; domumque digressus, extremas preces P. Quirinio propinquo suo ad Principem mandavit: responsum est, "ut senatum rogaret."

XXXI. CINGEBATUR interim milite domus; strepabant etiam in vestibulo, ut audiri, ut aspici possent: cum Libo, ipsis, quas in novissimam voluptatem adhibuerat, epulis excruciatas, vocare percussorem, prensare fervorum dextras, inferere gladium: atque illis, dum trepidant, dum refugiant, evertentibus adpositum mensâ lumen, ferilibus jam sibi tenebris, duos ictus in viscera direxit. Ad gemitum conlabentis, adcurrere liberti, & cæde visâ miles abstinit. Accusatio tamen apud patres adseveratione eâdem peracta, juravitque Tiberius, "petiturum se vitam, quam vis nocenti, nisi voluntariam mortem propera-
" visset."

XXXII. BONA inter accusatores dividuntur: & præturæ extra ordinem datæ his, qui senatorii ordinis erant. Tunc Cotta Messalinus, "ne imago Libonis exsequias posterorum comitari-
" tur," censuit: Cn. Lentulus, "ne quis Scri-
" bonius cognomentum Drusi adsumeret:" "sup-
" plicationum dies," Pomponii Flacci sententiâ, constituti: "ut dona Jovi, Marti, Concordiæ,
" utque Iduum Septembrium dies, quo se Libo
" interfecerat, dies festus haberetur," L. P. &

Gallus Asinius, & Papius Mutilus, & L. Apronius decrevêre : quorum auctoritates adulationesque retuli, ut sciretur vetus id in republicâ malum. Facta & de Mathematicis Magisque Italiâ pellendis senatusconsulta : quorum e numero, L. Pituanus saxo dejectus est. In P. Martium consules extra portam Esquilinam, cùm classicum canere jussissent, more prisco advertêre.

XXXIII. PROXIMO senatûs die, multa in luxum civitatis dicta a Q. Haterio consulari, Octavio Frontone præturâ functo : decretumque “ ne vasa auro solida ministrandis cibus fierent : ne vestis serica viros fœdaret.” Excessit Fronto, ac postulavit “ modum argento, supellectili, familiæ.” Erat quippe adhuc frequens senatoribus, si quid e republicâ crederent, loco sententiæ promere. Contrà Gallus Asinius differuit, “ Auctu imperii adolevisse etiam privatas opes ; idque non novum, sed e vetustissimis moribus. Aliam apud Fabricios, aliam apud Scipiones pecuni-
“ am ; & cuncta ad rempublicam referri : quâ tenui, angustas civium domos ; postquam eò magnificentiæ venerit, gliscere singulos. Neque
“ in familiâ & argento, quæque ad usum parentur, nimium aliquid, aut modicum, nisi ex
“ fortunâ possidentis : distinctos senatûs & equitum census, non quia diversi naturâ, sed ut
“ locis, ordinibus, dignationibus, antistent &

“ aliis, quæ ad requiem animi, aut salubritatem
“ corporum parentur: nisi fortè clarissimo cui-
“ que plures curas, majora pericula subeunda; de-
“ linimentis curarum & periculorum carendum
“ esse.” Facilem ad sensum Gallo, sub nomini-
bus honestis, confessio vitiorum & similitudo au-
dientium dedit. Adjecerat & Tiberius, “ non
“ id tempus censuræ: nec, si quid in moribus
“ labaret, defuturum corrigendi auctorem.”

XXXIV. INTER quæ L. Piso “ ambitum fori,
“ corrupta judicia, sævitiam oratorum accusatio-
“ nes minitantium” increpans, “ abire se, & ce-
“ dere Urbe, victurum in aliquo abdito & lon-
“ gino rure” testabatur: simul curiam relin-
quebat. Commotus est Tiberius, & quamquam
mitibus verbis Pisonem permulisset, propinquos
quoque ejus impulit, ut abeuntem auctoritate vel
precibus tenerent. Haud minus liberi doloris
documentum idem Piso mox dedit, vocatâ in
jus Urgulaniâ, quam supra leges amicitia Augus-
tæ extulerat: nec aut Urgulania obtemperavit,
in domum Cæsaris, spreto Pifone, vecta; aut ille
abstinit, quamquam Augusta “ se violari & im-
“ minui” quereretur. Tiberius hætenus indul-
gere matri civile ratus, ut “ se iturum ad præto-
“ ris tribunal, adfuturum Urgulaniæ” diceret,
processit palatio, procul sequi jussis militibus:
spectabatur, occursante populo, compositus ore,

& sermonibus variis tempus atque iter ducens ; donec propinquis Pisonem frustra coercitibus, deferri Augusta pecuniam, quæ petebatur, juberet. Isque finis rei, ex quâ neque Piso inglorius, & Cæsar majore famâ fuit. Ceterum Urgulaniæ potentia adeò nimia civitati erat, ut testis in causâ quâdam quæ apud senatum tractabatur, venire dedignaretur : missus est prætor, qui domi interrogaret ; cùm virgines Vestales in foro & judicio audiri, quotiens testimonium dicerent, vetus mos fuerit.

XXXV. RES eo anno prolatas haud referrem, ni pretium foret, Cn. Pisonis, & Asinii Galli super eo negotio diversas sententias noscere. Piso, “quamquam absfuturum se dixerat Cæsar, ob id “magis agendas” censebat, “& absente Principe, senatum & equites posse sua munia sustinere decorum reipublicæ fore.” Gallus, quia speciem libertatis Piso præceperat, “nihil “fatis inlustre, aut ex dignitate populi Romani, “nisi coram & sub oculis Cæsaris : eoque conventum Italiæ & adfluentes provincias, præsentia ejus servanda” dicebat. Audiente hæc Tiberio ac silente, magnis utrimque contentionibus acta ; sed res dilata.

XXXVI. ET CERTAMEN Gallo adversus Cæsarem exortum est : nam censuit “in quinquennium magistratuum comitia habenda : utque le-

“ gionum legati, qui ante præturam eâ militiâ
“ fungebantur, jam tum prætores destinarentur :
“ Princeps duodecim candidatos, in annos singu-
“ los nominaret.” Haud dubium erat, eam sen-
tentiam altiùs penetrare, & arcana imperiï ten-
tari : Tiberius tamen quasi augeretur potestas ejus
differuit : “ Grave moderationi suæ tot eligere,
“ tot differre : vix per singulos annos offensiones
“ vitari, quamvis repulsam propinqua spes sole-
“ tur : quantum odii fore ab his, qui ultra quin-
“ quennium projiciantur ! unde prospici posse,
“ quæ cuique tam longo temporis spatio mens,
“ domus, fortuna ? superbire homines etiam an-
“ nuâ designatione : quid si honorem per quin-
“ quennium agitent ? quinquuplicari prorsus ma-
“ gistratus, subverti leges, quæ sua spatia exer-
“ cendæ candidatorum industriæ, quærendisque
“ aut potiundis honoribus statuerint.”

XXXVII. FAVORABILI in speciem oratione
vim imperiï tenuit, censufque quorundam sena-
torum jovit : quò magis mirum fuit, quòd preces
M. Hortali nobilis juvenis, in paupertate mani-
festâ, superbiùs accepisset. Nepos erat oratoris
Hortensii, inlèctus a divo Augusto liberalitate
decies sestertii ducere uxorem, suscipere liberos,
ne clarissima familia exstingueretur. Igitur qua-
tuor filiis ante limen curiæ adstantibus, loco sen-
tentix, cùm in palatio senatus haberetur, modò

Hortensii inter oratores sitam imaginem, modò Augusti intuens, ad hunc modum cœpit : “ Pa-
 “ tres conscripti, hos quorum numerum & pueri-
 “ tiam videtis, non sponte sustuli, sed quia Prin-
 “ ceps monebat : simul majores mei meruerant,
 “ ut posteros haberent : nam ego, qui non pe-
 “ cuniam, non studia populi, neque eloquentiam,
 “ gentile domûs nostræ bonum, varietate tem-
 “ porum accipere vel parare potuisssem, satis ha-
 “ bebam, si tenues res meæ nec mihi pudori, nec
 “ cuiquam oneri forent : jussus ab imperatore,
 “ uxorem duxi. En stirps & progenies tot con-
 “ sulum, tot dictatorum : nec ad invidiam ista,
 “ sed conciliandæ misericordiæ refero : adsequen-
 “ tur, florente te, Cæsar, quos dederis honores ;
 “ interim Q. Hortensii pronepotes, divi Augusti
 “ alumnos, ab inopiâ defende.”

XXXVIII. INCLINATIO senatûs incitamentum Tiberio fuit,, quò promptiùs adversaretur, his ferme verbis usus : “ Si quantum pauperum est,
 “ venire huc, & liberis suis petere pecunias cœpe-
 “ rint ; singuli numquam exfatiabuntur, respub-
 “ lica deficiet. Nec sanè ideo a majoribus con-
 “ cessum est egredi aliquando relationem, & quod
 “ in commune conducat loco sententiæ proferre,
 “ ut privata negotia, res familiares nostras hîc
 “ augeamus, cum invidiâ senatûs & principum,
 “ sive indulserint largitionem, sive abnuerint.

“ Non enim preces sunt istuc, sed efflagitatio in-
“ tempestiva quidem & improvisa, cùm aliis de
“ rebus convenerint patres, consurgere, & numero
“ atque ætate liberùm suorum urgere modestiam
“ fenatûs, eandem vim in me transmittere, ac
“ velut perfringere ærarium : quod si ambitione
“ exhauserimus, per scelera supplendum erit. De-
“ dit tibi, Hortale, divus Augustus pecuniam, sed
“ non compellatus, nec eâ lege ut semper da-
“ retur : languescet alioqui industria, intendetur
“ focordia, si nullus ex se metus, aut spes ; & se-
“ curi omnes aliena subsidia expectabunt, sibi
“ ignavi, nobis graves.” Hæc atque talia, quam-
quam cum adsensu audita ab his, quibus omnia
principum honesta atque inhonesta laudare mos
est, plures per silentium aut occultum murmur
excepere : sensitque Tiberius ; & cùm paullum
reticuiisset : “ Hortalo se respondisse” ait, “ cete-
“ rùm si patribus videretur, daturum liberis ejus
“ ducena sestertia singulis, qui sexûs virilis essent.”
Egère alii grates ; filuit Hortalus, pavore, an avi-
tæ nobilitatis etiam inter angustias fortunæ reti-
nens : neque miseratus est posthac Tiberius, quam-
vis domus Hortensii pudendam ad inopiam dela-
beretur.

XXXIX. EODEM anno, mancipii unius auda-
cia, ni maturè subventum foret, discordiis armis-
que civilibus rempublicam perculisset. Postumi

Agrippæ servus, nomine *Clemens*, comperto fine Augusti, pergere in insulam Planasiam & fraude aut vi raptum Agrippam ferre ad exercitus Germanicos, non servili animo concepit. Ausa ejus impedivit tarditas onerariæ navis: atque interim patrata cæde, ad majora & magis præcipitia conversus, furatur cineres; vectusque Cosam, Etruriæ promontorium, ignotis locis sese abdit, donec crimem barbarumque promitteret: nam ætate & formâ haud dissimili in dominum erat. Tum per idoneos & secreti ejus socios, crebrescit “vivere Agrippam,” occultis primùm sermonibus, ut vetita solent; mox vago rumore apud imperitissimi cujusque promptas aures, aut rursus apud turbidos, eoque nova cupientes. Atque ipse adire municipia obscuro diei, neque propalam aspici, neque diutiùs iisdem locis: sed quia veritas visu & morâ, falsa festinatione & incertis valescunt, relinquebat famam, aut præveniebat.

XL. VULGABATUR interim per Italiam, “fer-
vatum munere deum Agrippam;” credebatur Romæ: jamque Ostiam in vectum multitudo ingens, jam in Urbe clandestini cœtus celebrabant: cum Tiberium anceps cura distrahere, vine militum servum suum coerceret, an inanem credulitatem tempore ipso vanescere fineret: modò nihil spernendum, modò non omnia metuenda, ambiguus pudoris ac metus reputabat. Postremò dat ne-

gotium Sallustio Crispo: ille e clientibus duos (quidam milites fuisse tradunt) deligit, atque hortatur, simulatâ conscientiâ adeant, offerant pecuniam, fidem atque pericula polliceantur. Exsequuntur ut iussum erat: dein speculati noctem incustoditam, acceptâ idoneâ manu, vinctum clauso ore in palatium traxêre. Percunctanti Tiberio, “Quomodo Agrippa factus esset?” respondisse fertur, “Quomodo tu Cæsar.” Ut ederet socios, subigi non potuit: nec Tiberius pœnam ejus palam ausus; in secretâ palatii parte interfici jussit, corpusque clam auferri: & quamquam multi e domo Principis, equitesque ac senatores, sustentasse opibus, juvisse consiliis dicerentur, haud quæsitum.

XLI. FINE anni, arcus propter ædem Saturni, ob recepta signa cum Varo amissa, ductu Germanici, auspiciis Tiberii; & ædes Fortis Fortunæ Tiberim juxta in hortis, quos Cæsar dictator populo Romano legaverat; sacrum genti Juliæ, effigiesque divo Augusto apud Bovillas, dicantur. C. Cæcilio, L. Pomponio consulibus, Germanicus Cæsar A. D. VII. Kalendas Junias triumphavit de Cheruscis Cattisque & Angrivariis, quæque aliæ nationes usque ad Albim colunt: vecta spolia, captivi, simulacra montium, fluminum, præliorum: bellumque, quia conficere prohibitum erat, pro confecto accipiebatur: augebat intuentium visus eximia ipsius species, currusque quinque li-

beris onustus : sed suberat occulta formido reputantibus, “ haud prosperum in Druso patre ejus
“ favorem vulgi : avunculum ejusdem Marcel-
“ lum flagrantibus plebis studiis intra juventam
“ ereptum : breves & infaustos populi Romani
“ amores.”

XLII. CETERUM Tiberius, nomine Germanici, trecentos plebi sestertios viritum dedit, seque collegam consulatui ejus destinavit : nec ideo sinceræ caritatis fidem adsecutus, amoliri juvenem specie honoris statuit, struxitque causas, aut fortè oblatas arripuit. Rex Archelaus quinquagesimum annum Cappadociâ potiebatur, invisus Tiberio, quòd eum Rhodi agentem nullo officio coluisset : nec id Archelaus per superbiam omiserat, sed ab intimis Augusti monitus ; quia florente C. Cæsare, missoque ad res Orientis, intuta Tiberii amicitia credebatur. Ut, versâ Cæsarum sobole, imperium adeptus est, elicit Archelaum matris literis, quæ, non dissimulatis filii offensionibus, clementiam offerebat, si ad precandum veniret : ille ignarus doli, vel si intelligere crederetur vim metuens, in Urbem properat : exceptusque immitti a principe, & mox accusatus in senatu ; non ob crimina quæ fingeantur, sed angore, simul fessus senio, & quia regibus æqua, nedum infima, insolita sunt, finem vitæ, sponte, an fato implevit. Regnum in provinciam redactum

est, “fructibusque ejus levari posse centesimæ
“vectigal” professus Cæsar, ducentesimam in po-
sterum statuit. Per idem tempus Antiocho Com-
magenorum, Philopatore Cilicum regibus defunc-
tis, turbabantur nationes, plerisque Romanum,
aliis regium imperium cupientibus : & provinciæ
Syria atque Judæa, fessæ oneribus, deminutionem
tributi orabant.

XLIII. IGITUR hæc, & de Armeniâ quæ suprâ
memoravi, apud patres differuit : “nec posse mo-
“tum Orientem nisi Germanici sapientiâ com-
“poni. Nam suam ætatem vergere, Drusi non-
“dum satis adolevisse.” Tunc decreto patrum,
permissæ Germanico provinciæ, quæ mari divi-
duntur, majusque imperium quoquò adisset, quàm
his qui sorte aut missu Principis obtinerent. Sed
Tiberius demoverat Syriâ Creticum Silanum, per
adfinitem connexum Germanico, quia Silani filia
Neroni, vetustissimo liberorum ejus, pacta erat :
præfeceratque Cn. Pisonem ingenio violentum, &
obsequii ignarum, insitâ ferociâ a patre Pisone,
qui civili bello resurgentes in Africâ partes acer-
rimo ministerio adversus Cæsarem juvit : mox Bru-
tum & Cassium secutus, concessio reditu, petitione
honorum abstinuit, donec ultro ambiretur delatum
ab Augusto consulatum accipere. Sed præter pa-
ternos spiritus, uxoris quoque Plancinæ nobilitate
& opibus accendebatur : vix Tiberio concedere,

liberos ejus ut multum infrà despectare: nec dubium habebat, se delectum, qui Syriæ imponeretur, ad spes Germanici coërcendas: credidère quidam data & a Tiberio occulta mandata, & Plancinam haud dubiè Augusta monuit, muliebri æmulatione Agrippinam infectandi: divisa namque & discors aula erat, tacitis in Drusum aut Germanicum studiis. Tiberius, ut proprium, & sui sanguinis, Drusum fovebat: Germanico, alienatio patruī, amorem apud ceteros auxerat; & quia claritudine materni generis anteibat, avum M. Antonium, avunculum Augustum ferens: contrà Druso proavus, eques Romanus, Pomponius Atticus dedecere Claudiorum imagines videbatur: & conjunx Germanici Agrippina, fecunditate ac famâ Liviam uxorem Drusi præcellebat: sed fratres egregiè concordēs, & proximorum certaminibus inconcussi.*

XLIV. Nec multò pòst Drusus in Illyricum missus est, ut suesceret militiæ, studiaque exercitûs pararet; simul juvenem urbano luxu lascivientem meliùs in castris haberi Tiberius, seque tutiorem rebatur, utroque filio legiones obtinente. Sed Suevi prætendebantur, auxilium adversus Cheruscos orantes: nam discessu Romanorum, ac vacui externo metu, gentis adfuetudine, tum & æmulatione gloriæ, arma in se verterant: vis nationum, virtus ducum in æquo: sed Marobo-

duum regis nomen invisum apud populares; Arminium pro libertate bellantem favor habebat.

XLV. IGITUR non modò Cherusci focique eorum, vetus Arminii miles, sumpfere bellum: sed e regno etiam Marobodui Suevæ gentes, Semnones ac Langobardi, defecere ad eum: quibus additis præpollebat, ni Inguiomerus cum manu clientium ad Maroboduum perfugisset; non aliam ob causam, quàm quia fratris filio juveni, patruus senex parere dedignabatur. Diriguntur acies pari utrimque spe, nec ut olim apud Germanos vagis incursibus, aut disiectas per catervas: quippe longâ adversum nos militiâ, infueverant sequi signa, subsidiis firmari, dicta imperatorum accipere. At tunc Arminius equo conlustrans cuncta, ut quosque advectus erat: “Reciperatam libertatem, trucidatas legiones, spolia adhuc & tela Romanis derepta, in manibus multorum” ostentabat: contrà “fugacem Marobodu-um” appellans, “præcliorum expertem, Hercyniæ latebris defensum, ac mox per dona & legationes petivisse fœdus, proditorem patriæ, satellitem Cæsaris, haud minùs infensis animis exturbandum, quàm Varum Quinctilium interfecerint: meminissent modò tot præcliorum, quorum eventum, & ad postremum ejectis Romanis, satis probatum, penes utros summa belli fuerit.”

XLVI. NEQUE Maroboduus jactantiâ sui, aut probis in hostem abstinebat : sed Inguiomerum tenens, “ Illo in corpore decus omne Cheruscorum, “ illius consiliis gesta, quæ prospere ceciderint,” testabatur : “ vecordem Arminium, & rerum “ nescium; alienam gloriam in se trahere, quoniam “ niam tres vacuas legiones & ducem fraudis “ ignarum perfidiâ deceperit, magnâ cum clade “ Germaniæ, & ignominiâ suâ, cum conjunx, “ cum filius ejus, servitium adhuc tolerant. At “ se duodecim legionibus petatum duce Tiberio, “ illibatam Germanorum gloriam servavisse: mox “ conditionibus æquis discessum: neque pœnitere quod ipsorum in manu sit, integrum adversus “ Romanos bellum, an pacem incruentam malint.” His vocibus instinctos exercitus, propriæ quoque causæ stimulant: cum a Cheruscis Langobardisque, pro antiquo decore, aut recenti libertate; & contrâ, augendæ dominationi certaretur. Non aliâ majore mole concursum, neque ambiguo magis eventu, fufis utrimque dextris cornibus. Sperabaturque rursus pugna, ni Maroboduus castra in colles subduxisset. Id signum perculsi fuit: & transfugis paulatim nudatus, in Marcomannos concessit, misitque legatos ad Tiberium oraturos auxilia. Responsum est, “ non jure eum adversus Cheruscos arma Romana invocare, qui pugnantes

“ in eumdem hostem Romanos nullâ ope juvis-
“ set.” Missus tamen Drusus, ut retulimus, pa-
cis firmator.

XLVII. EODEM anno duodecim celebres Asiæ
urbes conlapsæ nocturno motu terræ ; quò im-
provissior graviorque pestis fuit : neque solitum in
tali casu effugium subveniebat in aperta prorump-
pendi, quia diductis terris hauriebantur. “ Se-
“ disse immensos montes, visâ in arduo quæ pla-
“ na fuerint, effulsisse inter ruinam ignes” me-
morant. Asperissima in Sardonios lues plurimum
in eisdem misericordiæ traxit : nam centies ses-
tertiûm pollicitus Cæsar, & quantum ærario, aut
fisco pendebant, in quinquennium remisit. Mag-
netes a Sipylo, proximi damno ac remedio habiti.
Temnios, Philadelphenos, Ægeatas, Apollonidi-
enses, quique Mosteni, atque Macedones Hyrcani
vocantur, & Hierocæsaream, Myrinam, Cymen,
Tmolium levare idem in tempus tributis, mittique ex
senatu placuit, qui præsentia spectaret, refoveret-
que. Delectus est M. Aletus e prætoribus, ne con-
sulari obtinente Asiam æmulatio inter pares, & ex
eo impedimentum oriretur.

XLVIII. MAGNIFICAM in publicum largitio-
nem auxit Cæsar haud minùs gratâ liberalitate,
quòd bona Æmiliæ Mufæ locupletis intestatæ pe-
tita in fiscum, Æmilio Lepido, cujus e domo vi-
debatur ; & Patulei divitis equitis Romani here-

ditatem (quamquam ipse heres in parte legeretur) tradidit M. Servilio, quem prioribus, neque suspectis tabulis, scriptum compererat; “nobilitatem utriusque pecuniâ juvandam” præfatus. Neque hereditatem cuiusquam adiit, nisi cum amicitia meruisset; ignotos & aliis infensos, eoque Principem nuncupantes, procul arcebat. Ceterum ut honestam innocentium paupertatem levavit; ita prodigos & ob flagitia egentes Vibidium Varronem, Marium Nepotem, Appium Appianum, Cornelium Sullam, Q. Vitellium movit senatu, aut sponte cedere passus est.

XLIX. *ISDEM* temporibus deum ædes vetustate aut igni abolitas, cœptasque ab Augusto, dedicavit: Libero Liberæque & Cereri, juxta Circum maximum, quam A. Postumius dictator voverat; eodemque in loco ædem Floræ, ab Lucio & Marco Publiciis ædilibus constitutam: & Jano templum, quod apud forum olitorium C. Duilius struxerat, qui primus rem Romanam prospere mari gessit, triumphumque navalem de Pœnis meruit. Spei ædes a Germanico sacrat: hanc Atilius voverat eodem bello.

L. *ADOLESCEBAT* interea lex majestatis. Et Apuleiam Variliam fororis Augusti neptem, quia probrosis sermonibus divum Augustum ac Tiberium, & matrem ejus inluserat, Cæsarique connexa, adulterio teneretur, majestatis delator arces-

febat. “De adulterio fatis caveri lege Juliâ”
visum. “Majestatis crimen distingui” Cæsar pos-
tulavit; “damnarique, si qua de Augusto in-
“religiosè dixisset: in se jacta, nolle ad cog-
“nitionem vocari.” Interrogatus a consule “quid
“de his censeret, quæ de matre ejus locuta secus
“argueretur,” reticuit: dein proximo senatûs
die, illius quoque nomine oravit, “ne cui verba
“in eam quoquo modo habita crimini forent.”
Liberavitque Apuleiam lege majestatis; adulterii
graviolem pœnam deprecatus, “ut, exemplo
“majorum, propinquis suis ultra ducentefimum
“lapidem removeretur” suavit. Adultero Man-
lio Italiâ atque Africâ interdictum est.

LI. DE PRÆTORE in locum Vipsanii Galli,
quem mors abstulerat, subrogando, certamen
incessit. Germanicus atque Drusus (nam etiam
tum Romæ erant) Haterium Agrippam propin-
quum Germanici fovebant: contrâ plerique nite-
bantur, ut numerus liberorum in candidatis præ-
polleret, quod lex jubebat. Lætabatur Tiberius,
cùm inter filios ejus & leges senatus disceptaret;
victa est sine dubio lex: sed neque statim, &
paucis suffragiis: quomodo, etiam cùm valerent,
leges vincebantur.

LII. EODEM anno cœptum in Africâ bellum,
duce hostium Tacfarinate: is natione Numida, in
castris Romanis auxilia stpendia meritis, mox

desertor, vagos primùm, & latrociniiis fuetos, ad prædam & raptus congregare; dein more militiæ per vexilla & turmas componere; postremò non inconditæ turbæ, sed Musulanorum dux haberi. Valida ea gens, & solitudinibus Africæ propinqua, nullo etiam tum urbium cultu, cepit arma, Maurosque accolas in bellum traxit: dux & his Mazippa: divisusque exercitus; ut Tacfarinas lectos viros, & Romanum in modum armatos castris attineret, disciplinâ & imperiis suesceret: Mazippa levi cum copiâ, incendia & cædes, & terrorem circumferret: compulerantque Cinithios, haud spernendam nationem, in eadem; cùm Furius Camillus proconsul Africæ, legionem & quod sub signis sociorum, in unum conductos ad hostem duxit: modicam manum, si multitudinem Numidarum atque Maurorum spectares: sed nihil æquè cavebatur, quàm ne bellum metu eluderent: spe victoriæ inducti sunt, ut vincerentur. Igitur legio medio, leves cohortes duæque alæ in cornibus locantur; nec Tacfarinas pugnam detrectavit: fusi Numidæ, multosque post annos Furio nomini partum decus militiæ: nam post illum recipitorem Urbis, filiumque ejus Camillum, penes alias familias imperatoria laus fuerat. Atque hic, quem memoramus, bellorum experts habebatur: eò pronior Tiberius res gestas apud senatum celebravit: & decrevêre patres triumpham

lia insignia : quod Camillo ob modestiam vitæ impunè fuit.

LIII. SEQUENS annus Tiberium tertio, Germanicum iterum consules habuit : sed eum honorem Germanicus iniit apud urbem Achaiaë Nicopolim, quò venerat per Illyricam oram, viso fratre Druso in Dalmatiâ agente, Adriatici ac mox Ionii maris adversam navigationem perpeffus. Igitur paucos dies insumpsit reficiendæ classi : simul sinus Actiacâ victoriâ inclitos, & sacratas ab Augusto manubias, castraque Antonii cum recordatione majorum suorum adiit : namque ei, ut memoravi, avunculus Augustus, avus Antonius erant, magnaque illic imago tristium lætorumque. Hinc ventum Athenas, foederique sociæ & vetustæ urbis datum, ut uno lictore uteretur. Excepère Græci quæsitissimis honoribus, vetera suorum facta dictaque præferentes, quò plus dignationis adulatio haberet.

LIV. PETITA inde Eubœâ, tramisit Lesbum, ubi Agrippina novissimo partu Juliam edidit : tum extrema Asiæ, Perinthumque ac Byzantium Thracias urbes, mox Propontidis angustias, & os Ponticum intrat, cupidine veteres locos, & famâ celebratos noscendi : pariterque provincias internis certaminibus, aut magistratuum injuriis fessas refovebat : atque illum in regressu sacra Samothracum visere nitentem, obvii aquilones depulère. Igitur Ilio, quæque ibi varietate fortunæ, & nos-

trî origine veneranda, relegit Asiam, adpellitque Colophona, ut Clarii Apollinis oraculo uteretur. Non femina illic, ut apud Delphos, sed certis e familiis & ferme Mileto accitus sacerdos, numerum modò consultantium & nomina audit : tum in specum degressus, haustâ fontis arcani aquâ, ignarus plerumque literarum & carminum, edit responsa versibus, compositis super rebus quas quis mente concepit : & ferebatur, Germanico per ambages, ut mos oraculis, “ maturum exiti-
“ um” cecinisse.

LV. AT CN. PISO, quo properantiùs destinata inciperet, civitatem Atheniensium turbido incessu exterritam oratione sævâ increpat, obliquè Germanicum perstringens, “ quòd contra decus
“ Romani nominis non Athenienses tot cladibus
“ extinctos, sed colluviem illam nationum comitate nimîâ coluisset : hos enim esse Mithridatis adversùs Sullam, Antonii adversùs divum
“ Augustum socios :” etiam vetera objectabat, “ quæ in Macedones improspere, violenter in
“ suos fecissent :” offensus urbi propriâ quoque irâ ; quia Theophilum quemdam Areo iudicio falsi damnatum, precibus suis non concederent. Exin navigatione celeri per Cycladas, & compendia maris, adsequitur Germanicum apud insulam Rhodum, haud nescium quibus insectationibus petitus foret : sed tantâ mansuetudine agebat, ut

cùm orta tempestas raperet in abrupta, possetque interitus inimici ad casum referri, miserit triremes, quarum subsidio discrimini eximeretur. Neque tamen mitigatus Piso, & vix diei moram perpeffus, linquit Germanicum, prævenitque : & postquam Syriam ac legiones attigit, largitione, ambitu, infirmos manipularium juvando, cùm veteres centuriones, severos tribunos demoveret, locaque eorum clientibus suis, vel deterrimo cuique attribueret, defidiam in castris, licentiam in urbibus, vagum ac lascivientem per agros militem fineret, eò usque corruptionis provectus est, ut sermone vulgi, *parens legionum* haberetur. Nec Plancina se intra decora feminis tenebat ; sed exercitio equitum, decursibus cohortium interesse : in Agrippinam, in Germanicum contumelias jacere : quibusdam etiam bonorum militum ad mala obsequia promptis, quòd, “ haud invito imperatore, ea fieri ” occultus rumor incedebat.

LVI. *NOTA* hæc Germanico ; sed præverti ad Armenios instantior cura fuit. Ambigua gens ea antiquitus, hominum ingeniis, & situ terrarum, quo nostris provinciis latè prætenta, penitus ad Medos porrigitur, maximisque imperiis interjecti, & sæpius discordes sunt, adversus Romanos odio, & in Parthum invidiâ. Regem illâ tempestate non habebant, amoto Vonone : sed favor nationis inclinabat in Zenonem, Polemonis regis Pontici

filium, quòd is primâ ab infantiâ instituta & cultum Armeniorum æmulatus, venatu, epulis, & quæ alia barbari celebrant, proceres plebemque juxtâ devinxerat. Igitur Germanicus in urbe Artaxatâ, adprobantibus nobilibus, circumfusâ multitudine, insigne regium capiti ejus imposuit: ceteri venerantes regem, *Artaxiam* consalutavêre; quod illi vocabulum indiderant ex nomine urbis. At Cappadoces, in formam provinciæ redacti, Q. Veranium legatum accepêre: & quædam ex regiis tributis deminuta, quòd mitius Romanum imperium speraretur. Commagenis Q. Servæus præponitur, tum primùm ad jus prætoris translatis.

LVII. CUNCTAQVE socialia prospere composita, non ideo lætum Germanicum habebant, ob superbiam Pisonis, qui jussus partem legionum ipse, aut per filium in Armeniam ducere, utrumque neglexerat. Cyrrhi demum apud hiberna decumæ legionis convenêre, firmato vultu, Piso adversus metum, Germanicus ne minari crederetur; & erat, ut retuli, clementior: sed amici accendendis offensionibus callidi, intendere vera, adgerere falsa, ipsumque & Plancinam, & filios variis modis criminari. Postremò paucis familiarium adhibitis fermo cœptus a Cæsare, qualem ira & dissimulatio gignit: responsum a Pifone precibus contumacibus, discefferantque optatis odiis: pòstque rarus in tribunali Cæsaris Piso; & si quando adfideret,

atrox, ac dissentire manifestus: vox quoque ejus audita est in convivio, cùm apud regem Nabatæorum coronæ aureæ magno pondere Cæsari & Agrippinæ, leves Pisoni & ceteris offerrentur “ Principis Romani, non Parthi regis filio eas “ epulas dari:” abjecitque simul coronam, & multa in luxum addidit, quæ Germanico, quamquam acerba, tolerabantur tamen.

LVIII. INTER quæ ab rege Parthorum Artabano legati venêre: miserat “ amicitiam ac fœdus” memoraturos, & “ cupere renovari detras, daturumque honori Germanici, ut ripam “ Euphratis accederet: petere interim, ne Vonones in Syriâ haberetur, neu proceres gentium “ propinquis nuntiis ad discordias traheret.” Ad ea Germanicus, de societate Romanorum Parthorumque, magnificè: de adventu regis & cultu suû, cum decore ac modestiâ respondit. Vonones Pompeiopolim, Ciliciæ maritimam urbem, amotus est: datum id non modò precibus Artabani, sed contumeliæ Pisonis, cui gratissimus erat ob plurima officia & dona, quibus Plancinam devinxerat.

LIX. M. SILANO, L. Norbano consulibus, Germanicus Ægyptum proficiscitur, cognoscendæ antiquitatis: sed cura provinciæ prætendebatur: levavitque, apertis horreis, pretia frugum: multaque in vulgus grata usurpavit, sine milite incedere,

pedibus intectis, & pari cum Græcis amictu, P. Scipionis æmulatione; quem eadem factitavisse apud Siciliam, quamvis flagrante adhuc Pœnorum bello, accepimus. Tiberius, cultu habituque ejus lenibus verbis perstricto, acerrimè increpuit, quòd contra instituta Augusti, non sponte Principis Alexandriam introisset: nam Augustus, inter alia dominationis arcana, vetitis, nisi permissu, ingredi senatoribus aut equitibus Romanis inlustribus, seposuit Ægyptum: ne fame urgeret Italiam, quisquis eam provinciam, claustraque terræ ac maris, quamvis levi præsidio adversum ingentes exercitus infedisset.

LX. SED GERMANICUS, nondum comperto profectionem eam incusari, Nilo subvehebatur, orsus oppido a Canopo. Condidere id Spartani, ob sepultum illic rectorem navis Canopum; quâ tempestate Menelaus Græciam repetens, diversum ad mare terramque Libyam dejectus. Inde proximum amnis os dicatum Herculi, quem indigenæ ortum apud se & antiquissimum perhibent; eosque, qui postea pari virtute fuerint, in cognomentum ejus adscitos: mox visit veterum Thebarum magna vestigia: & manebant structis molibus literæ Ægyptiæ, priorem opulentiam complexæ: jussusque e senioribus sacerdotum patrium sermonem interpretari, referebat “ habitasse quondam septingen-
“ ta millia ætate militari: atque eo cum exercitu

“ regem Rhamsen Libyâ, Æthiopiâ, Medisque &
“ Persis, & Bactriano, ac Scythiâ potitum; quasque
“ terras Suri Armenique & contigui Cappadoces
“ colunt, inde Bithynum, hinc Lycium ad mare
“ imperio tenuisse:” legebantur & indicta genti-
bus tributa, pondus argenti & auri, numerus ar-
morum equorumque, & dona templis ebur, atque
odores, quasque copias frumenti & omnium uten-
silium quæque natio penderet, haud minùs magni-
fica, quàm nunc vi Parthorum, aut potentiâ Ro-
manâ jubentur.

LXI. CETERUM Germanicus aliis quoque mira-
culis intendit animum, quorum præcipua fuere
Memnonis saxea effigies, ubi radiis solis icta est,
vocalem sonum reddens: disjectasque inter & vix
pervias arenas, instar montium eductæ Pyramides,
certamine & opibus regum: lacusque, effossâ hu-
mo, superfluentis Nili receptacula: atque alibi an-
gustia, & profunda altitudo, nullis inquirentium
spatiis penetrabilis. Exin ventum Elephantinen ac
Syenen, claustra olim Romani imperii; quod nunc
rubrum ad mare patefcit.

LXII. DUM ea æstas Germanico plures per pro-
vincias transigit, haud leve decus Drusus quæsi-
vit, inliciens Germanos ad discordias, utque, frac-
to jam Maroboduo, usque in exitium infisteretur.
Erat inter Gothones nobilis juvenis nomine Catual-
da, profugus olim vi Marobodui, & tunc, dubiis

rebus ejus, ultionem ausus. Is validâ manu fines Marcomannorum ingreditur, corruptisque primoribus ad societatem, inrumpit regiam, castellumque juxtâ situm: veteres illic Suevorum prædæ, & nostris e provinciis lixæ, ac negotiatores reperti, quos jus commercii, dein cupido augendi pecuniam, postremùm oblivio patriæ, suis quemque ab sedibus hostilem in agrum transtulit.

LXIII. MAROBODUO undique deserto non aliud subsidium, quàm misericordia Cæsaris fuit: transgressus Danubium, quâ Noricam provinciam præfluit, scripsit Tiberio, non ut profugus aut supplex, sed ex memoriâ prioris fortunæ. “Nam multis nationibus clarissimum quondam regem ad se vocantibus, Romanam amicitiam prætulisse.” Responsum a Cæsare, “tutam ei honoratamque sedem in Italiâ fore, si maneret: sin rebus ejus aliud conduceret, abiturum fide, quâ venisset.” Ceterùm apud senatum differuit, “non Philipppum Atheniensibus, non Pyrrhum, aut Antiochum, populo Romano perinde metuendos fuisse.” Exstat oratio, “quâ magnitudinem viri, violentiam subiectarum ei gentium, & quàm propinquus Italiæ hostis, suæque in destruendo eo consilia” extulit. Et Maroboduus quidem Ravennæ habitus, si quando insolescerent Suevi, quasi rediturus in regnum ostentabatur: sed non excessit Italiâ per duodeviginti annos; consenuitque, multùm imminu-

tâ claritate ob nimiam vivendi cupidinem. Idem Catualdæ casus, neque aliud perfugium : pulsus haud multò post Hermundurorum opibus, & Vibilio duce ; receptusque, Forum Julium, Narbonensis Galliæ coloniam, mittitur. Barbari utrumque comitati, ne quietas provincias immixti turbarent, Danubium ultra inter flumina Marum & Cusum locantur, dato rege Vannio gentis Quadorum.

LXIV. SIMUL nuntiato “ regem Artaxiam “ Armeniis a Germanico datum,” decrevère patres, “ ut Germanicus atque Drusus ovantes Urbem introirent.” Structi & arcus circum latera templi Martis Ultoris, cum effigie Cæsarum : lætiore Tiberio, quia pacem sapientiâ firmaverat, quàm si bellum per acies confecisset. Igitur Rhescuporin quoque, Thraciæ regem, astu adgreditur. Omnem eam nationem Rhœmetalces tenuerat : quo defuncto, Augustus partem Thracum Rhescuporidi fratri ejus, partem filio Cotyi permisit. In eâ divisione arva, & urbes, & vicina Græcis, Cotyi ; quod incultum, ferox, adnexum hostibus, Rhescuporidi cessit : ipsorumque regum ingenia, illi mite, & amœnum, huic atrox, avidum, & societatis impatiens erat. Sed primò subdolâ concordîâ egère : mox Rhescuporis egredi fines, vertere in se Cotyi data, & resistenti vim facere ; cunctanter sub Augusto, quem auctorem

utriusque regni, si sperneretur, vindicem metuebat: enimverò auditâ mutatione Principis, immittere latronum globos, excindere castella, causas bello.

LXV. NIHIL æquè Tiberium anxium habebat, quàm ne composita turbarentur: deligit centurionem, qui nuntiaret regibus, "ne armis disceptarent:" statimque a Cotye dimissa sunt, quæ paraverat, auxilia. Rhefcuporis fictâ modestiâ postulat, "eundem in locum coiretur, posse de controversiis conloquio transigi:" nec diu dubitatum de tempore, loco, dein conditionibus: cùm alter facilitate, alter fraude cuncta inter se concederent, acciperentque. Rhefcuporis fanciendo, ut dictitabat, fœderi, convivium adjicit; tractâque in multam noctem lætitiâ, per epulas ac vinolentiam incautum Cotyn, & postquam dolum intellexerat, "sacra regni, ejusdem familiæ deos, & hospitaes mensas" obtestantem, catenis onerat. Thraciâque omni potitus, scripsit ad Tiberium, "structas sibi insidias, præventum infidiatorem:" simul bellum adversus Bastarnas Scythasque prætendens, novis peditum & equitum copiis sese firmabat.

LXVI. MOLLITER rescriptum, "si fraus abesse, posse eum innocentiae fidere: ceterum neque se, neque senatum, nisi cognitâ causâ, jus & injuriam discreturos: proinde, tradito Cotye,

“veniret, transferretque invidiam criminis.” Eas literas Latinius Pandus proprætor Mœsiæ, cum militibus, quîs Cotys traderetur, in Thraciam misit. Rhescuporis inter metum & iram cunctatus, maluit patrati, quàm incœpti facinoris reus esse: “occidi Cotyn” jubet, mortemque sponte sumptam ementitur. Nec tamen Cæsar placitas semel artes mutavit; sed defuncto Pando, quem sibi infensum Rhescuporis arguebat, Pomponium Flaccum, veterem stipendiis, & arctâ cum rege amicitîâ, eoque accommodatiorem ad fallendum, ob id maximè Mœsiæ præfecit.

LXVII. FLACCUS in Thraciam transfreſſus, per ingentia promiſſa, quamvis ambiguum & ſcelera ſua reputantem, perpulit, ut præſidia Romana intraret: circumdata hinc regi ſpecie honoris valida manus, tribunique, & centuriones, monendo, ſuadendo, & quantò longiùs abſcedebatur apertiore cuſtodiâ, poſtremò gnarum neceſſitatis in Urbem traxêre. Accuſatus in ſenatu ab uxore Cotyis damnatur, ut procul regno teneretur. Thracia in Rhœmetalcen filium, quem paternis conſiliis adverſatum conſtabat, inque liberos Cotyis dividitur: iisſque nondum adultis Trebellienus Rufus præturâ functus datur, qui regnum interim tractaret, exemplo quo majores Marcum Lepidum Ptolemæi liberis tutorem, in Ægyptum miſerant. Rhescuporis Alexandriam devectus,

atque illic fugam tentans, an ficto crimine, interficitur.

LXVIII. PER idem tempus Vonones, quem amotum in Ciliciam memoravi, corruptis custodibus effugere ad Armenios, inde in Albanos Heniochosque, & consanguineum sibi regem Scytharum conatus est : specie venandi, ommissis maritimis locis, avia saltuum petiit : mox pernicitate equi ad amnem Pyramum contendit, cujus pontes accolæ ruperant, auditâ regis fugâ : neque vado penetrari poterat. Igitur in ripâ fluminis, a Vibio Frontone præfecto equitum vincitur : mox Remmius, evocatus, priori custodiæ regis adpositus, quasi per iram gladio eum transigit : unde major fides, conscientiâ sceleris, & metu indicii, mortem Vononi inlatam.

LXIX. AT GERMANICUS Ægypto remeans, cuncta quæ apud legiones aut urbes jusserat, abolita, vel in contrarium versa cognoscit : hinc graves in Pisonem contumeliæ, nec minùs acerba, quæ ab illo in Cæsarem tentabantur. Dein Piso abire Syriâ statuit ; mox adversâ Germanici valetudine detentus, ubi recreatum accepit, vota que pro incolumitate solvebantur, admotas hostias, sacrificalem apparatus, festam Antiochiensium plebem, per lictores proturbat. Tum Seleuciam digreditur, opperiens ægritudinem, quæ rursus Germanico acciderat : sævam vim morbi augebat

persuasio veneni a Pifone accepti : & reperiebantur solo ac parietibus erutæ humanorum corporum reliquiæ, carmina, & devotiones, & nomen Germanici plumbeis tabulis insculptum, femiusti cineres, ac tabe obliti, aliaque maleficia, quîs creditur animas numinibus infernis sacrari : simul missi a Pifone incusabantur, ut valetudinis adversa rimantes.

LXX. EA GERMANICO haud minùs irâ, quàm per metum accepta ; “ si limen obsideretur, si
“ effundendus spiritus sub oculis inimicorum foret ; quid deinde miserrimæ conjugî, quid infantibus liberis eventurum ? lenta videri veneficia : festinare & urgere, ut provinciam, ut legiones solus habeat : sed non usque eò defectum Germanicum, neque præmia cædis apud interfectorem mansura :” componit epistolas, “ quîs amicitiam ei renuntiabat.” Addunt plebique jussu provinciâ decedere :” nec Pifomoratus ultrâ, naves solvit ; moderabaturque cursui, quò propiùs regrederetur, si mors Germanici Syriam aperuisset.

LXXI. CÆSAR paullisper ad spem erectus, dein fesso corpore, ubi finis aderat, adstantes amicos in hunc modum adloquitur : “ Si fato
“ concederem, justus mihi dolor etiam adversùs deos esset, quòd me parentibus, liberis, patriæ,
“ intra juventam præmaturo exitu raperent : nunc

“ scelere Pisonis & Plancinæ interceptus, ultimas
 “ preces pectoribus vestris relinquo : referatis pa-
 “ tri ac fratri, quibus acerbitatibus dilaceratus,
 “ quibus infidiis circumventus miserrimam vitam
 “ pessimâ morte finierim. Si quos spes meæ, si
 “ quos propinquus sanguis, etiam quos invidia er-
 “ ga viventem movebat, inlacrimabunt, quondam
 “ florentem, & tot bellorum superstitem, muliebri
 “ fraude cecidisse. Erit vobis locus querendi apud
 “ senatum, invocandi leges. Non hoc præcipuum
 “ amicorum munus est, prosequi defunctum igna-
 “ vo questu : sed quæ voluerit meminisse, quæ
 “ mandaverit exsequi : flebunt Germanicum etiam
 “ ignoti : vindicabitis vos, si me potius quàm for-
 “ tunam meam fovebatis. Ostendite populo Ro-
 “ mano divi Augusti neptem, eamdemque conju-
 “ gem meam : numerate sex liberos. Misericor-
 “ dia cum accusantibus erit : fingentibusque sceles-
 “ ta mandata, aut non credent homines, aut non
 “ ignoscent.” Juravêre amici, dextram morien-
 “ tis contingentes, “ spiritum antè quàm ultionem
 “ amissuros.”

LXXII. Tum ad uxorem versus, “ per memo-
 “ riam suâ, per communes liberos” oravit, “ exu-
 “ eret ferociam, sævienti fortunæ submitteret ani-
 “ mum ; neu regressa in Urbem æmulatione po-
 “ tentiæ validiores inritaret.” Hæc palam, & alia
 secretò, per quæ ostendere credebatur metum ex

Tiberio. Neque multò pòst exstinguitur, ingenti luctu provinciæ & circumjacentium populorum. Indoluère exteræ nationes regeſque ; tanta illi comitas in focios, manſuetudo in hoſtes ; viſuque & auditu juxtà venerabilis, cùm magnitudinem & gravitatem ſummæ fortunæ retineret, invidiam & adrogantiam effugerat.

LXXIII. FUNUS ſine imaginibus & pompâ, per laudes, & memoriam virtutum ejus celebre fuit. Et erant qui formam, ætatem, genus mortis, ob propinquitatem etiam locorum, in quibus interiit, Magni Alexandri fati adæquarent. “ Nam utrumque corpore decoro, genere inſigni, haud
“ multum triginta annos egreſſum, fuorum inſidiis
“ externas inter gentes occidiſſe : ſed hunc mitem
“ erga amicos, modicum voluptatum, uno matrimonio, certis liberis egreſſe : neque minùs præliatorem, etiam ſi temeritas abſuerit, præpedituſque
“ ſit percuſſas tot victoriis Germanias ſervitio premere. Quòd ſi ſolus arbiter rerum, ſi jure & nomine regio fuiſſet, tantò promptiùs adſecuturum
“ gloriam militiæ, quantum clementiâ, temperantiâ, ceteris bonis artibus præſtituiſſet.” Corpus antequam cremaretur, nudatum in foro Antiochienſium, qui locus ſepulturæ deſtinabatur. Prætuleritne veneficii ſigna, parum conſtitit : nam ut quis miſericordiâ in Germanicum, & præſumptâ ſuſpici-

one, aut favore in Pisonem pronior, diversi interpretabantur.

LXXIV. CONSULTATUM inde inter legatos, quique alii senatorum aderant, “ quisnam Syriæ præficeretur : ” & ceteris modicè nisis, inter Vibium Marsum, & Cn. Sentium diu quæsitum : dein Marfus seniori, & acriùs tendenti Sentio concessit. Isque infamem veneficiis eâ in provinciâ, & Plancinæ percaram, nomine Martinam, in Urbem misit, postulantibus Vitellio ac Veranio, ceterisque qui crimina & accusationem tamquam adversùs receptos jam reos instruebant.

LXXV. AT AGRIPPINA, quamquam defessa luctu, & corpore ægro, omnium tamen, quæ ultionem morarentur, intolerans, ascendit classẽ cum cineribus Germanici, & liberis ; miserantibus cunctis, “ quòd femina nobilitate princeps, pulcherrimo modò matrimonio, inter venerantes gratantesque aspici solita, tunc ferales reliquias sinu ferret, incerta ultionis, anxia fuisset, & infelici fecunditate fortunæ totiens obnoxia. ” Pisonem interim apud Coum insulam nuntius adsequitur, “ excessisse Germanicum. ” Quo intemperanter accepto, cædit victimas, adit templa : neque ipse gaudium moderans, & magis insolescente Plancinâ, quæ luctum amissæ sororis tum primùm læto cultu mutavit.

LXXVI. ADFLUEBANT centuriones, monebant-que “prompta illi legionum studia: repeteret provinciam non jure ablatam, & vacuum.” Igitur “quid agendum” consultanti, M. Piso filius “properandum in Urbem” censebat: “nihil adhuc inexpressibile admissum, neque suspiciones imbecillas, aut inania famæ pertimescenda: discordiam erga Germanicum odio fortasse dignam, non pœnâ: & ademptione provinciæ, satisfactum inimicis. Quòd si regrederetur, obsistente Sentio, civile bellum incipi: nec duraturos in partibus centuriones militesque, apud quos recens imperatoris sui memoria, & penitus infixus in Cæsares amor prævaleret.”

LXXVII. CONTRA Domitius Celer ex intimâ ejus amicitia differuit, “Utendum eventu. Pisonem, non Sentium, Syriæ præpositum: huic falces & jus prætoris, huic legiones datas: si quid hostile ingruat, quàm justius arma oppositum, qui legati auctoritatem, & propria mandata acceperit? Relinquendum etiam rumoribus tempus, quo senescant: plerumque innocentes, recenti invidiæ impares. At si teneat exercitum, augeat vires, multa, quæ pro- videri non possint, fortuito in melius casura. An festinamus cum Germanici cineribus adpel- lere, ut te inauditum & indefensum planctus Agrippinæ, ac vulgus imperitum, primo ru-

“more rapiant? Est tibi Augustæ conscientia, est Cæsaris favor, sed in occulto: & periisse Germanicum nulli jactantiùs mærent, quàm qui maximè lætantur.

LXXVIII. HAUD magnâ mole Piso, promptus ferocibus, in sententiam trahitur: missisque ad Tiberium epistolis, incusat Germanicum “luxûs & superbiæ; seque pulsum, ut locus rebus novis vis patefieret, curam exercitûs, eâdem fide quâ tenuerit, repetivisse.” Simul Domitium impositum triremi “vitare litorum oram, præterque insulas lato mari pergere in Syriam” jubet: concurrentes desertores per manipulos componit, armat lixas, trajectisque in continentem navibus, vexillum tironum in Syriam euntium intercipit. Regulis Cilicum “ut se auxiliis juvarent” scribit; haud ignavo ad ministeria belli juvene Pifone, quamquam suscipiendum bellum abnuisset.

LXXIX. Igitur oram Lyciæ ac Pamphylæ prælegentes, obviis navibus, quæ Agrippinam vehebant, utrimque infensi, arma primò expeditæ: dein mutuâ formidine, non ultra jurgium processum est: Marfufque Vibius nuntiavit Pifoni, “Romam ad dicendam causam veniret.” Ille eludens respondit, “adfuturum, ubi prætor, qui de veneficiis quæreret, reo atque accusatoribus diem prædixisset.” Interim Domitius Laodiceam, urbem Syriæ, adpulsus, cùm hiberna

sextæ legionis peteret, quòd eam maximè novis consiliis idoneam rebatur, a Pacuvio legato prævenitur. Id Sentius Pisoni per literas aperit, monetque “ne castra corruptoribus, ne provinci-
“am bello tentet:” quòsque Germanici memores, aut inimicis ejus adversos cognoverat, contrahit, magnitudinem Imperatoris idemtidem ingerens, & “republicam armis peti:” ducitque validam manum, & proelio paratam.

LXXX. Næc Piso, quamquam cœpta secus cadebant, omisit tutissima e præsentibus: sed castellum Ciliciæ munitum admodum, cui nomen Celendris, occupat. Nam admixtis desertoribus, & tirone nuper intercepto, suisque & Plancinæ servitiis, auxilia Cilicum, quæ reguli miserant, in numerum legionis composuerat. “Cæsarisque se
“legatum” testabatur “provincia, quam is de-
“diffet, arceri, non a legionibus (earum quippe
“accitu venire) sed a Sentio, privatum odium
“falsis criminibus tegente: consisterent in acie,
“non pugnaturis militibus, ubi Pisonem ab ipsis
“parentem quondam appellatum, si jure ageretur,
“potiorem, si armis, non invalidum, vidissent.” Tum pro munimentis castelli manipulos explicat, colle arduo & derupto; nam cetera mari cinguntur. Contrà veterani, ordinibus ac subsidiis instructi: hinc militum, inde locorum asperitas: sed non animus, non spes, ne tela quidem nisi

agrestia, ad subitum usum properata. Ut venêre in manus, non ultrà dubitatum, quàm dum Romanæ cohortes in æquum eniterentur: vertunt terga Cilices, seque castello claudunt.

LXXXI. INTERIM Piso classẽ, haud procul opperientem, adpugnare frustra tentavit: regressusque, & pro muris modò semet adflictando, modò singulos nomine ciens, præmiis vocans, seditionem cœptabat; adeoque commoverat, ut signifer legionis sextæ signum ad eum transtulerit. Tum Sentius "occanere cornua tubasque, & "peti aggerem, erigi scalas" jussit, "ac promptissimum quemque succedere: alios tormentis "hastas, saxa, & faces ingerere." Tandem, victâ pertinaciâ, Piso oravit, "utî, traditis armis, "maneret in castello, dum Cæsar, cui Syriam "permitteret, consulitur." Non receptæ conditiones: nec aliud, quàm naves & tutum in Urbem iter, concessum est.

LXXXII. AT ROMÆ, postquam Germanici valetudo percrebuit, cunctaque, ut ex longinquo, aucta in deterius adferebantur, dolor, ira. Et erumpebant questus: "Ideo nimirum in extremas terras relegatum: ideo Pisoni permissam "provinciam: hoc egisse secretos Augustæ cum "Plancinâ sermones: vera prorsus de Druso seniores locutos: displicere regnantibus civilia "filiorum ingenia: neque ob aliud interceptos,

“quàm quia populum Romanum æquo jure
“complecti, redditâ libertate, agitaverint.” Hos
vulgi sermones audita mors adeò incendit, ut
ante edictum magistratuum, ante senatusconsultum,
sumpto justitio, defererentur fora, claude-
rentur domus; passim silentia & gemitus, nihil
compositum in ostentationem: & quamquam ne-
que insignibus lugentium abstinere, altiùs ani-
mis mærebant. Fortè negotiatores, vivente ad-
huc Germanico, Syriâ egressi, lætiora de valetu-
dine ejus attulère: statim credita, statim vulgata
funt: ut quisque obviis, quamvis leviter audita,
in alios, atque illi in plures cumulata gaudio trans-
ferunt: curfant per Urbem, moliuntur templo-
rum fores: juvit credulitatem nox, & promp-
tior inter tenebras adfirmatio. Nec obstitit falsis
Tiberius, donec tempore ac spatio vanescerent.
Et populus, quasi rursus ereptum, acriùs doluit.

LXXXIII. HONORES, ut quis amore in Ger-
manicum, aut ingenio validus, reperti, decreti-
que, “ut nomen ejus Saliari carmine caneretur:
“sedes curules sacerdotum Augustalium locis,
“superque eas querceæ coronæ statuerentur:
“ludos Circenses eburna effigies præiret: neve
“quis flamen aut augur in locum Germanici,
“nisi gentis Juliæ, crearetur.” Arcus additi
Romæ, & apud ripam Rheni, & in monte Syriæ
Amano, cum inscriptione rerum gestarum, ac

“ mortem ob rempublicam obiisse : ” sepulchrum Antiochiæ ubi crematus : tribunal Epidaphnæ, quo in loco vitam finierat. Statuarum locorumve in quibus colerentur, haud facillè quis numerum inierit. Cùm censeretur clipeus, auro & magnitudine insignis, inter auctores eloquentiæ ; adseveravit Tiberius, “ solitum paremque ceteris dicaturum : neque enim eloquentiam fortunâ discerni ; & satis inlustre, si veteres inter scriptores haberetur.” Equester ordo *cuneum Germanici* appellavit, qui *Juniorum* dicebatur ; instituitque uti turmæ Idibus Juliis imaginem ejus sequerentur : pleraque manent : quædam statim omissa sunt, aut vetustas oblitteravit.

LXXXIV. CETERUM recenti adhuc mæstitiâ, foror Germanici Livia, nupta Druso, duos virilis sexûs simul enixa est : quod rarum lætumque etiam modicis penatibus, tanto gaudio Principem adfecit, ut non temperaverit, quin jactaret apud patres, “ nulli antè Romanorum ejusdem fastigii “ viro geminam stirpem editam : ” nam cuncta etiam fortuita ad gloriam vertebat. Sed populo tali in tempore id quoque dolorem tulit ; tamquam auctus liberis Drusus, domum Germanici magis urgeret.

LXXXV. EODEM anno gravibus senatûs decretis libido feminarum coercita ; cautumque “ ne “ quæstum corpore faceret, cui avus, aut pater,

“aut maritus eques Romanus fuisset :” nam Vistilia prætoriâ familiâ genita, licentiam stupri apud ædiles vulgaverat ; more inter veteres recepto, qui fatis pœnarum adversum impudicas in ipsâ professione flagitii credebant. Exactum & a Titidio Labeone, Vistiliæ marito, “cur in uxore “delicti manifestâ ultionem legis omisisset ?” atque illo prætendente “sexaginta dies ad con- “sultandum datos necdum præteruisse,” fatis visum de Vistiliâ statuere. Eaque in insulam Seriphon abdita est. Actum & de sacris Ægyptiis Judaicisque pellendis : factumque patrum consultum, “ut quatuor millia libertini generis eâ fu- “perstitione infecta, quâ idonea ætas, in insu- “lam Sardiniam veherentur,” coërcendis illic latrociniis, &, si ob gravitatem cæli interiissent, vile damnum : “ceteri cederent Italiâ, nisi cer- “tam ante diem profanos ritus exuissent.”

LXXXVI. Post quæ retulit Cæsar, “capien- “dam virginem in locum Occiæ,” quæ septem & quinquaginta per annos summâ sanctimoniâ Vestalibus sacris præfederat : egitque grates Fonteio Agrippæ, & Domitio Pollioni, “quod, offe- “rendo filias, de officio in rempublicam cer- “tarent.” Præolata est Pollionis filia, non ob aliud, quàm quod mater ejus in eodem conjugio manebat : nam Agrippa discidio domum imminu-

erat: & Cæsar quamvis posthabitam, decies tertii dote solatus est.

LXXXVII. SÆVITIAM annonæ incusante plebe, statuit frumento pretium quod emptor penderet, “ binosque nummos se additurum negotiatoribus in singulos modios.” Neque tamen ob ea *parentis patriæ*, delatum & antea, vocabulum adsumpsit, acerbéque increpuit eos, qui *divinas occupationes*, ipsumque *dominum* dixerant: unde angusta & lubrica oratio sub Principe, qui libertatem metuebat, adulationem oderat.

LXXXVIII. REPERIO apud scriptores senatoresque eorundem temporum, Adgandestrii, principis Cattorum, lectas in senatu literas, quibus “ mortem Arminii” promittebat, “ si patrandæ neci venenum mitteretur:” responsumque esse, “ non fraude, neque occultis, sed “ palam & armatum populum Romanum hostes “ suos ulcisci:” quâ gloriâ æquabat se Tiberius priscis imperatoribus, qui venenum in Pyrrhum regem vetuerant, prodiderantque. Ceterum Arminius, abscedentibus Romanis, & pulso Maroboduo, regnum adfectans, libertatem popularium adversam habuit: petitusque armis, cum variâ fortunâ certaret, dolo propinquorum cecidit: liberator haud dubiè Germaniæ, & qui non primordia populi Romani, sicut alii reges

ducesque, sed florentissimum imperium lacefferit: præliis ambiguus, bello non victus: septem & triginta annos vitæ, duodecim potentiæ explevit: caniturque adhuc barbaras apud gentes; Græcorum annalibus ignotus, qui sua tantùm mirantur: Romanis haud perinde celebris, dum vetera extollimus, recentium incuriosi.

B R E V I A R I U M

LIBRI TERTII.

I. *AGRIPPINA* cum Germanici reliquiis Brundisium, inde Romam pervenit. Eæ tumulto Augusti inlatæ, & funus ductum. VII. Drusus in Illyricum rursus proficiscitur. VIII. Cn. Piso, cum Romam rediisset, veneni & majestatis postulatur. Dictâ causâ, cum omnia infensa & infesta experiretur, manus sibi adfert. XX. Tacfarinas bellum in Africâ renovat, quod opprimitur a L. Apronio proconsule. XXII. Lepida Æmilia adulterii & veneni defertur, & damnatur. XXV. *Papia Poppæa* lex ad id tempus asperius exercita, mollior a Tiberio, & nexus ejus exsolvantur. Legum initia & vices. XXX. L. Volusii & Sallustii Crispi, insignium virorum, obitus. XXXI. Tiberius in Campaniam concedit. XXXII. Iterum Africam incurrit Tacfarinas: cui tutandæ Junius Blæsus deligitur. XXXVII. Equites aliquot Romani majestatis damnantur. XXXVIII. Thracum discordia.

XL. *Galliarum civitates rebellant, ducibus Julio Sacroviro & Julio Floro. At infelicitè. A legionibus Germanicis copiæ earum cæsæ; & ipsæ ad vetus jugum retractæ.* XLIX. C. Lutorius, eques, majestatis damnatus, & in carcere exanimatus. LII. Cura luxûs coercendi cæpta & omissa. LVI. Drusus tribuniciam potestatem accipit. LVIII. Flamen Dialis vetitus provinciam sortiri. LX. *Afyla Græcorum lustrata & repurgata.* LXVI. C. Silanus repetundarum & majestatis damnatus. LXXIII. *Tacfarinatem Junius Blæsus proturbat & fratrem ejus capit.* LXXVI. *Junia inlustris femina mors & funus.*

Hæc triennio gesta.

A. U. C.	J. C.	
DCCLXXIII.	20.	Coff. { M. VALERIO Messallâ, C. AURELIO Cottâ.
DCCLXXIV.	21.	Coff. { TIBERIO AUGUSTO IV, DRUSO Cæsare II.
DCCLXXV.	22.	Coff. { D. HATERIO Agrippâ, C. SULPICIO Galbâ.

C. C O R N E L I I

T A C I T I

A N N A L E S.

LIBER TERTIUS.

NIHIL intermissâ navigatione hiberni maris, Agrippina Corcyram infulam advehitur, litora Calabriae contra sitam. Illic paucos dies componendo animo infumit, violenta luctu, & nescia tolerandi. Interim adventu ejus audito, intimus quisque amicorum, & plerique militares, ut quique sub Germanico stipendia fecerant, multique etiam ignoti vicinis e municipiis, pars officium in Principem rati, plures illos secuti, ruere ad oppidum Brundisium; quod naviganti celerrimum fidissimumque adpulsu erat. Atque ubi primùm ex alto visâ classis, complentur non modò portus & proxima maris, sed mœnia ac tecta, quaque longissimè prospectari poterat, mærentium turbâ, & rogitantium inter se, “ silentione, an voce aliquâ egredi-
“ entem exciperent ? ” neque satis constabat quid pro tempore foret : cùm classis paullatim successit,

non alacri, ut adfolet, remigio, sed cunctis ad tristitiam compositis. Postquam duobus cum liberis feralem urnam tenens egressa navi, defixit oculos; idem omnium gemitus, neque discerneres, proximos, alienos, virorum feminarumve planctus: nisi quòd comitatum Agrippinæ longo mærore fessum, obvii & recentes in dolore anteibant.

II. MISERAT duas prætorias cohortes Cæsar, addito “ut magistratus Calabriæ, Apulique & Campani, suprema erga memoriam filii sui munera “fungerentur.” Igitur tribunorum centurionumque humeris cineres portabantur: præcedebant incompta signa, versi fasces: atque ubi colonias transgrederentur, atrata plebes, trabeati equites, pro opibus loci, vestem, odores, aliaque funerum sollemnia cremabant: etiam quorum diversa oppida, tamen obvii, & victimas atque aras diis Manibus statuentes, lacrimis & conclamationibus dolorem testabantur. Drusus Tarracinam progressus est, cum Claudio fratre, liberisque Germanici, qui in Urbe fuerant. Consules M. Valerius & C. Aurelius (jam enim magistratum occæperant) & senatus, ac magna pars populi viam complevère, disjecti, & ut cuique libitum, flentes: aberat quippe adulatio, gnaris omnibus lætam Tiberio Germanici mortem malè dissimulari.

III. TIBERIUS atque Augusta publico abstinuère; inferius majestate suâ rati, si palam lamen-

tarentur, an, ne, omnium oculis vultum eorum scrutantibus, falsi intelligerentur. Matrem Antoniam non apud auctores rerum, non diurnâ actorum scripturâ, reperio ullo insigni officio functam; cùm super Agrippinam, & Drusum, & Claudium, ceteri quoque consanguinei nominatim perscripti sint: seu valetudine præpediebatur, seu victus luctu animus, magnitudinem mali perferre visu non toleravit: faciliùs crediderim, Tiberio & Augustâ, qui domo non excedebant, cohibitam, ut par mæror, & matris exemplo, avia quoque & patruus attineri viderentur.

IV. DIES, quo reliquæ tumulo Augusti inferebantur, modò per silentium vastus, modò plorantibus inquires: plena Urbis itinera, conlucentes per campum Martis faces: illic miles cum armis, sine insignibus magistratus, populus per tribus, “conci-
“ disse rempublicam, nihil spei reliquum” clamitabant; promptiùs apertiùsque, quàm ut meminisse imperitantium crederes. Nihil tamen Tiberium magis penetravit, quàm studia hominum accensa in Agrippinam; cùm “decus patriæ, solum Augusti
“ sanguinem, unicum antiquitatis specimen” appellarent, versique ad cælum ac deos, integram illi subolem, ac superstitem iniquorum precarentur.

V. FUERE qui publici funeris pompam requirerent, compararentque quæ in Drusum, patrem Germanici, honora & magnifica Augustus fecisset:

“ ipsum quippe asperrimo hiemis, Ticinum usque
“ progressum, neque abscedentem a corpore si-
“ mul Urbem intravisse : circumfusas lecto Clau-
“ diorum Juliorumque imagines, defletum in foro,
“ laudatum pro rostris, cuncta a majoribus reper-
“ ta, aut quæ posterì invenerint, cumulata. At Ger-
“ manico ne solitos quidem, & cuicumque nobili
“ debitos honores, contigisse : sanè corpus ob lon-
“ ginitatem itinerum externis terris quoquo mo-
“ do crematum : sed tantò plura decora mox tri-
“ bui par fuisse, quantò prima fors negavisset :
“ non fratrem nisi unius diei viâ, non patrum sal-
“ tem portâ tenus obvium : ubi illa veterum insti-
“ tuta ? præpositam toro effigiem, meditata ad
“ memoriam virtutis carmina, & laudationes & la-
“ crimas, vel doloris imitamenta ?”

VI. GNARUM id Tiberio fuit ; utque premeret
vulgi sermones, monuit edicto : “ Multos inlu-
“ strum Romanorum ob rempublicam obiisse ;
“ neminem tam flagranti desiderio celebratum :
“ idque & sibi, & cunctis egregium, si modus ad-
“ jiceretur : non enim eadem decora principibus
“ viris, & imperatori populo, quæ modicis domi-
“ bus, aut civitatibus : convenisse recenti dolori
“ luctum, & ex mærore solatia : sed referendum
“ jam animum ad firmitudinem, ut quondam di-
“ vus Julius, amisâ unicâ filiâ, ut divus Augus-
“ tus, ereptis nepotibus, abstruserint tristitiam.

“ Nil opus vetustioribus exemplis : quotiens populus Romanus clades exercituum, interitum ducum, funditus amissas nobiles familias constanter tulerit ? Principes mortales, rempublicam æternam esse. Proin repeterent sollemnia : & quia ludorum Megalesiûm spectaculum suberat, etiam voluptates resumerent.”

VII. Tum exuto iustitio, reditum ad munia : & Drusus Illyricos ad exercitus profectus est, erectis omnium animis petendæ e Pisone ultionis : & crebro questu, “ quòd vagus interim per amœna Asiæ atque Achaiæ, adroganti & subdolâ morâ, scelerum probationes subverteret.” Nam vulgatum erat “ missam,” ut dixi, “ a Cn. Sentio famosam veneficiis Martinam, subitâ morte Brunodisi extinctam, venenumque nodo crinium ejus occultatum, nec ulla in corpore signa sumpti exitii reperta.”

VIII. At PISO, præmissis in Urbem filio, datisque mandatis, per quæ Principem molliret, ad Drusum pergit ; quem haud fratris interitu truncem, quàm remoto æmulo æquiorem sibi sperabat. Tiberius quò integrum iudicium ostentaret, exceptum comiter juvenem, suetâ erga filios familiarum nobiles liberalitate auget. Drusus Pisoni, “ si vera forent quæ jacerentur, præcipuum in dolore suum locum” respondit : “ sed malle falsa & inania, nec cuiquam mortem Germanici exitiosam

“esse.” Hæc palam, & vitato omni secreto : neque dubitabantur præscripta ei a Tiberio, cùm, incallidus alioqui & facilis juventâ, senilibus tum artibus uteretur.

IX. PISO, Dalmatico mari tramisso, relictis-que apud Anconam navibus, per Picenum, ac mox Flaminiam viam, adsequitur legionem, quæ e Pannoniâ in Urbem, dein præsidio Africæ, ducebatur : eaque res agitata rumoribus, “ ut in agmine atque itinere crebrò se militibus ostentavisset.” Ab Narniâ, vitandæ suspitionis, an quia pavidis consilia in incerto sunt, Nare, ac mox Tiberi devectus, auxit vulgi iras, quia navem tumultu Cæsarum adpulerat ; dieque, & ripâ frequenti, magno clientium agmine ipse, feminarum comitatu Plancina, & vultu alacres incessere. Fuit inter inritamenta invidiæ domus foro imminens, festa ornatu, conviviumque & epulæ, & celebritate loci nihil occultum.

X. POSTERA die, Fulcinus Trio Pisonem apud consules postulavit : contrà Vitellius, ac Veranius, ceterique Germanicum comitati tendebant, “ nullas esse partes Trioni ; neque se accusatores, “ sed rerum indices & testes, mandata Germanici perluturos.” Ille, dimissâ ejus causæ delatione, “ ut priorem vitam accusaret” obtinuit ; petitumque est a principe, “ cognitionem exciperet.” Quod ne reus quidem abnuebat, studia

populi & patrum metuens: contrà, “Tiberium
 “spernendis rumoribus validum, & conscientiæ
 “matris innexum esse: veraque, aut in dete-
 “rius credita, iudice ab uno faciliùs discerni:
 “odium & invidiam apud multos valere.” Haud
 fallebat Tiberium moles cognitionis, quâque ipse
 famâ distraheretur. Igitur, paucis familiarium
 adhibitis, minas accusantium, & hinc preces au-
 dit, integramque causam ad senatum remittit.

XI. Atque interim Drusus rediens Illyrico,
 quamquam patres censuissent, “ob receptum
 “Maroboduum, & res priore ætate gestas, ut
 “ovans iniret,” prolato honore Urbem intravit.
 Post quæ, reo “T. Arruntium, T. Vinicius,
 “Asinium Gallum, Æterninum Marcellum, Sex.
 “Pompeium patronos” petenti, iisque diversa
 excusantibus, M. Lepidus & L. Piso, & Livineius
 Regulus adfuere: arrectâ omni civitate, “quanta
 “fides amicis Germanici, quæ fiducia reo: fatin’
 “cohiberet, an promeret sensus suos Tiberius:”
 iis haud aliàs intentior populus, plus sibi in princi-
 pem occultæ vocis, aut suspicacis silentii permisit.

XII. Diæ senatûs, Cæsar orationem habuit
 meditato temperamento: “Patris sui legatum
 “atque amicum Pisonem fuisse, adiutoremque
 “Germanico datum a se, auctore senatu, rebus
 “apud Orientem administrandis: illic contuma-
 “ciâ & certaminibus asperasset juvenem, exitu-

“ que ejus lætatus esset, an scelere extinxisset,
“ integris animis dijudicandum. Nam si legatus
“ officii terminos, obsequium erga imperatorem
“ exuit, ejusdemque morte, & luctu meo lætatus
“ est; odero, seponamque a domo meâ, & pri-
“ vatas inimicitias, non Principis ulciscar. Sin fa-
“ cinus in cujuscumque mortalium nece vindican-
“ dum detegitur; vos verò & liberos Germanici,
“ & nos parentes justis solatiis adficite: simulque
“ illud reputate, turbidè & seditiosè tractaverit
“ exercitus Pifo; quæsitæ sint per ambitionem
“ studia militum; armis repetita provincia; an
“ falsa hæc in majus vulgaverint accusatores:
“ quorum ego nimis studiis jure succenseo. Nam
“ quò pertinuit, nudare corpus, & contrectan-
“ dum vulgi oculis permittere, differrique etiam
“ per externos, tamquam veneno interceptus es-
“ set, si incerta adhuc ista, & scrutanda sunt? De-
“ fleo equidem filium meum, semperque deslebo:
“ sed neque reum prohibeo, quominus cuncta
“ proferat, quibus innocentia ejus sublevari, aut,
“ si qua fuit iniquitas Germanici, coargui possit:
“ vosque oro, ne, quia dolori meo causa con-
“ nexa est, objecta crimina pro adprobatis acci-
“ piatis. Si quos propinquus sanguis, aut fides
“ sua patronos dedit, quantum quisque eloquen-
“ tiâ & curâ valet, juvate periclitantem. Ad
“ eundem laborem, eandem constantiam accu-

“fatores hortor. Id solum Germanico super leges
“præstiterimus, quod in curiâ potius quàm in
“foro, apud senatum quàm apud iudices, de
“morte ejus anquiritur: cetera pari modestiâ
“tractentur: nemo Drusi lacrimas, nemo mæf-
“titiam meam spectet, nec si qua in nos adversa
“finguntur.”

XIII. EXIN “biduum criminibus objiciendis”
statuitur, “utque sex dierum spatio interjecto,
“reus per triduum defenderetur.” Tum Fulci-
nius vetera & inania orditur, ambitiosè, avarèque
habitam Hispaniam. Quod neque convictum
noxæ reo, si recentia purgaret; neque defensum
absolutioni erat, si teneretur majoribus flagitiis.
Post quem Servæus, & Veranius, & Vitellius,
consimili studio, sed multâ eloquentiâ Vitellius,
objecere, “odio Germanici, & rerum novarum
“studio, Pisonem vulgus militum, per licentiam
“& fociorum injurias, eò usque corrupisse, ut
“*parens legionum* a deterrimis appellaretur: con-
“trà, in optimum quemque, maximè in comites
“& amicos Germanici, sævisse: postremò ip-
“sum devotionibus & veneno peremisse: sacra
“hinc & immolationes nefandas ipsius atque
“Plancinæ: petitam armis rempublicam; utque
“reus agi posset, acie victum.”

XIV. DEFENSIO in ceteris trepidavit: nam
neque ambitionem militarem, neque provinciam

peſſimo cuique obnoxiam, ne contumelias quidem adverſum imperatorem inficiari poterat: ſolum veneni crimen viſus eſt diluiſſe; quod ne accuſatores quidem ſatis firmabant, “in convivio “Germanici, cùm ſuper eum Piſo diſcumberet, “infectos manibus ejus cibos” arguentes: quippe abſurdum videbatur, inter aliena ſervitia, & tot adſtantium viſu, ipſo Germanico coram, id auſum: offerebatque familiam reus, & miniſtros in tormenta flagitabat. Sed iudices per diverſa implacabiles erant: Cæſar ob bellum provinciæ inlatum; ſenatus, numquam ſatis credito, ſine fraude Germanicum interiſſe: (*) ſcripſiſſent expoſtulantes: quod haud minùs Tiberius, quàm Piſo abnuère. Simul populi ante curiam voces audiebantur, “non temperaturos manibus, ſi “patrum ſententias evaſiſſet:” effigiesque Piſonis traxerant in Gemonias ac devellebant, ni juffu Principis proteſtæ repositæque forent. Igitur inditus lecticæ, & a tribuno prætoriæ cohortis deductus eſt: vario rumore, cuſtos ſalutis, an mortis exactor ſequeretur.

XV. EADEM Plancinæ invidia, major gratia: eoque ambiguuſque habebatur, quantum Cæſari in eam liceret. Atque ipſa, donec mediæ Piſoni ſpes, “ſociam ſe cujuſcumque fortunæ, & ſi ita “ferret, comitem exitii” promittebat. Ut ſecretis Auguſtæ precibus veniam obtinuit; paulla-

tim segregari a marito, dividere defensionem cœpit: quod reus postquam sibi exitiabile intelligit, an adhuc experiretur dubitans, hortantibus filiis durat mentem, senatumque rursus ingreditur: redintegratamque accusationem, infensas patrum voces, adversa & sæva cuncta perpeffus, nullo magis exterritus est, quàm quòd Tiberium sine miseratione, sine irâ, obstinatum, clausumque vidit, ne quo adfectu perrumperetur. Relatus domum, tamquam defensionem in posterum meditaretur, pauca conscribit, obsignatque, & liberto tradit. Tum solita curando corpori exsequitur: dein multam post noctem, egressâ cubiculo uxore, “operiri fores” jussit: & cœptâ luce, perfoffo jugulo, jacente humi gladio, repertus est.

XVI. AUDIRE me memini ex senioribus, visum sæpius inter manus Pisonis libellum, quem ipse non vulgaverit; sed amicos ejus dictitavisse, “literas Tiberii, & mandata in Germanicum” continere: ac destinatum promere apud patres, Principemque arguere, ni elusus a Seniano per vana promissa foret: nec illum sponte “extinctum, verùm immisso percussore:” quorum neutrum adseveraverim: neque tamen occulere debui narratum ab iis, qui nostram ad juventutem duraverunt. Cæsar, flexo in mæstitiam ore, “suam invidiam tali morte quæsitam apud senatum,” (*) crebrisque interrogationibus exqui-

rit “ qualem Piso diem supremum, noctemque
“ exegisset.” Atque illo pleraque sapienter, quæ-
dam inconsultius respondente, recitat codicillos
a Pisone in hunc ferme modum compositos :
“ Conspiratione inimicorum & invidiâ falsi cri-
“ minis oppressus, quatenus veritati & innocen-
“ tiæ meæ nusquam locus est, deos immortales
“ testor, vixisse me, Cæsar, cum fide adversum
“ te, neque aliâ in matrem tuam pietate : vosque
“ oro liberis meis consulatis : ex quibus Cn.
“ Piso qualicumque fortunæ meæ non est ad-
“ junctus, cùm omne hoc tempus in Urbe ege-
“ rit : M. Piso repetere Syriam dehortatus est :
“ atque utinam ego potiùs filio juveni, quàm ille
“ patri seni cessisset ! eò impensius precor, ne
“ meæ pravitatis pœnas innoxius luat. Per quin-
“ que & quadraginta annorum obsequium, per
“ collegium consulatûs quondam divo Augusto
“ parenti tuo probatus, & tibi amicus, nec quid-
“ quam post hæc rogaturus, salutem infelicis filii
“ rogo.” De Plancinâ nihil addidit.

XVII. Post quæ Tiberius adolescentem cri-
mine civilis belli purgavit : “ patris quippe iussu,
“ nec potuisse filium detrectare :” simul “ no-
“ bilitatem domûs, etiam ipsius, quoquo modo
“ meriti, gravem casum” miseratus. Pro Plan-
cinâ cum pudore & flagitio differuit, “ matris
“ preces” obtendens : in quam optimi cujusque

secreti questus magis ardescebant. “ Id ergo
“ fas aviæ, interfetricem nepotis aspicere, adlo-
“ qui, eripere senatui ? quod pro omnibus civi-
“ bus leges obtineant, uni Germanico non conti-
“ gisse ! Vitellii & Veranii voce defletum Cæsa-
“ rem ; ab Imperatore & Augustâ defensam
“ Plancinam ! proinde venena & artes tam feli-
“ citer expertas verteret in Agrippinam, in libe-
“ ros ejus, egregiamque aviam ac patrum san-
“ guine miserrimæ domûs exfatiaret.” Biduum
super hac imagine cognitionis absumptum ; ur-
gente Tiberio liberos Pisonis, “ matrem uti tue-
“ rentur.” Et cùm accusatores ac testes certatim
perorarent, respondente nullo, miseratio quàm
invidia augebatur. Primus sententiam rogatus
Aurelius Cotta consul (nam referente Cæsare,
magistratus eo etiam munere fungebantur) “ no-
“ men Pisonis radendum fastis” censuit : “ par-
“ tem bonorum publicandam ; pars ut Cn. Pi-
“ soni filio concederetur, isque prænomen muta-
“ ret. M. Piso exutâ dignitate, & accepto quin-
“ quagies sestertio, in decem annos relegaretur,
“ concessâ Plancinæ incolumitate ob preces Au-
“ gustæ.”

XVIII. MULTA ex eâ sententiâ mitigata sunt a
Principe : “ ne nomen Pisonis fastis eximeretur,
“ quando M. Antonii, qui bellum patriæ fecisset ;
“ Juli Antonii qui domum Augusti violasset,

“manerent :” & M. Pisonem ignominie exemit, concessitque ei paterna bona ; satis firmus, ut sæpe memoravi, adversum pecuniam, & tum pudore absolutæ Plancinæ placabilior. Atque idem, cum Valerius Messalinus “signum aureum in æde “Martis Ultoris ;” Cæcina Severus “aram Ultionis statuendam” censuissent, prohibuit : “ob exterminandas ea victorias sacrari” dictitans, “domestica mala tristitia operienda.” Addiderat Messalinus, “Tiberio, & Augustæ, & Antonie, & Agrippinæ Drusoque, ob vindictam Germanici, “grates agendas,” omiseratque Claudii mentionem : & Messalinum quidem L. Asprenas, senatu coram, percunctatus est, “an prudens præterisset?” ac tum demum nomen Claudii adscriptum est. Mihi, quantum plura recentium, seu veterum revolve, tanto magis ludibria rerum mortalium cunctis in negotiis obversantur : quippe famâ, spe, veneratione potius omnes destinabantur imperio, quam quem futurum principem fortuna in occulto tenebat.

XIX. PAUCIS post diebus Cæsar auctor senatui fuit, “Vitellio, atque Veranio, & Servæo sacerdotia tribuendi :” Fulcinio “suffragium ad honores” pollicitus, monuit, “ne facundiam violentia præcipitaret.” Is finis fuit ulciscendæ Germanici morte, non modò apud illos homines, qui tum agebant, etiam secutis temporibus vario ru-

more jactatâ : adeò maxima quæque ambigua sunt, dum alii quoquo modo audita pro compertis habent ; alii vera in contrarium vertunt : & gliscit utrumque posteritate. At Drusus Urbe egressus repetendis auspiciis, mox ovans introiit, paucosque post dies Vipsania mater ejus excessit, una omnium Agrippæ liberorum miti obitu : nam ceteros manifestum ferro, vel creditum est, veneno aut fame extinctos.

XX. EODEM anno Tacfarinas, quem priore æstate pulsum a Camillo memoravi, bellum in Africâ renovat, vagis primùm populationibus, & ob pernecitatem inultis : dein vicos excindere, trahere graves prædas : postremò haud procul Pagydâ flumine, cohortem Romanam circumfedit. Præerat castello Decrius, impiger manu, exercitus militiâ, & illam obsidionem flagitii ratus. Is cohortatus milites, “ ut copiam pugnæ in aperto
“ facerent,” aciem pro castris instruit ; primoque impetu pulsâ cohorte, promptus inter tela occurfat fugientibus, increpat signiferos, “ quòd incondi-
“ tis aut desertoribus miles Romanus terga daret.” simul excepta vulnera, & quamquam transfosso oculo, adversum os in hostem intendit, neque prælium omisit, donec desertus suis caderet.

XXI. QUÆ postquam L. Apronio (nam Camillo successerat) comperta ; magis dedecore suorum, quàm gloriâ hostis anxius, raro eâ tempestate, & c

vetere memoriâ facinore, decumum quemque ignominiosæ cohortis, forte ductos, fusti necat. Tantûmque severitate profectum, ut vexillum veteranorum, non ampliùs quingenti numero, eadem Tacfarinatis copias, præsidium, cui Thala nomen, adgressas fuderint: quo prælio Rufus Helvius, gregarius miles, servati civis decus retulit, donatusque est ab Apronio torquibus & hastâ: Cæsar addidit civicam coronam, “quòd non eam “quoque Apronius jure proconsulis tribuisset,” questus magis, quàm offensus. Sed Tacfarinas, perculsis Numidis, & obsidia aspernantibus, spargit bellum; ubi instaretur, cedens, ac rursum in terga remeans: & dum ea ratio barbaro fuit, irritum fessumque Romanum impunè ludificabatur. Postquam deflexit ad maritimos locos, inligatus prædâ, stativis castris adhærebat: missu patris Apronius Cæfianus cum equite & cohortibus auxiliariis, quibus velocissimos legionum addiderat, prosperam adversum Numidas pugnam facit, pellitque in desertum.

XXII. AT ROMÆ Lepida, cui super Æmiliorum decus L. Sulla ac Cn. Pompeius proavi erant, defertur “simulavisse partum ex P. Quirinio divite “atque orbo:” adjiciebantur “adulteria, venena; quæsitumque per Chaldaeos in domum Cæfaris,” defendente ream Manio Lepido, fratre, Quirinius, post dictum repudium adhuc infensus,

quamvis infami ac nocenti miserationem addiderat. Haud facilè quis dispexerit illà in cognitione mentem Principis: adeò vertit ac miscuit iræ & clementiæ signa; deprecatus primò senatum, “ne majestatis crimina tractarentur:” mox M. Servilium e consularibus, aliosque testes inlexit ad proferenda, quæ velut reticere voluerat. Idemque servos Lepidæ, cùm militari custodiâ haberentur, transtulit ad consules; neque per tormenta interrogari passus est de his, quæ ad domum suam pertinerent. Exemit etiam Drusum, consulem designatum, dicendæ primo loco sententiæ: quod alii civile rebantur, “ne ceteris adsentiendi necessitas fieret:” quidam ad sævitiam trahebant; neque enim cessurum nisi damnandi officio.”

XXIII. LEPIDA ludorum diebus, qui cognitionem intervenerant, theatrum cum claris feminis ingressa, lamentatione flebili “majores suos” ciens, “ipsumque Pompeium,” cujus ea monimenta & adstantes imagines visebantur, tantum misericordiæ permovit, ut effusi in lacrimas, “sæva & detestanda Quirinio” clamitarent, “cujus senectæ atque orbitati & obscurissimæ domui, destinata quondam uxor L. Cæsari, ac divo Augusto nurus, dederetur:” dein tormentis servorum patefacta sunt flagitia, itumque in sententiam Rubellii Blandi, a quo aquâ atque igni arcebatur. Huic

Drusus adfensit, quamquam alii mitiùs censuissent: mox Scauro, qui filiam ex eâ genuerat, datum, ne bona publicarentur. Tum demum aperuit Tiberius, "compertum sibi etiam ex P. Quirinii "fervis, veneno eum a Lepidâ petutum."

XXIV. INLUSTRIUM domuum adversa (etenim haud multùm distanti tempore Calpurnii Pisonem, Æmilii Lepidam amiserant) solatio adfecit D. Silanus, Junia familiae redditus: casum ejus paucis repetam. Ut valida divo Augusto in rempublicam fortuna, ita domi improspera fuit, ob impudicitiam filiae ac neptis, quas Urbe depulit, adulterosque earum morte aut fugâ punivit: nam culpam inter viros ac feminas vulgatam, gravi nomine "læsarum religionum," ac "violatæ majestatis" appellando, clementiam majorum suafque ipse leges egrediebatur. Sed aliorum exitus, simul cetera illius ætatis memorabo, si effectis in quæ tendi, plures ad curas vitam produxero. D. Silanus, in nepti Augusti adulter, quamquam non ultrà foret sævitum, quàm ut amicitia Cæsaris prohiberetur, exilium sibi demonstrari intellexit: nec, nisi Tiberio imperitante, deprecari senatum ac Principem ausus est, M. Silani fratris potentia, qui per insignem nobilitatem & eloquentiam præcellebat. Sed Tiberius grates agenti Silano, patribus coram respondit, "se quoque "lætari quòd frater ejus e peregrinatione longin-

“quâ revertisset : idque jure licitum, quia non
“senatusconsulto, non lege pulsus foret : sibi
“tamen adversus eum integras parentis sui of-
“fensiones : neque reditu Silani dissoluta, quæ
“Augustus voluisset.” Fuit posthac in Urbe,
neque honores adeptus est.

XXV. RELATUM deinde de moderandâ Papiâ Poppæâ, quam senior Augustus post Julias rogationes incitandis cælibum pœnis, & augendo ærario sanxerat : nec ideo conjugia & educationes liberum frequentabantur, prævalidâ orbitate. Ceterum multitudo periclitantium gliscebatur, cum omnis domus delatorum interpretationibus subverteretur : utque antehac flagitiis, ita tunc legibus laborabatur. Ea res admonet, ut de principiis juris, & quibus modis ad hanc multitudinem infinitam ac varietatem legum perventum sit, altius differam.

XXVI. VETUSTISSIMI mortalium, nullâ adhuc malâ libidine, sine probro, scelere, eoque sine pœnâ aut coërcitionibus, agebant : neque præmiis opus erat, cum honesta suoapte ingenio peterentur ; & ubi nihil contra morem cuperent, nihil per metum vetabantur. At postquam exui æqualitas, & pro modestiâ ac pudore, ambitio & vis incedebat ; proveniêre dominationes : multosque apud populos, æternum mansêre. Quidam statim, aut postquam regum pertæsum, leges

maluerunt. Hæ primò, rudibus hominum animis, simplices erant. Maximéque fama celebravit Cretensium, quas Minos; Spartanorum, quas Lycurgus; ac mox Atheniensibus quæsitiores jam & plures Solon perscripsit. Nobis Romulus, ut libitum, imperitaverat: dein Numa religionibus & divino jure populum devinxit: repertaque quædam a Tullo & Anco: sed præcipuus Servius Tullius sanctorum legum fuit, quibus etiam reges obtemperarent.

XXVII. Pulso Tarquinio, adversum patrum factiones multa populus paravit tuendæ libertatis, & firmandæ concordiæ: creatique decemviri, & accitis quæ usquam egregia, compositæ duodecim tabulæ, finis æqui juris: nam secutæ leges, etsi aliquando in maleficos ex delicto, sæpius tamen diffensione ordinum, & apiscendi illicitos honores, aut pellendi claros viros, aliaque ob prava per vim latæ sunt. Hinc Gracchi, & Saturnini, turbatores plebis: nec minor largitor, nomine senatus, Drusus; corrupti spe, aut inlusi per intercessionem focii. Ac ne bello quidem Italico, mox civili omisso, quin multa & diversa sciscerentur; donec L. Sulla dictator, abolitis, vel conversis prioribus, cum plura addidisset, otium ejus rei haud in longum paravit; statim turbidis Lepidi roagationibus, neque multo post tribunis redditâ licentiâ, quoquò vellent populum agitando. Jamque non modò in commune,

sed in singulos homines latæ quæstiones: & corruptissimâ republicâ plurimæ leges.

XXVIII. Tum Cn. Pompeius tertium consul, corrigendis moribus delectus, & gravior remediis, quàm delicta erant, suarumque legum auctor idem ac subversor, quæ armis tuebatur, armis amisit. Exin continua per viginti annos discordia: non mos, non jus: deterrima quæque impunè; ac multa honesta exitio fuere. Sexto demum consulatu Cæsar Augustus, potentia securus, quæ triumviratu jusserat, abolevit: deditque jura, quibus pace & Principe uteremur: acriora ex eo vincla, inditi custodes, & lege Papiâ Poppæâ præmiis inducti, ut, si a privilegiis parentum cessaretur, velut parens omnium populus vacantia teneret: sed altius penetrabant; Urbemque, & Italiam, & quod usquam civium, corripuerant: multorumque excisi status, & terror omnibus intentabatur; ni Tiberius statuendo remedio, quinque consularium, quinque e prætoriis, totidem e cetero senatu forte duxisset: apud quos exsoluti plerique legis nexus, modicum in præsens levamentum fuere.

XXIX. Per idem tempus Neronem e liberis Germanici jam ingressum juventam, commendavit patribus; utque “munere capeffendi vigintiviratus solveretur, & quinquennio maturius, quàm per leges, quæsturam peteret,” non sine

inrisu audientium postulavit. Prætendebat " sibi
" atque fratri decreta eadem, petente Augusto :"
sed neque tum fuisse dubitaverim, qui ejusmodi
preces occulti inluderent : ac tamen initia fastigii
Cæsaribus erant : magisque in oculis vetus mos,
& privignis cum vitrico levior necessitudo, quàm
avo adversum nepotem. Additur pontificatus,
& quo primum die forum ingressus est, congia-
rium plebi, admodum lætæ, quòd Germanici
stirpem jam puberem aspiciebat. Auctum dehinc
gaudium, nuptiis Neronis & Juliæ Drusi filiæ.
Utque hæc secundo rumore, ita adversis animis
acceptum, quòd filio Claudii focer Sejanus desti-
naretur : polluisse nobilitatem familiæ videbatur,
suspectumque jam nimis spei Sejanum ultro ex-
tulisse.

XXX. FINE anni concessere vitâ insignes viri,
L. Volusius, & Sallustius Crispus. Volusio ve-
tus familia, neque tamen præturam egressa :
ipse consulatum intulit, censoriâ etiam potestate
legendis equitum decuriis functus, opumque,
quâ domus illa immensum vixit, primus ad-
cumulator. Crispum, equestri ortum loco, C.
Sallustius, rerum Romanorum florentissimus auc-
tor, sororis nepotem in nomen adscivit : atque
ille, quamquam prompto ad capeffendos honores
aditu, Mæcenatem æmulatus, sine dignitate se-
natoriâ multos triumphalium, consulariumque

potentiâ anteiit : diversus a veterum instituto, per cultum & munditias; copiâque & affluentia, luxu propior : suberat tamen vigor animi, ingentibus negotiis par ; eò acrior, quò somnum & inertiam magis ostentabat. Igitur, incolumi Mæcenate, proximus ; mox præcipuus, cui secreta imperatorum inniterentur, & interficiendi Postumi Agrippæ conscius, ætate provectâ speciem magis in amicitia principis, quàm vim tenuit. Idque & Mæcenati acciderat ; fato potentia rarè sempiternæ : an satias capit, aut illos, cùm omnia tribuerunt, aut hos, cùm jam nihil reliquum est quod cupiant ?

XXXI. SEQUITUR Tiberii quartus, Drusi secundus consulatus, patris atque filii collegio insignis : nam biennio antè, Germanici cum Tiberio idem honor, neque patruo lætus, neque naturâ tam connexus fuerat. Ejus anni principio Tiberius, quasi firmandæ valetudini, in Campaniam concessit, longam & continuam absentiam paullatim meditans ; sive ut, amoto patre, Drusus munia consulatus solus impleret. Ac fortè parva res magnum ad certamen progressa, præbuit juveni materiem apiscendi favoris. Domitius Corbulo, præturâ functus, de L. Sullâ nobili juvene questus est apud senatum, “ quòd sibi inter spectacula gladiatorum, loco non decessisset.” Pro Corbulone ætas, patrius mos, studia seniorum erant :

contrà Mamercus Scaurus, & L. Arruntius, alii-
que Sullæ propinqui nitebantur : cētabant orati-
onibus, & memorabantur “ exempla majorum,
“ qui juventutis inreverentiam gravibus decretis
“ notavissent :” donec Drusus apta temperandis
animis differuit ; & satisfactum Corbuloni per Ma-
mercum, qui patruus simul ac vitricus Sullæ, &
oratorum eâ ætate uberrimus erat. Idem Corbulo,
“ plurima per Italiam itinera, fraude mancipum &
“ incuriâ magistratuum interrupta & impervia”
clamitando, exsecutionem ejus negotii libens sus-
cepit : quod haud perinde publicè usui habitum,
quàm exitiosum multis, quorum in pecuniam at-
que famam damnationibus & hastâ sæviebat.

XXXII. NEQUE multò pòst missis ad senatum
litteris Tiberius, “ motam rursus Africam incurfu
“ Tacfarinatis” docuit ; “ judicioque patrum deli-
“ gendum proconsulem, gnarum militiæ, corpore
“ validum, & bello suffecturum :” quod initium
Sex. Pompeius agitando adversùs M. Lepidum
odii nactus, “ ut secordem, inopem, & majori-
“ bus suis dedecorum, eoque etiam Asiæ sorte de-
“ pellendum,” inculpavit ; adverso senatu, qui
“ Lepidum mitem magis quàm ignavum, pater-
“ nas ei angustias, & nobilitatem sine probro ac-
“ tam, honori quàm ignominia habendam” du-
cebat. Igitur missus in Asiam. Et de Africâ de-
cretum “ ut Cæsar legeret, cui mandata foret.”

XXXIII. INTER quæ Severus Cæcina censuit,
“ ne quem magistratum, cui provincia obvenisset,
“ uxor comitaretur :” multum antè repetito,
“ concordem sibi conjugem, & sex partus enix-
“ am : seque, quæ in publicum statueret, domi
“ servavisse, cohibita intra Italiam, quamquam
“ ipse plures per provincias quadraginta stipendia
“ explevisset. Haud enim frustra placitum olim,
“ ne feminæ in socios aut gentes externas trahe-
“ rentur : inesse mulierum comitatu, quæ pacem
“ luxu, bellum formidine morentur, & Roma-
“ num agmen ad similitudinem barbari incessus
“ convertant. Non imbecillum tantum, & impa-
“ rem laboribus sexum ; sed, si licentia adsit, sæ-
“ vum, ambitiosum, potestatis avidum : incedere
“ inter milites, habere ad manum centuriones :
“ præfedis nuper feminam exercitio cohortium,
“ decursu legionum. Cogitarent ipsi, quotiens re-
“ petundarum aliqui arguerentur, plura uxoribus
“ objectari : his statim adhærescere deterrimum
“ quemque provincialium : ab his negotia suscipi,
“ transigi : duorum egressus coli, duo esse præto-
“ ria ; pervicacibus magis & impotentibus mulie-
“ rum jussis, quæ Oppius quondam, aliisque legi-
“ bus constrictæ, nunc, vinclis exsolutis, domos,
“ fora, jam & exercitus regerent.”

XXXIV. PAUCORUM hæc adfensu audita ;
plures obturbabant, “ Neque relatum de negotio ;

“ neque Cæcinam dignum tantæ rei cenforem.”
Mox Valerius Messalinus, cui parens Messala, ineratque imago paternæ facundiæ, respondit. “ Multa duritiæ veterum in melius & lætius mutata.
“ Neque enim, ut olim, obsideri Urbem bellis,
“ aut provincias hostiles esse; & pauca feminarum
“ necessitatibus concedi, quæ ne conjugum quidem
“ penates, adeò focios non onerent: cetera promiscua cum marito, nec ullum in eo pacis impedimentum. Bella plane accinctis obeunda:
“ sed revertentibus post laborem, quod honestius,
“ quàm uxorium levamentum? At quasdam in
“ ambitionem, aut avaritiam prolapsas. Quid?
“ ipsorum magistratuum, nonne plerisque variis
“ libidinibus obnoxios? non tamen ideo neminem
“ in provinciam mitti. Corruptos sæpe pravitate
“ bus uxorum maritos: num ergo omnes cælibes
“ integros? Placuisse quondam Oppias leges,
“ sic temporibus reipublicæ postulantibus: remissum aliquid postea, & mitigatum, quia expediret.
“ Frustra nostram ignaviam alia ad vocabula transferri: nam viri in eo culpam, si femina
“ modum excedat: porro ob unius aut alterius
“ imbecillum animum, malè eripi maritis confortia rerum secundarum adversarumque. Simul
“ sexum naturâ invalidum deferi, & exponi suo
“ luxu, cupidinibus alienis: vix præsentī custodiā
“ manere illæsa conjugia: quid fore, si per plures

“ annos in modum discidii oblitterentur? Sic obviam irent iis, quæ alibi peccarentur, ut flagitiorum Urbis meminissent.” Addidit pauca Drusus de matrimonio suo: “ nam Principibus adeunda sæpius longinqua imperii. Quotiens divum Augustum in Occidentem atque Orientem meavisse, comite Liviâ? se quoque in Illyricum profectum; &, si ita conducatur, alias ad gentes iturum, haud semper æquo animo, si ab uxore carissimâ, & tot communium liberorum parente, divellere-tur.” Sic Cæcinæ sententia elusa.

XXXV. ET PROXIMI fenatûs die, Tiberius per literas castigatis obliquè patribus, “ quòd cuncta curarum ad Principem rejicerent,” M. Lepidum & Junium Blæsum nominavit: ex quibus proconsul Africæ legeretur. Tum audita amborum verba, intentiùs excusante se Lepido, cùm “ valetudinem corporis, ætatem liberum, nubilem filiam” obtenderet: intelligereturque etiam, quod filebat, avunculum esse Sejani Blæsum, atque eò prævalidum. Respondit Blæsus specie recusantis, sed neque eadem adseveratione, & consensu adulantium haud jutus est.

XXXVI. EXIN promptum, quod multorum intimis questibus tegebatur. Incedebat enim deterrimo cuique licentia, impunè probra, & invidiam in bonos excitandi, arreptâ imagine Cæsaris: libertique etiam ac servi, patrono vel domino, cùm voces, cùm manus intentarent, ultro metuebantur.

Igitur C. Cestius senator differuit ; “ Principes quidem instar deorum esse : sed neque a diis nisi “ justas supplicum preces audiri, neque quemquam “ in Capitolium, aliave Urbis templa perfugere, ut “ eo subsidio ad flagitia utatur. Abolitas leges, “ & funditus versas, ubi in foro, in limine curiæ, “ ab Anniâ Ruffillâ, quam fraudis sub iudice damnavisset, probra sibi & minæ intenduntur : neque ipse audeat jus experiri, ob effigiem Imperatoris oppositam.” Haud dissimilia alii, & quidam atrociora circumstrepebant ; precabanturque Drusum, “ daret ultionis exemplum :” donec accitam convictamque attineri publicâ custodiâ iussit.

XXXVII. ET CONSIDIUS Æquus, & Cœlius Curfor equites Romani, quòd fictis majestatis criminibus Magium Cæcilianum, prætorem, petivissent, auctore Principe, ac decreto senatûs puniti. Utrumque in laudem Drusi trahebatur : “ ab eo, in Urbe inter cœtus & sermones hominum “ obversante, secreta patris mitigari :” neque luxus in juvene adeò displicebat : “ huc potius tenderet, diem editionibus, noctem conviviis traheret, quàm solus & nullis voluptatibus avocatus, mæstam vigilantiam, & malas curas exercebat.”

XXXVIII. Non enim Tiberius, non accusatores fatiscabant. Et Ancharius Priscus Cæsum Cor-

dum, proconsulem Cretæ, postulaverat repetundis; addito majestatis crimine, quod tum omnium accusationum complementum erat. Cæsar antistitium Veterem, e primoribus Macedoniæ, absolutum adulterii, increpitis iudicibus, ad dicendam majestatis causam retraxit, ut turbidum, & Rhescuporidis consiliis permixtum, quâ tempestate Cotye, fratris F. interfecto, bellum adversus nos voverat. Igitur "aquâ & igni interdictum reo," adpositumque "ut teneretur in sulâ, neque Macedoniæ, neque Thraciæ opportunâ." Nam Thracia, diviso imperio in Rhœmetalcen & liberos Cotyis, quis ob infantiam tutor erat Trebellienus Rufus, insolentiâ nostrî discors agebat; neque minùs Rhœmetalcen, quàm Trebellienum incusans, popularium injurias inultas finire. Cœletæ, Odrysæque, & Dii, validæ nationes, arma cepère, ducibus diversis & paribus inter se per ignobilitatem: quæ causa fuit, ne in bellum atrox coalescerent: pars turbant præsentia: alii montem Hæmum transgrediuntur, ut remotos populos concirent: plurimi ac maximè compositi regem, urbemque Philippopolim a Macedone Philippo sitam, circumfidunt.

XXXIX. QUÆ ubi cognita P. Velleio, (is proximum exercitum præsidebat) alarios equites, ac leves cohortium mittit in eos, qui prædabundi, aut adsumendis auxiliis, vagabantur: ipse robur peditum, ad exsolvendum obsidium, ducit. Si-

mulque cuncta prospere acta, cæsis populatoribus, & diffensione ortâ apud obsidentes, regisque opportunâ eruptione, & adventu legionis: neque aciem aut prælium dici decuerit, in quo semerme ac palantes trucidati sunt, sine nostro sanguine.

XL. EODEM anno Galliarum civitates, ob magnitudinem æris alieni, rebellionem cœptavêre: cujus exstimulator acerrimus inter Treveros Julius Florus, apud Æduos Julius Sacrovir: nobilitas ambobus, & majorum bona facta, eoque Romana civitas olim data, cùm id rarum, nec nisi virtuti pretium esset. Ii secretis conloquiis, ferocissimo quoque adsumpto, aut quibus ob egestatem, ac metum ex flagitiis maxima peccandi necessitudo, componunt, Florus Belgas, Sacrovir propiores Gallos concire. Igitur per conciliabula & cœtus seditiosa differebant, “ de continuatione tributorum, “ gravitate fœnoris, sævitiâ ac superbiâ præsidium: & discordare militem, audito Germanici exitio: egregium resumendæ libertati tempus, “ si ipsi florentes, quàm inops Italia, quàm imbellis “ Urbana plebes, nihil validum in exercitibus, “ nisi quod externum, cogitarent.”

XLI. HAUD ferme ulla civitas intacta feminibus ejus motûs fuit: sed erupêre primi Andecavi, ac Turonii: quorum Andecavos Acilius Aviola legatus, excitâ cohorte, quæ Lugduni præsidium agitabat, coërcuit: Turonii, legionario milite, quem

Visellius Varro, inferioris Germaniæ legatus, miserat, oppressi, eodem Aviolâ duce, & quibusdam Galliarum primoribus; qui tulere auxilium, quò dissimularent defectionem, magisque in tempore efferrent: spectatus & Sacrovir, intesto capite pugnam pro Romanis ciens, “ostentandæ,” ut ferebat, “virtutis:” sed captivi, “ne incessetur retur telis, adgnosendum se præbuisse,” arguebant. Consultus super eo Tiberius, aspernatus est indicium, aluitque dubitatione bellum.

XLII. INTERIM Florus insistere destinatis, pellicere alam equitum, quæ conscripta Treveris, militiâ disciplinâque nostrâ habebatur, ut, cæsis negotiatoribus Romanis, bellum inciperet: paucique equitum corrupti, plures in officio mansere. Aliud vulgus obæeratorum aut clientium arma cepit: petebantque saltus, quibus nomen *Arduenna*, cum legiones utroque ab exercitu, quas Visellius & C. Silius adversis itineribus objecerant, arcuerunt: præmissusque cum delectâ manu Julius Indus, e civitate eâdem, discors Floro, & ob id navandæ operæ avidior, inconditam multitudinem adhuc disjecit. Florus incertis latebris victores frustratus, postremò, visis militibus, qui effugia infederant, suâ manu cecidit: isque Treverici tumultus finis.

XLIII. APUD Æduos major moles exorta, quantò civitas opulentior, & comprimendi pro-

cul præsidium. Augustodunum caput gentis, armatis cohortibus, Sacrovir occupaverat, & nobilissimam Galliarum subolem, liberalibus studiis ibi operatam, ut eo pignore parentes propinquosque eorum adjungeret : simul arma occultè fabricata juventuti dispertit. Quadraginta millia fuère, quintâ sui parte legionariis armis, ceteri cum venabulis & cultris, quæque alia venantibus tela sunt : adduntur e servitiis gladiaturæ destinati, quibus, more gentico, continuum ferri tegimen (*Crupellarios* vocant) inferendis ictibus inhabiles, accipiendis impenetrabiles. Augebantur hæ copię, vicinarum civitatum ut nondum apertâ consensione, ita viritim promptis studiis, & certamine ducum Romanorum, quos inter ambigebatur ; utroque bellum sibi poscente. Mox Varro invalidus senectâ, vigenti Silio concessit.

XLIV. AT ROMÆ “ non Treveros modò & “ Æduos, sed quatuor & sexaginta Galliarum civitates descivisse, adsumptos in societatem Germanos, dubias Hispanias : ” cuncta (ut mos famæ) in majus credita. Optimus quisque reipublicæ curâ mærebat : multi odio præsentium, & cupidine mutationis, suis quoque periculis lætabantur, increpabantque Tiberium, quòd in tanto rerum motu, libellis accusatorum infumeret operam. “ An Julium Sacrovirum majestatis crimine reum “ in senatu fore ? exstitisse tandem viros, qui cru-

“entas epistolas armis cohiberent : miseram pacem vel bello bene mutari.” Tantò impensius in securitatem compositus, neque loco, neque vultu mutato, sed, ut solitum, per illos dies egit : altitudine animi, an compererat modica esse, & vulgatis leviora ?

XLV. INTERIM Silius, cum legionibus duabus incedens, præmissâ auxiliari manu, vastat Sequanorum pagos, qui finium extremi, & Æduis contermini, focique in armis erant. Mox Augustodunum petit propero agmine, certantibus inter se signiferis, fremente etiam gregario milite, “ne fuetam requiem, ne spatia noctium opperiretur : viderent modò adversos, & aspicerentur : id fatis ad victoriam.” Duodecimum apud lapidem, Sacrovir, copiæque patentibus locis apparere : in fronte statuerat ferratos, in cornibus cohortes, a tergo semermos. Ipse inter primores equo insigni adire, memorare “veteres Gallorum glorias, quæque Romanis adversa intulissent : quàm decora victoribus libertas ; quantò intolerantior servitus iterum victis.”

XLVI. NON diu hæc, nec apud lætos : etenim propinquabat legionum acies : inconditque ac militiæ nescii oppidani, neque oculis neque auribus fatis competebant. Contrà Silius, etsi præsumpta spes hortandi causas exemerat, clamitabat tamen : “Pudendum ipsis, quòd Germaniarum

“ victores, adversum Gallos, tamquam in hostem,
 “ ducerentur : una nuper cohors rebellem Turo-
 “ nium, una ala Treverum, paucæ hujus ipsius
 “ exercitus turmæ profligavere Sequanos : quantò
 “ pecuniâ dites, & voluptatibus opulentos, tantò
 “ magis imbelles Æduos, evincite, & fugientibus
 “ consulite.” Ingens ad ea clamor ; & circum-
 fudit eques ; frontemque pedites invasere : nec
 cunctatum apud latera : paullum moræ attulere
 ferrati, restantibus laminis adversum pila & gla-
 dios : sed miles, correptis securibus & dolabris,
 ut si murum perrumperet, cedere tegmina &
 corpora : quidam trudibus aut furcis, inertem
 molem prostrernere ; jacentesque nullo ad refur-
 gendum nifu, quasi exanimis linquebantur. Sa-
 crovir primò Augustodunum, dein metu deditio-
 nis in villam propinquam cum fidissimis pergit.
 Illic suâ manu, reliqui mutuis ictibus occidere :
 incensa super villa, omnes cremavit.

XLVII. Tum demum Tiberius ortum patra-
 tumque bellum senatui scripsit : neque dempsit,
 aut addidit vero ; sed “ fide ac virtute legatos,
 “ se consiliis superfuisset.” Simul causas, cur non
 ipse, non Drusus profecti ad id bellum forent,
 adjunxit, “ magnitudinem imperii” extollens.
 “ Neque decorum Principibus (*), si una alteravo
 “ civitas turbet, omisâ Urbe, unde in omnia
 “ regimen : nunc quia non metu ducatur, itu-
 “ rum, ut præsentia spectaret, componeretque.”

Decrevêre patres vota pro reditu ejus, supplicationesque, & alia decora. Solus Dolabella Cornelius dum anteire ceteros parat, absurdam in adulationem progressus, censuit, “ut ovans e “Campaniâ Urbem introiret.” Igitur secutæ Cæsaris literæ, quibus “se non tam vacuum ‘gloriâ’ prædicabat, “ut post ferocissimas gentes perdomitas, tot receptos in juventâ, aut spretos triumphos, jam senior peregrinationis suburbanæ “inane præmium peteret.”

XLVIII. SUB idem tempus, “ut mors Sulpicii “Quirinii publicis exsequiis frequentaretur,” petivit a senatu. Nihil ad veterem & patriciam Sulpiciorum familiam Quirinius pertinuit, ortus apud municipium Lanuvium : sed impiger militiæ, & acribus ministeriis, consulatum sub divo Augusto ; mox expugnatis per Ciliciam Homonadensium castellis insignia triumphi adeptus, datusque rector C. Cæsari Armeniam obtinenti, Tiberium quoque Rhodi agentem coluerat : quod tunc patrefecit in senatu : laudatis in se officiis, & incusato “M. Lollio,” quem “auctorem C. Cæsari “pravitatis & discordiarum” arguebat : sed ceteris haud læta memoria Quirinii erat, ob intenta, ut memoravi, Lepidæ pericula, fordidaque & præpotentem senectam.

XLIX. FINE anni C. Lutorium Priscum, equitem Romanum, post celebre carmen, quo Ger-

manici suprema defleverat, pecuniâ donatum a Cæsare, corripuit delator, objectans, “ægro
“Druso composuisse, quod, si extinctus foret,
“majore præmio vulgaretur.” Id C. Lutorius in domo P. Petronii, focru ejus Vitelliâ coram, multisque inlustribus feminis, per vaniloquentiam legerat. Ut delator exstitit, ceteris ad dicendum testimonium exterritis, sola Vitellia “nihil se
“audivisse” adseveravit; sed arguentibus, ad perniciem plus fidei fuit. Sententiâque Haterii Agrippæ consulis designati indictum reo ultimum supplicium.

L. CONTRA M. Lepidus in hunc modum exorsus est. “Si, patres conscripti, unum id spec-
“tamus, quàm nefariâ voce C. Lutorius Priscus
“mentem suam, & aures hominum polluerit;
“neque carcer, neque laqueus, ne serviles qui-
“dem cruciatus in eum suffecerint: sin flagitia &
“facinora sine modo sunt; suppliciis ac remediis,
“Principis moderatio, majorumque & vestra ex-
“empla temperant: & vana a scelestis, dicta a
“maleficiis differunt: est locus sententiæ, per
“quam neque huic delictum impune sit, & nos
“clementiæ simul ac severitatis non pæniteat.
“Sæpe audiivi Principem nostrum conquerentem,
“si quis, sumptâ morte, misericordiam ejus præ-
“venisset. Vita C. Lutorii in integro est, qui
“neque servatus in periculum reipublicæ, neque

“interfectus in exemplum ibit: studia illi, ut
“plena vecordiae, ita inania & fluxa sunt: nec
“quidquam grave ac ferium ex eo metuas, qui
“suorum ipse flagitiorum proditor, non virorum
“animis, sed muliercularum adrepat. Cedat ta-
“men Urbe, &, bonis amissis, aqua & igni ar-
“ceatur: quod perinde censeo, ac si lege ma-
“jestatis teneretur.”

LI. SOLUS Lepido Rubellius Blandus e con-
sularibus adfensit: ceteri sententiam Agrippae se-
cuti; ductusque in carcerem Priscus, ac statim
exanimatus. Id Tiberius solitis sibi ambagibus
apud senatum incusavit, cum extolleret “pieta-
“tem, quamvis modicas Principis injurias acriter
“ulciscantium” deprecaretur, “tam praecipites
“verborum poenas:” laudaret Lepidum, neque
Agrippam argueret. Igitur factum senatuscon-
sultum, “ne decreta patrum ante diem deci-
“mum, ad aërium deferrentur; idque vitæ
“spatium damnatis prorogaretur:” sed non se-
natui libertas ad pœnitendum erat; neque Tibe-
rius interjectu temporis mitigabatur.

LII. C. SULPICIUS, D. HATERIUS consules se-
quuntur. Inturbidus externis rebus annus, domi
suspecta severitate adversum luxum, qui immen-
sum proruperat ad cuncta, quis pecunia prodigi-
tur. Sed alia sumptuum, quamvis graviora, dis-
simulatis plerumque pretiis, occultabantur; ven-

tris & ganeæ paratus, adfideis sermonibus vulgati, fecerant curam, ne Princeps antiquæ partitionis, durius adverteret. Nam incipiente C. Bibulo, ceteri quoque ædiles differuerant, “ sperni
“ sumptuariam legem, vetitaque utensilium pretia augeri in dies: nec mediocribus remediis
“ fisti posse:” & consulti patres, integrum id negotium ad Principem distulerant. Sed Tiberius, sæpe apud se pensitato, an coerceri tam profusæ cupidines possent; num coercitio plus damni in rempublicam ferret; quàm indecorum adtractare quod non obtineret; vel retentum, ignominiam & infamiam virorum inlustrium posceret: postremò literas ad senatum composuit, quarum sententia in hunc modum fuit.

LIII. “ CETERIS forsitan in rebus, patres conscripti, magis expediat me coram interrogari,
“ & dicere quid e republicâ censeam: in hac
“ relatione, subtrahi oculos meos melius fuit, ne
“ denotantibus vobis ora, ac metum singulorum,
“ qui pudendi luxûs arguerentur, ipse etiam
“ viderem eos, ac velut deprehenderem. Quòd si
“ mecum antè viri strenui, ædiles, consilium habuissent; nescio an suafurus fuerim omittere
“ potiùs prævalida & adulta vitia, quàm hoc
“ adsequi, ut palam fieret, quibus flagitiis impares essemus: sed illi quidem officio functi
“ sunt, ut ceteros quoque magistratus sua munia

“implere velim: mihi autem neque honestum
“filere, neque proloqui expeditum, quia non
“ædilis, aut prætoris, aut consulis partes susti-
“neo: majus aliquid & excelsius a Principe pos-
“tulatur; & cùm rectè factorum sibi quisque
“gratiam trahant, unius invidiâ ab omnibus pec-
“catur. Quid enim primum prohibere, & pris-
“cum ad morem recidere aggrediar? villarum
“ne infinita spatia, familiarum numerum & na-
“tiones? argenti & auri pondus? æris, tabula-
“rumque miracula? promiscuas viris & feminis
“vestes? atque illa feminarum propria, quâs,
“lapidum causâ, pecuniæ nostræ ad externas,
“aut hostiles gentes transferuntur?”

LIV. “Nec ignoro in conviviis & circulis in-
“cusari ista, & modum posci: sed si quis legem
“sanciat, pœnas indicat: iidem illi civitatem
“verti, splendidissimo cuique exitium parari, ne-
“minei criminis expertem clamitabunt. Atqui,
“ne corporis quidem morbos veteres, & diu
“auctos, nisi per dura & aspera coërceas: corrup-
“tus simul & corruptor, æger & flagrans animus,
“haud levioribus remediis restinguendus est,
“quàm libidinibus ardescit. Tot a majoribus
“repertæ leges, tot quas divus Augustus tulit,
“illæ oblivione, hæ (quod flagitiosius est) con-
“temptu abolitæ, securiorem luxum fecêre: nam
“si velis quod nondum vetitum est; timeas,

“ ne vetère : at si prohibita impunè transcenderis,
“ neque metus ultrà, neque pudor est. Cur ergo
“ olim parcimonia pollebat ? quia sibi quisque
“ moderabatur : quia unius urbis cives eramus :
“ ne inritamenta quidem eadem, intra Italiam do-
“ minantibus : externis victoriis, aliena ; civili-
“ bus, etiam nostra consumere didicimus. Quan-
“ tulum istud est, de quo ædiles admonent ! Quàm,
“ si cetera respicias, in levi habendum ! At her-
“ culè nemo refert, quòd Italia externæ opis indi-
“ get, quòd vita populi Romani per incerta ma-
“ ris & tempestatum quotidie volvitur ; ac nisi
“ provinciarum copiæ & dominis, & servitiis, &
“ agris subvenerint, nostra nos scilicet nemora,
“ nostræque villæ tuebuntur ? Hanc, patres
“ conscripti, curam sustinet Princeps : hæc omis-
“ sa, funditus rempublicam trahet. Reliquis in-
“ tra animum medendum est : nos, pudor ; pau-
“ peres, necessitas ; divites, satias in melius mu-
“ tet. Aut, si quis ex magistratibus, tantam in-
“ dustriam ac severitatem pollicetur, ut ire obvi-
“ am queat ; hunc & laudo, & exonerari labo-
“ rum meorum partem fateor : sin accusare vitia
“ volunt, dein cùm gloriam ejus rei adepti sunt,
“ simulates faciunt, ac mihi relinquunt ; credite,
“ patres conscripti, me quoque non esse offensio-
“ num avidum : quas cùm graves, & plerum-
“ que iniquas pro republicâ suscipiam ; inanes &

“ inritas, neque mihi aut vobis ufui futuras, jure
“ deprecor.”

LV. AUDITIS Cæsaris literis, remissa ædilibus talis cura; luxurque mensæ, a fine Actiaci belli, ad ea arma quîs Ser. Galba rerum adeptus est, per annos centum profusis sumptibus exerciti, paullatim exolevêre. Causas ejus mutationis quærere libet. Dites olim familiæ nobilium, aut claritudine insignes, studio magnificentiæ prolabeantur: nam etiam tum plebem, socios, regna colere, & collicitum: ut quisque opibus, domo, paratu speciosus, per nomen & clientelas inlustrior habebatur: postquam cædibus sævitum, & magnitudo famæ exitio erat; ceteri ad sapientiora convertêre: simul novi homines e municipiis & coloniis, atque etiam provinciis, in senatum crebrò adsumpti, domesticam parcimoniam intulerunt: & quamquam fortunâ, vel industriâ, plerique pecuniosam ad fœnectam pervenirent; mansit tamen prior animus. Sed præcipuus adstricti moris auctor Vespasianus fuit, antiquo ipse cultu victuque: obsequium inde in Principem, & æmulandi amor validior, quàm pœna ex legibus & metus. Nisi fortè rebus cunctis inest quidam velut orbis, ut quemadmodum temporum vices, ita morum vertantur: nec omnia apud priores meliora, sed nostra quoque ætas multa laudis & artium, imitanda posteris tulit.

Verum hæc nobis majores. Certamina ex honesto maneant.

LVI. TIBERIUS, famâ moderationis partâ, quòd ingruentes accusatores represserat, mittit literas ad senatum, quâs “ potestatem tribuniciam” Druso petebat. Id summi fastigii vocabulum Augustus reperit, ne *regis* aut *dictatoris* nomen adsumeret, ac tamen appellatione aliquâ cetera imperia præmineret. M. deinde Agrippam socium ejus potestatis; quo defuncto, Tiberium Neronem delegit, ne successor in incerto foret: sic cohiberi pravas aliorum spes rebatur: simul modestiæ Neronis, & suæ magnitudini fidebat. Quo tunc exemplo, Tiberius Drusum summæ rei admovet; cùm, incolumi Germanico, integrum inter duos judicium tenuisset. Sed principio literarum veneratus deos, “ ut consilia sua reipublicæ prosperarent,” modica de moribus adolescentis, neque in falsum aucta retulit: “ esse illi conjugem & tres liberos, “ eamque ætatem, quâ ipse quondam a divo Augusto ad capeffendum hoc munus vocatus sit. “ Neque nunc properè, sed per octo annos capto “ experimento, compressis seditionibus, compositis bellis, triumphalem & bis consulem, notis laboris participem sumi.”

LVII. PRÆCEPERANT animis orationem patres, quòd quæsitior adulatio fuit: nec tamen repertum, nisi “ ut effigies Principum, aras deûm, templa

“ & arcus,” aliaque solita censerent. Nisi quòd M. Silanus ex contumeliâ consulatûs, honorem Principibus petivit: dixitque pro sententiâ, “ ut “ publicis privatisque monimentis, ad memoriam “ temporum, non consulum nomina præscribe- “ rentur, sed eorum, qui tribuniciam potestatem “ gererent.” At Q. Haterius, cùm “ ejus diei “ senatusconsulta aureis literis figenda in curiâ” censuisset, deridiculo fuit, senex fœdissimæ adulationis tantùm infamiâ usurus.

LVIII. INTER quæ, provinciâ Africâ Junio Blæso prorogatâ, Servius Maluginensis flamen Dialis, ut Asiam forte haberet postulavit; frustra vulgatum dictitans “ non licere Dialibus egredi “ Italiâ: neque aliud jus suum, quàm Martiali- “ um, Quirinaliumque flaminum: porro si hi “ duxissent provincias, cur Dialibus id vetitum? “ nulla de eo populi scita, non in libris cærimo- “ niarum reperiri. Sæpe pontifices Dialia sacra “ fecisse, si flamen valetudine, aut munere publi- “ co, impediretur. Sex & septuaginta annis post “ Cornelii Merulæ cædem, neminem suffectum; “ neque tamen cessavisse religiones. Quòd si per “ tot annos possit non creari, nullo sacrorum dam- “ no; quantò faciliùs abfuturum, ad unius anni “ proconsulare imperium? Privatis olim simul- “ tatibus effectum, ut a pontificibus maximis ire “ in provincias prohiberentur: nunc deùm mu-

“nere, summum pontificum etiam summum hominum esse, non æmulationi, non odio, aut privatis adfectionibus obnoxium.”

LIX. ADVERSUS quæ cum augur Lentulus, aliique variè differerent, eò decursum est, “ut pontificis maximi sententiam opperirentur.” Tiberius, dilatâ notione de jure flaminis, decretas ob tribuniciam Drusi potestatem cærimonias temperavit; nominatim arguens “insolentiam sententiæ, aureasque literas contra patrium morem.” Recitatæ & Drusi epistolæ, quamquam ad modestiam flexæ, pro superbissimis accipiuntur: “Huc decidisse cuncta, ut ne juvenis quidem, tanto honore accepto, adiret Urbis deos, ingrederetur senatum, auspicia saltem gentile apud solum inciperet? Bellum scilicet, aut diverso terrarum distineri, litora & lacus Campaniæ cum maximè peragrantem: sic imbui rectorem generis humani: id primum e paternis consiliis discere: sanè gravaretur aspectum civium senex Imperator, fessamque ætatem, & actos labores prætenderet: Druso quod, nisi ex adrogantiâ, impedimentum?”

LX. SED Tiberius, vim principatus sibi firmans, imaginem antiquitatis senatui præbebat, postulata provinciarum ad disquisitionem patrum mittendo. Crebrescebat enim Græcas per urbes licentia atque impunitas asyla statuendi. Comple-

bantur templa pessimis fervitiorum : eodem subsidio obærari adversum creditores, suspectique capitalium criminum receptabantur. Nec ullum satis validum imperium erat coercendis seditionibus populi, flagitia hominum, ut cærimonias deum, protegentis. Igitur placitum, ut mitterent civitates jura, atque legatos. Et quædam, quod falsò usurpaverant, sponte omisère: multæ vetustis superstitionibus, aut meritis in populum Romanum fidebant. Magnaque ejus diei species fuit, quo senatus majorum beneficia, sociorum pacta, regum etiam, qui ante vim Romanam valuerant, decreta, ipsorumque numinum religiones intropexit; libero, ut quondam, quid firmaret mutaretve.

LXI. PRIMI omnium Ephesii adiére, memorantes : “ Non, ut vulgus crederet, Dianam atque Apollinem Delo genitos : esse apud se Cenchrium amnem, lucum Ortygiam, ubi Latonam, partu gravidam, & oleæ, quæ tum etiam maneat, adnissam, edidisse ea numina : deorumque monitu sacratum nemus. Atque ipsum illic Apollinem, post interfectos Cyclopas, Jovis iram vitavisse. Mox Liberum patrem bello victorem, supplicibus Amazonum, quæ aram infederant, ignovisse. Auctam hinc, concessu Herculis, cum Lydiâ potiretur, cærimoniam

“ templo : neque Perfarum ditione, deminutum
 “ jus. Pòst Macedonas, dein nos servavisse.”

LXII. PROXIMO Magnetes L. Scipionis, & L. Sullæ constitutis nitēbantur : quorum ille Antiocho, hic Mithridate, pulsus, fidem atque virtutem Magnetum decoravēre, “ uti Dianæ Leucophry-
 “ enæ perfugium inviolabile foret.” Aphrodisienses posthac, & Stratonicensēs dictatoris Cæsaris, ob vetusta in partes merita, & recens divi Augusti decretum attulēre. Laudati, “ quòd Parthorum
 “ inruptionem, nihil mutatâ in populum Romanum constantiâ, pertulissent.” Sed Aphrodisiensium civitas, Veneris ; Stratonicensium, Jovis & Triviæ religionem tuebantur. Altiùs Hierocæsarienses exposuēre, “ Persicam apud se Dianam ; delubrum, rege Cyro, dicatum :” & memorabantur “ Perpernæ, Isaurici,” multaque alia imperatorum nomina, qui non modò templo, sed duobus millibus passuum eamdem sanctitatem tribuerant. Exin Cyprii tribus delubris, quorum vetustissimum Paphiæ Veneri auctor Aërias, pòst filius ejus Amathus Veneri Amathusiæ, & Jovi Salaminio Teucer, Telamonis patris irâ profugus, posuissent.

LXIII. AUDITÆ aliarum quoque civitatum legationes. Quorum copiâ fessi patres, & quia studiis certabatur, consulibus permiscere, “ ut perspec-
 “ to jure, & si qua iniquitas involveretur, rem in-

“tegram rursum ad senatum referrent.” Consules super eas civitates, quas memoravi, “apud Pergamum Æsculapii compertum asylum” retulerunt: “ceteros obscuris ob vetustatem initiis niti: nam Smyrnæos oraculum Apollinis, cuius imperio Stratonicidi Veneri templum dicaverint: Tenios ejusdem carmen referre, quo sacrare Neptuni effigiem, ædemque jussi sint: propiora Sardonios; Alexandri victoris id donum: neque minùs Milesios Dario rege niti: sed cultus numinum utriusque, Dianam aut Apollinem venerandi. Petere & Creteneses simulacro divi Augusti.” Factaque senatusconsulta, quibus multo cum honore, modus tamen præscribatur; jussique “ipsis in templis figere æra sacrandam ad memoriam, neu specie religionis in ambitionem delaberentur.”

LXIV. SUB idem tempus Juliæ Augustæ valetudo atrox, necessitudinem Principi fecit festinanti in Urbem reditûs: sincerâ adhuc inter matrem filiumque concordia; sive occultis odiis. Neque enim multò antè, cum haud procul theatro Marcelli, effigiem divo Augusto Julia dicaret, Tiberii nomen suo postscripserat; idque ille credebatur, ut inferius majestate Principis, gravi & dissimulatâ offensione abdidisset. Sed tum “supplicia diis, ludique magni” ab senatu decernuntur, “quos pontifices, & augures, & quindecimviri,

“ septemviris simul & sodalibus Augustalibus edere-
 “ rent.” Censuerat L. Apronius, “ ut feciales
 “ quoque iis ludis præfiderent :” contradixit Cæ-
 far, distincto sacerdotiorum jure, & repetitis ex-
 emplis : “ neque enim umquam fecialibus hoc
 “ majestatis fuisse. Ideo Augustales adjectos, quia
 “ proprium ejus domûs sacerdotium esset, pro
 “ quâ vota perfolverentur.”

LXV. EXSEQUI sententias haud institui, nisi
 insignes per honestum, aut notabili dedecore :
 quod præcipuum munus annalium reor, ne vir-
 tutes sileantur, utque pravis dictis factisque ex
 posteritate & infamiâ metus sit. Ceterum tempora
 illa adeò infecta, & adulatione sordida fuere, ut
 non modò primores civitatis, quibus claritudo sua
 obsequiis protegenda erat ; sed omnes consulares,
 magna pars eorum, qui præturâ functi, multique
 etiam pedarii senatores certatim exsurgerent, fœ-
 daque & nimia censerent. Memoriam proditur,
 Tiberium, quotiens curiam egrederetur, Græcis
 verbis in hunc modum eloqui solitum, *o homines*
ad servitutem paratos! scilicet etiam illum, qui
 libertatem publicam nollet, tam projectæ servien-
 tium patientiæ tædebat.

LXVI. PAULLATIM dehinc, ab indecoris ad
 infecta transgrediebantur. C. Silanum, proconfu-
 lem Asiæ, repetundarum a fociis postulatum, Ma-
 mercus Scaurus e consularibus, Junius Otho præ-

tor, Brutidius Niger ædilis, simul corripunt, ob-
jectantque “violatum Augusti numen, spretam
“Tiberii majestatem.” Mamercus antiqua ex-
empla jaciens, “L. Cottam a Scipione Africano,
“Ser. Galbam a Catone censorio, P. Rutilium a
“M. Scauro accusatos.” Videlicet Scipio & Cato
talìa ulciscébantur; aut ille Scaurus, quem proa-
vum suum, opprobrium majorum Mamercus, in-
fami operâ dehonestabat. Junio Othoni literarium
ludum exercere vetus ars fuit: mox Sejani po-
tentiâ senator, obscura initia impudentibus ausis
propellebat. Brutidium artibus honestis copiosum,
&, si rectum iter pergeret, ad clarissima quæque
iturum, festinatio exstimulabat, dum æquales, dein
superiores, postremò suasmēt ipse spes anteire pa-
rat: quod multos etiam bonos pessum dedit, qui,
spretis quæ tarda cum securitate, præmatura vel
cum exitio properant.

LXVII. AUXERE numerum accusatorum Gel-
lius Poplicola & M. Paconius: ille quæstor Silani,
hic legatus. Nec dubium habebatur, sævitix cap-
tarumque pecuniarum teneri reum: sed multa
adgerebantur etiam infontibus periculosa; cūm,
super tot senatores adversos, facundissimis totius
Asiæ, eoque ad accusandum delectis, responderet
solus, & orandi nescius, proprio in metu, qui ex-
ercitam quoque eloquentiam debilitat: non tem-
perante Tiberio, quin premeret voce, vultu, eò

quòd ipse creberrimè interrogabat : neque refellere, aut eludere, dabatur ; ac sæpe etiam confitendum erat, ne frustra quæfivisset. Servos quoque Silani, ut tormentis interrogarentur, actor publicus mancipio acceperat : & ne quis necessariorum juvaret periclitantem, majestatis crimina subdebantur, vinclum & necessitas filendi. Igitur petito paucorum dierum interjectu, defensionem suâ deferuit, ausis ad Cæsarem codicillis, quibus invidiam & preces miscuerat.

LXVIII. TIBERIUS, quæ in Silanum parabat, quò excusatiùs sub exemplo acciperentur, libellos divi Augusti de Voleso Messalâ, ejusdem Asiæ proconsule, factumque in eum senatusconsultum recitari jubet. Tum L. Pisonem sententiam rogat : ille multum de “ clementiâ Principis ” præfatus, “ aquâ atque igni Silano interdendum ” censuit, “ ipsumque in insulam Gyarum relegandum.” Eadem ceteri, nisi quòd Cn. Lentulus “ separanda Silani materna bona (quippe aliâ parte rente geniti) reddendaque filio ” dixit, adnuente Tiberio. At Cornelius Dolabella, dum adulationem longiùs sequitur, increpitis C. Silani moribus, addidit, “ ne quis vitâ probrosus, & operatus infamiâ, provinciam fortiretur ; idque Princeps dijudicaret : nam a legibus delicta puniri : “ quantò fore mitius in ipsos, melius in socios, “ provideri ne peccaretur.”

LXIX. ADVERSUM quæ differuit Cæsar: “Non
“quidem sibi ignara, quæ de Silano vulgaban-
“tur, sed non ex rumore statuendum: inultos
“in provinciis contrà, quàm spes aut metus de
“illis fuerit, egisse: excitari quosdam ad meliora,
“magnitudine rerum; hebescere alios: neque
“posse Principem suâ scientiâ cuncta complecti,
“neque expedire, ut ambitione alienâ trahatur.
“Ideo leges in facta constitui, quia futura in in-
“certo sint: sic a maioribus institutum, ut si
“anteissent delicta, poenæ sequerentur. Ne ver-
“terent sapienter reperta, & semper placita: sa-
“tis onerum Principibus, satis etiam potentiæ:
“minui jura, quotiens gliscat potestas: nec uten-
“dum imperio, ubi legibus agi possit.” Quantò
rarior apud Tiberium popularitas, tantò lætioribus
animis accepta. Atque ille prudens moderandi,
si propriâ irâ non impelleretur, addidit, “insu-
“lam Gyarum immitem & sine cultu hominum
“esse: darent Juniaæ familiæ, & viro quondam
“ordinis ejusdem, ut Cytheram potiùs concede-
“ret: id sororem quoque Silani Torquatam,
“priscæ sanctimonix virginem expetere.” In
hanc sententiam facta discessio.

LXX. Post auditi Cyrenenses, &, accusante
Anchario Prisco, Cæsius Cordus repetundarum
damnatur. L. Ennium, equitem Romanum, ma-
jestatis postulatum, “quòd effigiem Principis

“promiscuum ad usum argenti vertisset,” recipi Cæsar inter reos vetuit; palam aspernante Atcio Capitone, quasi per libertatem. “Non enim debere eripi patribus vim statuendi, neque tantum maleficium impunè habendum: sanè lentus in suo dolore esset; reipublicæ injurias ne largiretur.” Intellexit hæc Tiberius, ut erant magis, quàm ut dicebantur: perstititque intercedere. Capito insignitior infamiâ fuit, quòd humani divinique juris sciens, egregium publicum, & bonas domi artes dehonestavisset.

LXXI. INCESSIT dein religio, quonam in templo locandum foret donum, quod pro valetudine Augustæ equites Romani voverant Equestri Fortunæ: nam etsi delubra ejus deæ multa in Urbe, nullum tamen tali cognomento erat: repertum est ædem esse apud Antium, quæ sic nuncuparetur, “cunctasque cærimonias Italicis in oppidis, temple, & numinum effigies, juris atque imperii Romani esse:” ita donum apud Antium statuitur. Et quando de religionibus tractabatur, dilatum nuper responsum adversus Servium Mulinensem, flaminem Dialem, prompsit Cæsar; recitavitque decretum pontificum: “Quotiens valetudo adversa flaminem Dialem incessisset, ut, pontificis maximi arbitrio, plusquam binoctium abesset: dum ne diebus publici sacrificii, neu sæpius quàm bis eundem in annum.” Quæ,

Principe Augusto constituta, satis ostendebant, annuam absentiam & provinciarum administrationem Dialibus non concedi: memorabaturque L. Metelli, pontificis maximi, exemplum, qui Aulum Postumium, flaminem, attinisset. Ita fors Asiæ in eum, qui consularium Maluginensi proximus erat, conlata.

LXXII. ISDEM diebus Lepidus ab senatu petivit, “ ut basilicam Paulli, Æmilia monimentum, propriâ pecuniâ firmaret ornaretque.” Erat etiam tum in more publica munificentia: nec Augustus arguerat Taurum, Philippum, Balbum, hostiles exuvias, aut exundantes opes, ornatum ad Urbis, & posterum gloriam conferre: quo tum exemplo Lepidus, quamquam pecuniæ modicus, avitum decus recoluit. At Pompeii theatrum igne fortuito haustum, Cæsar exstructurum pollicitus est, “ eò quòd nemo e familiâ restaurando sufficeret, manente tamen nomine Pompeii.” Simul laudibus Sejanum extulit, “ tamquam labore vigilantiaque ejus tanta vis unum intra damnum stetisset;” & censuere patres “ effigiem Sejano, quæ apud theatrum Pompeii locaretur.” Neque multò post Cæsar, cum Junium Blæsum, proconsulem Africæ, triumphi insignibus attolleret, “ dare id se” dixit “ honori Sejani,” cujus ille avunculus erat.

LXXIII. AC TAMEN res Blæsi dignæ decore tali fuère : nam Tacfarinas, quamquam sæpius depulsus, reparatis per intima Africæ auxiliis, huc adrogantiæ venerat, ut legatos ad Tiberium mitteret, “ fedemque” ultro “ sibi atque exercitui suo” postularet, aut “ bellum inexplicabile” minitaretur. Non aliàs magis suâ populi que Romani contumeliâ indoluissè Cæsarem ferunt, quàm “ quòd defertor & prædo, hostium more ageret. Ne Spartaco quidem, post tot “ consularium exercituum clades inultam Italiam urenti, quamquam Sertorii atque Mithridatis “ ingentibus bellis labaret respublica, datum, ut “ pacto in fidem acciperetur : nedum, pulcher- “ rimo populi Romani fastigio, latro Tacfarinas, “ pace & concessione agrorum redimeretur.” Dat negotium Blæso, “ ceteros quidem ad spem pro- “ liceret arma sine noxâ ponendi ; ipsius autem “ ducis quoquo modo potiretur.”

LXXIV. ET RECEPTI eâ veniâ plerique : mox adversum artes Tacfarinatis, haud dissimili modo belligeratum. Nam quia ille robore exercitus impar, furandi melior, plures per globos incursaret, eluderetque, & insidias simul tentaret ; tres incessus, totidem agmina parantur : ex quibus Cornelius Scipio legatus præfuit, quâ prædatio in Leptitanos, & suffugia Garamantum ; alio latere, ne Cirtensium pagi impunè traherentur, propriam manum

Blæsus filius duxit: medio, cum delectis, castella & munitiones idoneis locis imponens, dux ipse arcta & infensa hostibus cuncta fecerat; quia quod inclinarent, pars aliqua militis Romani in ore, in latere, & sæpe a tergo erat: multique eo modo cæsi, aut circumventi. Tunc tripartitum exercitum plures in manus dispergit, præponitque centuriones virtutis expertæ: nec, ut mos fuerat, actâ æstate retrahit copias, aut in hibernaculis veteris provinciæ componit: sed ut in limine belli, dispositis castellis, per expeditos & solitudinum gnaros, mutantem mapalia Tacfarinatem proturbat: donec, fratre ejus capto, regressus est, properantiùs tamen quàm ex utilitate sociorum, relictis per quos resurgeret bellum. Sed Tiberius pro confecto interpretatus, id quoque Blæso tribuit, ut *imperator* à legionibus salutaretur; prisco erga duces honore, qui, bene gestâ republicâ, gaudio & impetu victoris exercitûs conclamabantur: erantque plures simul imperatores, nec super ceterorum æqualitatem: concessit quibusdam & Augustus id vocabulum; ac tunc Tiberius Blæso postremum.

LXXV. OBIERE eo anno viri inlustres, Asinius Saloninus, M. Agrippâ & Pollione Asinio avis, fratre Drufo insignis, Cæsarique progener destinatus: & Capito Ateius, de quo memoravi, principem in civitate locum studiis civilibus ad-

fecutus; sed avo centurione Sullano, patre prætorio. Consulatum ei adceleraverat Augustus, ut Labeonem Antistium, iisdem artibus præcellentem, dignatione ejus magistratûs anteiret. Namque illa ætas duo pacis decora simul tulit: sed Labeo incorruptâ libertate, & ob id famâ celebrator: Capitonis obsequium dominantibus magis probabatur. Illi, quòd præturam intra stetit, commendatio ex injuriâ; huic, quòd consulatum adeptus est, odium ex invidiâ oriebatur.

LXXVI. ET JUNIA, sexagesimo quarto post Philippensem aciem anno, supremum diem explevit, Catone avunculo genita, C. Cassii uxor, M. Bruti soror. Testamentum ejus multo apud vulgum rumore fuit; quia, in magnis opibus, cum ferme cunctos proceres cum honore nominavisset, Cæsarem omisit: quod civiliter acceptum: neque prohibuit quominus laudatione pro rostris, ceterisque sollempnibus funus cohonestaretur. Viginti clarissimarum familiarum imagines antelatae sunt, Manlii, Quinctii, aliaque ejusdem nobilitatis nomina: sed præfulgebant Cassius atque Brutus, eo ipso quòd effigies eorum non visebantur.

B R E V I A R I U M

LIBRI QUARTI.

I. *Æ*LII Sejani origo & mores. II. Militari & senatorio ambitu ad dominationem adspirat. III. Qualem exercituum & reipublicæ statum nactus. VIII. Primas dominandi spes, veneno Druso Cæsari dato, auspicatur, consciâ uxore ejus Livid. Senatum morte Drusi mæstum erigit Tiberius; patribusque commendat, ut imperii heredes, Germanici filios. XII. Iis, matrique Agrippinæ perniciem molitur Sejanus, scelerum ferox. XIII. Aliquot provinciarum legationes & accusationes. Histriones Italiâ pulsi. XV. Templum ab Asiæ civitatibus Tiberio, Liviae, & senatui decretum. XVI. De flamine Diali nova lex. XVII. Neronem & Drusum, Germanici filios, diis commendatos a pontificibus queritur Tiberius. XVIII. Quâ causâ promptissimos Germanici amicos subvertit Sejanus. Alii accusati ac damnati. XXIII. In Africâ bello finem imponit Dola-

bella, cæso Tacfarinate. XXVII. Mota per Italiam servilis belli semina statim oppressa. XXVIII. Vibius Serenus a filio accusatus. P. Suilius, Gremutius Cordus, aliique damnati. XXXVI. Cyzicenis libertas adempta. XXXVII. Tiberius spernit templi honorem ab Hispanis oblatum. XXXIX. Sejanus, nimia fortunâ socors, Liviam sibi uxorem petit. XLI. Matrimonii spe dejectus, Principem ad vitam procul Româ degendam impellit. XLIII. Legationes Græcorum de asylorum jure. XLIV. Mors Cn. Lentuli & L. Domitii. XLV. L. Piso in Hispaniâ interficitur. XLVI. Contusis Thracum gentibus, triumphî insignia accipit Popæus Sabinus. LII. Claudia Pulchra adulterii accusata & damnata. LIII. Agrippina maritum sibi postulat, nec obtinet. LV. Undecim Asiæ urbes certant, in quâ earum templum Tiberii statueretur. Smyrnæi prælati. LVII. Tiberius in Campaniam secedit. Ibi repentino lapidum lapsu periclitantem, opposito corpore, periculo eximit Sejanus, ex eo major, & adversus Germanici stirpem audacior. LX. Neronem aggreditur. LXII. Apud Fidenas amphitheatrî casu quinquaginta hominum millia debilitata, vel obtrita. LXIV. Romæ deustus

*mons Cælius. LXVII. In insulam Capreas se
abdit Tiberius. Sejanus apertis adversum
Agrippinam & Neronem infidiis grassatur.
LXVIII. Titius Sabinus ob amicitiam Germa-
nici ipsis Kalendis Januarii punitur. LXXI.
Mors Juliæ, Augusti neptis. LXXII. Frisii
rebellant, & ægre repressi. LXXV. Agrippi-
na, Germanici filia, Cn. Domitio nupta.*

Hæc sexennio fere gesta.

A. U. C.	J. C.		
DCCLXXVI.	23.	Coff.	{ C. ASINIO Pollione, C. ANTISTIO Vetere.
DCCLXXVII.	24.	Coff.	{ SERGIO CORNELIO Cethego, L. VISELLIO Varrone.
DCCLXXVIII.	25.	Coff.	{ M. ASINIO Agrippâ, COSSO CORNELIO Lentulo.
DCCLXXIX.	26.	Coff.	{ CN. CORNELIO Lentu- lo Gætulico, C. CALVISIO Sabino.
DCCLXXX.	27.	Coff.	{ M. LICINIO Crasso, L. CALPURNIO Pisone,
DCCLXXXI.	28.	Coff.	{ AP. JUNIO Silano, P. SILIO Nervâ,

C. C O R N E L I I

T A C I T I

A N N A L E S.

LIBER QUARTUS.

C. ASINIO, C. Antistio consulibus, nonus Tiberio annus erat compositæ reipublicæ, florentis domûs : (nam Germanici mortem inter prospera ducebat) cùm repentè turbare fortuna cœpit ; sævire ipse, aut sævientibus vires præbere. Initium & causa penes Ælium Sejanum, cohortibus prætorii præfectum, cujus de potentiâ suprà memoravi : nunc originem, mores, &, quo facinore dominationem raptum ierit, expediam. Genitus Vulfiniis, patre Seio Strabone, equite Romano, & primâ juventâ C. Cæsarem, divi Augusti nepotem, sectatus, non sine rumore Apicio diviti & prodigo stuprum veno dedisse : mox Tiberium variis artibus devinxit adeò, ut obscurum adversum alios, sibi uni incautum intectumque efficeret ; non tam solertiâ, (quippe iisdem artibus victus est) quàm deûm irâ in rem Romanam, cujus

pari exitio viguit, ceciditque. Corpus illi laborum tolerans, animus audax: suū obtegens, in alios criminator: juxtā adulatio & superbia: palam compositus pudor, intus summa apiscendi libido: ejusque causā, modò largitio & luxus, sapius industria ac vigilantia, haud minùs noxiæ, quotiens parando regno finguntur.

II. VIM præfecturæ, modicam antea, intendit, dispersas per Urbem cohortes una in castra conducendo; ut simul imperia acciperent, numeroque & robore, & visu inter se, fiducia ipsis, in ceteros metus crederetur. Prætendebat “lasci-
“vire militem diductum: si quid subitum in-
“gruat, majore auxilio pariter subveniri: & se-
“verius acturos, si vallum statuatur procul Urbis
“inlecebris.” Ut perfecta sunt castra, inrepere paullatim militares animos, adeundo, appellando: simul centuriones ac tribunos ipse deligere: neque senatorio ambitu abstinebat, clientes suos honoribus aut provinciis ornando, facili Tiberio, atque ita prono, ut *socium laborum*, non modò in sermonibus, sed apud patres & populum celebraret, colique per theatra & fora effigies ejus, interque principia legionum fineret.

III. CETERUM plena Cæsarum domus, juvenis filius, nepotes adulti, moram cupitis adferebant: &, quia vi tot simul corripere intutum, dolus intervalla scelerum poscebat. Placuit tamen occul-

tior via, & a Druso incipere, in quem recenti irâ ferebatur. Nam Drusus impatiens æmuli, & animo commotior, orto fortè jurgio intenderat Sejano manus, & contrâ tendentis os verberaverat. Igitur cuncta tentanti promptissimum visum, ad uxorem ejus Liviam convertere; quæ foror Germanici, formæ initio ætatis indecoræ, mox pulchritudine præcellebat. Hanc, ut amore incensus, adulterio pellexit: & postquam primi flagitii potitus est, (neque femina, amissâ pudicitîâ, alia abnuerit) ad conjugii spem, consortium regni, & necem mariti impulit. Atque illa, cui avunculus Augustus, socer Tiberius, ex Druso liberi, seque ac majores & posteros municipali adultero foedabat; ut pro honestis & præsentibus, flagitiosa & incerta expectaret. Sumitur in conscientiam Eudemus, amicus ac medicus Livæ, specie artis frequens secretis: pellit domo Sejanus uxorem Apicatam, ex quâ tres liberos genuerat, ne pellici suspectaretur. Sed magnitudo facinoris metum, prolationes, diversa interdum consilia adferebat.

IV. INTERIM anni principio, Drusus ex Germanici liberis togam virilem sumpsit; quæque fratri ejus Neroni decreverat senatus, repetita: addidit orationem Cæsar, multâ cum laude filii sui, “quod patriâ benevolentîâ in fratris liberos foret.” Nam Drusus (quamquam arduum sit,

eòdem loci potentiam & concordiam esse) æquus adolescentibus, aut certè non adversus habebatur. Exin vetus & sæpe simulatum proficiscendi in provincias consilium refertur: “multitudinem veteranorum” prætexebat Imperator, & “delectibus supplendos exercitus: nam voluntarium militem deesse; ac si suppeditet, non eadem virtute ac modestiâ agere: quia plerumque inopes ac vagi sponte militiam sumant:” percensuitque cursim numerum legionum, & quas provincias tutarentur. Quod mihi quoque exsequendum reor, quæ tum Romana copia in armis, qui focii reges, quantò sit angustius imperitatum.

V. ITALIAM utroque mari duæ classes, Misenum apud & Ravennam, proximumque Galliæ litus rostratæ naves præsidebant, quas Actiacâ victoriâ captas Augustus in oppidum Forojuliensem miserat, valido cum remige. Sed præcipuum robur Rhenum juxta, commune in Germanos Gallosque subsidium, octo legiones erant. Hispaniæ recens perdomitæ, tribus habebantur. Mauros Juba rex acceperat, donum populi Romani. Cetera Africæ, per duas legiones, parique numero Ægyptus: dehinc initio ab Syriâ usque ad flumen Euphraten, quantum ingenti terrarum sinu ambitur, quatuor legionibus coercita; accolis Ibero, Albanoque, & aliis regibus, qui magnitu-

dine nostrâ proteguntur adversum externa impéria. Et Thraciam Rhœmetalces, ac liberi Cotyis; ripamque Danubii, legionum duæ in Pannoniâ, duæ in Mœsiâ attinebant: totidem apud Dalmatiam locatis, quæ positu regionis a tergo illis, ac, si repentinum auxilium Italia posceret, haud procul accirentur. Quamquam insideret Urbem proprius miles, tres Urbanæ, novem prætorix cohortes, Etruriâ ferme Umbriâque delectæ, aut vetere Latio, & coloniis antiquitus Romanis. At apud idonea provinciarum sociæ triremes, alæque, & auxilia cohortium: neque multò fecus in iis virium: sed persequi incertum fuerit, cum ex usu temporis huc illuc mearent, gliscerent numero, & aliquando minuerentur.

VI. CONGRUENS crediderim recensere ceteras quoque reipublicæ partes, quibus modis ad eam diem habitæ sint; quando Tiberio mutati in deterius principatûs initium ille annus attulit. Jam primùm publica negotia, & privatorum maxima, apud patres tractabantur: dabaturque primoribus differere; & in adulationem lapsos, cohibebat ipse. Mandabatque honores, nobilitatem majorum, claritudinem militiæ, inlustres domi artes spectando; ut satis constaret, non alios potiores fuisse. Sua consulibus, sua prætoribus species: minorum quoque magistratuum exercita potestas; legesque, si maiestatis quæstio eximeretur, bono in usu. At

frumenta, & pecuniæ vectigales, cetera publicorum fructuum, societatibus equitum Romanorum agitabantur. Res suas Cæsar spectatissimo cuique, quibusdam ignotis ex famâ mandabat; semelque adsumpti tenebantur; prorsus sine modo, cum plerique iisdem negotiis infenescerent. Plebes acri quidem annonâ fatigabatur: sed nulla in eo culpa ex principe: quin infecunditati terrarum, aut asperis maris obviam iit, quantum impendio, diligentiaque poterat. Et ne provinciæ novis oneribus turbarentur, utque vetera, sine avaritiâ aut crudelitate magistratuum, tolerarent, providebat: corporum verbera, ademptiones bonorum aberant.

VII. RARI per Italiam Cæsaris agri; modesta servitia, intra paucos liberos domus: ac si quando cum privatis disceptaret, forum & jus. Quæ cuncta, non quidem comi viâ, sed horridus, ac plerumque formidatus, retinebat tamen, donec morte Drusi verterentur: nam dum superfuit, mansere; quia Sejanus, incipiente adhuc potentia, bonis consiliis notescere volebat; & ultor metuebatur, non occultus odii, & crebrò querens, “ incolumi filio, adiutorem imperii alium
“ vocari: & quantum superesse ut collega dica-
“ tur? Primas dominandi spes in arduo: ubi sis
“ ingressus, adesse studia & ministros: exstructa
“ jam, sponte præfecti, castra; datos in manum

“ milites : cerni effigiem ejus in monimentis Cn.
“ Pompeii : communes illi cum familiâ Druforum
“ fore nepotes : precandam post hæc modestiam,
“ ut contentus esset.” Neque rarò, neque apud
paucos talia jaciebat : & secreta quoque ejus, corruptâ uxore, prodebantur.

VIII. IGITUR Sejanus maturandum ratus, deligit venenum, quo paullatim inrepente, fortuitus morbus adsimularetur : id Druso datum per Lygdum spadonem, ut octo post annos cognitum est. Ceterùm Tiberius per omnes valetudinis ejus dies, nullo metu, an ut firmitudinem animi ostentaret, etiam defuncto, necdum sepulto, curiam ingressus est : consulesque, fede vulgari, per speciem mæstitiæ sedentes, honoris locique admonuit ; & effusum in lacrimas senatum, victo gemitu, simul oratione continuâ erexit. “ Non quidem sibi ignarum, posse argui, quòd tam recenti dolore subierit oculos senatûs : vix propinquorum adloquia tolerari, vix diem aspici a plerisque lugentium : neque illos imbecillitatis damnandos ; se tamen fortiora solatia e complexu rei publicæ petivisse.” Miseratusque “ Augustæ extremam senectam, rudem adhuc nepotum, & vergentem ætatem suam, ut Germanici liberi, unica præsentium malorum levamenta, inducerentur,” petivit. Egressi consules firmatos adloquio adolescentulos, deductosque ante Cæsa-

rem statuunt. Quibus adprehensis, "Patres conscripti, hos," inquit, "orbatos parente, tradidi patruo ipsorum, precatusque sum, quamquam esset illi propria soboles, ne secus quam suum sanguinem foveret ac tolleret, sibi & posteris conformaret. Erepto Druso, preces ad vos converto, diisque & patriâ coram obtestor, Augusti pronepotes, clarissimis majoribus gentibus suscipite, regite: vestram meamque vicem explete. Hi vobis, Nero & Druse, parentum loco: ita nati estis, ut bona malaque vestra ad rempublicam pertineant."

IX. MAGNO ea fletu, & mox precationibus faustis audita; ac, si modum orationi posuisset, misericordiâ suâ gloriâque animos audientium impleverat: ad vana & totiens inrisa revolutus, "de reddendâ republicâ: utque consules, seu quis alius, regimen susciperent," vero quoque & honesto fidem dempsit. Memoriam Drusi eadem, quæ in Germanicum, decernuntur; plerisque additis, ut ferme amat posterior adulatio. Funus imaginum pompâ maximè inlustre fuit, cum origo Juliæ gentis Æneas, omnesque Albanorum reges, & conditor Urbis Romulus, post Sabina nobilitas, Attus Clausus, ceteræque Claudiorum effigies, longo ordine spectarentur.

X. IN TRADENDA morte Drusi, quæ plurimis maximèque fidis auctoribus memorata sunt, retu-

li : sed non omiserim eorumdem temporum rumore, validum adeò, ut nondum exoleſcat. “ Corruptâ ad ſcelus Liviâ, Sejanum Lygdi quod-
“ que ſpadonis animum ſtupro vinxiffe : quòd is
“ Lygdus ætate atque formâ carus domino, in-
“ terque primores miniſtros erat : deinde, inter
“ conſcios ubi locus veneficii tempusque compo-
“ ſita ſint, eò audaciæ proveſtum, ut verteret ;
“ & occulto indicio Druſum veneni in patrem ar-
“ guens, moneret Tiberium, vitandam potionem,
“ quæ prima ei, apud filium epulanti, offerretur.
“ Eâ fraude tum ſenem, poſtquam convivium
“ inierat, exceptum poculum Druſo tradidiſſe ;
“ atque illo ignaro, & juveniliter hauriente, auc-
“ tam ſuſpicionem, tamquam metu & pudore,
“ ſibiſmet inrogaret mortem, quam patri ſtrux-
“ erat.”

XI. HÆC vulgò jaçtata, ſuper id, quòd nullo auctore certo firmantur, promptè refutaveris. Quis enim mediocri prudentiâ, nedum Tiberius, tantis rebus exercitus, inaudito filio exitium offerret, idque ſuâ manu, & nullo ad pænitendum regreſſu? Quin potiùs miniſtrum veneni excrucicaret, auctorem exquireret ; inſitâ denique, etiam in extraneos, cunctatione & morâ, adverſum unicum, & nullius antè flagitii compertum, uteretur. Sed quia Sejanus facinorum omnium repertor habebatur, ex nimiâ caritate in eum Cæſaris, & cetero-

rum in utrumque odio, quamvis fabulosa & immania credebantur: atrocior semper famâ erga dominantium exitus. Ordo alioqui sceleris per Apicatam Sejani proditus, tormentis Eudemi ac Lygdi patefactus est: neque quisquam scriptor tam infensus existit, ut Tiberio objectaret, cum omnia alia conquirent, intenderentque. Mihi tradendi arguendique rumoris causa fuit, ut, claro sub exemplo, falsas auditiones depellerem, peteremque ab iis, quorum in manus cura nostra venerit, ne divulgata atque incredibilia, avidè accepta, veris, neque in miraculum corruptis, antehabeant.

XII. CETERUM laudante filium pro rostris Tiberio, senatus populusque habitum ac voces dolentum simulatione magis quàm libens induebat, domumque Germanici revirescere occulti lætabantur. Quod principium favoris, & mater Agrippina, spem malè tegens, perniciem adceleravêre. Nam Sejanus, ubi videt mortem Drusi inultam interfectoibus, sine mærore publico esse, ferox scelerum, & quia prima provenerant, volutare secum, quonam modo Germanici liberos perverteret, quorum non dubia successio: neque spargi venenum in tres poterat, egregiâ custodum fide, & pudiciâ Agrippinæ impenetrabili. Igitur contumaciâ ejus infectari, vetus Augustæ odium, recentem Livix conscientiam exagitare, ut “super-

“bam, fecunditate subnixam, popularibus studiis
“inhiare dominationi,” apud Cæsarem arguerent.
Atque hæc callidis criminatoribus : inter quos delegerat Julium Postumum, per adulterium Mutiliæ Priscæ inter intimos aviæ, & consiliis suis peridoneum : quia Prisca, in animo Augustæ valida, anum, suapte naturâ potentiæ anxiam, infociabilem nurui efficiebat. Agrippinæ quoque proximi inliciebantur, pravis sermonibus tumidos spiritus perstimulare.

XIII. AT TIBERIUS, nihil intermissâ rerum curâ, negotia pro solatiis accipiens, jus civium, preces sociorum tractabat. Factaque, auctore eo, senatusconsulta, “ut civitati Cibyriticæ apud
“Asiam, Ægienti apud Achaiam motu terræ
“labefactis, subveniretur remissione tributi in
“triennium.” Et Vibius Serenus, proconsul ulterioris Hispaniæ, de vi publicâ damnatus, ob atrocitatem morum, in insulam Amorgum deportatur. Carfidius Sacerdos, reus, tamquam frumento hostem Tacfarinatem juvisset, absolvitur ; ejusdemque criminis C. Graccus. Hunc comitem exsilii admodum infantem, pater Sempronius in insulam Cercinam tulerat. Illic adultus inter extorres, & liberalium artium nescios, mox per Africam ac Siciliam mutando fordidas merces sustentabatur : nec tamen effugit magnæ fortunæ pericula. Ac ni Ælius Lamia, & L. Apronius,

qui Africam obtinuerant, infontem protexissent, claritudine infausti generis, & paternis adversis foret abstractus.

XIV. Is quoque annus legationes Græcarum civitatum habuit, Samiis "Junonis," Cois "Æsculapii delubro, vetustum asyli jus ut firmaretur," petentibus. Samii decreto Amphictyonum nitebantur, quibus præcipuum fuit rerum omnium iudicium, quâ tempestate Græci, conditis per Asiam urbibus, orâ maris potiebantur. Neque dispar apud Coos antiquitas; & accedebat meritum ex loco. Nam cives Romanos templo Æsculapii induxerant, cùm, iussu regis Mithridatis, apud cunctas Asiæ insulas & urbes trucidarentur. Variis dehinc & sæpius inritis prætorum questibus, postremò Cæsar "de immodestiâ histrionum" retulit. "Multa ab iis in publicum cum seditiosè, fœda per domos tentari: Oscum quondam ludicrum, levissimæ apud vulgum oblectationis, eò flagitiorum & virium venisse, ut auctoritate patrum coercendum sit." Pulsatum histriones Italiâ.

XV. IDEM annus alio quoque luctu Cæsarem adficit, alterum ex geminis Drusi liberis extinguendo: neque minùs morte amici. Is fuit Lucilius Longus, omnium illi tristium lætorumque socius, unusque e senatoribus Rhodii secessus comes. Ita, quamquam novo homini, censorium

funus, effigiem apud forum Augusti, publicâ pecuniâ patres decrevêre; apud quos etiam tum cuncta tractabantur: adeò ut procurator Asiæ Lucilius Capito, accusante provinciâ, causam dixerit, magnâ cum adseveratione Principis, “non se jus nisi in servitia, & pecunias familiares dedisse: quòd si vim prætoris usurpasset, manibusque militum usus foret, sprete in eo mandata sua: audirent socios.” Ita reus, cognito negotio, damnatur. Ob quam ultionem, & quia priore anno in C. Silanum vindicatum erat, decrevêre Asiæ urbes “templum Tiberio matricque ejus, ac senatui.” Et permissum statuere: egitque Nero grates eâ causâ patribus atque avo, lætas inter audientium adfectiones, qui, recenti memoriâ Germanici, illum aspici, illum audiri rebantur: aderantque juveni modestia, ac forma, principe viro digna, notis in eum Sejani odiis, ob periculum gratiora.

XVI. SUB idem tempus “de flamine Diali, in locum Servii Maluginensis defuncti legendo, simul rogandâ novâ lege,” differuit Cæsar. “Nam patricios confarreatis parentibus genitos, tres simul nominari, ex quibus unus legeretur, vetusto more; neque adesse, ut olim, eam copiam, omisâ confarreandi adfuetudine, aut inter paucos retentâ: pluresque ejus rei causas” adferebat; “potissimam, penes incuriam virorum

“feminarumque. Accedere ipsius cærimoniæ
 “difficultates, quæ consultò vitarentur; & quan-
 “do exiret e jure patrio, qui id flaminium apif-
 “ceretur, quæque in manum flaminis conveni-
 “ret. Ita medendum senatûs decreto, aut lege;
 “sicut Augustus quædam ex horridâ illâ anti-
 “quitate, ad præsentem usum flexisset.” Igitur
 tractatis religionibus, placitum “instituto flami-
 “num nihil demutari:” sed lata lex, quâ “fla-
 “minica Dialis sacrorum causâ in potestate viri,
 “cetera promiscuo feminarum jure ageret:” &
 filius Maluginensis patri suffectus. Utque glisce-
 ret dignatio sacerdotum, atque ipsis promptior
 animus foret ad capeffendas cærimonias, decre-
 tum “Corneliæ virgini, quæ in locum Scantiæ
 “capiebatur, L.L.S. \overline{xx} ; & quotiens Augusta
 “theatrum introisset, ut sedes inter Vestalium
 “consideret.”

XVII. CORNELIO Cethego, Visellio Varrone
 consulibus pontifices, eorumque exemplo ceteri
 sacerdotes, cùm pro incolumitate Principis vota
 fusciperent, Neronem quoque & Drusum iisdem
 diis commendavêre; non tam caritate juvenum,
 quàm adulatione: quæ moribus corruptis, per-
 inde anceps si nulla, & ubi nimia est. Nam Ti-
 berius haud umquam domui Germanici mitis,
 tum verò “æquari adolescentes senectæ suæ,”
 impatienter indoluit: accitosque pontifices per-

cunctatus est, “ num id precibus Agrippinæ, “ aut minis tribuissent.” Et illi quidem, quamquam abnuerent, modicè perstricti, (etenim pars magna e propinquis ipsius, aut primores civitatis erant :) ceterùm in senatu, oratione monuit in posterum, “ ne quis mobiles adolescentium animos, præmaturis honoribus ad superbiam extolleret.” Instabat quippe Sejanus, incusabatque “ diductam civitatem, ut civili bello : esse “ qui se partium Agrippinæ vocent : ac ni resistatur, fore plures : neque aliud gliscentis discordiæ remedium, quàm si unus alterve maxime imè prompti subverterentur.”

XVIII. QUÆ CAUSA C. Silium, & Titium Sabinum, adgreditur : amicitia Germanici perniciosâ utrique ; Silio &, quòd ingentis exercitûs septem per annos moderator, partisque apud Germaniam triumphalibus, Sacroviriani belli victor, quantò majore mole procideret, plus formidinis in alios dispergebatur. Credebant plerique auctam offensionem ipsius intemperantiâ, immodicè jactantis, “ suum militem in obsequio duravisse, “ cùm alii ad seditiones prolaberentur : neque “ mansurum Tiberio imperium, si iis quoque legionibus cupido novandi fuisset.” Destruï per hæc fortunam suam Cæsar, imparemque tanto merito rebatur. Nam beneficia eò usque læta

sunt, dum videntur exsolvi posse : ubi multum antevenêre, pro gratiâ odium redditur.

XIX. ERAT uxor Silio Sofia Galla, caritate Agrippinæ invisâ Principi. Hos corripî, dilato ad tempus Sabino, placitum : immissusque Varro consul, qui "paternas inimicitias" obtendens, odiis Sejani per dedecus suum gratificabatur. Precante reo, "brevem moram, dum accusator consulatu abiret," adversatus est Cæsar : "solitum quippe magistratibus, diem privatis dicere : nec infringendum consulis jus, cujus vigiliis niteretur, ne quod respublica detrimentum caperet." Proprium id Tiberio fuit, scelera nuper reperta priscis verbis obtegere. Igitur multâ adseveratione, quasi aut legibus cum Silio ageretur, aut Varro consul, aut illud respublica esset, coguntur patres ; silente reo, vel si defensionem cœptaret, non occultante, cujus irâ premeretur. "Conscientiâ belli Sacrovir diu dissimulatus, victoria per avaritiam fœdata, & uxor Sofia" arguebantur : nec dubiè repetundarum criminibus hærebant : sed cuncta quæstione majestatis exercita ; & Silius imminentem damnationem voluntario fine prævertit.

XX. SÆVITUM tamen in bona, non ut stipendiariis pecuniæ redderentur, quorum nemo repetebat : sed liberalitas Augusti avulsa, computatis singillatim quæ fisco petebantur : ea prima

Tiberio erga pecuniam alienam diligentia fuit. Sofia in exilium pellitur Afinii Galli sententiâ, qui “ partem bonorum publicandam, pars ut liberis relinqueretur,” censuerat. Contrâ M. Lepidus “ quartam accusatoribus, secundum necessitudinem legis, cetera liberis” concessit. Hunc ego Lepidum, temporibus illis, gravem & sapientem virum fuisse comperio. Nam pleraque ab sævis adulationibus aliorum, in melius flexit: neque tamen temperamenti egebat, cum æquabili auctoritate & gratiâ apud Tiberium vigeret. Unde dubitare cogor, fato & forte nascendi, ut cetera, ita principum inclinatio in hos, offensio in illos: an sit aliquid in nostris consiliis, liceatque inter abruptam contumaciam, & deforme obsequium, pergere iter ambitione ac periculis vacuum. At Messalinus Cotta, haud minus claris majoribus, sed animo diversus, censuit “ cavendum senatus-consulto, ut quamquam infantes magistratus, & culpæ alienæ nescii, provincialibus uxorum criminibus, perinde quàm suis plecterentur.”

XXI. Actum dehinc de Calpurnio Pisone, nobili ac feroci viro. Is namque, ut retuli, “ cessurum se Urbe ob factiones accusatorum,” in senatu clamitaverat: & spretâ potentiâ Augustæ, trahere in jus Urgulanium, domoque Principis excire ausus erat. Quæ in præsens Tiberius civiliter habuit: sed in animo revolvente iras, etiam si

impetus offensionis languerat, memoria valebat : Pisonem Q. Granius secreti sermonis inculcavit, adversum majestatem habiti : adjecitque “ in domo “ ejus venenum esse, eumque gladio accinctum “ introire curiam.” Quod, ut atrocius vero, transmissum : ceterorum, quæ multa cumulabantur, receptus est reus ; neque peractus, ob mortem opportunam. Relatum & de Cassio Severo exsule, qui fordidæ originis, maleficæ vitæ, sed orandi validus, per immodicas inimicitias, ut iudicio jurati senatûs Cretam amoveretur, effecerat : atque illic eadem actitando, recentia veteraque odia advertit : bonisque exutus, interdicto igni atque aquâ, saxo Seriphio confenuit.

XXII. PER idem tempus Plautius Silvanus, prætor, incertis causis Aproniam conjugem in præceps jecit ; tractusque ad Cæsarem ab L. Apronio socero, turbatâ mente respondit, tamquam “ ipse somno gravis, atque eò ignarus, & uxor “ sponte mortem sumpsisset.” Non cunctanter Tiberius pergit in domum, visit cubiculum ; in quo reluctantis & impulsæ vestigia cernebantur. Refert ad senatum, datisque iudiciis, Urgulania, Silvani avia, pugionem nepoti misit. Quod perinde creditum, quasi Principis monitu, ob amicitiam Augustæ cum Urgulaniâ. Reus, frustra tentato ferro, venas præbuit exsolvendas. Mox Numantina, prior uxor ejus, accusata “ injecisse

“ carminibus & veneficiis vecordiam marito,” infons judicatur.

XXIII. IS DEMUM annus populum Romanum longo adversum Numidam Tacfarinatem bello absolvit. Nam priores duces, ubi impetrando triumphalium insigni sufficere res suas crediderant, hostem omittebant: jamque tres laureatæ in Urbe statuæ; & adhuc raptabat Africam Tacfarinas; auctus Maurorum auxiliis, qui Ptolemæo, Jubæ filio, juventâ incurioso, libertos regios, & servilia imperia bello mutaverant. Erat illi prædarum receptor, ac focius populandi, rex Garamantum; non ut cum exercitu incederet, sed missis levibus copiis, quæ ex longinquo in majus audiebantur: ipsâque e provinciâ, ut quis fortunæ inops, moribus turbidus, promptiùs ruebant, quia Cæsar, post res a Blæso gestas, quasi nullis jam in Africâ hostibus, reportari nonam legionem jusserat: nec proconsul ejus anni P. Dolabella retinere ausus erat, jussu Principis magis, quàm incerta belli, metuens.

XXIV. IGITUR Tacfarinas, disperso rumore, “ rem Romanam aliis quoque ab nationibus lacerari, eoque paullatim Africâ decedere, ac “ posse reliquos circumveniri, si cuncti, quibus “ libertas servitio potior, incubuissent;” auget vires, positisque castris, Thubuscum oppidum circumfidet. At Dolabella, contracto quod erat

militum, terrore nominis Romani, & quia Numidæ peditum aciem ferre nequeunt, primo suū incesſu ſolvit obſidium, locorumque opportuna permuniuit : ſimul principes Muſulanorum, defectionem cœptantes, ſecuri percutit. Dein, quia pluribus adverſum Tacfarinatem expeditionibus cognitum, non gravi, nec uno incurſu confeſtandum hoſtem vagum ; excito cum popularibus rege Ptolemæo, quatuor agmina parat, quæ legatis aut tribunis data : & prædatorias manus, delecti Maurorum duxere : ipſe conſultor aderat omnibus.

XXV. Nec multò poſt adfertur, “ Numidas
“ apud caſtellum ſemirutum, ab ipſis quondam
“ incenſum, cui nomen Auzea, poſitis map-
“ libus conſediſſe ; ſiſos loco, quia vaſtis circum
“ ſaltibus claudebatur.” Tum expeditæ cohortes
alæque, quam in partem ducerentur ignaræ, ci-
to agmine rapiuntur. Simulque cœptus dies, &
concentu tubarum, ac truci clamore aderant ſemi-
ſomnos in barbaros : præpeditis Numidarum e-
quis, aut diverſos paſtus pererrantibus. Ab Ro-
manis confertus pedes, diſpoſitæ turmæ, cuncta
prælio proviſa : hoſtibus contrà omnium neſciis,
non arma, non ordo, non conſilium, ſed peco-
rum modo, trahi, occidi, capi. Inſenſus miles
memoriâ laborum, & adverſum eludentes opta-
tæ totiens pugnæ, ſe quiſque ultione & ſan-

guine explebant. Differtur per manipulos, “ Tacfarinatem omnes, notum tot præliis, con-
“ sectentur: non, nisi duce interfecto, requiem
“ belli fore.” At ille, dejectis circum stipatori-
bus, victoque jam filio, & effusis undique Roma-
nis, ruendo in tela, captivitatem haud inultâ
morte effugit. Isque finis armis impositus.

XXVI. DOLABELLÆ petenti abnuuit trium-
phalia Tiberius, Sejano tribuens, ne Blæsi avun-
culi ejus laus obsolesceret. Sed neque Blæsus i-
deo inlustrior, & huic negatus honor gloriam in-
tendit. Quippe minore exercitu, insignes capti-
vos, cædem ducis, bellicque confecti famam de-
portarat. Sequebantur & Garamantum legati, ra-
rò in Urbe visi, quos, Tacfarinate cæso, perculsa
gens, nec culpæ nescia, ad satisfaciendum populo
Romano miserat. Cognitis dehinc Ptolemæi per
id bellum studiis, repetitus ex vetusto mos, mis-
susque e senatoribus, qui scipionem eburnum,
togam pictam, antiqua patrum munera, daret,
“ regemque & focium atque amicum” appella-
ret.

XXVII. EADEM æstate, mota per Italiam ser-
vilis belli femina fors oppressit. Auctor tumul-
tûs T. Curtius, quondam prætoris cohortis mi-
les, primò cœtibus clandestinis, apud Brundisium
& circumjecta oppida; mox positis propalam li-
bellis, ad libertatem vocabat agrestia per lon-

ginguos saltus & ferocia servitia; cùm, velut munere deùm, tres biremes adpulêre ad usus commearum illo mari. Et erat iisdem regionibus Curtius Lupus, quæstor, cui provincia vetere ex more Calles evenerat. Is, dispositâ classiarum copiâ, cœptantem cùm maximè conjurationem disjecit. Missusque a Cæsare propeè Staius, tribunus, cum validâ manu, ducem ipsum, & proximos audaciæ in Urbem traxit, jam trepidam, ob multitudinem familiarum, quæ gliscebant immensum, minore in dies plebe ingenuâ.

XXVIII. IISDEM consulibus, miseriarum ac sævitæ exemplum atrox, reus pater, accusator filius, (nomen utrique Vibius Serenus) in senatum inducti sunt: ab exilio retractus, inlueque ac squalore oblitus, & tum catenâ vinctus, perorante filio, pater. Paratus adolescens multis munditiis, alacri vultu, “structas Principi insidias, missos in “Galliam concitores belli,” index idem & testis dicebat; adnectebatque, “Cæcilium Cornutum, “prætorium, ministravisse pecuniam:” qui tædio curarum, & quia periculum pro exitio habebatur, mortem in se festinavit. At contrâ reus, nihil infractò animo, obversus in filium, quater vincula, “vocare ultores deos, ut sibi quidem derent exilium, ubi procul tali more ageret; “filium autem quandoque supplicia sequerentur.” Adseverabatque “innocentem Cornu-

“tum, & falsa exterritum: idque facile intellectu, si proderentur alii: non enim se cædem Principis, & res novas, uno socio, cogitasse.”

XXIX. Tum accusator “Cn. Lentulum, & “Seium Tuberone,” nominat: magno pudore Cæsaris, cum primores civitatis, intimi ipsius amici, Lentulus senectutis extremæ, Tubero defecto corpore, tumultus hostilis, & turbandæ reipublicæ arcefferentur. Sed hi quidem statim exempti. In patrem, ex servis quæsitum: & quæstio adversa accusatori fuit: qui scelere vecors, simul vulgi rumore territus, “robur & saxum, “aut parricidarum pœnas” minitantium, cessit Urbe: ac retractus Ravennâ, exsequi accusatorem adigitur; non occultante Tiberio vetus odium, adversus exulem Serenum. Nam post damnatum Libonem, missis ad Cæsarem literis exprobraverat, “suum tantum studium sine fructu fuisse:” addideratque quædam contumaciùs, quàm tutum apud aures superbas & offensionis propiores. Ea Cæsar octo post annos retulit, medium tempus variè arguens; etiam si tormenta, perviciâ servorum, contrà evenissent.

XXX. Dictis dein sententiis, “ut Serenus “more majorum puniretur,” quò molliret invidiam, intercessit. Gallus Asinius, “Gyaro aut “Donusâ claudendum” censere: id quoque aspernatus est, “egenam aquæ utramque infu-

“ iam” referens, “ dandosque vitæ usus, cui vita “ concederetur.” Ita Serenus Amorgum reportatur. Et quia Cornutus suâ manu ceciderat, “ actum de præmiis accusatorum abolendis, si “ quis majestatis postulatus ante perfectum judici- “ um se ipse vitâ privavisset :” ibaturque in eam sententiam, ni durius contraque morem suum palam pro accusatoribus Cæsar, “ inritas leges, “ rempublicam in præcipiti” conquestus esset ; “ subverterent potius jura, quàm custodes eorum “ amoverent.” Sic delatores, genus hominum publico exitio repertum, & pœnis quidem numquam satis coërcitum, per præmia eliciebantur.

XXXI. Hīs tam adfideis, tamque mæstis, modica lætitia interjicitur, quòd C. Cominium, equitem Romanum, probrosi in se carminis convictum, Cæsar precibus fratris, qui senator erat, concessit. Quò magis mirum habebatur, gnarum meliorum, & quæ fama clementiam sequeretur, tristiora malle ; neque enim fœcundiam peccabat ; nec occultum est, quando ex veritate, quando adumbratâ lætitiâ, facta imperatorum celebrentur : quin ipse compositus aliàs, & velut eluctantium verborum, solutiùs promptiùsque eloquebatur, quotiens subveniret. At P. Sullium, quæstorem quondam Germanici, cùm Italiâ arceretur, convictus pecuniam ob rem judicandam cepisse, “ amovendum in insulam”

cenfuit ; tantâ contentione animi, ut & jurando obstringeret, “ e republicâ id effe.” Quod afpere acceptum ad præfens, mox in laudem vertit, regreffo Suilio : quem vidit fequens ætas præpotentem, venalem, & Claudii Principis amicitia diu profpere, numquam bene ufum. Eadem pœna in Catum Firmium fenatorem ftatuitur, tamquam falſis majeflatis criminibus ſororem petiviſſet. Catus, ut retuli, Libonem inlexerat infidiis, deinde indicio perculerat : ejus operæ memor Tiberius, ſed alia prætendens, exſilium deprecatus eſt : quominus ſenatu pelleretur, non obſtitit.

XXXII. PLERAQUE eorum quæ retuli, quæque referam, parva forſitan, & levia memoratu videri, non neſcius ſum : ſed nemo Annales noſtros cum ſcripturâ eorum contenderit, qui veteres populi Romani res compoſuere. Ingentia illi bella, expugnationes urbium, fuſos captosque reges ; aut, ſi quando ad interna præverterent, diſcordias conſulum adverſum tribunos, agrarias frumentariasque leges, plebis & optimatum certamina, libero egreſſu memorabant. Nobis in arcto, & inglorius labor. Immota quippe, aut modicè laceſſita pax, mæſtæ Urbis res, & Princeps proferendi imperii incurioſus erat. Non tamen ſine uſu fuerit, introſpicere illa primo aſpectu levia, ex quibz magnarum sæpe rerum motus oriuntur,

XXXIII. NAM cunctas nationes & urbes populus, aut primores, aut singuli regunt : delecta ex his & confociata reipublicæ forma, laudari facilius, quàm evenire ; vel si evenit, haud diuturna esse potest. Igitur ut olim, plebe validâ, vel cùm patres pollerent, noscenda vulgi natura, & quibus modis temperanter haberetur ; senatûsque & optimatium ingenia qui maximè perdidicerant, callidi temporum & sapientes credebantur : sic converso statu, neque aliâ re Romanâ, quàm si unus imperitet, hæc conquiri tradique in rem fuerit : quia pauci prudentiâ, honesta ab deterioribus, utilia ab noxiis discernunt ; plures, aliorum eventis docentur. Ceterùm ut profutura, ita minimum oblectationis adferunt : nam situs gentium, varietates præliorum, clari ducum exitus, retinent ac redintegrant legentium animum : nos sæva iussa, continuas accusationes, fallaces amicitias, perniciem innocentium, & easdem exitu causas jungimus ; obviâ rerum similitudine, & fatietate. Tum quòd antiquis scriptoribus rarus obrectator ; neque refert cuiusquam, Punicas Romanasve acies lætiùs extuleris : at multorum, qui, Tiberio regente, pœnam vel infamiam subiêre, posterius manent : utque familiæ ipsæ jam extinctæ sint ; reperies qui ob similitudinem morum, aliena malefacta sibi objectari putent : etiam gloria ac

virtus infensos habet, ut nimis ex propinquo diversa arguens. Sed ad incœpta redeo.

XXXIV. CORNELIO Cossio, Asinio Agrippâ Consulibus, Cremutius Cordus postulatur, novo ac tunc primùm audito crimine, quòd, editis annalibus, laudatoque M. Bruto, C. Cassium *Romanorum ultimum* dixisset. Accusabant Satrius Secundus, & Pinarius Natta, Sejani clientes : id perniciosabile reo, & Cæsar truci vultu defensionem accipiens : quam Cremutius, relinquendæ vitæ certus, in hunc modum exorsus est : “ Verba mea, “ patres conscripti, arguuntur : adeò factorum “ innocens sum. Sed neque hæc in Principem, “ aut Principis parentem, quos lex majestatis am- “ plectitur : Brutum & Cassium laudavisse dicor ; “ quorum res gestas cùm plurimi composuerint, “ nemo sine honore memoravit. Titus Livius, “ eloquentiæ ac fidei præclarus in primis, Cn. “ Pompeium tantis laudibus tulit, ut *Pompeianum* “ eum Augustus appellaret : neque id amicitiae “ eorum offecit. Scipionem, Afranium, hunc “ ipsum Cassium, hunc Brutum, nusquam *latrones* “ & *parricidas*, quæ nunc vocabula imponuntur, “ sæpe ut insignes viros nominat. Asinii Pollionis “ scripta, egregiam eorundem memoriam tradunt. Messala Corvinus, *imperatorem suum Cæsarem* prædicabat : & uterque opibusque atque “ honoribus perviguere. Marci Ciceronis libro,

“ quo Catonem cælo æquavit, quid aliud dictator
 “ Cæsar, quàm rescriptâ oratione, velut apud ju-
 “ dices respondit ? Antonii epistolæ, Bruti concio-
 “ nes, falsa quidem in Augustum probra, sed mul-
 “ tâ cum acerbitate habent : carmina Bibaculi &
 “ Catulli, referta contumeliis Cæsarum leguntur.
 “ Sed ipse divus Julius, ipse divus Augustus, &
 “ tulere ista, & reliquere ; haud faciliè dixerim,
 “ moderatione magis, an sapientiâ : namque spre-
 “ ta exolescunt : si irascere, adgnita videntur.”

XXXV. “ Non attingo Græcos, quorum non
 “ modò libertas, etiam libido impunita : aut si
 “ quis advertit, dictis dicta ultus est. Sed max-
 “ imè solutum, & sine obrectatore fuit, prodere
 “ de iis quos mors odio aut gratiæ exemisset. Num
 “ cum armatis Cassio & Bruto, ac Philippenfes
 “ campos obtinentibus, belli civilis causâ popu-
 “ lum per conciones incendio ? An illi quidem
 “ sexagesimum ante annum perempti, quo modo
 “ imaginibus suis noscuntur, quas ne victor qui-
 “ dem abolevit, sic partem memoriæ apud scrip-
 “ tores retinent ? Suum cuique decus posteritas
 “ rependit : nec deerunt, si damnatio ingruit, qui
 “ non modò Cassii & Bruti, sed etiam mei memi-
 “ nerint.” Egreffus dein senatu, vitam abstinen-
 “ tiâ finivit : libros per ædiles cremandos censuere
 “ patres, sed manserunt occultati, & editi. Quò
 “ magis socordiam eorum inridere libet, qui præ-

fenti potentiâ, credunt exstingui posse etiam sequentis ævi memoriam. Nam contrâ, punitis ingeniis, gliscit auctoritas : neque aliud externi reges, aut qui eâdem sævitiâ usi sunt, nisi dedecus sibi, atque illis gloriam peperere.

XXXVI. CETERUM postulandis reis, tam continuus annus fuit, ut feriarum Latinarum diebus, Præfectum Urbis Drusum, auspicandi gratiâ tribunal ingressum, adierit Calpurnius Salvianus in Sex. Marium : quod a Cæsare palam increpitum, causâ exilii Salviano fuit. Objecta publicè Cyzicenis “ incuria cærimoniæ divi Augusti,” additis “ violentiæ criminibus adversum cives Romanos :” & amisere libertatem, quam bello Mithridatis meruerant circumfessi, nec minùs suâ constantiâ, quàm præsidio Luculli, pulso rege. At Fonteius Capito, qui proconsul Asiam curaverat, absolvitur, comperto ficta in eum crimina, per Vibium Serenum : neque tamen id Sereno noxæ fuit, quem odium publicum tutiorem faciebat : nam ut quis districtior accusator, velut sacrosanctus erat : leves, ignobiles, pœnis adficiabantur.

XXXVII. PER idem tempus Hispania ulterior, missis ad senatum legatis, oravit, “ ut exemplo Asiæ delubrum Tiberio matrique ejus exstrueret :” quâ occasione Cæsar, validus alioqui spernendis honoribus, & respondendum ratus iis,

quorum rumore arguebatur “ in ambitionem
“ flexisse,” hujuscemodi orationem cœpit. “ Scio,
“ patres conscripti, constantiam meam a plerisque
“ desideratam, quòd Asiæ civitatibus nuper idem
“ istud petentibus, non sim adversatus : ergo &
“ prioris silentii defensionem, & quid in futurum
“ statuerim, simul aperiam. Cùm divus Augus-
“ tus, sibi atque Urbi Romæ templum apud Per-
“ gamum sisti non prohibuisset ; qui omnia facta
“ dictaque ejus vice legis observem, placitum
“ jam exemplum promptiùs secutus sum, quia
“ cultui meo veneratio senatûs adjungebatur. Ce-
“ terùm ut semel recepisse, veniam habuerit ; ita
“ per omnes provincias effigie numinum sacrari,
“ ambitiosum, superbum : & vaneſcet Augusti
“ honor, si promiscuis adulationibus vulgatur.”

XXXVIII. “ Ego me, patres conscripti, mor-
“ talem esse, & hominum officia fungi, satisque
“ habere, si locum principem impleam, & vos
“ testor, & meminisse posteros volo : qui satis
“ superque memoriæ meæ tribuent, ut majoribus
“ meis dignum, rerum vestrarum providum, con-
“ stantem in periculis, offensionum pro utilitate
“ publicâ non pavidum credant. Hæc mihi in
“ animis vestris templa, hæ pulcherrimæ effigies,
“ & mansuræ : nam quæ faxo struuntur, si judi-
“ cium posterorum in odium vertit, pro sepulchris
“ spernuntur. Proinde socios, cives, & deos ip-

“ Ios precor : hos, ut mihi ad finem usque vitæ,
 “ quietam & intelligentem humani divinique ju-
 “ ris mentem duint ; illos, ut quandoque concef-
 “ fero, cum laude & bonis recordationibus, facta
 “ atque famam nominis mei prosequantur.” Per-
 stititque posthac, secretis etiam sermonibus, asper-
 nari talem suū cultum : quod alii “ modestiam,”
 multi, “ quia diffideret,” quidam, “ ut degene-
 “ ris animi,” interpretabantur. “ Optumos quippe
 “ mortalium, altissima cupere. Sic Herculem &
 “ Liberum apud Græcos, Quirinum apud nos,
 “ deū numero additos. Meliūs Augustum, qui
 “ speraverit. Cetera Principibus statim adesse :
 “ unum insatiabiliter parandum, prosperam suū
 “ memoriam : nam contemptu famæ, contemni
 “ virtutes.”

XXXIX. AT SEJANUS nimiā fortunā socors,
 & muliebri insuper cupidine incensus, promissum
 matrimonium flagitante Liviā, componit ad Cæsa-
 rem codicillos : moris quippe tum erat, quamquam
 præsentem, scripto adire : ejus talis forma fuit.
 “ Benevolentia patris Augusti, & mox pluribus
 “ Tiberii judiciis, ita insuevisse, ut spes vota que
 “ sua non prius ad deos, quàm ad Principum au-
 “ res conferret. Neque fulgorem honorum um-
 “ quam precatum : excubias ac labores, ut unum
 “ e militibus, pro incolumitate Imperatoris malle.
 “ Attamen, quod pulcherrimum, adeptum, ut

“ conjunctione Cæsaris dignus crederetur : hinc
 “ initium spei. Et quoniam audiverit Augustum,
 “ in conlocandâ filiâ, nonnihil etiam de equitibus
 “ Romanis consultavisse : ita si maritus Liviae
 “ quæreretur, haberet in animo amicum, solâ ne-
 “ cessitudinis gloriâ usurum. Non enim exuere
 “ imposita munia : satis æstimare, firmari domum
 “ adversum iniquas Agrippinæ offensiones ; id-
 “ que liberorum causâ. Nam sibi multum fu-
 “ perque vitæ fore, quod tali cum Principe ex-
 “ plevisset.”

XL. AD EA Tiberius, laudatâ pietate Sejani,
 suisque in eum beneficiis modicè percurfis, cùm
 tempus tamquam ad integram consultationem pe-
 tivisset, adjunxit. “ Ceteris mortalibus in eo stare
 “ consilia, quid sibi conducere putent : Princi-
 “ pum diversam esse sortem, quibus præcipua
 “ rerum ad famam dirigenda : ideo se non illuc
 “ decurrere, quod promptum rescriptu : posse
 “ ipsam Liviam statuere, nubendum post Dru-
 “ sum, an in penetribus iisdem tolerandum habe-
 “ ret : esse illi matrem & aviam, propiora con-
 “ filia : simplicius acturum : de inimicitiis pri-
 “ mùm Agrippinæ : quas longè acrius arsuras,
 “ si matrimonium Liviae, velut in partes, domum
 “ Cæsarum distraxisset : sic quoque erumpere æ-
 “ mulationem feminarum, eaque discordiâ ne-
 “ potes suos convelli : quid si intendatur certa-

“ men, tali conjugio? Falleris enim, Sejane, si
 “ te mansurum in eodem ordine putas, & Liviam,
 “ quæ C. Cæsari, mox Druso nupta fuerit, eâ
 “ mente acturam, ut cum equite Romano senef-
 “ cat. Ego ut finam, credisne passuros, qui fra-
 “ trem ejus, qui patrem majoresque nostros, in
 “ summis imperiis videre? Vis tu quidem istum
 “ intra locum sistere: sed illi magistratus & pri-
 “ mores qui, te invito, perrumpunt, omnibusque
 “ de rebus consulunt, excessisse jam pridem eque-
 “ stre fastigium, longèque anteisse patris mei ami-
 “ citias, non occulti ferunt, perque invidiam tuâ
 “ me quoque incusant. At enim Augustus fili-
 “ am suam equiti Romano tradere meditatus est.
 “ Mirum herculè, si, cùm in omnes curas distra-
 “ heretur, immensumque attolli provideret, quem
 “ conjunctione tali super alios extulisset, C. Pro-
 “ culeium, & quosdam in sermonibus habuit, in-
 “ signi tranquillitate vitæ, nullis reipublicæ nego-
 “ tiis permixtos. Sed si dubitatione Augusti mo-
 “ vemur; quantò validius est quòd M. Agrippæ,
 “ mox mihi conlocavit? Atque ego hæc, pro
 “ amicitia, non occultavi: ceterum neque tuis,
 “ neque Livæ destinatis, adversabor. Ipse quid
 “ intra animum volutaverim, quibus adhuc ne-
 “ cessitudinibus immiscere te mihi parem, omit-
 “ tam ad præsens referre: id tantum aperiâ,
 “ nihil esse tam excelsum, quod non virtutes istæ,

“tuusque in me animus mereantur; datoque tempore, vel in senatu, vel in concione non reticebo.”

XLI. RURSUM Sejanus, non jam de matrimonio, sed altiùs metuens, “tacita suspicionum, vulgi rumore, ingruentem invidiam” deprecatur. Ac ne adfidos in domum cœtus arcendo, infringeret potentiam, aut receptando, facultatem criminantibus præberet; huc flexit, ut Tiberium ad vitam procul Româ, amœnis locis degendam, impelleret. Multa quippe providebat: suâ in manu aditus: literarumque magnâ ex parte se arbitrum fore, cùm per milites commearent: mox Cæsarem, vergente jam senectâ, secretoque loci mollitum, munia imperii faciliùs tramissurum: & minui sibi invidiam, ademptâ salutantum turbâ; sublatisque inanibus, verâ potentiâ augere. Igitur paullatim negotia Urbis, populi adcurfus, multitudinem adfluentium increpat, extollens laudibus “quietem & solitudinem: quâ abesse tædia & offensiones, ac præcipua rerum maximè agitari.”

XLII. AC FORTE habita per illos dies de Votieno Montano, celebris ingenii viro, cognitio, cunctantem jam Tiberium perpulit, ut vitandos crederet patrum cœtus vocesque, quæ plerumque veræ & graves coram ingerebantur: nam, postulato Votieno, “ob contumelias in Cæsarem dic-

“tas,” testis Æmilius, e militaribus viris, dum studio probandi cuncta refert, & quamquam inter obstrepentes magnâ adseveratione nititur, audivit Tiberius probra, quîs per occultum lacerbatur: adeoque percussus est, ut “se vel statim, “vel in cognitione purgaturum” clamitaret; precibusque proximorum, adulatione omnium, ægre componeret animum. Et Votienus quidem majestatis pœnis adfectus est. Cæsar objectam sibi adversus reos inclementiam eò pervaciûs amplexus, Aquiliam, adulterii delatam, cum Vario Ligure, quamquam Lentulus Gætulicus, consul designatus, lege Juliâ damnasset, exsilio punivit: Apidiumque Merulam, “quòd in acta divi Augusti non juraverat,” albo senatorio erasit.

XLIII. AUDITÆ dehinc Lacedæmoniorum & Messeniorum legationes; de jure templi Dianæ Limnatidis, “quod suis a majoribus, suâque in “terrâ dicatum,” Lacedæmonii firmabant annalium memoriâ, vatumque carminibus: “sed Macedonis Philippi, cum quo bellassent, armis ademptum, ac pòst C. Cæsaris & M. Antonii sententiâ redditum.” Contrà Messenii, “verem inter Herculis posteros divisionem Peloponnesi” protulêre, “suoque regi Dentheliatem agrum, in quo id delubrum, cessisse: monumentaque ejus rei sculpta saxis, & ære prisco manere. Quòd si vatum, annalium ad testi-

“ monia vocentur, plures sibi ac locupletiores esse: neque Philippum potentiâ, sed ex vero stituisse: idem regis Antigoni, idem imperatoris Mummii iudicium: sic Milesios, permisso publicè arbitrio, postremò Atidium Geminum, prætorem Achaïæ, decrevisse.” Ita secundùm Messenios datum. Et Segeſtani, “ ædem Veneris, montem apud Erycem, vetustate dilapsam, “ restaurari” postulavêre: nota memorantes de origine ejus, & læta Tiberio: suscepit curam libens, ut consanguineus. Tunc tractatæ Massiliensium preces, probatumque P. Rutillii exemplum: namque eum legibus pulsum, civem sibi Smyrnæi addiderant: quo jure Vulcatius Moschus, exsul, in Massilienses receptus, bona sua reipublicæ eorum, ut patriæ reliquerat.

XLIV. OBIERE eo anno viri nobiles, Cn. Lentulus, & L. Domitius. Lentulo super consulatū & triumphalia de Gætulis, gloriæ fuerat bene tolerata paupertas, dein magnæ opes innocentè paratæ & modestè habitæ. Domitium decoravit pater, civili bello maris potens, donec Antonii partibus, mox Cæsaris misceretur. Avus, Pharſalicâ acie, pro optimatibus ceciderat: ipse electus, cui minor Antonia, Octaviâ genita, in matrimonium daretur. Pòst, exercitu flumen Albim transcendit; longiùs penetratâ Germaniâ, quàm quîsquam priorum: easque ob res insignia

triumphi adeptus est. Obiit & L. Antonius, multâ claritudine generis, sed improspérâ : nam patre ejus, Julo Antonio, ob adulterium Juliæ morte punito, hunc admodum adolescentulum, fororis nepotem, seposuit Augustus in civitatem Massiliensem, ubi specie studiorum nomen exilii tegetur. Habitus tamen supremis honor : ossaque tumulo Octaviorum inlata, per decretum senatûs.

XLV. IISDEM consulibus, facinus atrox, in citiore Hispaniâ, admissum a quodam agreste, nationis Terrestinæ : is prætorem provinciæ, L. Pisonem, pace incuriosum, ex improvise in itinere adortus, uno vulnere in mortem adfecit : ac pernitate equi profugus, postquam saltuosos locos attigerat, dimisso equo, per dirupta & avia sequentes frustratus est : neque diu fefellit : nam prehensio ductoque per proximos pagos equo, cujus foret cognitum : & repertus, cum tormentis edere conscios adigeretur, voce magnâ, sermone patrio, “ frustra se interrogari ” clamitavit : “ adfisterent focii ac spectarent : nullam vim tantam doloris fore, ut veritatem eliceret. ” Idemque cum postero ad quæstionem retraheretur, eo nisu proripuit se custodibus, saxoque caput adflixit, ut statim exanimaretur. Sed Piso Terrestinorum dolo cæsus habetur : qui pecunias e publico interceptas, acrius, quàm ut tolerarent barbari, coge-
bat.

XLVI. LENTULO Gætulico, C. Calvisio consulis, decreta triumphi insignia Poppæo Sabino, contusis Thracum gentibus, qui montium editis, inculti, atque eò ferociùs agitabant. Causa motûs, super hominum ingenium, quòd pati delectus, & validissimum quemque militiæ nostræ dare aspernabantur; ne regibus quidem parère nisi ex libidine soliti; aut, si mitterent auxilia, suos ductores præficere, nec nisi adversum accolas belligare. Ac tum rumor inceserat fore, ut disiecti, aliisque nationibus permixti, diversas in terras traherentur. Sed antequam arma inciperent, misère legatos, “amicitiam, obsequiumque” memoraturos; “& mansura hæc, si nullo novo onere” tentarentur. Sin ut victis servitium indiceret; “esse sibi ferrum & juventutem, & promptum libertati, aut ad mortem animum.” Simul castella rupibus indita, conlatosque illuc parentes & conjuges ostentabant, “bellumque impeditum, arduum, cruentum,” minitabantur.

XLVII. AT SABINUS (donec exercitus in unum conduceret, datis mitibus responsis) postquam Pomponius Labeo e Mœsiâ cum legione, rex Rhœmetalces cum auxiliis popularium, qui fidem non mutaverant, venêre, additâ præfenti copiâ, ad hostem pergit, compositum jam per angustias saltuum: quidam audentiùs apertis in collibus visabantur: quos dux Romanus acie

fuggeffus, haud ægre pepulit, fanguine barbarorum modico, ob propinqua fuffugia. Mox castris in loco communitis, validâ manu montein occupat, anguftum, & æquali dorfo continuum ufque ad proximum caftellum, quod magna vis armata, aut incondita, tuebatur: fimul in ferociffimos, qui ante vallum more gentis cum carminibus & tripudiis perfultabant, mittit delectos fagittariorum. Ii dum eminus graffabantur, crebra & inulta vulnera fecêre; propiùs incedentes, eruptione fubitâ turbati funt, receptique fubfidio Sugambræ cohortis, quam Romanus promptam ad pericula, nec minùs cantuum & armorum tumultu trucein, haud procul inftrexerat.

XLVIII. TRANSLATA dehinc castra hoftem propter, relictis apud priora munimenta Thracibus, quos nobis adfuiffe memoravi: iisque permiffum “vafare, urere, trahere prædas, dum “populatio lucem intra fifteretur, noctemque in “castris tutam & vigilem capefferent:” id primò fervatum: mox verfi in luxum, & raptis opulenti, ommittere ftationes, lasciviâ epularum, aut fomno & vino procumbere. Igitur hoftes, incuriâ eorum compertâ, duo agmina parant: quorum altero, populatores invaderentur; alii castra Romana adpugnarent, non fpe capiendi, fed ut clamore, telis, fuo quifque periculo intentus, foporem alterius proclii non acciperet: tenebræ in-

super delectæ, augendam ad formidinem. Sed qui vallum legionum tentabant, facilè pelluntur. Thracum auxilia, repentino incurfu territa, cùm pars munitionibus adjacerent, plures extrà palarentur, tantò infensiùs cæsi, quantò “ perfugæ & “ proditores, ferre arma ad suum patriæque servitium,” incusabantur.

XLIX. POSTERA die Sabinus exercitum æquo loco ostendit, si barbari, successu noctis alacres, prælium auderent: & postquam castello, aut conjunctis tumulis non degrediebantur, obsidium cæpit per præsidia, quæ opportunè jam muniebat: dein fossam loricamque contexens, quatuor millia passuum ambitu amplexus est. Tum paullatim, ut aquam pabulumque eriperet, contrahere claustra arctaque circumdare: & struebatur agger, unde saxa, hastæ, ignes propinquum jam in hostem jacerentur. Sed nihil æquè, quàm sitis, fatigabat, cùm ingens multitudo bellatorum, imbellium, uno reliquo fonte uterentur. Simul equi, armenta, ut mos barbaris, juxtà clausa, egestate pabuli exanimari: adjacere corpora hominum, quos vulnera, quos sitis peremerat: pollui cuncta sanie, odore, contactu. Rebusque turbatis, malum extremum discordia accessit; his deditio-nem, aliis mortem, & mutuos inter se ictus parantibus: & erant, qui “ non inultum exitium, sed

“eruptionem” suaderent: neque ignobiles, quamvis diversi sententiis.

L. VERUM e ducibus, Dinis, provectus senectâ, & longo usu vim atque clementiam Romanam edoctus, “ponenda arma, unum adficietis id re-
“medium,” differebat. Primusque se cum conjugē & liberis victori permisit: secuti ætate aut sexu imbecilli, & quibus major vitæ, quàm gloriæ, cupido. At juvenus Tarsam inter & Turesim distrahebatur: utrique destinatum cum libertate occidere: sed Tarsa “properum finem, ab-
“rumpendas pariter spes ac metus” clamitans, dedit exemplum, demisso in pectus ferro: nec de-
fuere qui eodem modo oppeterent. Turesis suâ cum manu noctem opperitur, haud nescio duce nostro. Igitur firmatæ stationes densioribus globis; & ingruerat nox nimbo atrox, hostisque clamore turbido, modò per vastum silentium, incertos obseffores effecerat: cùm Sabinus circumire, hortari, “ne ad ambigua sonitus, aut simulatio-
“nem quietis, casum insidiantibus aperirent, sed
“sua quisque munia fervarent immoti, telisque
“non in falsum jactis.”

LI. INTEREA barbari catervis decurrentes, nunc in vallum manualia saxa, præustas fudes, decisa robora jacere: nunc virgultis, & cratibus, & corporibus exanimis, complere fossas: quidam, pontes & scalas antè fabricati, inferre propugnaculis,

eaque prensare, detrahare, & adversùs resistentes cominus niti. Miles contrà deturbare telis, pel-
lere umbonibus, muralia pila, congestas lapidum
moles provolvere. His partæ victoriæ spes, &,
si cedant, insignitius flagitium; illis extrema jam
salus, & adfistentes plerisque matres & conjuges,
earumque lamenta addunt animos. Nox aliis in
audaciam, aliis ad formidinem opportuna; incerti
ictus, vulnera improvisa; suorum atque hostium
ignoratio; & montis anfractu repercussæ, velut a
tergo, voces, adeò cuncta miscuerant, ut quædam
munimenta Romani, quasi perrupta, omiserint.
Neque tamen pervasêre hostes, nisi admodum
pauci: ceteros, deletò promptissimo quoque
aut faucio, adpetente jam luce, trusêre in summa
castelli: ubi tandem coacta deditio, & proxima
sponte vicorum recepta: reliquis, quò minùs vi
aut obsidio subigerentur, præmaturâ montis Hæ-
mi & sæva hiems subvênit.

LII. AT ROMÆ, commotâ Principis domo, ut
series futuri in Agrippinam exitii inciperet, Clau-
dia Pulchra sobrina ejus postulatur, accusante Do-
mitio Afro. Is recens præturâ, modicus digna-
tionis; & quoquo facinore properus clarescere,
“crimen impudicitæ, adulterum Furnium, ve-
“nescicia in Principem & devotiones” objectabat.
Agrippina semper atrox, tum & periculo propin-
quæ accensa, pergit ad Tiberium, ac fortè sacri-

ficantem patri reperit: quo initio invidiæ, “ Non
“ ejusdem” ait “ mactare divo Augusto victimas,
“ & posteros ejus infectari: non in effigies mutas
“ divinum spiritum transfusum; sed imaginem
“ veram, cælesti sanguine ortam, intelligere dis-
“ crimen, fuscipere fordes. Frustra Pulchram
“ præscribi, cui sola exitii causa sit, quòd Agrip-
“ pinam stultè prorsus ad cultum delegerit, oblita
“ Sofiæ ob eadem adflictæ.” Audita hæc ra-
ram occulti pectoris vocem elicuere, correptam-
que Græco versu admonuit: *ideo lædi, quia non*
regnaret. Pulchra & Furnius damnantur. Afer,
primoribus oratorum additus, divulgato ingenio,
& secutâ adseveratione Cæsaris, quâ “ suo jure di-
“ sertum” eum appellavit: mox capeffendis accu-
sationibus, aut reos tutando, prosperiore eloquen-
tiæ quàm morum famâ fuit: nisi quòd ætas ex-
trema multum etiam eloquentiæ dempsit, dum
sefsâ mente retinet silentii impatientiam.

LIII. AT AGRIPPINA, pervicax iræ, & morbo
corporis implicata, cùm viferet eam Cæsar, pro-
fusis diu ac per silentium lacrimis, mox invidiam
& preces orditur: “ subveniret solitudini, daret
“ maritum: habilem adhuc juventam sibi; neque
“ aliud probis, quàm ex matrimonio solatium:
“ esse in civitate, qui Germanici conjugem, ac
“ liberos ejus recipere dignarentur.” Sed Cæsar,
non ignarus quantum ex republicâ peteretur; ne

tamen offensionis aut metûs manifestus foret, sine responso, quamquam instantem, reliquit. Id ego a scriptoribus annalium non traditum, reperi in commentariis Agrippinæ, filiæ: quæ Neronis, Principis, mater, vitam suam & casus suorum posteris memoravit.

LIV. CETERUM Sejanus mærentem & improvidam altiùs perculit: immissis, qui per speciem amicitiae monerent, “paratum ei venenum, vi-
“tandas foci epulas.” Atque illa, simulationum nescia, cùm propter discumberet, non vultu aut sermone flecti, nullos attingere cibos; donec advertit Tiberius, fortè, an quia audiverat? idque quò acriùs experiretur, poma ut erant adposita laudans, nurui suâ manu tradidit. Aucta ex eo suspicio Agrippinæ, & intacta ore, servis tramisit: nec tamen Tiberii vox coram secuta, sed obversus ad matrem, “non mirum,” ait, “si quid severius in eam statuisset, a quâ veneficii insimularetur.” Inde rumor, “parari exitium: neque id Imperatorem palam audere, secretum ad perpetrandum quæri.”

LV. SED CÆSAR, quò famam averteret, adeste frequens senatui, legatosque Asiæ, ambigentes “quam in civitate templum statueretur,” plures per dies audivit. Undecim urbes certabant, pari ambitione, viribus diversæ: neque multum inter se distantia memorabant, “de vetustate generis,

“ studio in populum Romanum, per bella Perſi & “ Ariſtonici aliorumque regum.” Verùm Hy-
pæpeni, Trallianique, Laodicenſis & Magnetibus
ſimul, tramiffi, ut parum validi. Ne Ilienſes
quidem, cùm “ parentem urbis Romæ Tro-
“ jam” referrent, niſi antiquitatis gloriâ pollebant.
Paullum addubitatum, quòd Halicarnaffii “ mille
“ & ducentos per annos nullo motu terræ nuta-
“ viſſe ſedes ſuas, vivoque in ſaxo fundamenta
“ templi” adſeveraverant. Pergamenos (eo ipſo
nitebantur) æde Auguſto ibi ſitâ, ſatis adeptos
creditum. Ephēſii, Mileſiique, hi Apolliniſ, illi
Dianæ cærimoniâ occupaviſſe civitates viſi. Ita
Sardianos inter, Smyrnæoſque deliberatum. Sar-
diani decretum Etruriæ recitavêre, ut conſan-
guinei: nam “ Tyrrhenum Lydumque Atye rege
“ genitos, ob multitudinem diviſiſſe gentem:
“ Lydum patriis in terris reſediſſe; Tyrrheno
“ datum, novas ut conderet ſedes. Et ducum e
“ nominibus indita vocabula, illis per Aſiam, his
“ in Italiâ: auctamque adhuc Lydorum opulen-
“ tiam, miſſis in Græciam populis, cui mox a
“ Pelope nomen:” ſimul “ literas imperatorum,
“ & iſta nobiſcum fœdera bello Macedonum,
“ ubertatemque fluminum ſuorum, temperiem
“ cæli, ac dites circùm terras” memorabant.

LVI. AT SMYRNÆI, repetitâ vetuſtate, “ ſeu
“ Tantalus Jove ortus illos, ſive Theſeus divinâ

“ & ipse stirpe, sive una Amazonum condidisset,” transcendere ad ea, quibus maximè fidebant in populum Romanum officiis, missâ navali copiâ, non modò externa ad bella, sed quæ in Italiâ tolerabantur: “ seque primos templum urbis Romæ “ statuisse, M. Porcio consule; magnis quidem “ jam Romani populi rebus; nondum tamen ad “ summum elatis, stante adhuc Punicâ urbe, & “ validis per Asiam regibus.” Simul “ L. Sul- “ lam testem” adferebant, “ gravissimo in discri- “ mine exercitus ob asperitatem hiemis, & pe- “ nuriam vestis, cum id Smyrnam in concionem “ nuntiatum foret, omnes, qui adstabant, de- “ traxisse corpori tegmina, nostrisque legionibus “ misisse.” Ita rogati sententiam patres, Smyr- næos prætulere: censuitque Vibius Marfus, “ ut “ M. Lepido, cui ea provincia obvenerat, super “ numerum legaretur, qui templi curam susci- “ peret:” & quia Lepidus ipse deligere per mo- destiam abnuebat, Valerius Nasso, e prætoris, forte missus est.

LVII. INTER quæ, diu meditato, prolatoque sæpius consilio, tandem Cæsar iit Campaniam, specie dedicandi templa apud Capuam Jovi, apud Nolam Augusto, sed certus procul Urbe degere. Causam abscessus, quamquam secutus plurimos auctorum ad Sejani artes retuli, quia tamen, cæde ejus patrata, sex postea annos pari secreto con-

junxit, plerumque permoveor, num ad ipsum referri verius sit, sævitiam ac libidinem, cùm factis promeret, locis occultantem. Erant qui crederent, in senectute corporis quoque habitum pudori fuisse: quippe illi prægracilis & incurva proceritas, nudus capillo vertex, ulcerosa facies, ac plerumque medicaminibus interstincta: & Rhodi secreto, vitare cœtus, recondere voluptates infuêrat. Traditur etiam matris impotentiâ extrusum, quam dominationis fociam aspernabatur, neque depellere poterat, cùm dominationem ipsam donum ejus accepisset. Nam dubitaverat Augustus Germanicum sororis nepotem, & cunctis laudatum, rei Romanæ imponere: sed precibus uxoris evictus, Tiberio Germanicum, sibi Tiberium adscivit. Idque Augusta exprobrabat, reposebat.

LVIII. PROPECTIO arcto comitatu fuit: unus senator consulatu functus, Cocceius Nerva, cui legum peritia; eques Romanus, præter Sejanum, ex inlustribus Curtius Atticus: ceteri liberalibus studiis præditi, ferme Græci, quorum sermonibus levaretur. Ferebant periti cælestium, “ iis motibus siderum excessisse Româ Tiberium, ut “ reditus illi negaretur:” unde exitii causa multis fuit, properum finem vitæ conjectantibus, vulgantibusque: neque enim tam incredibilem casum providebant, ut undecim per annos libens pa-

triâ careret. Mox patuit breve confinium artis, & falsi; veraque quàm obscuris tegerentur : nam in Urbem non regressurum, haud fortè dictum : ceterorum nescii egêre, cùm propinquo rure, aut litore, & sæpe mœnia Urbis adfidens, extremam fenestram compleverit.

LIX. Ac FORTE illis diebus oblatum Cæsari anceps periculum, auxit vana rumoris : præbuitque ipsi materiem, cur amicitiae constantiaeque Sejani magis fideret. Vescebantur in villâ, cui vocabulum *Speluncæ*, mare Amuclanum inter Fundanosque montes, nativo in specu : ejus os, lapsis repentè saxis, obruit quosdam ministros : hinc metus in omnes, & fuga eorum, qui convivium celebrabant. Sejanus genu, vultuque, & manibus super Cæsarem suspensus, opposuit sese incidentibus : atque habitu tali repertus est a militibus, qui subsidio venerant. Major ex eo ; & quamquam exitiosa suaderet, ut non sui anxius, cum fide audiebatur. Adsimulabatque judicis partes adversus Germanici stirpem, subditis qui accusatorum nomina sustinerent, maximèque infectarentur Neronem, proximum successioni, & quamquam modestâ juventâ, plerumque tamen quid in præsentiârum conduciret oblitum ; dum a libertis & clientibus, apiscendæ potentiae properis, exstimulatur, “ ut erectum & fidentem animi ostenderet : velle id populum Romanum : cu-

“pere exercitus: neque aufurum contrà Sejanum,
“qui nunc patientiam senis, & segnitiam juvenis
“juxtà insultet.”

LX. Hæc atque talia audienti, nihil quidem pravæ cogitationis, sed interdum voces procedebant contumaces, & inconsultæ; quas adpositi custodes exceptas auctasque cùm deferrent, neque Neroni defendere daretur, diversæ insuper sollicitudinum formæ oriebantur. Nam alius occursum ejus vitare: quidam, salutatione redditâ, statim averti: plerique inceptum sermonem abrumperere; insistentibus contrà inridentibusque, qui Sejano fautores aderant. Enimvero Tiberius torvus, aut falsùm renidens vultu; seu loqueretur, seu taceret juvenis, crimen ex silentio, ex voce: ne nox quidem secura, cùm uxor vigilias, somnos, suspiria matri Livix, atque illa Sejano patefaceret: qui fratrem quoque Neronis Drusum traxit in partes, spe objectâ principis loci, si priorem ætate & jam labefactum demovisset. Atrox Drusi ingenium, super cupidinem potentix, & solita fratribus odia, accendebatur invidiâ: quòd mater Agrippina promptior Neroni erat: neque tamen Sejanus ita Drusum fovebat, ut non in eum quoque semina futuri exitii meditaretur; gnarus præferocem, & insidiis magis opportunum.

LXI. FINE anni excessere insignes viri, Asinius Agrippa, claris majoribus quàm vetustis, vitæque

non degener; & Q. Haterius familiâ senatoriâ, eloquentiâ, quoad vixit, celebratæ: monimenta ingenii ejus haud perinde retinentur. Scilicet impetu magis, quàm curâ vigeat: utque aliorum meditatio & labor in posterum valet; sic Haterii canorum illud & profluens, cum ipso simul extinctum est.

LXII. M. LICINIO, L. Calpurnio consulibus, ingentium bellorum cladem æquavit malum improvissum: ejus initium simul & finis extitit. Nam cœpto apud Fidenas amphitheatro, Atilius quidam libertini generis, quò spectaculum gladiatorum celebraret, neque fundamenta per solidum subdidit, neque firmis nexibus ligneam compagem superstruxit: ut qui non abundantia pecuniæ, nec municipali ambitione, sed in sordidâ mercede id negotium quæsisset. Adfluxere avari talium, imperitante Tiberio procul voluptatibus habiti, virile ac muliebre secus, omnis ætas, ob propinquitatem loci effusius: unde gravior pestis fuit, confertâ mole, dein convulsâ, dum ruit intus, aut in exteriora effunditur: immensamque vim mortalium, spectaculo intentos, aut qui circum adstant, præceps trahit, atque operit. Et illi quidem quos principium stragis in mortem afflixerat, ut tali sorte, cruciatum effugere. Miserandi magis, quos, abruptâ parte corporis, nondum vita deseruerat; qui per diem visu, per noctem

ululatibus & gemitu, conjuges aut liberos noscebant. Jam ceteri famâ exciti, hic fratrem, propinquum ille, alius parentes lamentari: etiam quorum diversâ de causâ amici aut necessarii aberant, pavere tamen; neque dum comperto, quos illa vis perculisset, latior ex incerto metus.

LXIII. UT CÆPERE dimoveri obruta; concursus ad exanimos, complectentium, osculantium: & sæpe certamen, si confusior facies, & par forma, aut ætas, errorem adgnoscentibus fecerat. Quinquaginta hominum millia, eo casu debilitata, vel obtrita sunt. Cautumque in posterum senatusconsulto, “ne quis gladiatorium munus ederet, cui minor quadringentorum millium res; neve amphitheatrum imponeretur, nisi solo firmitatis spectatæ.” Atilius in exilium actus est. Ceterum sub recentem cladem patuere procerum domus, fomenta, & medici passim præbiti: fuitque Urbs per illos dies, quamquam mæstâ facie, veterum institutis similis, qui magna post prælia faucios largitione, & curâ sustentabant.

LXIV. NONDUM ea clades exoleverat, cum ignis violentia Urbem ultra solitum adfecit, deusto monte Cælio: “feralemque annum” ferebant, “& ominibus adversis susceptum Principi consilium absentiae,” qui mos vulgo, fortuita ad culpam trahentes, ni Cæsar obviam isset,tribuendo pecunias ex modo detrimenti. Actæque ei grates,

apud senatum ab inlustribus, famâque apud populum, quia sine ambitione, aut proximorum precibus, ignotos etiam, & ultro accitos, munificentia juverat. Adduntur sententiæ, ut mons Cælius in posterum *Augustus* appellaretur: quando cunctis circum flagrantibus, sola Tiberii effigies sita in domo Junii senatoris inviolata mansisset. “Evensse id olim Claudie Quintæ, ejusque statuatam vim ignium bis elapsam, majores apud ædem Matris deum consecravisse: sanctos acceptosque numinibus Claudios: & augendam cærimoniam loco, in quo tantum in Principem honorem dii ostenderint.”

LXV. HAUD fuerit absurdum tradere, montem eum antiquitus *Querquetulanum* cognomento fuisse, quod talis silvæ frequens, fecundusque erat: mox *Cælium* appellitatum a Cæle Vibennâ, qui dux gentis Etruscæ, cum auxilium ad bella ductavisset, sedem eam acceperat a Tarquinio Prisco, seu quis alius regum dedit: nam scriptores in eo dissentiunt: cetera non ambigua sunt, magnas eas copias per plana etiam ac foro propinqua habitavisse, unde *Tusculum vicum* e vocabulo advenarum dictum.

LXVI. SED ut studia procerum, & largitio principis, adversum casum solatium tulerant; ita accusatorum major in dies & infestior vis sine levamento grassabatur: corripueratque Varum

Quinctilium, divitem, & Cæsari propinquum, Domitius Afer, Claudiae Pulchrae, matris ejus, condemnator; nullo mirante, quod diu egens, & parto nuper præmio malè usus, plura ad flagitia accingeretur. Publium Dolabellam socium delationis exstitisse, miraculo erat, quia claris majoribus, & Varo connexus, suam ipse nobilitatem, suum sanguinem perditum ibat. Restitit tamen fenatus, & “opperiendum Imperatorem” censuit: quod unum, urgentium malorum suffugium in tempus erat.

LXVII. AT CÆSAR dedicatis per Campaniam templis, quamquam edicto monuisset, “ne quis quietem ejus inrumperet,” concursusque oppidanorum disposito milite prohiberentur; perosus tamen municipia, & colonias, omniaque in continenti sita, Capreas se in insulam abdidit, trium millium freto ab extremis Surrentini promontorii disjunctam. Solitudinem ejus placuisse maxime crediderim, quoniam importuosum circa mare, & vix modicis navigiis pauca subsidia; neque adpulerit quisquam, nisi gnaro custode: cæli temperies hieme mitis, objectu montis, quo sæva ventorum arcentur: æstas in Favonium obversa, & aperto circum pelago peramœna; prospectabatque pulcherrimum finum, antequam Vesuvius mons ardescens faciem loci verteret. Græcos ea tenuisse, Capreasque Telebois habitatas, fama tradit. Sed

tum Tiberius duodecim villarum nominibus, & molibus infederat; quantò intentus olim publicas ad curas, tantò occultos in luxus, & malum otium resolutus. Manebat quippe suspicionum & credendi temeritas, quam Sejanus augere etiam in Urbe fuetus, acriùs turbabat, non jam occultis adversum Agrippinam & Neronem insidiis. Quis additus miles, nuntios, introitus, aperta, secreta, velut in annales referebat: ultroque struebantur, qui monerent “ perfugere ad Germaniæ exercitus, vel celeberrimo fori effigiem divi Augusti amplecti, populumque ac senatum auxilio vocare.” Eaque sprete ab illis, velut pararent, objiciebantur.

LXVIII. JUNIO Silano & Silio Nervà consulibus, fœdum anni principium incescit, tracto in carcerem inlustri equite Romano, Titio Sabino, ob amicitiam Germanici: neque enim omiserat conjugem, liberosque ejus percolare, sectator domi, comes in publico, post tot clientes unus; eoque apud bonos laudatus, & gravis iniquis. Hunc Latinius Latiaris, Porcius Cato, Petitus Rufus, M. Opsiùs, præturâ functi, adgrediuntur, cupidine consulatûs; ad quem non nisi per Sejanum aditus: neque Sejani voluntas, nisi scelere quærebatur. Compositum inter ipsos, ut Latiaris, qui modico usu Sabinum contingebat, strueret dolum, ceteri testes adessent: deinde accusationem inci-

perent. Igitur Latiaris jacere fortuitos primùm sermones : mox laudare constantiam, “ quòd
“ non, ut ceteri, florentis domûs amicus, afflic-
“ tam deferuisset :” simul honora de Germanico, Agrippinam miserans, differebat. Et postquam Sabinus, ut sunt molles in calamitate mortalium animi, effudit lacrimas, junxit questus; audentiùs jam onerat Sejanum, sævitiam, superbiam, spes ejus : ne in Tiberium quidem convicio abstinet. Ilique sermones, tamquam vetita miscuissent, speciem arctæ amicitiae facere. Ac jam ultro Sabinus quærere Latiarem, ventitare domum, dolores suos, quasi ad fidissimum, deferre.

LXIX. CONSULTANT quos memoravi, quonam modo ea plurium auditu acciperentur : nam loco, in quem coibatur, servanda solitudinis facies ; & si pone fores adisterent, metus visûs, sonitûs, aut fortè ortæ suspicionis erat. Tectum inter & laquearia, tres senatores, haud minùs turpi latebrâ, quàm detestandâ fraude, sese abstrudunt ; foraminibus & rimis aurem admovent. Interea Latiaris repertum in publico Sabinum, velut recens cognita narraturus, domum & in cubiculum trahit : præteritaque & instantia, quorum affatim copia, ac novos terrores cumulat. Eadem ille, & diutiùs ; quantò mæsta, ubi semel prorupère, difficiliùs reticentur. Properata inde accusatio, missisq; ad Cæsarem literis, ordinem fraudis, fuum-

que ipsi dedecus narravêre. Non aliàs magis anxia & pavens civitas, egens adversum proximos; congressus, conloquia, notæ ignotæque aures vitari: etiam muta atque inanima, tectum & parietes circumspectabantur.

LXX. SED Cæsar sollempnia incipientis anni, Kalendis Januariis, epistolâ precatus; vertit in Sabinum, "corruptos quosdam libertorum, & "petitum se" arguens, ultionemque haud obscure poscebat: nec mora, quin decerneretur: & traheretur damnatus, quantum, obductâ veste, & adstrictis faucibus, niti poterat, clamitans, "Sic "inchoari annum, has Sejano victimas cadere:" quò intendisset oculos, quò verba acciderent, fugga, vastitas: deferi itinera, fora: & quidam regrediebantur, ostentabantque se rursus, id ipsum paventes, quòd timuissent. "Quem enim diem "vacuum poenâ, ubi inter sacra & vota, quo tempore verbis etiam profanis abstineri mos esset, "vincla & laqueus inducantur? Non imprudentem Tiberium tantam invidiam adiisse: quæsitum meditatumque, ne quid impedire creditur, quominus novi magistratus, quomodo delubra & altaria, sic carcerem recludant." Secutæ insuper literæ, grates agentis, "quòd hominem infensum reipublicæ punivissent:" adjecto, "trepidam sibi vitam, suspectas inimicorum "insidias," nullo nominatim compellato: neque

tamen dubitabatur in Neronem & Agrippinam intendi.

LXXI. NĪ MIHI destinatum foret, suum quæque in annum referre, avebat animus anteire, statimque memorare exitus, quos Latinus atque Opius, ceterique flagitii ejus repertoires habuere, non modò postquam C. Cæsar rerum potitus est, sed incolumi Tiberio: qui scelerum ministros, ut perverti ab aliis nolebat, ita plerumque sariat, & oblatis in eandem operam recentibus, veteres & prægraves adflixit: verum has atque alias fontium pœnas, in tempore trademus. Tum censuit Asinius Gallus, cujus liberorum Agrippina matertera erat, “petendum a Principe, ut metus “suos senatui fateretur, amoverique fineret.” Nullam æquè Tiberius, ut rebatur, ex virtutibus suis, quàm dissimulationem diligebat: eò ægrius accepit, recludi quæ premeret: sed mitigavit Sejanus, non Galli amore, verum ut cunctationes Principis aperirentur: gnarus lentum in meditando; ubi prorupisset, tristibus dictis atrociam facta conjungere. Per idem tempus Julia mortem obiit, quam neptem Augustus, convictam adulterii, damnaverat, projeceratque in insulam Trimetum, haud procul Apulis litoribus. Illic viginti annis exsilium toleravit, Augustæ ope sustentata: quæ florentes privignos cum per occul-

tum subvertisset, misericordiam erga adflictos palam ostentabat.

LXXII. EODEM anno Frisii, transrhenanus populus, pacem exuere, nostrâ magis avaritiâ, quàm obsequii impatientes. Tributum iis Drusus jusserat modicum, pro angustîâ rerum, “ut
“ in usus militares, coria boum penderent :” non intentâ cujusquam curâ, quæ firmitudo, quæ mensura ; donec Olennius, e primipilaribus, regendis Frisiis impositus, “terga uorum” delegit, quorum ad formam acciperentur. Id aliis quoque nationibus arduum, apud Germanos difficilius tolerabatur, quîs ingentium belluarum feraces saltus, modica domi armenta sunt. Ac primò boves ipsos, mox agros, postremò corpora conjugum aut liberorum, servitio tradebant. Hinc ira & questus ; & postquam non subveniebat, remedium ex bello : rapti, qui tributo aderant milites, & patibulo adfixi. Olennius infensos fugâ prævenit, receptus castello, cui nomen *Flevum* : & haud spernenda illic civium fociorumque manus litora Oceani præsidebat.

LXXIII. QUOD ubi L. Apronio, inferioris Germaniæ proprætori, cognitum, vexilla legionum e superiore provinciâ, peditumque & equitum auxiliarium delectos accivit : ac simul utrumque exercitum Rheno devectum, Frisiis intulit ; soluto jam castelli obsidio, & ad sua tutanda digressis rebel-

libus. Igitur proxima æstuaria aggeribus & pontibus, traducendo graviori agmini; firmat: atque interim, repertis vadis, alam Canninefatem, & quod peditum Germanorum inter nostros merebat, circumgredi terga hostium jubet: qui jam acie compositi pellunt turmas sociales, equitesque legionum subsidio missos. Tum tres leves cohortes; ac rursus duæ; dein tempore interjecto, alarius eques immixtus: satis validi, si simul incubissent: per intervallum adventantes, neque constantiam addiderant turbatis, & pavore fugientium auferebantur. Cethego Labeoni, legato quintæ legionis, quod reliquum auxiliorum tradit: atque ille, dubiâ suorum re, in anceps tractus, missis nuntiis, vim legionum implorabat. Prorumpunt quintani ante alios, & acri pugnam hoste pulso, recipiunt cohortes alasque fessas vulneribus. Neque dux Romanus ultum iit, aut corpora humanit; quamquam multi tribunorum præfectorumque, & insignes centuriones cecidissent. Mox compertum a transfugis, nongentos Romanorum apud lucum, quem *Badubennæ* vocant, pugnam in posterum extractâ, confectos: & aliam quadringentorum manum, occupatâ Cruptoricis, quondam stipendiarii, villâ, postquam proditio metuebatur, mutuis ictibus procubuisse.

LXXIV. CLARUM inde inter Germanos Frisium nomen: dissimulante Tiberio damna, ne cui

bellum permitteret. Neque senatûs in eo curâ, an imperii extrema dehonestarentur : pavor internus occupaverat animos, cui remedium adulatione quærebatur. Ita, quamquam diversis super rebus consulerentur, “ aram Clementiæ, aram “ Amicitæ, effigiesque circûm Cæsaris ac Sejani” censuere : crebrisque precibus efflagitabant : “ vifendi suî copiam facerent.” Non illi tamen in Urbem, aut propinqua Urbi degressi sunt : satis visum, omittere insulam, & in proximo Campaniæ aspici : eò venire patres, eques, magna pars plebis, anxii erga Sejanum, cujus durior congressus, atque eò per ambitum, & societate consiliorum parabatur. Satis constabat auctam ei adrogantiam, foedum illud in propatulo servitium spectanti : quippe Romæ, fueti discursus ; & magnitudine Urbis incertum, quod quisque ad negotium pergat. Ibi campo, aut litore jacentes, nullo discrimine, noctem ac diem, juxtâ gratiam, aut fastus janitorum perpetiebantur : donec idque vetitum, & revenere in Urbem trepidi, quos non sermone, non visu dignatus erat : quidam malè alacres, quibus infaustæ amicitæ gravis exitus iminebat.

LXXV. CETERUM Tiberius neptem Agrippinam, Germanico ortam, cûm coràm Cn. Domitio tradidisset, in Urbe celebrari nuptias jussit. In Domitio, super vetustatem generis, propinquum

Cæsaribus sanguinem delegerat : nam is aviam Octaviam, & per eam Augustum avunculum præferebat.

B R E V I A R I U M

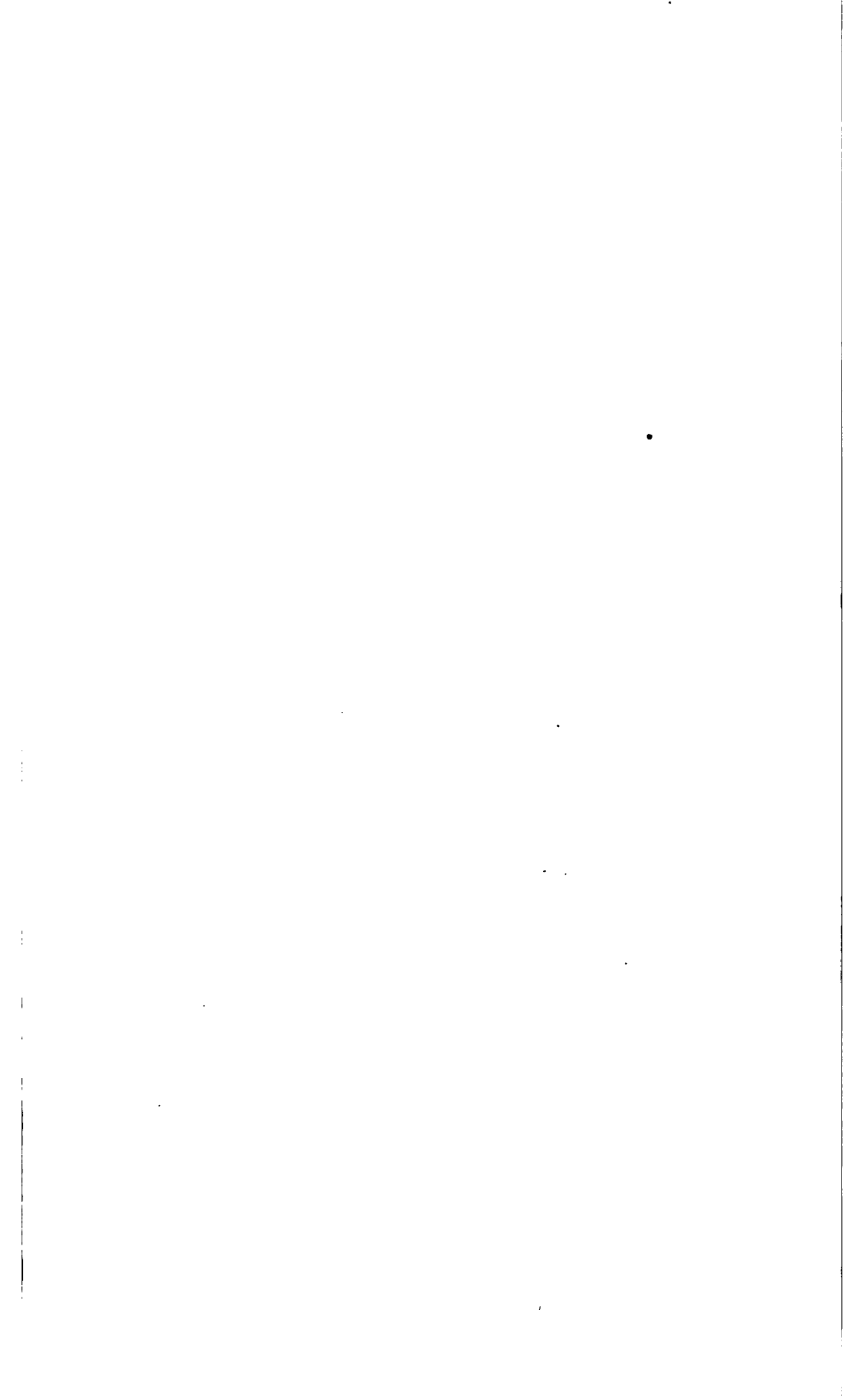
LIBRI QUINTI.

I. *JULIA Augusta moritur.* II. *Ex eo gravior Tiberii dominatio; audacior Sejani ambitio. Agrippina & Nero accusantur.*—VII. *Everso tandem Sejano, in amicos ejus & liberos advertitur.* X. *Pseudo-Drusus apud Cycladas visus.* XI. *Consulum discordia.*

Hæc triennio gesta.

A. U. C. J. C.

DCCLXXXII.	29.	Coff.	{ L. RUBELLIO Gemino, C. FUFIO Gemino.
DCCLXXXIII.	30.	Coff.	{ M. VINICIO, L. CASSIO Longino.
DCCLXXXIV.	31.	Coff.	{ TIBERIO Augusto V, L. ÆLIO Sejano.

C. C O R N E L I I

T A C I T I

A N N A L E S.

LIBER QUINTUS.

RUBELLIO & Fusio consulibus, quorum utrique Geminus cognomentum erat, Julia Augusta mortem obiit, ætate extremâ, nobilitatis per Claudiam familiam, & adoptione Liviorum Juliorumque clarissimæ. Primum ei matrimonium & liberi fuere cum Tiberio Nerone, qui bello Perusino profugus, pace inter Sex. Pompeium ac triumviros pactâ, in Urbem rediit. Exin Cæsar, cupidine formæ, aufert marito, incertum an invitam, adeò properus, ut ne spatio quidem ad enitendum dato, penatibus suis gravidam induxerit. Nullam posthac subolem edidit: sed sanguini Augusti per conjunctionem Agrippinæ & Germanici adnexa, communes pronepotes habuit: sanctitate domûs priscum ad morem, comis ultrâ quàm antiquis feminis probatum, mater impotens, uxor facilis, & cum artibus mariti, simulatione filii, bene com-

posita. Funus ejus modicum, testamentum diu inritum fuit: laudata est pro rostris a C. Cæsare pronepote, qui mox rerum potitus est.

II. AT TIBERIUS, quòd supremis in matrem officiis defuisset, nihil mutatâ amœnitate vitæ, “magnitudinem negotiorum” per literas excusavit: honoresque memoriæ ejus ab senatu largè decretos, quasi per modestiam imminuit, paucis admodum receptis, & addito, “ne cælestis religio decerneretur; sic ipsam maluisse.” Quin & parte ejusdem epistolæ increpuit “amicitias muliebres,” Fusum consulem obliquè perstringens: is gratiâ Augustæ floruerat, aptus alliciendis feminarum animis, dicax idem, & Tiberium acerbis facetiis inridere solitus: quarum apud præpotentes in longum memoria est.

III. CETERUM ex eo prærupta jam & urgens dominatio; nam incolumi Augustâ, erât adhuc perfugium; quia Tiberio inveteratum erga matrem obsequium, neque Sejanus audebat auctoritati parentis anteire. Tunc velut frenis exsoluti proruperunt: missæque in Agrippinam ac Neronem literæ, quas pridem adlatas, & cohibitas ab Augustâ, credidit vulgus: haud enim multùm post mortem ejus recitatæ sunt. Verba inerant quæsitâ asperitate: sed non arma, non rerum novarum studium; “amores juvenum, & impudiciam” nepoti objectabat: in nulum ne id

quidem confingere ausus, “ adrogantiam oris & “ contumacem animum” incusavit, magno senatûs pavore ac silentio : donec pauci, quîs nulla ex honesto spes, & publica mala singulis in occasionem gratiæ trahuntur, “ ut referretur” postulavêre, promptissimo Cottâ Messalino cum atroci sententiâ : sed aliis a primoribus, maximèque a magistratibus, trepidabatur : quippe Tiberius, etîa infensè inVectus, cetera ambigua reliquerat.

IV. FUIT in senatu Junius Rusticus, componendis patrum actis delectus a Cæsare, eoque meditationes ejus introspicere creditus : is fatali quodam motu (neque enim antè specimen constantiæ dederat) seu pravâ solertiâ, dum, imminentium oblitus, incerta pavet, inferere se dubitantibus, ac monere consules “ ne relationem inciperent :” differebatque, “ brevibus momentis summa verti “ posse; quandoque Germanici stirpem, ubi spatium pænitiæ senis, resurgere.” Simul populus effigies Agrippinæ ac Neronis gerens, circumfistit curiam, festisque in Cæsarem omnibus, “ falsas literas, & Principe invito exitium domui “ ejus intendi,” clamat : ita nihil triste illo die patratum. Ferebantur etiam sub nominibus consularium fictæ in Sejanum sententiæ, exercentibus plerisque per occultum, atque eò procaciùs, libidinem ingeniorum : unde illi ira violentior, & materies criminandi, “ spretum dolorem Principis

“ ab senatu; descivisse populum; audiri jam &
 “ legi novas conciones, nova patrum consulta :
 “ quid reliquum, nisi ut caperent ferrum ? &
 “ quorum imagines pro vexillis secuti forent,
 “ duces imperatoresque deligerent ? ”

V. **IGITUR** Cæsar, repetitis adversum nepotem
 & nurum probris, increpitâque per edictum plebe,
 questus apud patres, “ quòd fraude unius senatoris
 “ imperatoria majestas elusa publicè foret, integra
 “ tamen sibi cuncta ” postulavit : nec ultrà deli-
 beratum, quominus, non quidem extrema de-
 cernerent, id enim vetitum, sed “ paratos ad ul-
 “ tionem vi principis impediri ” testarentur. . . .

VI. **QUATUOR** & quadraginta orationes super
 eâ re habitæ, ex quibus ob metum paucae, plures ad-
 fuetudine, “ mihi pudorem, aut Sejano in-
 “ vidiam adlaturum censui versa est fortuna,
 • “ & ille quidem, qui collegam & generum adsci-
 “ verat, sibi ignoscit : ceteri, quem per dedecora
 “ fovère, cum scelere infectantur miserius fit
 “ ob amicitiam accusari, an amicum accusare,
 “ haud discreverim . . . non crudelitatem, non
 “ clementiam cujusquam experiar, sed liber &
 “ mihi ipsi probatus anteibo periculum. Vos ob-
 “ testor, ne memoriam nostrî per mærorem quàm
 “ læti retineatis, adjiciendo me quoque iis, qui
 “ sine egresso publica mala effugerunt.”

VII. Tunc singulos, ut cuique adfistere, adloqui animus erat, retinens, aut dimittens, partem diei absumpsit; multoque adhuc cœtu, & cunctis intrepidum vultum ejus spectantibus, cùm supereffe tempus novissimis crederent, gladio, quem sinu abdiderat, incubuit. Neque Cæsar ullis criminibus, aut probris, defunctum infectatus est, cùm in Blæsum multa fœdaque incusavisset.

VIII. RELATUM inde de P. Vitellio, & Pomponio Secundo: illum indices arguebant, “ claustra ærarii, cui præfectus erat, & militarem pecuniam rebus novis obtulisse:” huic a Confidio, præturâ functo, objectabatur “ Ælii Galli amicitia qui, punito Sejano, in hortos Pomponii, quasi fidissimum ad subsidium, perfugisset:” neque aliud periclitantibus auxilii, quàm in fratrum constantiâ fuit, qui vades exstitere: mox, crebris prolationibus, spem ac metum juxtâ gravatus Vitellius, petito per speciem studiorum scalp-pro, levem ictum venis intulit, vitamque ægritudine animi finivit. At Pomponius, multâ morum elegantia, & ingenio inlustri, dum adversam fortunam æquus tolerat, Tiberio superstes fuit.

IX. PLACITUM posthac, “ ut in reliquos Sejani liberos adverteretur;” vanescente quamquam plebis irâ, ac plerisque per priora supplicia lenitis. Igitur portantur in carcerem, filius im-

minentium intelligens, puella adeò nescia, ut crebrò interrogaret, “ quod ob delictum, & quò “ traheretur? neque facturam ultrà,” &, “ posse “ se puerili verbere moneri.” Tradunt temporis ejus auctores, “ quia triumvirali supplicio affici “ virginem inauditum habebatur, a carnifice, la- “ queum juxta, compressam : exin obliis faucibus, “ id ætatis corpora in Gemonias abjecta.”

X. PER idem tempus Asia atque Achaia exterritæ sunt, acri magis, quàm diuturno rumore, “ Drusum, Germanici filium, apud Cycladas in- “ sulas, mox in continenti visum:” & erat juvenis haud dispari ætate, quibusdam Cæsaris libertis, velut agnitus, per dolumque comitantibus. Alliciebantur ignari famâ nominis, & promptis Græcorum animis ad nova & mira: quippe “ elap- “ sum custodiam, pergere ad paternos exercitus, “ Ægyptum aut Syriam invasurum” fingeant simul, credebantque. Jam juventutis concursu, jam publicis studiis frequentabatur, lætus præsentibus & inanium spe; cùm auditum id Poppæo Sabino. Is Macedoniæ tum intentus, Achaiam quoque curabat. Igitur, quò vera seu falsa anteiret, Toronæum Thermæumque sinum præfestinans, mox Eubœam, Ægæi maris insulam, & Piræum Atticæ oræ, dein Corinthiense litus, angustiasque Isthmi evadit: marique alio Nicopolim, Romanam coloniam, ingressus, ibi demum cog-

noscit, solertiùs interrogatum, “ quisnam foret,” dixisse, “ M. Silano genitum,” & multis sectatorum dilapsis, ascendisse navem, tamquam Italiam peteret: scripsitque hæc Tiberio: neque nos originem finemve ejus rei ultrà comperimus.

XI. EXITU anni, diu aucta discordia consulum erupit: nam Trio, facilis capeffendis inimiciis, & foro exercitus, “ ut segnem Regulum ad op-
“ primendos Sejani ministros” obliquè perstrinx-
“ erat: ille, nisi lacefferetur, modestiæ retinens, non modò retudit collegam, sed “ ut noxium con-
“ jurationis” ad disquisitionem trahebat. Multif-
que patrum orantibus, “ ponerent odia in perni-
“ ciem itura,” mansêre infensi ac minitantes, do-
nec magistratu abirent.

B R E V I A R I U M

LIBRI SEXTI.

- I. *TIBERII* arcanæ & fœdæ libidines.
II. *Multorum accusationes.* VIII. *M. Terentii libera & egregia defensio.* X. *L. Pisonis, præfecti Urbis, mors & funus.* XI. *Præfecturæ Urbis origo & progressus.* XII. *De libro Sibyllæ recipiendo consultatio.* XIII. *Seditio Romæ ob gravitatem annonæ.* XIV. *Quidam equites Romani cadunt conjurationis crimine.* XV. *Germanici duæ filiæ nuptum datæ L. Cassio & M. Vinicio.* XVI. *Feneratores accusati: repressa usura. Liberalitate Cæsaris fides multorum refecta.* XVIII. *Renovantur majestatis accusationes.* XIX. *Accusati societatis cum Sejano, omnes uno edicto necantur.* XX. *C. Cæsar Claudiam uxorem accipit. Ejus mores. Tiberius, præceptore Thrasyl-*

lo, Chaldæorum artis studiosus, Galbæ imperium prænuntiat. XXIII. Drusi, Germanici filii, miseranda mors. Æquè luctuosus Agrippinæ obitus. XXVI. Nerva, Jureconsultus, inediâ voluntariâ obiit. Aliquot aliorum inlustrium mortes. XXVIII. Phœnix avis in Ægypto visa. XXIX. Accusationes variæ & mortes. XXXI. Parthorum legati in Urbem venēre, ad novum regem petendum. Tiberius unum, deinde alterum misit. L. Vitellius Orienti præfectus. XXXIII. Prælia inter Armenios & Parthos. Artabanes regno exutus, & in Scythiam profugus, cui Tiridates sufficitur Vitellii consilio & armis. XXXVIII. Recrudescit delatorum sævitia. Accusati plurimi occumbunt: nec civium supplicia effugit rex Tigranes. Vitæ finem sibi ponit Æmilia Lepida. XLI. Clitæ regi suo rebelles & repressi. Tiridates, Parthorum rex, dissidio procerum pellitur; & Artabanus in regnum iterum accitur. XLV. Romæ incendium atrox. XLVI. Tiberii deliberatio de successore. L. Ejus morbus, mors & mores.

Hæc gesta annis circiter sex.

A. U. C.	J. C.	
DCCLXXXV.	32. Coff.	{ CN. DOMITIO Ahenobarbo, M. FURIO Camillo Scriboniano.
DCCLXXXVI.	33. Coff.	{ SER. SULPICIO Galbâ, L. CORNELIO Sullâ.
DCCLXXXVII.	34. Coff.	{ PAULO FABIO Perfico, L. VITELLIO.
DCCLXXXVIII.	35. Coff.	{ C. CESTIO Gallo, M. SERVILIO Noniano.
DCCLXXXIX.	36. Coff.	{ SEX. PAPINIO Allenio, Q. PLAUTIO.
DCCXC.	37. Coff.	{ CN. ACERRONIO Proculo, C. PONTIO Nigrino.

T

C. C O R N E L I I

T A C I T I

A N N A L E S.

LIBER SEXTUS.

C^N. DOMITIUS & Camillus Scribonianus consulatum inierant; cùm Cæsar, tramisso quod Capreas & Surrentum interluit freto, Campaniam prælegebat, ambiguus an Urbem intraret; seu, quia contrà destinaverat, speciem venturi simulans: & sæpe in propinqua degreßus, aditis juxta Tiberim hortis, saxa rursum & solitudinem maris repetiit, pudore scelerum & libidinum: quibus adèd indomitis exarferat, ut more regio pubem ingenuam stupris pollueret: nec formam tantùm & decora corpora, sed in his modestam pueritiam, in aliis imagines majorum, incitamentum cupidinis habebat. Tuncque primùm ignota antè vocabula reperta sunt, *fellariorum* & *spintriarum*, ex fœditate loci ac multiplici patientiâ: præpositique servi qui quærerent, pertraherent: dona in promptos, minas adversùm abnuentes; & si retinerent

propinquus aut parens, vim, raptus, suaque ipsi libita, velut in captos, exercebant.

II. AT ROMÆ principio anni, quasi recēns cognitis Liviæ flagitiis, ac non pridem etiam punitis, atroces sententiæ dicebantur, in effigies quoque ac memoriam ejus: & “ bona Sejani ablata ærario, “ ut in fiscum cogerentur,” tamquam referret. Scipiones hæc, & Silani, & Cassii, iisdem ferme, aut paullum immutatis verbis adseveratione multâ censebant: cūm repenti Togonius Gallus, dum ignobilitatem suam magnis nominibus inferit, per deridiculum auditur. Nam Principem orabat “ deligere senatores, ex quibus viginti forte ducti, “ & ferro accincti, quotiens curiam inisset, salu- “ tem ejus defenderent:” crediderat nimirum epistolæ, “ subsidio sibi alterum ex consulibus” poscentis, “ ut tutus a Capreis Urbem peteret.” Tiberius tamen ludibria seriis permiscere solitus, egit grates benevolentiae patrum: “ sed quos “ omitti posse? quos deligi? semperne eosdem? “ an subinde alios? & honoribus perfunctos, an “ juvenes? privatos, an e magistratibus? Quam “ deinde speciem fore, fumentium in limine curiæ “ gladios? neque sibi vitam tanti, si armis tegenda “ foret.” Hæc adversus Togonium, verbis moderans: neque ultra abolitionem sententiæ suadere.

III. AT JUNIUM Gallionem, qui censuerat, “ ut prætoriani, actis stipendiis, jus apiscerentur
 “ in quatuordecim ordinibus sedendi,” violenter increpuit; velut coram rogitans, “ quid illi cum
 “ militibus, quos neque dicta Imperatoris, neque
 “ præmia nisi ab Imperatore accipere par esset?
 “ reperisse prorsus, quod divus Augustus non
 “ providerit? an potius discordiam & seditionem a
 “ satellite Sejani quæsitam, quâ rudes animos,
 “ nomine honoris, ad corrumpendum militiæ mo-
 “ rem propelleret?” Hoc pretium Gallio meditata adulationis tulit, statim curiâ, deinde Italiâ exactus: & quia inculabatur facilè toleraturus exilium, delectâ Lesbos, insulâ nobili & amœnâ, retrahitur in Urbem, custoditurque domibus magistratuum. Iisdem literis Cæsar Sextium Paconianum prætorium perculit, magno patrum gaudio, audacem, maleficum, omnium secreta rimantem, delectumque a Sejano, cujus ope dolus C. Cæsari pararetur: quod postquam patefactum, prorupere concepta pridem odia, & summum supplicium decernebatur, ni professus indicium foret.

IV. UT VERÒ Latinium Latiarem ingressus est, accusator ac reus juxtâ invisi, gratissimum spectaculum præbebatur. Latiaris, ut retuli, præcipuus olim circumveniendi Titii Sabini, & tunc luendæ pœnæ primus fuit. Inter quæ Haterius Agrippa consules anni prioris invasit, “ cur mutuâ accu-

“satione intentâ, nunc filerent? metum prorsus
 “& noxiam conscientiæ pro fœdere haberi: at
 “non patribus reticenda, quæ audivissent.” Regulus
 “manere tempus ultionis, seque coram Prin-
 “cipe exsecuturum:” Trio “æmulationem inter
 “collegas, & si qua discordes jecissent meliùs
 “obliterari,” respondit. Urgente Agrippâ, Sanguinius Maximus, e consularibus, oravit senatum,
 “ne curas Imperatoris, conquestis insuper acerbis
 “augerent: sufficere ipsum statuendis
 “remediis:” sic Regulo salus, & Trioni dilatio exitii quæsitâ. Haterius invidiosior fuit, quia somno
 aut libidinosis vigiliis marcidus, & ob segnitiam,
 quamvis crudelem Principem non metuens, illustribus viris perniciem, inter ganeam ac stupra,
 meditabatur.

V. EXIN Cotta Messalinus, sævissimæ cujusque sententiæ auctor, eoque inveteratâ invidiâ, ubi primùm facultas data, arguitur pleraque: “C. Cæ-
 “sarem quasi incestæ virilitatis,” & cùm die natali Augustæ inter sacerdotes epularetur, *Novemdialem* eam cœnam dixisse: querensque de potentiâ
 M. Lepidi, ac L. Arruntii, cum quibus ob rem pecuniariam disceptabat, addidisse, “illos qui-
 “dem senatus, me autem tuebitur Tiberiolus
 “meus:” neque cuncta a primoribus civitatis revincebatur; iisque instantibus, ad Imperatorem provocavit. Nec multò post literæ adferuntur,

quibus in modum defensionis, repetito “inter se
“atque Cottam amicitiae principio, crebrisque
“ejus officiis” commemoratis, “ne verba pravè
“detorta, neu convivalium fabularum simplicitas
“in crimen duceretur,” postulavit.

VI. INSIGNE visum est earum Cæsaris literarum initium; nam his verbis exorsus est. “Quid
“scribam vobis, patres conscripti, aut quomodo
“scribam, aut quid omnino non scribam hoc
“tempore, dii me deæque pejus perdant, quàm
“perire me quotidie sentio, si scio.” Adeò facinora atque flagitia sua ipsi quoque in supplicium verterant. Neque frustra præstantissimus sapientiae firmare solitus est, si recludantur tyrannorum mentes, posse aspici laniatus & ictus, quando ut corpora verberibus, ita sævitiâ, libidine, malis consultis, animus dilaceretur. Quippe Tiberium non fortuna, non solitudines protegebant, quin tormenta pectoris suasque ipse poenas fateretur.

VII. Tum factâ patribus potestate statuendi “de Cæciliano senatore, qui plurima adversum
“Cottam prompserat,” placitum, “eamdem poenam
“nam inrogari, quam in Aruseium & Sanquinium,
“accusatores L. Arruntii:” quo non aliud honorificentius Cottæ evênit; qui nobilis quidem, sed egens ob luxum, per flagitia infamis, sanctissimis Arruntii artibus dignitate ultionis æquabatur. Quintus Servæus posthac, & Minutius Thermus

inducti: Servæus, præturâ functus, & quondam Germanici comes; Minutius equestri loco, modestè habitâ Sejani amicitîâ: unde illis major miseratio: contrâ Tiberius, “ præcipuos ad scelera” increpans, admonuit C. Cestium patrem “ dicere, “ fenatui, quæ sibi scripsisset;” suscepitque Cestius accusationem: quod maximè exitiabile tulêre illa tempora, cùm primores senatûs infimas etiam delationes exercerent, alii propalam, multi per occultum: neque discerneres alienos a conjunctis, amicos ab ignotis, quid repens, aut vetustate obscurum: perinde in foro, in convivio, quaquâ de re locuti inculabantur, ut quis prævenire & reum destinare properat; pars ad subsidium suû, plures infecti quasi valetudine & contactu. Sed Minutius & Servæus damnati, indicibus accessêre. Tractique sunt in casum eundem Julius Africanus, e Santonis, Gallicâ civitate, Seius Quadratus: originem non reperi. Neque sum ignarus a plerisque scriptoribus, omisâ multorum pericula & pœnas, dum copiâ fatiscunt; aut, quæ ipsis nimia & mæsta fuerant, ne pari tædio lecturos adficerent, verentur. Nobis pleraque digna cognitu obvenêre, quamquam ab aliis incelebrata.

VIII. NAM eâ tempestate, quâ Sejani amicitiam ceteri falsò exuerant, ausus est eques Romanus, M. Terentius, ob id reus, amplecti, ad

hunc modum apud senatum ordiendo: “ For-
“ tunæ quidem meæ fortasse minùs expediat ad-
“ gnoscere crimen, quàm abnuere: sed utcum-
“ que casura res est, fatebor & fuisse me Sejano
“ amicum, & ut effem expetisse, & postquam
“ adeptus eram, lætatum. Videram collegam
“ patris, regendis prætoriiis cohortibus; mox Ur-
“ bis & militiæ munia simul obeuntem: illius
“ propinqui & adfines honoribus augebantur: ut
“ quisque Sejano intimus, ita ad Cæsaris ami-
“ citiam validus: contrà quibus infensus esset,
“ metu ac sordibus conflictabantur: nec quem-
“ quam exemplo adsumo: cunctos, qui novis-
“ simi consilii expertes fuimus, meo unius dis-
“ crimine defendam. Non enim Sejanum Vuls-
“ niensem, sed Claudię & Juliæ domûs partem,
“ quas adfinitate occupaverat, tuum, Cæsar, ge-
“ nerum, tui consulatûs socium, tua officia in
“ republicâ capeffentem colebamus. Non est
“ nostrum æstimare, quem supra ceteros, & qui-
“ bus de causis extollas. Tibi summum rerum
“ judicium dii dedere: nobis obsequii gloria re-
“ licta est. Spectamus porro, quæ coram ha-
“ bentur, cui ex te opes, honores, quîs plurima
“ juvandi nocendive potentia: quæ Sejano fuisse,
“ nemo negaverit: abditos Principis sensus, & si
“ quod occultius parat, exquirere, illicitum, an-
“ cept: nec ideo adsequare. Ne, patres con-

“ scripti, ultimum Sejani diem, sed sexdecim an-
 “ nos cogitaveritis; etiam Satrium atque Pom-
 “ ponium venerabamur: libertis quoque ac jani-
 “ toribus ejus notescere, pro magnifico accipie-
 “ batur. Quid ergo? indistincta hæc defensio &
 “ promiscua dabitur? immo justis terminis divi-
 “ datur. Insidiæ in rempublicam, consilia cædis
 “ adversum Imperatorem, puniantur: de amici-
 “ tiâ & officiis, idem finis & te, Cæsar, & nos
 “ absolverit.”

IX. CONSTANTIA orationis, & quia repertus erat, qui efferret, quæ omnes animo agitabant, eò usque potuere, ut accusatores ejus, additis quæ antè deliquerant, exilio, aut morte multarentur. Secutæ dehinc Tiberii literæ in Sex. Vestilium prætorium, quem, Druso fratri percarum, in cohortem suam transtulerat. Causa offensionis Vestilio fuit, seu composuerat quædam in C. Cæsarem, ut impudicum, sive ficto habita fides: atque ob id convictu Principis prohibitus, cùm senili manu ferrum tentavisset, obligavit venas: precatufque per codicillos, immiti rescripto, venas resolvit. Acervatim ex eo Annius Pollio, Appius Silanus, Scauro Mamercus simul, ac Sabino Calvisio, majestatis postulantur, & Vinicianus Pollioni patri adjiciebatur, clari genus, & quidam summis honoribus: contremuerantque patres: nam quotuscunque adfinitatis, aut amicitia tot

inlustrium virorum, expers erat? ni Celsus, Urbanæ cohortis tribunus, tum inter indices, Appium & Calvisium discrimini exemisset. Cæsar Pollionis, ac Viniciani, Scaurique causam, ut ipse cum senatu nosceret, distulit; datis quibusdam in Scaurum tristibus notis.

X. NE FEMINÆ quidem exfortes periculi: quæ occupandæ reipublicæ argui non poterant, ob lacrimas inculpabantur: necataque est anus Vitia, Fusii Gemini mater, quod filii necem flevisset. Hæc apud senatum: nec secus apud Principem, Vesularius Atticus, ac Julius Marinus ad mortem aguntur, e vetustissimis familiarium Rhodum secuti, & apud Capreas individui. Vesularius, insidiarum in Libonem internuntius: Marino particeps, Sejanus Curtium Atticum opprefferat: quod lætius acceptum, sua exempla in consultores recidisse. Per idem tempus L. Piso, pontifex, rarus in tantâ claritudine, fato obiit: nullius servilis sententiæ sponte auctor, & quotiens necessitas ingrueret, sapienter moderans. Patrem ei censorium fuisse memoravi: ætas ad octogesimum annum processit: decus triumphale in Thraciâ meruerat: sed præcipua ex eo gloria, quod præfectus Urbi recens, continuam potestatem, & insolentiâ parendi graviolem, mirè temperavit.

XI. NAMQUE antea, profectis domo regibus, ac mox magistratibus, ne Urbs sine imperio foret,

in tempus deligebatur, qui jus redderet, ac subitis mederetur: feruntque ab Romulo Dentrem Romulium, pòst ab Tullo Hostilio Numam Marcium, & ab Tarquinio Superbo Spurium Lucretium impositos: dein consules mandabant: duratque simulacrum, quotiens ob ferias Latinas præficitur, qui consulare munus usurpet. Ceterùm Augustus bellis civilibus Cilnium Mæcenatem, equestris ordinis, cunctis apud Romam atque Italiam præposuit. Mox rerum potitus, ob magnitudinem populi, ac tarda legum auxilia, sumpsit e consularibus, qui coërceret servitia, & quod civium audaciâ turbidum, nisi vim metuat: primusque Messala Corvinus eam potestatem, & paucos intra dies finem accepit, quasi nescius exercendi. Tum Taurus Statilius, quamquam provectâ ætate, egregiè toleravit. Dein Piso, viginti per annos pariter probatus, publico funere, ex decreto senatûs, celebratus est.

XII. RELATUM inde ad patres a Quintiliano, tribuno plebei, "de libro Sibyllæ," quem Caninius Gallus, quindecimvir, "recipi inter ceteros "ejusdem vatis, & eâ de re senatusconsultum" postulaverat: quo per discessionem factò, misit literas Cæsar modicè tribunum increpans, "ignarum antiqui moris ob juventam:" Gallo exprobrabat, "quòd scientiæ cærimoniarumque "vetus, incerto auctore, ante sententiam collegii,

“ non, ut affolet, lecto per magistros, æstimateque
“ carmine, apud infrequentem senatum egisset.”
Simul commonefecit; “ quia multa vana sub no-
“ mine celebri vulgabantur, sanxisse Augustum,
“ quem intra diem ad prætorem Urbanum de-
“ ferrentur, neque habere privatim liceret:” quod
a maioribus quoque decretum erat, post exustum
sociali bello Capitolium, quæsitis Samo, Ilio, Ery-
thris, per Africam, etiam, ac Siciliam, & Italicas
colonias carminibus Sibyllæ, una seu plures fuere,
datoque sacerdotibus negotio, quantum humanâ
ope potuissent, vera discernere. Igitur tunc quo-
que notioni quindecimvirum is liber subijcitur.

XIII. ISDEM consulibus, gravitate annonæ jux-
ta seditionem ventum: multaque, & plures per
dies, in theatro licentiùs efflagitata, quàm solitum
adversum Imperatorem: quis commotus, incusa-
vit magistratus patresque, “ quòd non publicâ
“ auctoritate populum coercuissent:” addiditque
quibus e provinciis, & quantò majorem, quàm
Augustus, rei frumentariæ copiam advectaret. Ita
castigandæ plebi compositum senatusconsultum,
prisca severitate: neque segniùs consules edixere:
silentium ipsius non civile, ut crediderat, sed in
superbiam accipiebatur,

XIV. FINIS anni Geminius, Celsus, Pompeius,
equites Romani, cecidere conjurationis crimine.
Ex quibus Geminius prodigiâ opum, ac mollitiâ

vitæ amicus Sejano, nihil ad ferium. Et Julius Celsus, tribunus, in vinclis laxatam catenam, & circumdatam, in diversum tendens, suam ipse cervicem perfregit. At Rubrio Fabato, tamquam, desperatis rebus Romanis, Parthorum ad misericordiam fugeret, custodes additi : sanè is repertus apud fretum Siciliæ, retractusque per centurionem, nullas probabiles causas longinquæ peregrinationis adferebat. Mansit tamen incolumis, oblivione magis quàm clementiâ.

XV. SER. GALBA, L. Sullâ consulibus, diu quæsito, quos neptibus suis maritos destinaret Cæsar, postquam instabat virginum ætas, L. Cassium, M. Vinicium legit. Vinicio oppidanum genus ; Calibus ortus, patre atque avo consularibus, cetera equestri familiâ erat, mitis ingenio, & comptæ facundiæ. Cassius plebei Romæ generis, verùm antiqui honoratique, & severâ patris disciplinâ eductus, facilitate sæpius quàm industriâ commendabatur. Huic Drusillam, Vinicio Juliam, Germanico genitas, conjungit : superque eâ re senatui scripsit, levi cum honore juvenum : dein redditis absentiae causis admodum vagis, flexit ad graviora, & offensiones ob rempublicam cœptas : “ utque Macro præfectus, tribunorumque & centurionum pauci, secum introirent, quotiens curiam ingrederetur,” petivit. Factoque largè, & sine præscriptione generis, aut numeri, senatus-

consulto, ne tecta quidem Urbis, adeò publicum consilium numquam adiit, deviis plerumque itineribus ambigens patriam & declinans.

XVI. INTEREA magna vis accusatorum in eos inrupit, qui pecunias fenore auctitabant, adversum legem dictatoris Cæsaris, quâ “de modo credendi, possidendique intra Italiam” cavetur; omisam olim, quia privato usui bonum publicum postponitur. Sanè vetus Urbi fenebre malum, & seditionum discordiarumque creberrima causa: eoque cohibebatur antiquis quoque & minùs corruptis moribus. Nam primò duodecim tabulis sanctum, “ne quis unciario fenore amplius exerceat,” cùm antea ex libidine locupletium agitaretur: dein rogatione tribunicia, ad semuncias redacta: postremò vetita versura: multisque plebis scitis obviam itum fraudibus, quæ totiens repressæ, miras per artes rursus oriebantur. Sed tum Gracchus prætor, cui ea quæstio evenerat, multitudine periclitantium subactus, retulit ad senatum: trepidique patres (neque enim quisquam tali culpâ vacuus) veniam a Principe petivèrunt: & concedente, annus in posterum, sexque menses dati, quibus secundum iussu legis, rationes familiares quisque componerent.

XVII. HINC inopia rei nummaria, commoto simul omnium ære alieno; & quia tot damnatis, bonisque eorum divenditis, signatum argentum

fisco, vel ærario attinebatur : ad hoc senatus præscripserat, “ duas quisque fenoris partes in agris “ per Italiam conlocaret.” Sed creditores in solidum appellabant : nec decorum appellatis, minuere fidem. Ita primò concursatio, & preces ; dein strepere prætoris tribunal : eaque, quæ remedio quæsitæ, venditio, & emptio, in contrarium mutari ; quia feneratorum omnem pecuniam mercandis agris condiderant. Copiam vendendi secutâ vilitate, quantò quis obærior, ægrius distrahebant ; multique fortunis provolvebantur : everfio rei familiaris dignitatem ac famam præceps dabat : donec tulit opem Cæsar, disposito per mensas millies sestertio, factâque mutuandi copiâ sine ufuris per triennium, si debitor populo in duplum prædiis cavisset. Sic resecta fides ; & paullatim privati quoque creditores reperti : neque emptio agrorum exercita ad formam senatusconfulti, acribus, ut ferme talia, iniitiis, incurioso fine.

XVIII. DEIN redeunt priores metus, postulato majestatis Confidio Proculo : qui nullo pavore diem natalem celebrans, raptus in curiam, pariterque damnatus interfectusque : & forori ejus Sanciæ aquâ atque igni interdictum, accusante Q. Pomponio. Is moribus inquires, “ hæc & hujusmodi a se factitari” prætendebat, ut, “ partâ “ apud Principem gratiâ, periculis Pomponii Se-

“cundi fratris mederetur.” Etiam in Pompeiam Macrinam exilium statuitur, cujus maritum, Argolicum, socerum, Laconem, e primoribus Achæorum, Cæsar adflixerat. Pater quoque inlustri eques Romanus, ac frater prætorius, cum damnatio instaret, se ipsi interfecere: datum erat crimini, “quod Theophanem Mitylenæum pro-
“avum eorum, Cn. Magnus inter intimos habuisset: quodque defuncto Theophani, cælestes honores Græca adulatio tribuerat.”

XIX. Post quos Sex. Marius, Hispaniarum ditissimus, defertur “incestasse filiam,” & saxo Tarpeio dejicitur: ac ne dubium haberetur, magnitudinem pecuniæ malo vertisse, aurariasque ejus, quamquam publicarentur, sibimet Tiberius seposuit. Inritatusque suppliciis, cunctos, qui carcere attinebantur, accusati societatis cum Sejano, necari jubet. Jacuit immensa strages: omnis sexus, omnis ætas: inlustres, ignobiles: dispersi, aut aggerati: neque propinquis, aut amicis adfistere, inlacrimare, ne visere quidem diutiùs dabatur; sed circumjecti custodes, & in mærorem cujusque intenti, corpora putrefacta adsectabantur, dum in Tiberim traherentur: ubi fluitantia, aut ripis adpulsa, non cremare quisquam, non contingere. Interciderat fortis humanæ commercium vi metûs; quantumque sævitia glisceret, miseratio arcebatur.

XX. SUB idem tempus C. Cæsar, discedenti Capreas avo comes, Claudiam, M. Silani filiam, conjugio accepit; immanem animum subdolâ modestiâ tegens, non damnatione matris, non exilio fratrum ruptâ voce; qualem in diem Tiberius induisset, pari habitu, haud multùm distantibus verbis. Unde mox scitum Passieni oratoris dictum perccebut, “Neque meliorem umquam fer-
“vum, neque deteriorem dominum fuisse.” Non omiserim præfagium Tiberii, de Ser. Galbâ, tum consule: quem accitum, & diversis sermonibus pertentatum, postremò Græcis verbis in hanc sententiam adlocutus; “Et tu, Galba, quandoque
“de gustabis imperium:” feram ac brevem potentiam significans, scientiâ Chaldæorum artis, cujus apiscendæ, otium apud Rhodum, magistrum Thrasyllum, habuit, peritiam ejus hoc modo expertus.

XXI. QUOTIENS super tali negotio consultaret, editâ domûs parte, ac liberti unius conscientiâ utebatur: is literarum ignarus, corpore valido, per avia ac derupta (nam saxis domus imminet) præibat eum, cujus artem experiri Tiberius statuisset; & regredientem, si vanitatis aut fraudum suspicio incessebat, in subjectum mare præcipitabat, ne index arcani existeret. Igitur Thrasyllus iisdem rupibus inductus, postquam percunctantem commoverat, imperium ipsi, & futura solerter

patefaciens: interrogatur, “an suam quoque
“genitalem horam comperisset, quem tum an-
“num, qualem diem haberet?” Ille positus fide-
rum, ac spatia dimensus, hærere primò, dein
pavescere, &, quantùm introspiceret, magis ac
magis trepidus admirationis & metûs, postremò
exclamat, “ambiguum sibi ac propè ultimum
“discrimen instare.” Tum complexus eum Ti-
berius, “præscium periculorum, & incolumem
“fore” gratatur; quæque dixerat, oraculi vice
accipiens, inter intimos amicorum tenet.

XXII. SED mihi hæc, ac talia audienti, in
incerto iudicium est, fatone res mortalium & ne-
cessitate immutabili; an fortè volvantur: quippe
sapientissimos veterum, quique sectam eorum æ-
mulantur, diversos reperies, ac multis insitam opi-
nionem, “non initia nostrî, non finem, non de-
“nique homines diis curæ. Ideo creberrimè
“tristitia in bonos, læta apud deteriores esse?”
Contrà alii, “fatum quidem congruere rebus,”
putant, “sed non e vagis stellis, verùm apud
“principia, & nexus naturalium causarum:”
ac tamen “electionem vitæ” nobis relinquunt;
“quam ubi elegeris, certum imminetium or-
“dinem: neque mala, vel bona, quæ vulgus
“putet: multos, qui conficiantur adversis videan-
“tur, beatos; ac plerosque, quamquam magnas
“per opes, miserrimos: si illi gravem fortunam

“constanter tolerant, hi prosperâ inconsultè utantur.” Ceterùm plurimis mortalium non eximitur, quin “primo cujusque ortu ventura destinentur: sed quædam secus quàm dicta sint cadere, fallaciis ignara dicentium: ita corrumpi fidem artis, cujus clara documenta, & antiqua ætas & nostra tulerit.” Quippe a filio ejusdem Thrasylli, prædictum Neronis imperium, in tempore memorabitur, ne nunc incepto longiùs abierim.

XXIII. ISDEM consulibus; Asinii Galli mors vulgatur, quem egestate cibi peremptum haud dubium; sponte, vel necessitate, incertum habebatur. Consultusque Cæsar “an sepeliri sineret,” non erubuit permittere, ultroque incusare “casus, qui reum abstulissent antequam coram convinceretur:” scilicet medio triennio defuerat tempus subeundi judicium consulari seni, tot consularium parenti. Drusus deinde exstinguitur, cùm se miserandis alimentis, mandendo e cubili tomento, nonum ad diem detinuisset. Tradidère quidam, præscriptum fuisse Macroni, si arma ab Sejano tentarentur, extractum custodiâ juvenem (nam in palatio attinebatur) ducem populo imponere: mox quia rumor incedeabat, “fore, ut nurui ac nepoti conciliaretur Cæsar,” sævitiam, quàm pænitentiam maluit.

XXIV. QUIN & invecus in defunctum, “probra corporis, exitiabilem in suos, infensum rei-publicæ animum” objecit: “recitarique factorum dictorumque ejus descripta per dies” jussit: quo non aliud atrocius visum: adstitisse tot per annos, qui vultum, gemitus, occultum etiam murmur exciperent, & potuisse avum audire, legere, in publicum promere, vix fides; nisi quod Actii centurionis, & Didymi liberti epistolæ, servorum nomina præferebant, ut quis egredientem cubiculo Drusum pulsaverat, exterruerat. Etiam sua verba centurio, sævitæ plena, tamquam egregium, vocesque deficientis adjecerat, quibus primò alienationem mentis simulans, quasi per dementiam, funesta Tiberio, mox ubi exspes vitæ fuit, meditata, compositasque diras imprecabatur: “ut quemadmodum nurum, filiumque fratris, & nepotes, domumque omnem cædibus complevisset; ita pœnas nomini generique majorum, & posteris exsolveret.” Obturbabant quidem patres, specie detestandi: sed penetrabat pavor, & admiratio, callidum olim & tegendis sceleribus obscurum, huc confidentiæ venisse, ut, tamquam demotis parietibus, ostenderet nepotem sub verberare centurionis, inter servorum ictus, extrema vitæ alimenta frustra orantem.

XXV. NONDUM is dolor exoleverat, cùm de Agrippinâ auditum, quam, interfecto Sejano, spe

sustentatam provixisse reor, &, postquam nihil de sævitiâ remittebatur, voluntate extinctam: nisi si, negatis alimentis, adsimulatus est finis, qui videretur sponte sumptus. Enimverò Tiberius foedissimis criminationibus exarsit, "impudicitiam" arguens, "& Asinium Gallum adulterum, ejusque morte ad tædium vitæ compulsum." Sed Agrippina, æqui impatiens, dominandi avida, virilibus curis, feminarum vitia exuerat. "Eodem die defunctam, quo biennio antè Sejanus pœnas luisset, memoriæque id prodendum" addidit Cæsar: jactavitque "quòd non laqueo strangulata, neque in Gemonias projecta foret." Actæ ob id grates, decretumque "ut quintumdecimum Kalendas Novembris, utriusque necis die, per omnes annos, donum Jovi sacretur."

XXVI. HAUD multò pòst Cocceius Nerva, continuus Principis, omnis divini humanique juris sciens, integro statu, corpore inlæso, moriendi consilium cepit. Quod ut Tiberio cognitum, adfidere, causas requirere, addere preces, fateri postremò "grave conscientiae, grave famæ suæ, si proximus amicorum, nullis moriendi rationibus, "vitam fugeret:" averfatus sermonem Nerva, abstinentiam cibi conjunxit. Ferebant gnari cogitationum ejus, quantò propiùs mala reipublicæ viferet, irâ, & metu, dum integer, dum intenta-

tus, honestum finem voluisse. Ceterum Agrippinæ perniciēs, quod vix credibile, Plancinam traxit. Nupta olim Cn. Pisoni, & palam læta morte Germanici, cū Piso caderet, precibus Augustæ, nec minùs inimiciis Agrippinæ defēsa erat. Ut odium & gratia defēre, jus valuit: petitaque criminibus haud ignotis, suâ manu, fera magis, quàm immerita supplicia perfolvit.

XXVII. TOT LUCTIBUS funestâ civitate, pars mæoris fuit, quòd Julia, Drusi filia, quondam Neronis uxor, denupsit in domum Rubellii Blandi, cujus avum, Tiburtem, equitem Romanum, plerique meminerant. Extremo anni mors Ælii Lamiae funere censorio celebrata, qui administrandæ Syriæ imagine tandem exsolutus, Urbi præfuerat: genus illi decorum, vivida senectus; & non permiffa provincia dignationem addiderat. Exin Flacco Pomponio, Syriæ proprætore, defuncto, recitantur Cæsaris literæ, quīs incusabat “egregium quemque, & regendis exercitibus “idoneum, abnuere id munus: seque eâ necessitudine ad preces cogi, per quas consularium alii “qui capeffere provincias adigerentur:” oblitus Arruntium ne in Hispaniam pergeret, decimum jam annum attineri. Obiit eodem anno & M. Lepidus, de cujus moderatione, atque sapientiâ in prioribus libris fatis conlocavi: neque nobilitas diutiùs demonstranda est: quippe Æmilium ge-

nus fecundum bonorum civium, & qui eâdem familiâ corruptis moribus, inlustri tamen fortunâ egère.

XXVIII. PAULO Fabio, L. Vitellio consulibus, post longum sæculorum ambitum, avis Phoenix in Ægyptum vênit, præbuitque materiem doctissimis indigenarum, & Græcorum, multa super eo miraculo differendi : de quibus congruunt, & plura ambigua, sed cognitu non absurda, promere libet. Sacrum Soli id animal, & ore ac distinctu pinnarum a ceteris avibus diversum, consentiunt, qui formam ejus definière. De numero annorum varia traduntur : maximè vulgatum, quingentorum spatium : sunt qui adseverent, mille quadringentos sexaginta unum interjici ; prioresque alites Sesostride primùm, post Amaside, dominantibus, dein Ptolemæo, qui ex Macedonibus tertius regnavit, in civitatem, cui Heliopolis nomen, advolavisse, multo ceterarum volucrum comitatu, novam faciem mirantium. Sed antiquitas quidem obscura : inter Ptolemæum ac Tiberium minùs ducenti quinquaginta anni fuerunt : unde nonnulli falsum hunc Phœnicem, neque Arabum e terris credidère, nihilque usurpavisse ex his, quæ vetus memoria firmavit : confecto quippe annorum numero, ubi mors propinquet, suis in terris struere nidum, eique vim genitalem adfundere, ex quâ fetum oriri : & primam adulto curam sepeliendi

patris; neque id temere, sed sublato myrrhæ pondere, tentatoque per longum iter, ubi par oneri, par meatui sit, subire patrium corpus, inque Solis aram perferre, atque adolere. Hæc incerta & fabulosis aucta. Ceterum aspici aliquando in Ægypto eam volucrem, non ambigitur.

XXIX. AT ROMÆ cæde continuâ, Pomponius Labeo, quem præfuisse Mœsiæ retuli, per abruptas venas sanguinem effudit; æmulataque est conjunx Paxæa: nam promptas ejusmodi mortes, metus carnificis faciebat: & quia damnati, publicatis bonis, sepulturâ prohibebantur; eorum qui de se statuebant, humabantur corpora, manebant testamenta, pretium festinandi. Sed Cæsar, missis ad senatum literis, differuit, “morem fuisse majoribus, quotiens dirimerent amicitias, interdicens dicere domo, eumque finem gratiæ ponere: id se repetivisse in Labeone: atque illum, quia malè administratæ provinciæ, aliorumque criminum minum urgebatur, culpam invidiâ velavisse, frustra conterritâ uxore, quam, etsi nocentem, periculi tamen expertem fuisse.” Mamercus dein Scaurus rursus postulatur, insignis nobilitate & orandis causis, vitâ probrosus: nihil hunc amicitia Sejanî, sed labefecit haud minùs validum ad exitia Macronis odium, qui easdem artes occultius exercebat: detuleratque argumentum tragiæ, a Scauro scriptæ, additis versibus, qui in

Tiberium flecterentur. Verùm ab Servilio & Cornelio accusatoribus, “adulterium Liviae, magorum sacra” objectabantur. Scaurus, ut dignum veteribus Æmiliis, damnationem anteit; hortante Sexitiâ uxore, quæ incitamentum mortis, & particeps fuit.

XXX. AC TAMEN accusatores, si facultas incideret, pœnis adficiebantur: ut Servilius Corneliusque, perduto Scauro famosi, quia pecuniam a Vario Ligure, omittendæ delationis, ceperant, in insulas, interdicto igni atque aquâ, demoti sunt: & Abudius Rufo, functus ædilitate, dum Lentulo Gætulico, sub quo legioni præfuerat, periculum faceffit, “quòd is Sejani filium generum destinasset,” ultro damnatur, atque Urbe exigitur. Gætulicus eâ tempestate superioris Germaniæ legiones curabat, mirumque amorem adsecutus erat, effusæ clementiæ, modicus severitate, & proximo quoque exercitui, per L. Apronium socerum, non ingratus. Unde fama constans, ausum mittere ad Cæsarem literas, “Adfinitatem” sibi cum Sejano haud sponte, sed consilio Tiberii coeptam: perinde se, quàm Tiberium falli potuisse: neque errorem eundem illi sine fraude, aliis exitio habendum. Sibi fidem integram, &, si nullis insidiis peteretur, mansuram: successorem non aliter, quàm indicium mortis, accepturum: firmarent velut fœdus, quo

“Princeps ceterarum rerum potiretur, ipse pro-
“vinciam retineret.” Hæc mira quamquam, fi-
dem ex eo trahebant, quod unus omnium Seja-
ni adfinium incolumis, multaque gratiâ mansit:
reputante Tiberio publicum sibi odium, extremam
ætatem, magisque famâ, quàm vi, stare res
suas.

XXXI. C. CESTIO, M. Servilio consulibus,
nobiles Parthi in Urbem venêre, ignaro rege Ar-
tabano. Is metu Germanici fidus Romanis,
æquabilis in suos; mox superbiam in nos, sævi-
tiam in populares sumpsit; fretus bellis, quæ se-
cunda adversum circumjectas nationes exercuerat,
& senectutem Tiberii, ut inermem, despiciens,
avidusque Armeniæ, cui, defuncto rege Artaxiâ,
Arsacen, liberorum suorum veterrimum, imposuit,
additâ contumeliâ, & missis, qui “gazam, a Vo-
“none relictam in Syriâ Ciliciâque,” reposcerent,
simul “veteres Persarum ac Macedonum termi-
“nos: seque invasurum possessâ Cyro, & post
“Alexandro,” per vaniloquentiam ac minas jaci-
ebat. Sed Parthis mittendi secretos nuntios vali-
dissimus auctor fuit Sinnaces, insigni familiâ, ac
perinde opibus, & proximus huic Abdus, ademp-
tæ virilitatis. Non despectum id apud barbaros,
ultroque potentiam habet. Ii, adscitis & aliis
primoribus, quia neminem gentis Arsacidarum
summæ rei imponere poterant, interfectis ab Ar-

tabano plerisque, aut nondum adultis, Phraaten, regis Phraatis filium, Româ poscebant: "No-
" mine tantum & auctore opus, ut, sponte Cæ-
" saris, genus Arfacis ripam apud Euphratis cer-
" neretur."

XXXII. CUPITUM id Tiberio: ornat Phraaten, accingitque paternum ad fastigium: destinata retinens, consiliis & astu res externas moliri, arma procul habere. Interea, cognitis insidiis, Artabanus tardari metu; modò cupidine vindictæ inardescere. Et barbaris cunctatio, servilis: statim exsequi, regium videtur. Valuit tamen utilitas, ut Abdum, specie amicitiae vocatum ad epulas, lento veneno inligaret; Sinnacem dissimulatione ac donis, simul per negotia, moraretur. Et Phraates apud Syriam, dum, omisso cultu Romano, cui per tot annos insueverat, instituta Parthorum infumit, patriis moribus impar, morbo absumptus est. Sed non Tiberius omisit incepta. Tiridaten sanguinis ejusdem, æmulum Artabano, recipiendæque Armeniæ Iberum Mithridaten deligit, conciliatque fratri Pharasmani, qui gentile imperium obtinebat: & cunctis, quæ apud Orientem parabantur, L. Vitellium præfecit. Eo de homine haud sum ignarus sinistram in Urbe famam, pleraque fœda memorari: ceterum regendis provinciis præcâ virtute egit: unde regressus, & formidine C. Cæsaris, familiaritate Claudii,

turpe in servitium mutatus; exemplar apud posteros adulatorii dedecoris habetur: cesseruntque prima postremis, & bona juventæ senectus flagitiosa obliteravit.

XXXIII. AT EX REGULIS, prior Mithridates Pharasmanen perpulit, dolo & vi conatus suos juvare: repertique corruptores, ministros Arsacis multo auro ad scelus cogunt: simul Iberi magnis copiis Armeniam inrumpunt, & urbe Artaxatâ potiuntur. Quæ postquam Artabano cognita, filium Oroden ultorem parat, datque Parthorum copias, mittit qui auxilia mercede facerent. Contrà, Pharasmanes adungere Albanos, accire Sarmatas, quorum Sceptuchi, utrimque donis acceptis, more gentico diversa induère. Sed Iberi, locorum potentes, Caspiâ viâ Sarmatam in Armenios raptim effundunt. At qui Parthis adventabant, facilè arcebantur, cùm alios incessus hostis clausisset; unum reliquum, mare inter & extremos Albanorum montes, æstas impediret: quia flatibus Etesiarum implentur vada; hibernus Austro revolvit fluctus, pulsoque introrsus freto, breviter litorum nudantur.

XXXIV. INTERIM Oroden, sociorum inopem, auctus auxilio Pharasmanes vocare ad pugnam, & detrectantem incessere, adequitare castris, infensare pabula; ac sæpe, in modum obsidii, stationibus cingebat: donec Parthi, contumeliarum info-

lentes, circumfisterent regem, poscerent prœlium :
 atque illis sola in equite vis; Pharasmanes & pe-
 dite valebat. Nam Iberi Albanique, saltuosos
 locos incolentes, duritiæ patientiæque magis in-
 suevêre. Feruntque “ se Theffalis ortos, quâ
 “ tempestate Jason post avectam Medeam, geni-
 “ tosque ex eâ liberos, inanem mox regiam Ætæ,
 “ vacuosque Colchos repetivit.” Multaque de
 nomine ejus, & oraculum Phrixi celebrant :
 nec quisquam ariete sacrificaverit, credito vexisse
 Phrixum: sive id animal, seu navis insigne fuit.
 Ceterum, directâ uerimque acie, Parthus “ impe-
 “ rium Orientis, claritudinem Arfacidarum, con-
 “ traque ignobilem Iberum mercenario milite,”
 differebat. Pharasmanes, “ integros semet a Par-
 “ thico dominatu; quantò majora peterent, plus de-
 “ coris victores, aut, si terga darent, flagitii atque
 “ periculi laturos: simul horridam fuorum aciem,
 “ picta auro Medorum agmina; hinc viros, inde
 “ prædam ostendere.”

XXXV. ENIMVERO apud Sarmatas non una
 vox ducis: se quisque stimulant, “ ne pugnam
 “ per sagittas inirent; impetu & cominus præve-
 “ niendum.” Variæ hinc bellantium species;
 cùm Parthus, sequi vel fugere pari arte suetus,
 distraheret turmas, spatium ictibus quæreret: Sar-
 matæ, omisso arcu, quo brevius valent, contis
 gladiisque ruerent: modò equestris prælii more,

frontis & tergi vices; aliquando, ut conferta acies, corporibus & pulsu armorum pellerent, pellerentur. Jamque & Albani Iberique prefare, detrudere, ancipitem pugnam hostibus facere; quos super, eques, & propioribus vulneribus pedites adfligebant. Inter quæ Pharasmanes Orodesque, dum strenuis adsunt, aut dubitantibus subveniunt, conspici, eoque gnari, clamore, telis, equis concurrunt: instantius Pharasmanes; nam vulnus par galeam adegit; nec iterare valuit, prælatus equo, & fortissimis satellitum protegentibus faucium. Fama tamen occisi falsò credita, exterruit Parthos; victoriamque concessere.

XXXVI. Mox Artabanus totâ mole regni ultimum iit; peritiâ locorum, ab Iberis melius pugnatum: nec ideò abscedebat, ni, contractis legionibus, Vitellius, & subdito rumore, tamquam Mesopotamiam invasurus, metum Romani belli fecisset. Tum omissa Armenia, versæque Artabani res; inlicitante Vitellio, “desererent regem, sævum in pace, & adversis præliorum exitio-
“sum.” Igitur Sinnaces, quem antea insensum memoravi, patrem Abdagesen, aliosque occultos consilii, & tunc continuis cladibus promptiores, ad defectionem trahit: adfluentibus paullatim, qui, metu magis quàm benevolentia subjecti, repertis auctoribus sustulerant animum. Nec jam aliud Artabano reliquum, quàm, si qui externo-

rum, corpori custodes aderant, suis quisque sedibus extorres, quīs neque boni intellectus, neque mali cura, sed mercede aluntur, ministri sceleribus. His adsumptis, in longinqua & contermina Scythiæ fugam maturavit, spe auxilii, quia Hyrcanis Carmaniisque per adfinitatem in-nexus erat; atque interim posse Parthos absentium æquos, præsentibus mobiles, ad pænitentiam mutari.

XXXVII. AT VITELLIUS, profugo Artabano, & flexis ad novum regem popularium animis, hortatus Tiridaten “parata capeffere,” robur legionum, sociorumque, ripam ad Euphratis ducit. Sacrificantibus, cū hic more Romano Suovetaurilia daret, ille equum placando amni adornasset; nuntiavēre accolæ, “Euphraten, nullā imbrium
“vi, sponte & immensū attolli; simul alben-
“tibus spumis in modum diadematis sinuare or-
“bes; auspiciū prosperi transgressūs:” quidam callidiūs interpretabantur, “initia conatūs
“secunda, neque diuturna: quia eorum, quæ
“terrā cælove portenderentur, certior fides; flu-
“minum instabilis natura simul ostenderet omina,
“raperetque.” Sed ponte navibus effecto, tramissoque exercitu, primus Ornospadēs multis equitum millibus in castra venit: exsul quondam, & Tiberio, cū Dalmaticum bellum conficeret, haud inglorius auxiliator, eoque civitate Romanā

donatus: mox repetitâ amicitîâ regis, multo apud eum honore, præfectus campis, qui Euphrate & Tigre, inclutis amnibus, circumflui, *Mesopotamiæ* nomen acceperunt. Neque multò post Sinnaces auget copias; & columnen partium Abdageses, gazam & paratus regios adjicit. Vitellius ostentasse Romana arma satis ratus, monet Tiridaten primoresque: hunc, “Phraatis avi & altoris Cæ-
“faris, quæ utrobique pulchra, meminerit:” illos, “obsequium in regem, reverentiam in nos,
“decus quisque suum & fidem retinerent.” Exin cum legionibus in Syriam remeavit.

XXXVIII. QUÆ duabus æstatibus gesta conjunxi, quò requiesceret animus a domesticis malis. Non enim Tiberium, quamquam triennio post cædem Sejani, quæ ceteros mollire solent, tempus, preces, fatias, mitigabant, quin incerta, vel abolita, pro gravissimis & recentibus puniret. Eo metu Fulcinius Trio ingruentes accusatores haud perpeffus, supremis tabulis multa & atrocia in Macronem, ac præcipuos libertorum Cæsaris composuit; ipsi “fluxam senio mentem & continuum
“abscessum, velut exilium,” objectando. Quæ ab heredibus occultata, recitari Tiberius jussit: patientiam libertatis alienæ ostentans, & contemptor suæ infamiæ, an scelerum Sejani diu nescius, mox quoquo modo dicta vulgari malebat, veritatisque, cui adulatio officit, per pro-

bra saltem gnarus fieri. Iisdem diebus Granius Martianus, senator, a C. Graccho majestatis postulatus, vim vitæ suæ attulit: Tatiisque Gratinus, præturâ functus, lege eâdem extremum ad supplicium damnatus.

XXXIX. NEC dispare Trebellieni Rufi, & Sextii Paconiani exitus. Nam Trebellienus suâ manu cecidit; Paconianus in carcere, ob carmina illic in Principem factitata, strangulatus est. Hæc Tiberius non mari, ut olim, divisus, neque per longinquos nuntios accipiebat, sed Urbem juxta; eodem ut die, vel noctis interjectu, literis consulum rescriberet: quasi aspiciens undantem per domos sanguinem, aut manus carnificum. Fine anni Poppæus Sabinus concessit vitâ, modicus originis, principum amicitia consulum ac triumphale decus adeptus: maximisque provinciis per quatuor & viginti annos impositus, nullam ob eximiam artem, sed quod par negotiis, neque superâ erat.

XL. Q. PLAUTIUS, Sex. Papinius, consules, sequuntur. Eo anno, neque quod L. Aruseius (*) morte adfecti forent, adfuetudine malorum, ut atrox, advertebatur; sed exterruit, quod Vibulenus Agrippa, eques Romanus, cum perorassent accusatores, in ipsâ curiâ depromptum sinu venenum hausit; prolapsusque ac moribundus, festinatis lictorum manibus in carcerem raptus est,

faucesque jam exanimis laqueo vexatæ. Ne Tigranes quidem, Armeniâ quondam potitus, ac tunc reus, nomine regio supplicia civium effugit. At C. Galba consularis, & duo Blæsi voluntario exitu cecidère. Galba, tristibus Cæsaris literis provinciam sortiri prohibitus; Blæsis sacerdotia, integrâ eorum domo destinata, convulsâ, distulerat: tunc, ut vacua, contulit in alios: quod signum mortis intellexère, & exsecuti sunt. Et Æmilia Lepida, quam juveni Drufo nuptam retuli, crebris criminibus maritum insecuta, quamquam instabilis, tamen impunita agebat, dum superfuit pater Lepidus; pòst a delatoribus corripitur, ob servum adulterum: nec dubitabatur de flagitio. Ergo omisâ defensione, finem vitæ sibi posuit.

XLI. PER idem tempus Clitarum natio, Capadoci Archelao subjecta, quia nostrum in modum deferre census, pati tributa adigebatur, in juga Tauri montis abcessit: locorumque ingenio sese contra imbelles regis copias tutabatur; donec M. Trebellius, legatus, a Vitellio, præfide Syriæ, cum quatuor millibus legionariorum, & delectis auxiliis missus, duos colles, quos barbari infederant (minori *Cadra*, alteri *Davara* nomen est) operibus circumdedit: & erumpere ausos ferro, ceteros siti, ad deditionem coëgit. At Tiridates, volentibus Parthis, Nicephorium & Anthemusiada, ceterasque urbes, quæ Macedonibus sitæ, Græca vo-

cabula usurpant, Halumque & Artemitam, Parthica oppida, recepit; certantibus gaudio, qui Artabanum, Scythas inter educum, ob sævitiam execrati, come Tiridatis ingenium Romanas per artes sperabant.

XLII. PLURIMUM adulationis Seleucenses induere, civitas potens, septa muris, neque in barbarum corrupta, sed conditoris Seleuci retinens. Trecenti opibus, aut sapientiâ delecti, ut senatus: sua populo vis, & quotiens concordēs agunt, spernitur Parthus: ubi dissensere, dum sibi quisque contra æmulos subsidium vocant, accitus in partem, adversum omnes valet. Id nuper acciderat, Artabano regnante, qui plebem primoribus tradidit ex suo usu: nam populi imperium, juxta libertatem; paucorum dominatio, regiæ libidini propior est. Tum adventantem Tiridaten extollunt, veterum regum honoribus, & quos recens ætas largiùs invenit: simul probra in Artabanum fundebant, “maternâ origine Arsaciden, cetera “degenerem.” Tiridates rem Seleucensem populo permittit: mox consultans, “quonam die “sollemnia regni capefferet;” literas Phraatis & Hieronis, qui validissimas præfecturas obtinebant, accipit, “brevem moram” precantium, placitumque “opperiri viros præpollentes.” Atque interim Ctesiphon, sedes imperii, petita: sed ubi diem ex die prolatabant, multis coram & adpro-

bantibus, Surena patrio more Tiridaten insigni regio evinxit.

XLIII. AC SI STATIM interiora, ceterasque nationes petivisset, oppressâ cunctantium dubitatio, & omnes in unum cederebant: adfidendo castellum, in quod pecuniam & pellices Artabanus contulerat, dedit spatium exuendi pacta. Nam Phrates, & Hiero, & si qui alii delectum capiendi diademati diem haud concelebraverant, pars metu, quidam invidiâ in Abdagesen, qui tum aulâ, & novo rege potiebatur, ad Artabanum vertere. Isque in Hyrcanis repertus est, inluvie obsitus, & alimenta arcu expediens: ac primò, tamquam dolus pararetur, territus; ubi data fides “reddenda dominationi venisse,” adlevatur animum, & “quæ repentina mutatio” exquirat. Tum Hiero “pueritiam Tiridatis” increpat; “neque penes Arfaciden imperium, sed inane nomen apud imbellem externâ molliâ, vim in Abdagesis domo.”

XLIV. SENSIT vetus regnandi, falsos in amore, odia non fingere: nec ultrâ moratus, quàm dum Scytharum auxilia conciret, pergit properus, & præveniens inimicorum astus, amicorum pœnitentiam: neque exuerat pædozem, ut vulgum miseratione adverteret: non fraus, non preces, nihil omissum, quo ambiguos inliceret, prompti firmarentur. Jamque multâ manu propinqua Seleuciæ

adventabat; cùm Tiridates, simul famâ atque ipso Artabano perculsus, distrahi consiliis, iret contrâ, an bellum cunctatione tractaret. Quibus prælium & festinati casus placebant, “disiectos & “longinquitate itineris fessos, ne animo quidem “satis ad obsequium coaluisse” differunt, “pro- “ditores nuper hostesque ejus, quem rursus fo- “veant.” Verùm Abdageses “regrediendum “in Mesopotamiam” censebat, “ut amne ob- “jecto, Armeniis interim, Elymæisque, & ceteris “a tergo excitis, aucti copiis socialibus, & quas “dux Romanus misisset, fortunam tentarent.” Ea sententia valuit, quia plurima auctoritas penes Abdagesen, & Tiridates ignavus ad pericula erat: sed fugæ specie discessum; ac, principio a gente Arabum factò, ceteri domos abeunt, vel in castra Artabani: donec Tiridates cum paucis in Syriam reiectus, pudorẽ proditiõis omnes exsolvit.

XLV. IDEM annus gravi igne Urbem adficit, deusta parte Circi, quæ Aventino contigua, ipsoque Aventino: quod damnum Cæsar ad gloriam vertit, exsolutis domuum & insularum pretiis. Millies sestertiũ eâ munificentia conlocatum; tantò acceptius in vulgum, quantò modicus privatis ædificationibus. Ne publicè quidem nisi duo opera struxit, templum Augusto, & scenam Pompeiani theatri; eaque perfecta contemptu ambitionis, an per senectutem, haud de-

dicavit. Sed æstimando cujusque detrimento quatuor progeneri Cæsaris, Cn. Domitius, Cassius Longinus, M. Vinicius, Rubellius Blandus delecti, additusque, nominatione consulum, P. Petronius. Et, pro ingenio cujusque, quæsitæ decretique in Principem honores : quos omiserit receperitve in incerto fuit, ob propinquum vitæ finem. Neque enim multò post supremi Tiberio consules, Cn. Acerronius, C. Pontius magistratum occepere, nimiam jam potentiâ Macronis, qui gratiam C. Cæsaris, numquam sibi neglectam, acrius in dies fovebat, impuleratque post mortem Claudie, quam nuptam ei retuli, uxorem suam Enniam immitiendo, amore juvenem inlicere, pactoque matrimonii vincere, nihil abnuentem, dum dominationis apisceretur. Nam etsi commotus ingenio, simulationum tamen falsa in sinu avi perdidicerat.

XLVI. GNARUM hoc Principi, eoque dubitavit de tradendâ republicâ : primùm inter nepotes ; quorum Drufo genitus, sanguine & caritate propior, sed nondum pubertatem ingressus : Germanici filio robur juventæ, vulgi studia, eaque apud avum odii causa. Etiam de Claudio agitanti, quod is compositâ ætate, bonarum artium cupiens erat, imminuta mens ejus obstitit. Sin extra domum successor quæreretur, ne memoria Augusti, ne nomen Cæsarum in ludibria & contumelias

verterent, metuebat: quippe illi non perinde curæ gratia præsentium, quàm in posteros ambitio. Mox incertus animi, fessò corpore, consilium, cui impar erat, fato permisit: jactis tamen vocibus, per quas intelligeretur providus futurorum. Namque Macroni, non abditâ ambage, "Occidentem" ab eo deferi, Orientem spectari" exprobravit. Et C. Cæsari, fortè orto sermone, L. Sullam iridenti, "omnia Sullæ vitia, & nullam ejusdem "virtutem habiturum" prædixit: simul crebris cum lacrimis minorem ex nepotibus complexus, truci alterius vultu: "occides hunc tu," inquit, "& te alius." Sed gravescente valetudine, nihil e libidinibus omittebat, in patientiâ firmitudinem simulans; solitusque eludere medicorum artes, atque eos, qui post tricesimum ætatis annum, ad internoscenda corpori suo utilia, vel noxia, alieni consilii indigerent.

XLVII. INTERIM Romæ futuris etiam post Tiberium cædibus semina jaciebantur. Lælius Balbus Acutiam, P. Vitellii quondam uxorem, majestatis postulaverat: quâ damnatâ, cum præmium accusatori decerneretur, Junius Otho, tribunus plebei, intercessit: unde illis odia, mox Othoni exilium. Dein multorum amoribus famosa Albucilla, cui matrimonium cum Satrio Secundo, conjurationis indice, fuerat, defertur impietatis in Principem: connectebantur ut conscii, & adul-

teri ejus, Cn. Domitius, Vibius Marfus, L. Arruntius. De claritudine Domitii suprà memoravi : Marfus quoque vetustis honoribus, & inlustris studiis erat. Sed “testium interrogationi, tormentis fervorum Macronem præfedis,” commentarii ad senatum missi ferebant; nullæque in eos Imperatoris literæ, suspicionem dabant, invalido ac fortasse ignaro, ficta pleraque, ob inimicitias Macronis notas in Arruntium.

XLVIII. Igitur Domitius defensionem medians, Marfus tamquam inediam destinavisset, produxere vitam. Arruntius, cunctationem & moras suadentibus amicis, “Non eadem omnibus decora,” respondit : “sibi satis ætatis : neque aliud pœnitendum, quàm quòd, inter ludibria & pericula, anxiam senectam toleravisset, diu Sejano, nunc Macroni, semper alicui potentium invisus ; non culpâ, sed ut flagitiorum impatiens. Sanè paucos & supremos Principis dies posse vitari ; quemadmodum evasurum imminentis juventam ? An cùm Tiberius, post tantam rerum experientiam, vi dominationis convulsus & mutatus sit, C. Cæsarem, vix finitâ pueritiâ, ignarum omnium, aut pessimis innutritum, meliora capeffiturum, Macrone duce ? qui, ut deterior, ad opprimendum Sejanum delectus, plura per scelera rempublicam confectavisset. Prospectare jam se acrius servitium,

“eoque fugere simul acta & instantia.” Hæc vatis in modum dictitans, venas resolvit. Documento sequentia erunt, bene Arruntium morte usum. Albucilla inrito ictu a semet vulnerata, iussu senatûs in carcerem fertur. Stuprorum ejus ministri, “Carfidius Sacerdos, prætorius, ut in “insulam deportaretur; Pontius Fregellanus a- “mitteret ordinem senatorium: & eadem poenæ “in Lælium Balbum” decernuntur: id quidem a lætantibus, quia Balbus truci eloquentiâ habebatur, promptus adversum infantes.

XLIX. IISDEM diebus Sex. Papinius consulari familiâ, repentinum & informem exitum delegit, jacto in præceps corpore: causa ad matrem referebatur, quæ pridem repudiata, adfentationibus atque luxu perpulisset juvenem ad ea, quorum effugium non nisi morte inveniret. Igitur accusata in senatu, quamquam genua patrum advolveretur, “luctumque communem, & magis imbecillum “tali super casu feminarum animum,” aliaque in eundem dolorem mæsta, & miseranda diu ferret, Urbe tamen in decem annos prohibita est, donec minor filius lubricum juventæ exiret.

L. JAM Tiberium corpus, jam vires, nondum dissimulatio deferebat. Idem animi rigor: sermone ac vultu intentus, quæsitâ interdum comitate, quamvis manifestam defectionem tegebat: mutatisque sæpius locis, tandem apud promonto-

rium Miseni confedit, in villâ, cui L. Lucullus quondam dominus: illic eum adpropinquare su-
premis, tali modo compertum. Erat medicus
arte insignis, nomine Chariclès, non quidem re-
gere valetudines Principis solitus, consilii tamen
copiam præbere. Is velut propria ad negotia di-
grediens, & per speciem officii manum complex-
us, pulsus venarum attingit; neque fefellit: nam
Tiberius incertum an offensus, tantoque magis
iram premens, “instaurari epulas” jubet, discum-
bitque ultra solitum; quasi honori abeuntis ami-
ci tribueret. Charicles tamen “labi spiritum, nec
“ultra biduum duraturum” Macro ni firmavit:
inde cuncta colloquiis inter præsentis, nuntiis
apud legatos & exercitus festinabantur. xvii. Kal.
Aprilis, interclusâ animâ, creditus est mortalita-
tem explevisse. Et multo gratantum concursu,
ad capiendâ imperii primordia C. Cæsar egredie-
batur: cùm repenti adfertur, “redire Tiberio
“vocem ac visus, vocarique qui recreandæ de-
“fectioni cibum adferrent.” Pavor hinc in om-
nes; & ceteri passim dispergi, se quisque mæstum
aut nescium fingere. Cæsar in silentium fixus, a
summâ spe, novissima expectabat. Macro intre-
pidus, “opprimi senem injectu multæ vestis” ju-
bet, “discedique ab limine.” Sic Tiberius fini-
vit, octavo & septuagesimo ætatis anno,

LI. PATER ei Nero, & utrimque origo gentis Claudiz, quamquam mater in Liviam, & mox Juliam familiam, adoptionibus tranſierit. Caſus primâ ab infantiâ ancipites : nam proſcriptum patrem exſul ſecutus, ubi domum Auguſti privignus introiit, multis æmulis conſictatus eſt, dum Marcellus & Agrippa, mox Caius Luciuſque Cæſares, viguère : etiam frater ejus Drufus proſperiore civium amore erat. Sed maximè in lubrico egit; acceptâ in matrimonium Juliâ : impudicitiam uxoris tolerans, aut declinans. Dein Rhodo regreſſus, vacuos Principis penates duodecim annis, mox rei Romanæ arbitrium tribus ferme & viginti obtinuit. Morum quoque tempora illi diverſa : egregium vitâ famâque quoad privatus, vel in imperiis ſub Auguſto fuit : occultum ac ſubdolum fingendis virtutibus, donec Germanicus ac Drufus ſuperfuère. Idem inter bona malaque mixtus, incolumi matre : inteſtabilis ſævitiâ, ſed obſectis libidinibus, dum Sejanum dilexit, timuitve : poſtremò in ſcelera ſimul ac dedecora prorupit, poſtquam, remoto pudore & metu, ſuo tantum ingenio utebatur.

**This book is under no circumstances to be
taken from the Building**

9161 8 1 1978

[illegible]

B'D SLP 8198

